TIGHT BINDING BOOK

brown book

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204861
UNIVERSAL LIBRARY

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

నానారాజసందర్శనము.

తిరుపతి వేంకటీయము.

2 వ ముద్రణము.

కాకినాడ.

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

1931.

కాపీరైటు

పోస్టేజీసహా.

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు,

శతావధానులు.

ఉపోద్ఘాతము.

చదువరులారా !

నానారాజసందర్శనమను నీపొత్తము మీకుఁ జిరపరిచితమే యగుటచే నిందునుగూర్చి విశేషించి చర్చింపనవసరము లేదు. ప్రథమ ముద్రణమునందు దీనికిఁ గొండొకదీర్ఘమైన యుపోద్ఘాతము లిఖింపఁబడుటయే కాక యందు మాజాతకచర్యనుండి కొన్నిభాగములుసయితము [illegible] యుదాహరింపఁబడినవి. కొలఁదికాలములో నాపొత్తముగూడ ముద్రింప నిశ్చయించుటచే నిపు డాభాగముల నుదాహరింప లేదు. వెనుకటిముద్రణమునాఁటికి మావయస్సు సుమారు నలువదికి దాదాపు. ప్రస్తుతమో? అఱువదికిమించినది. కావున నప్పటికన్న నిప్పటికెన్నియో పద్యములు పెరిఁగినవి. ఇప్పటికిఁ బదివత్సరములకు మున్ను మా యిరువురలో నొకరు స్వర్గస్థులైనవిషయము మీ కెఱుఁగనిదికాదు. అయినను, "తిరుపతి వేంకటీయము"ని యే గద్యాదుల లోవాడుటకు దూరదృష్టిగలవారు సంశయింపకున్నను గొందఱేని సంశయింపకపోనరు. ఈపొత్తము మాటకేమి దీనిలో నిరువుర కవిత్వముకలదు గాన నట్టి సమాధానము చెప్పికొననగు. కేవలము నొకరే రచించిన పొత్తములయందుఁగూడ నట్లు వ్రాయుట కర్థమేమే నిగలదా? యని యందురేని వినుఁడు.

"ఒక్కరురచియించినేనియును గాదగుఁ దిర్పతివేంకటీయమై"

అని నేను జాతకచర్యలో వ్రాసియే యున్నాఁడను. మాయీర్పాటిట్టిది. మేమిద్దఱమును గలిసి సంచారమొనర్చుకాలమునందలి రచనలు విడఁదీయ శక్యముగాకున్నను నిటీవలి రచనయందలి విషయములనుబట్టి యాయాకర్తృత్వము విజ్ఞులకు సుబోధమే గాన దానిపై యిందుఁ గొన్నిపంక్తులు వ్రాయవలసిలేదు. ఇప్పటిముద్రణమున మునుపటికన్న రెట్టింపుగ్రంథము పెరిఁగినది. కాని యిప్పుడేని యీ యాప్రస్తావములయందలి పద్యములన్నియు నిందు సేకరింపఁబడినవని యనుకొనరాదు. మామాంశ్రద్ధాలోపమువలన నెన్నియో పద్యములంతరించినవి. వెనుకటిముద్రణమున గ్రంథభాగమునఁ జేర్ప మఱి

చినవి మూఁడుపద్యములు పీఠికలో నుదాహరింపఁబడినవి. మరల వాని నిటఁ జూపుచున్నాఁడను.

శ్లో. కంఠస్థం యది పాణినీయమఖిలం మాద్యృక్షు దృక్సన్నిధౌ
నిర్భీకంకురుతే తావదేకమపివా శ్లోకంవిపాకాకరమ్
నోచేత్తాదృశ భాగ్యమస్తినచమే కింవాకరోమీత్యరం
శోకంవాకురుకేంతు మా కురుముధాపద్యాని గద్యానివా। ౧

శ్లో. వక్త్రావ్యక్తశిరాంసి చ్యుతిసహితతయా సంశయాపన్నకానాం
పద్యానాంచ త్రియామాణాం గమకి పథవేదిత్వశం పినాకి ప్రావధానే
సోఽయంచూపాటవేన స్మృహాకార్త్స్నికతరవవరాః పాత్రవిన్యస్తకాలం
స్వస్థాశ్లోకైశ్చతుష్కంవా నభవతు కలహో వ్యాకృతిర్మాం ప్రతిశ్లోకే

క. పురుహూతసుతుఁడు గురుగుర
గురులుగురుగుఁడు సూను కులుఁడు కురుకులుఁ
డురుసుగుణు సుగుణు సుకులు సు
పురుషు సుసుతు శూరసూను భూపుఁ జూతుం. ౩

ఇట్టివి యనేకము లిందుఁ జేరఁదగినవుండును గాని యయ్యవి సమయమునకు స్ఫురింపవు. మాకు స్ఫురింపకున్నను గంభీరముగా వచ్చిన వారందఱుఁగలరు గాని వారుమాత్రము సమయమునకుం దటస్థించెదరు? కావున నీలోపము నిలుపవలసినదయ్యె. మఱియు వెనుకటిముద్రణమునందలి ప్రమాదముల నీముద్రణమున సవరింపవలెనని తలఁచి కూడఁ బూర్వార్ధమున మాత్ర మప్పని నెఱవేర్పఁగలిగితి నిగాని యుత్తరార్ధము ముద్రించునప్పటికి నేను తగినంత యారోగ్యములో నుండని హేతువున వెనుకటితప్పు లట్లే నిలిచిపోవలసినవయ్యెను. వానికిఁ దోడు వాలకొన్ని నక్షరములంటని లోప మొకటి తటస్థించినది వానిలోఁ జాలవఱకుఁ గ్రిందఁ జూపుచుఁ దక్కిన లోపములను మన్నించుభారము చదువరులపైఁ బెట్టి యీవిషయమింతతో ముగింపుచున్నాఁడను.

చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి
శతావధాని.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
6	8	డాకిన	దాఁకిన
8	26	యుంటు	యుంటి
9	4	పోత్కి	పోల్కి
10	8	రాణ్ణ్వ్రపా	రాణ్మ్రపా
12	5	[illegible]	[illegible]
14	9	మోఁగమూ	మోఁగమూఢి
14	20	దేవ	దేశ
15	4	శైలోక్య	త్రైలోక్య
18	8	వ్యత్యా	హ్యత్యా
22	1	దెమ్మని	లిమ్మని
22	12	అర	అట
24	24	చేతఁ	చేఁత
25	16	కివి	ఠివి
26	10	భాగ్యాది	భాగ్యాతి
27	1	నీలీలఁ	నీలీలల్
33	6	నిరిక	నిఱికి
34	9	నూఁఖ్వ	నూఁఘ్వ
35	11	జెప్ప	జెప్పు
35	12	లగాఁకొని	లగాంఁకొని
36	17	దీంద్రించు	తీఁద్రించు
40	18	సరిని	సిరిని
45	5	నాడ	నాదరంబె
45	10	విడియ	విడిచియ
45	13	గుదినూ	స్ఫదిరనూ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
45	17	నుతత్వ	నుగతత్వ
46	15	దన్	దగన్
50	22	రాజ	రాయ
50	27	సొగసుల	సొగసుగల
56	1	భతద్వి	భవద్వి
56	20	[illegible]	[illegible]
57	15	[illegible]	[illegible]
59	7	[illegible]	[illegible]
60	3	జ్ఞనని	[illegible]
60	5	దాంటి	దాఁటి
67	1	చుండగ	[illegible]
67	27	యటుంచుల్	[illegible]
70	26	[illegible]	[illegible]
71	5	ముఖ్యతల్	ముఖ్యముల్
73	22	లరయ	లయిన
75	16	[illegible]	[illegible]
78	11	[illegible]	[illegible]
80	3	[illegible]	[illegible]
80	14	దూరని	[illegible]
81	16	తరవాయి	తరువాయి
81	26	శాఘింప	[illegible]
84	6	స్వల్పము	యితరము
84	22	[illegible]	[illegible]
85	23	[illegible]	[illegible]
86	16	లంఘితం	[illegible]
89	16	[illegible]	[illegible]

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
90	4	వచించుగదసా	వచించుచునుజో
91	2	నహ్వాతె	నష్టాతె
92	5	భవానీ	యుష్మా
93	21	తద్జ్ఞ	తజ్ఞ
95	17	నాఠి	నాంఠి
96	4	మాంగున్	మాంకున్
96	6	పాలగాం	పాలిఁగా
98	1	తిష్ఠంతు	తిష్ఠత్తు
99	23	గాండీద	గాండీవ
105	5	తలప	తలఁప
106	7	విద్యా	విద్యా
106	25	నయించి	నదియించి
109	10	బాల్యని	బాల్యన
109	14	ఫాంస్న	ఫాంస్న
110	20	[illegible]	నార్య
111	10	యంత్రి	యింత్రి
111	26	మహాహో	మహాహా
114	27	వృంగం	జృంభం
116	8	సగ్రి	సంగ్రి
116	12	సఘం	సంఘం
117	5	పిరినిసి	పరినిసి
118	4	లోకనువ	లోఁకువ
118	8	తరి	తలరి
120	10	వినము	వినుము
120	16	తుంటాటెఁ	తుఁటాతఁ
121	2	నశ్వాహ	నభ్రాహ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
122	4	సెచితిన్	సెంచితిన్
124	24	వగృహా	నవగృహా
125	2	మహాత్య	మహాత్వ
125	9	మూాత	మూాఁత
125	20	గాడోఁ	గాఢోఁ
126	13	వప్తి	వనప్తి
126	18	వాని	వానిఁ
131	7	ఏలిం	నేలిం
131	27	ప్రబల	ప్రజల
136	25	జేయు	సేయు
140	7	కిని	కిన్
140	20	తలంపన్	తలఁపన్
145	8	బాంద	బాంగ
151	4	నవగ	నీనగ
152	22	దృటి	దు్రటి
153	22	ద్వజ	ధ్వజ
156	10	వ్రాతల్	వ్రాఁతల్
157	12	భాంధ	బాంధ
157	27	కింవదంతి	కింవదంతిక
158	6	యెతోఁ	యెంతోఁ
161	3	తాలూాకా	తాలుకా
161	10	ములందు	మందు
161	11	వనవం	నవనవం
161	11	గ్రధ	గ్రంధ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
162	15	డయ్యుఁగా	డయ్యునాయెడలఁగా
162	21	బ్రాకం	బ్రాఁకం
163	19	బధిష్టం	బహిష్ఠం
168	18	గాఁరెద	గోఁరెద
171	6	బాఁగాక	ఎఁగాక
173	4	నిఙ్బత్రికను	నిఁబత్రికఁ
174	7	టముఁన్	టముఁల్
178	15	బుచ్చు	బుచ్చు
178	18	మీాన	మీాస
178	24	యునేతా	యనేతా
179	20	ద్యమో	ర్యమో
180	26	నెద పెందర	వెంద ఱెందఱి
183	28	సగ్గత	సద్ఘత
187	8	మించువాఁడని	మంచివాఁడను
187	10	ననుగుఙ్	ననుఁగుఙ్
188	16	మనున	నుమన
191	3	చుటఙ్	చుటల్
191	23	టివా	టివో
192	8	నిని	నిఙ్
192	26	మూ్ర ?	మీ్ర ?
192	30	పుష్టీ	సపుత్రా ?
193	4	నర్ధఁగా	నర్ధగా
193	12	చాటఁగ	చాలుగ
194	2	తాదు	తోదు

౨ డవ అర్జీ.

1\. సీ॥ పరదేశసంపాదనరతి మీకు నరేంద్ర? పరదేశసంపాదన రతి మాకు
లసదుత్తమపదాభిలాష మీకు నరేంద్ర? లసదుత్తమపదాభిలాష మాకు
సకలసత్కీర్తిశ్లోకసక్తి మీకు నరేంద్ర? సకలసత్కీర్తిశ్లోకసక్తి మాకు
మనుమార్గవర్తనం బనువు మీకు నరేంద్ర? మనుమార్గవర్తనంబనువు మాకు

ఆ॥వె॥ మీకు రాజపదము మాకును కవిరాజ, పదము కలదిం కెందుఁ గొదవ లేదు
గాన సామ్యమిచ్చి మానించుటొప్పదే?, ముద్దుకృష్ణయాచభూవరేణ్య. ౨౬

2\. సీ॥ కఠినమ్ములగుటాన్ను కలపి కట్టినరామభజనాలయమ్ములే పడక టాయెఁ
డాకినమాత్రానఁ దనువు కట్టుఁ జేయఁ జాలినచలినీట స్నాన మాయె
నుడికియుఁ నుడుకని కడువేఁడి మెతుకులే యాఁకొన్న కడుపున కడ్డమాయెఁ
"ప్రభు విచ్చె వేమాటుపదియాలు" లనునట్టి స్వప్నమ్ములే ధనార్జనములాయె,

తే॥గీ॥ వీని నన్నిఁటి గోపాలవిభుఁడుదీర్చె, మరల నీలాటికష్టముల్ మాకు దూగ
తగము లైయుండఁ జేయుమి త్తఱిని, కీర్తి, సాంద్ర? శ్రీముద్దుకృష్ణగూచేంద్రభూప?

3\. సీ॥ పరదేశములుదివ్యతరదేశములుగాఁగఁ, బరులగ్రామములుకాపురములుగాఁగఁ
బరగేహములుసౌఖ్యకరగేహములుగాఁగఁ, బరులయన్నముపుష్టికరముగాఁగఁ
బరసజ్జనావళుల్ పరమబంధులుగాఁగఁ, బరులసంపదలు సంపదలుగాఁగఁ
బరులుకష్టసుఖమ్ము లరయువారలుగాఁగఁ, బరులెల్లఁగార్యతత్పరులుగాఁగఁ

తే॥గీ॥ జేసి పుట్టించినట్టి జేజేలపెద్ద, పండితశ్రీలనొప్పు మీవంటినృపతి
మణులఁగొందఱసృజియింపమఱచిపోయె, నేమనందుము? ముద్దుకృష్ణేంద్ర? విధిని.

4\. సీ॥ ఏరాజు కవిరాజు నేనుంగు నెక్కించి యూరేఁగఁ జేసె నీయూరియందు
నేరాజు కవిరాజుచే గజితశతావధానమ్ము చేయించి పూనెఁ గీర్తి
నేరాజు వేదాంతసారబోధక సుప్రబంధముల్ రచియించి వన్నెకెక్కె
నేరాజు "సర్వవిద్యారా" జటంచుఁ గవులచే సన్నుతి గాంచి మించె

గీ॥ నట్టివిద్వత్కుమారభూపాగ్రగణ్య, పూర్వకృతపుణ్యరాశి? యోముద్దుకృష్ణ?
స్వాగతంబుగ దర్శనం బీఁ గదయ్య? ఘనతఁ దిరుపతివేంకటకవులకిపుడు.

5\. సీ॥ శ్రీనాథముఖకవిశ్రీనాథు లేవంశసంస్థానమందు నాస్థానకవులు
రాయవేశ్యాభుజంగాయితసింగభూపాలుఁ డేవంశసంపత్కరుండు
ఖడ్గనారాయణఖ్యాతి గాంచినపోతభూపాలుఁ డేవంశభూషణంబు
మఱియు నెంతయు మహామహులై చెలంగిన రాజన్యు లేవంశరాజిమణులు

గీ॥ అట్టివెలుగోటివంశభూపాగ్రగణ్య, పూర్వకృతపుణ్యరాశి? యోముద్దుకృష్ణ?
స్వాగతంబుగ దర్శనం బీఁగ దయ్య? ఘనతఁ దిరుపతివేంకటకవుల కిపుడు.

6\. ఉ॥ దేవరయాజ్ఞ వైకొనక తెంపున నెల్లురిపట్టణమ్ము ముక్
బోవుట మంచి గా "దయినఁబోవుట కేమినిమిత్త?" మన్న నో
భూవర? శుద్ధవైదికులబుద్ధి మహత్వపటుత్వసంపదల్
దేవరవారిచిత్తఘణిశిలన్ జొరఁబాఱి ముదమ్ము సేయఁగన్. 3౧

7\. ఉ॥ ఎచ్చట నుండె నీనగర? మెచ్చట మాధవశేశ్వరుఁ? ఒహో!
యిచ్చటి కేగుదెంచు నెడ నెందఱు పధ్యఁ గలారు రాజ? తే
మచ్చటి కేగ కిచ్చటికి నచ్చుగ వచ్చుట కిచ్చఁ జాడ నీ
సచ్చరితంబ కాక నృపసత్తమ? వేఱొక హేతు వున్నదే? 3౨

8\. క॥ ఎచ్చట గోదావరి? మఱి,యెచ్చట నీవేంకటగిరి? యింతవఱకు నీ
సచ్చరితము విని కాదే? వచ్చితిమి నృపాల? సుకవిపండితపాలా? 33

9\. క॥ ఈగ్రైలుబండిపొగచే, దారిని దొరకొన్నయట్టితాపము నీస
త్కారుణ్యామృతశీకరల, ధారలఁ బో నడఁపవలయు ధరణీపాలా. 3౪

10\. క॥ కవులవలనఁ బ్రభువులకుఁ బ్ర,భువులవలనఁ గవులకిలను భూరియశము సం
భవమందుఁ గానఁ గవులఁ బ్ర, భువులత్యాదరముతోడఁ బూజింత్రు నృపా!

11\. క॥ ఈవిషయం బంతయుఁదమ, కే విశదము వేఱె చెప్ప నేల? యయిన నీ
మావైదికచాదస్తం, బీవిధమున వ్రాయఁ జేసె నిపుడు నృపాలా? 3౫

అవధానకవితా విషయకమగు నుత్పలమాలిక.

1\. ఉ॥ వీనుల విందు సేయఁ గలవిద్య కవిత్వము దాని కెంతయున్
మానస మన్యకార్యముల మగ్నము గాక చెలంగఁ గావలెన్
మానస మన్యకార్యముల మగ్నము గాక చెలంగుకాల మం
దైనను బంధచిత్రకవితాదులు సెప్ప నతిప్రయాస మౌ

ఊరు.	పేజీ
73 నూజివీడు	117
74 బందరు	121
75 రెడ్డిపాలవరము	124
76 గుంటూరు డి॥ చేబ్రోలు	125
77 మంగళగిరి	126
78 కాకినాడ	126
79 బందరు	133
80 ధవళేశ్వరము	134
81 కాకినాడ	135
82 అన్నవరము	135
83 గంపలగూడెము శనివారప్పేట	136
84 తంగెళ్ళమూడి	138
85 ఏలూరు	139
86 తోట్లవల్లూరు	141
87 కడియము	147
88 నూజివీడు	148
89 కాకినాడ	150
90 చిత్రాడ	160
91 రాజమండ్రి	162
92 చిత్రాడ	163
93 కాట్రావులపల్లి	165
94 మురమండ	166
95 వల్లపల్లి	169
96 చిత్రాడ	171
97 లక్ష్మీనరసాపురము	172
98 ఏలూరు	175
99 హైదరాబాదు	175
100 మురమండ	176
101 ముక్త్యాల	178
102 లక్ష్మీనరసాపురము	180
103 నూజివీడు	181
104 మురమండ	183
105 బొబ్బిలి	184
106 నూజివీడు	187
107 నరసాపురము	187
108 వీరవరము	188
109 లక్ష్మీనరసాపురము	188
110 విశాఖపట్టణము	191
111 నూజివీడు	192
112 లక్ష్మీనరసాపురము	197
113 నల్లపల్లి	201
114 పిఠాపురము	208
115 లక్ష్మీనరసాపురము	210
116 యానాము	211
117 నూజివీడు	213
118 దొడ్డంపేట	216
119 ఏలూరు	217
120 చామర్లకోట	217
121 బందరు	221
122 బొబ్బిలి	221

శుభమస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ మ త్ప ర దే వ తా యై న మః

నానారాజసందర్శనము, పూర్వార్థము.

తిరుపతివేంకటీయము.

వేంకటగిరిలో శ్రీరాజావారి భావమఱఁది చెలికాని గోపాల రావుగారికంపిన అర్జీపద్యములు.

1. సీ॥ దర్శనీయంబు గోదావరీతీరంబు వాసంబు సద్గుణావాస! మాకు
సద్గర్వనీవేఁ చర్లబ్రహ్మయశాస్త్రి గురువరేణ్యుఁడు ధరాధర? మాకు
అష్టశతావధానాంకక్రియ మంచినీళ్లప్రాయము కలానిపుణ? మాకు
శబ్దశాస్త్రప్రశస్త ప్రభావంబు చేతపద్యమ్ము లవ్యచాతుర్య? మాకు,
తే॥ గీ॥ పండితపుత్రిత నొప్పు మీవంటి నృపతు, లధికసత్వప్రతాప? మాన్యమ్ము మాకు
వినలసద్గురురాజధారాకవిత్వసాక్షి, కేళికాభూమి మాకు గోపాలరాయ?

2. సీ॥ కాశీసహస్రాగ్రకావ్యమ్ములు రచించి కాళీకృపం గాంచఁ గాంచినాము
ధాతురత్నాకరోద్గ్రామచంపు రచించి పాణినీయస్తుతుల్ వడసినాము
వేఁగ మాపాణినీయాగమమ్ము పఠించి మించి దేశికుల మెప్పించినాము
కాకినాడాదిసద్గ్రామమ్ముల శతావధానమ్ములచేఁ గీర్తిఁ బూనినాము.
తే॥ గీ॥ "ఇంకను భవత్పదాయాసన్నిధి నెప్పుడు మన్న, నలులఘించు" నటంచు నిన్నాళ్లనుండి
కాచియున్నాము శ్రీచెలికానివంశ, వారిధిశశాంక? రాజగోపాలరాయ?

3. శ్లో॥ రాజానో విరళా స్తతోఽపిగుణినః స్తత్రాఽపి విద్వత్ప్రియా
స్తత్రాఽప్యుత్తమపాండితీపరిచితా గోపాలభూమీపతే
విద్వాంసో విరళా స్తతోఽపి కవయ స్తత్రాఽప్యశుధారాపరా
స్తత్రాఽపి హ్యవధానిన స్తదుభయం దైవేన రాశీకృతం॥

4. శ్లో॥ యస్యాఽఽస్తే బుధతత్త్వవిత్త్వమతులం సోఽయం దరిద్రాయతే
య స్త్వైశ్వర్య మతీవ భాతి స పుమాన్ విద్యావిహీనాయతే
శ్రీగోపాలనరేంద్ర సర్వత ఇదం స్వాభావికం దృశ్యతే
కిం త్వస్మాక మదృష్ట మద్య ఫలితం యత్త్వం ధనీ పండితః. ౪

ప్రసంగవశమునఁ జెప్పినది.

1. మ॥ "సభ చేయించునొ లేదొ" యంచు మొదలన్ సందేహ మామీఁద "నీ
సభలో నేమిటు లోప మౌనొ" యనుచున్ సందేహ మామీఁద "నీ
సభలో నింతకు లాభ మేమొ?" యనుచున్ సందేహ మూహింప నీ
సభలన్ జేసెడివారె పో! జగతిలో సందేహసంగతుల్. ౫

అంటుజోడిచ్చినప్పుడు చెప్పినది.

1. క॥ శ్రితహితకార్యరతుం డను, నతికిన్ గోపాలరాయ! నూనముగా నీ
వ తగుదు వీసంగతి స, త్కృతి గను నాశ్రితులఁ జూడఁ దెల్లము కాదే?

సెలవుసమయమున జెప్పినది.

1. సీ॥ పండితుం డనెడిశబ్దము కల్పపదసూచకముఁ బడిన మాత్రన పిల్వఁ బంపునతనిఁ
బంపియాతని కెంతపాండితీపటిమంబు లదొ యంతయును దాఁ దెలియఁ జూచుఁ
జూచి యాతఁడు తన్నుఁ జూడ నేమిపరీక్షకుఁడనో యట్టి సంగతుల నడుగు
నడిగియాతనికోర్కెకధికమ్ముగా నిచ్చియును "గొంచెమిచ్చితి" ననుచుఁ గుందు,

తే॥గీ॥ గుంది తిరిగియు నిచ్చు ద్విగుణముగాఁగ, నిచ్చినరలయు నిచ్చు నిట్లిచ్చియిచ్చి
మరల నిచ్చును మఱియిచ్చు మఱియు నిచ్చు, నహహ! గోపాలవిభ వదాన్యత్వమహిమ

వీరితో తిరుపతి వెళ్ళినప్పుడు స్వామిసన్నిధిని జెప్పినవి.

1. సీ॥ కాసుచొప్పున నింతిగా నార్జనముచేసి తెంతి దెచ్చినను మాకింక లేదు
గడగడలాడి నిన్ గానంగ నేతెంచుచుగానఁ బోయినమమ్ముఁ గాంచుటరిది
ప్రీతితో నీవు నర్పించు రంతైన మాకింత యిచ్చియు నెంతొ యంతొ యనుచు
కవించి నీవు వాంఛితము లిత్తురు సేవకావించినను మాకుఁ గాసు నీరు,

తే॥గీ॥ వేయుమాటలఫలమేమి? వేరలోక్య, మైనమాదృష్టములు వేలులై వెలంగు
సరస! తిరువలివేంకటేశ్వరకవీంద్ర, శరణ! తిరుపతివేంకటేశ్వర! నమోఽస్తు.

2 సీ॥ ఆసించెదేలొకో? కాసులార్జింపంగ శుద్ధదారిద్ర్యవిస్ఫూర్తి తనర
లక్షించెదేలొకో? లంచమిచ్చినవారిఁ బత్తుపాతివిధమ్ము బయలుపడఁగ
హింసించె దేలొకో? ఋణమిచ్చి నృపకోటిఁ బెద్దకోమటిసెట్టివిధము దోఁప
వసియించెదేలొకో? పర్వతాగ్రమ్మునై వేఁట లాడెడిబోయసాటి దెలియ
తే॥గీ॥ నాకు నివి యన్నియును నవ్వునడక లంచు
దోఁచు నీచిత్తమున కేమి దోఁచు నొక్కొ?॥ సరస? తిరుపతి॥

సంస్థానాధిపతి శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రులు. (అర్జీ)

1. చ॥ తిరుపతివేంకటేశకవిధీరుల మేము శతావధానముల్
సరము రచింపఁగాఁ బటిమ సన్గిన వారము శబ్దశాస్త్రవీ
వరులము సర్వపాపచయభంజన రాజవఖండ గౌతమీ
సరిమరుతీరవాసులము సాగకశాకగ? యాచభూపతీ! ౧౦

2. ఉ॥ పండితమండలీహృదయపంకజభాస్కరుఁడంచుఁ బండితా
ఖండలు తెల్లినిన్బలుల నఖండభవద్యశమ్ము ముండిపఁ గ౯
నిండుమనమ్ముతోడ విని నేఁటికి నీకగురాజధానికి౯
బంధువుగాఁగ వచ్చితిమి పాలనసేయుమి? యాచభూపతీ! ౧౧

3. సీ॥ ఒకనాయ వికచాంబుజకనాక చికనాక చకికాచనాక్షానుజమ్ము లొప్ప
నొకదండ నుతికండిచు కగండ- లహాండమండనపండితోద్దండు లొప్ప
నొకపఙ్క్తి శుకత్జ్ఞ కనాసుజనకనాకకవీంద్రసకవిప్రకర మొప్ప
నొక పోటు సకలవాగ్వికసన ప్రకుశలవ్యందిమాగధజనుల్ వఱలుచుండ,
తే॥గీ॥ ౦ంచు సేగోల ఘ్యనఘుంఖునిన్ను, బంధువు గాఁ మభాగ్యమ్ము పండె మాకు
నిపుడు, శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచ, భూప! యాచన్! మహారాజ! భూరితేజ!

ఎముటఁ జదివినపి.

1. సీ॥ ఆవాస మెన్న గోదావరీతీరమ్ము కుల మెన్న బ్రాహ్మణకులము మాకు
వయసునెన్నంగ నిర్వదికించుమించు వర్తనము నెన్నఁగఁ గవిత్వమ్ము మాకు
గురువు నెన్నఁగ బ్రహ్మగురుపండితుండు శాస్త్రమ్ము నెన్నంగ శాబ్దమ్ము మాకు
దారిద్ర్యమెన్న విస్తారమ్ము మతికుటుంబమ్ము నెన్నఁగ విస్తృతమ్ము మాకు,

తే॥గీ॥ దానపాత్రులమేముదాతలంనుమీరు, పైనిమీచిత్తమునుమాదుభాగ్యమునన
రేంద్ర? శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచ, భూప! బహదర్ మహారాజ! భూరితేజ!

2. సీ॥ అలభోజుఁ జెప్పంగ నారంభమును జేసి కాళిదాసునిఁ జెప్పి గాని మాన
రలవిక్రమార్కుయోగ్యత చెప్పఁగాఁ బూని భట్టిఁ జెప్పకమున్నె గట్టిపెట్టి
రల్లరాజనరేంద్రు నారంభమునుజేసి నన్నయఁ జెప్పకమున్నె మాన
రలకృష్ణదేవరాయలఁ జెప్పఁగాఁ బూని పెద్దనఁ జెప్పక రద్దుసేయ,
తే॥గీ॥ రిప్పటిది గాదు మీకుఁ గవీంద్రులకును
గలదు సంబంధ మిది పూర్వకాలమున న,రేంద్ర! శ్రీరాజ... ౧౪

3. సీ॥ ఆహ్లాదమునఁ జంద్రుఁ డని తెల్పఁ జంద్రపర్యాయమై తనరారు రాజపదము
ఐశ్వర్యమున నింద్రుఁడని తెల్ప దేవేంద్రవాచకం బైనగోపాలపదము
శ్రితరక్షణమ్మున శ్రీవిష్ణు వని తెల్ప విష్ణువాచక మైనకృష్ణపదము
యాచించువారల కభ్యనుజ్ఞ నొసంగు నర్థిసంబోధ్యమా యాచపదము.
తే॥ గీ॥ మండలాధీశ్వరునకొప్పుమహిమలన్ని, నామమే తెల్పనౌర ? కర్ణాటధారు
ణీంద్ర? శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచ, భూప! బహదర్ మహారాజ! భూరితేజ!

4. చ॥ వెనుకను బుష్యమాసమున వేఱొకపత్రికఁ బంపుకొన్నయం
తన "యిదిబత్తె" మంచుఁదగుద్రవ్యమునంపిరి దానిచేతనే
మన మతితృప్తి నొందె నిఁక మాకునవొక్కటి చిత్తగింపు మో
జనవర! చూడఁ గోరెద మసాధ్యవిచిత్ర శతావధానముల్. ౧౬

5. ఉ॥ దేవరవారిసన్నిధి నతిప్రతిభాపటిమమ్ము మీఱఁగా
నేవరునైన నొక్కపరి యీయవధాన మొనర్చ కోర్కె చే
నీవఱకీ పురమ్మునన యిచ్చ వసించుచు నున్నవార మో
భూవర! నిన్నుఁబోలు నృపపుంగవుఁ డెంతటివారి కబ్బెడున్. ౧౭

6. ఉ॥ ఎందఱఁ జూచినారము మ రెందరియొద్ద శతావధానముల్
పొందుగఁ జేసినార మిఁక భూవర! తావకమైన సత్సభన్
దందరలేక యొక్కయవధాన మొనర్చిన దానిఁ బోలునే?
ఖుందసుమమ్ముఁబోలుటకుఁ గోటిసుమమ్ములకైనఁ జెల్లునే?

7. ఉ॥ గంటకు నూఱుపద్యములు గట్టిగఁ జెప్పఁగ జాలినట్టిమా
వంటి కవీంద్రసంతతిని బండితులై తన రాజు నట్టి మీ
వంటి ధరాపురందరు లవారణ కారుణికత్వ మేర్పడన్
గంటికి ఱెప్పరీతిగను గన్గొను టొప్పునుగాదె ? భూవరా ! ౧౯
8. ఉ॥ ఎచ్చటనో భవాదృశనరేంద్రులు కొందఱు పండితేంద్రులన్
మెచ్చఁగఁ బూజ సేయుటకు నిచ్చ వహించుచునున్నవార లీ
సచ్చరితమ్ము మీకిపుడ సంభవ మందెనె? మీదువంశమం
దెచ్చటఁ జూచినన్ గల దిదే నృపధర్మము గాదె? భూవరా! ౨౦

శ్రీ ముద్దుకృష్ణయాచేంద్రులు. మొదటి అర్జీ.

1. క॥ తిరుపతివేంకటసూరుల, మరయంగ శతావధాన మష్టవధానం
బులుకడిఁ గఁజేయుదురు వ్యా, కరణపు శాస్త్రమునఁ బ్రజ్ఞగలదు నరేంద్రా! ౨౧
2. చ॥ అరయ శతావధానముల నచ్చట నచ్చటఁ జెక్కుసార్లు మే
మరుసుగఁ జేసినారము మహాయశముం గనినార మైన మీ
దరి నొనరింప లేదనుట దక్క మఱొక్కటి లేదు లోపమీ
వఱకును, దీనిఁదీర్చి మముఁ బాలనసేయుట చెల్లదే? నృపా! ౨౨

నెల్లూరు వెళ్లుచుఁ జెప్పికొన్నవి.

1. శా॥ ఈశుఁడో? హరియో? చతుర్ముఖుఁడొ? దేవేంద్రుఁడో? యీముద్దుకృ
ష్ణేశుం, డీతనిదర్శనమ్ము నకుఁ గా నింతేల? చింతింపఁగా
గాశీసేతులమధ్య నిప్డు నృపతిస్తోమమ్ము జన్మించెనే?
ఆశా! నన్నిటు లేల వేఁపెదవు నీకాయాసముల్ బుట్టదే? ౨౩
2. మ॥ "శని తాఁ బట్టిన నేడువత్సరములే వల్లాదియై బాధ సే
యును నీవో? పదునాలుగేం" డ్లనెనుసామ్యోక్తుల్ స్మరింపంగఁ జే
సె నహో! ముద్దులయూఁటకృష్ణుఁ డితనిన్ సేవింపఁగా రా" దటం
చన వోయాశ? దురాశ నీకుఁ గడుఁ బెద్దైయుండఁ గాన్పించునే. ౨౪
3. మ॥ కరు లర్పించునొ? యగ్రహారములు దాఁ గల్పించునో? వాజులన్
గర మిప్పించునొ? సేలుజోడుల నొగిన్ గప్పించునో? యెక్కుడా
సిరులందించునొ? యేటికూరక యిటుల్ శ్రీముద్దుకృష్ణేశు భా
స్వరసందర్శనపుం బ్రసక్తి విడవా శా? యెందులేరే? నృపుల్, ౨౫

౨ డవ అర్జీ.

1. సీ॥ పరదేశసంపాదనరతి మీకు నరేంద్ర? పరదేశసంపాదనరతి మాకు
లసదుత్తమపదాభిలాష మీకు నరేంద్ర? లసదుత్తమపదాభిలాష మాకు
సకలసత్శ్లోకసక్తి మీకు నరేంద్ర? సకలసత్శ్లోకసక్తి మాకు
మనుమార్గవర్తనంబనువు మీకు నరేంద్ర? మనుమార్గవర్తనంబనువు మాకు
ఆ॥వె॥ మీకు రాజపదము మాకును కవిరాజ, పదము కలదిఁ కెందుఁ గొదవ లేదు
గాన సామ్యమిచ్చి మానించుటొప్పదే?, ముద్దుకృష్ణయాచభూవరేణ్య. ౨౬

2. సీ॥ కఠినమ్ములగు రాళ్లు కఱపి కట్టినరామభజనాలయమ్ములే పడక కాయెఁ
దాకినమాత్రానఁ దనువు కట్టుగఁ జేయుఁ జాలినచలినీటి స్నాన మాయె
నుడికియుఁ నుడుకని కడువేఁడి మెతుకులే యాఁకొన్న కడుపున కడ్డమాయెఁ
"ప్రభు విచ్చె వేమాటుపదియాఱు" లనునట్టి స్వప్నమ్ములే ధనార్జనములాయె,
తే॥గీ॥ వీని నన్నింటిని గోపాలవిభుఁడు దీర్చి, మగల నింకొక కష్టముల్ మాకు గూర
తగము లైయుండఁ జేయుమి త్తఱిని, గీర్తి, సాంద్ర? శ్రీముద్దుకృష్ణయాచేంద్రభూప?

3. సీ॥ పరదేశములుఁ దివ్యతరదేశములు గాంగఁ, బరులగ్రామములు కాపురము గాంగఁ
బరగేహములు సౌఖ్యకరగేహములు గాంగఁ, బరులయన్నము పుష్టికరము గాంగఁ
బరసజ్జనావళుల్ పరమబంధులు గాంగఁ, బరులసంపదలు సంపదలు గాంగఁ
బరులుకష్టసుఖమ్ము లరయువారలు గాంగఁ, బరులెల్లఁ గార్యకర్తృవరులు గాంగఁ
తే॥గీ॥ జేసి పుట్టించినట్టి శేశేల నెద్ద, పండితప్రీతినొప్పు మీవంటి నృపతి
మణులఁగొందఱిఁ స్పృశియించు పనులఁ బిచిపోయె, నేమనందుము? ముద్దుకృష్ణేంద్ర? విధిని.

4. సీ॥ ఏరాజు కవిరాజు నేనుంగు నెక్కించి యూరేగఁ జేసె నీయూరియందు
నేరాజు కవిరాజుచే నాజిశతావధానమ్ము చేయించి పూనెఁ గీర్తి
నేరాజు వేదాంతసారబోధక సుప్రబంధముల్ రచియించి వన్నెకెక్కె
నేరాజు "సర్వవిద్యారా" యటంచు కవులచే సన్నుతి గాంచి మించె
గీ॥ నట్టివిద్వత్కుమారభూపాగ్రగణ్య, పూర్వకృతపుణ్యరాశి? యోముద్దుకృష్ణ?
స్వాగతంబుగ దర్శనం బీఁ గదయ్య? ఘనతఁ దిరుపతివేంకటకవులకిపుడు.

5. సీ॥ శ్రీనాథముఖకవిశ్రీనాథు లేవంశసంస్థానమందు నాస్థానకవులు
రాయవేశ్యాభుజంగాయితసింగభూపాలుఁ డేవంశసంపత్కరుండు
ఖడ్గనారాయణఖ్యాతి గాంచినపోతభూపాలుఁ డేవంశభూషణంబు
మఱియు నెంతయు మహామహులై చెలంగిన రాజన్యు లేవంశరాజిమణులు
గీ॥ అట్టివెలుగోటివంశభూపాగ్రగణ్య, పూర్వకృతపుణ్యరాశి? యోముద్దుకృష్ణ?
స్వాగతంబుగ దర్శనం బీఁగ దయ్య? ఘనతఁ దిరుపతివేంకటకవుల కిపుడు.

6. ఉ॥ దేవరయాజ్ఞ గైకొనక తెంపున నెల్లురిపట్టణమ్ము ముట్
బోవుట మంచి గా "దయినఁబోవుట యేమినిమిత్తి?" యన్న నో
భూవర? శుద్ధవైదికులబుద్ధి మహత్త్వపటుత్వసంపదల్
దేవరవారిచిత్తఘణిలిక్ జేరఁబాఱి ముదమ్ము సేయఁగన్. 3౧

7. ఉ॥ ఎప్పటి నుండె నీనగర? మెప్పటి మాధవశేఖరుఁ? డహో!
యిప్పటి కేగుదెంచు నెడ నెందఱు పద్యఁగలారు రాజ? లే
నప్పటి కేఁ గిప్పటికి నచ్చుగ వచ్చుట కిప్పుఁ జూడ నీ
సచ్చరితంబ కాక నృపసత్తమ? వేఱొక హేతు వున్నదే? 3౨

8. క॥ ఎప్పటి గోదావరి? మఱి,యెప్పటి నీవేంకటగిరి? యింతవఱకు నీ
సచ్చరితము విని కాదే? వచ్చితిమి నృపాల? సుకవిపండితపాలా? 33

9. క॥ ఈగ్రైలుబండిపోగఁ జే, దారిని దొరకొన్నయట్టితాపము నీసత్
కారదానవ్యాపృతశీతల, ధారలఁ బో నడఁచవలయు ధరణీపాలా. 3౪

10. క॥ కవులవలనఁ బ్రభువులకుఁ బ్ర,భువులవలనఁ గవుల కిలను భూరియశము సం
భవమందుఁ గానఁ గవులఁ బ్ర, భువులత్యాదరముతోడఁ బూజింత్రు నృపా!

11. క॥ ఈవిషయం బంతయుఁ దమ, కేవిశదము వేఱె చెప్ప నేల? యయిన నీ
మా వైదికచాదస్తం, బీవిధమున వ్రాయఁ జేసె నిపుడు నృపాలా? 3౫

అవధానకవితా విషయకమగు నుత్పలమాలిక.

1. ఉ॥ వీనుల విందు సేయుఁ గలవిద్య కవిత్వము దాని కెంతయున్
మానస మన్యకార్యముల మగ్నము గాక చెలంగఁ గావలెన్
మానస మన్యకార్యముల మగ్నము గాక చెలంగుకాల మం
దైనను బంధచిత్రకవితాదులు సెప్ప నతిప్రయాస మౌ

గాన సువృత్తవర్ణనలు గా రచియింపుఁ డటంచుఁ గోరుఁ డో
మానవులార! మీరు మతిమంతులు దీని నెఱుంగకుందురే?
వానను గోరు హాలికుఁడు పైరు ఫలింపఁగ, నంతె కాని యెం
తో నినదమ్ముతోఁ బిడుగు లుప్పతిలం బడఁ గోరునే? "మతి
స్థానము గాసిపెట్టు నవధానమునం దెటు లాచతుర్విధా
నూన కవిత్వముల్ సలుప నూకొను టౌ?" నని శంకనొంద "శ
క్తైనను బంధచిత్రకవితాదులు సెప్ప" మటందు రక్కటా?
సూనము తన్మరందరసచోరమధువ్రతపాదఘాతముల్
మానుగ సైఁచు నంచనెడిమాటలు వింటిమి కాని యెచ్చటన్
గానము "దుష్టపక్షిపక్షఘాతము సైఁచు" నటన్న మాట, లు
త్తానశయాను లమ్మ్రన సధర్మముగా బరు వెత్తినట్లు "బం
ధానఁ గవిత్వ మల్లు నవధానమునం" దన మర్త్యకోటి కె
వ్వానికి శక్య మౌను? కలవాణికివాణికిఁగాక, పెద్ద "లౌ
నౌ" నన సర్వపండితు "లహో!" యనఁగోరుఁడు తప్పుత్రోవలన్
మానసవీధిఁ బైకొనుట మంచిది గాదు యథార్థపుంగతిం
బూనిన మీకు మాకు మనభూపునికిన్ యశ మప్పివే యమా. ౪౦

బహుమానానంతరము చెప్పినది.

1. చ॥ ఒకఁడిడె నింద్య మైనయెము కొక్కటి, వే ఱొకఁడిచ్చెఁ జగ్గు, మిం
కొకఁ డిడె మూఁడుపాదముల కూనముగా భువి, వీరు దాతలా?
సకలకవీంద్రసంతతిని జా లనిపించెడి ముద్దుకృష్ణరా
జకులవతంసుఁ డిచ్చెదను జంకక యిందఱిలోన దాత గా. ౪౧

2. సీ॥ "తలఁపుచుతనుఁ నవ్వఁ బసులఁగాఁచినవాఁడఁ బరికింపనిదియొక పరువుగాదు
పాలీయవచ్చిన పడఁతిఁ జంపినవాఁడ బరికింపనిదియొక పరువుగాదు
గోపాలకుఁడనయ్యుఁ గోవుఁ జంపినవాఁడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
గొల్లకోఁపలవెన్నఁ గొని తిట్లఁబడినాఁడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు,
తే॥గీ॥ ఇఁకనుగొన్ని యకృత్యము లేరుపఱచి, యుంటనీలోపములు దీర్చుచొప్పుఁగాదె?"
యనుచు సుగుణంపుఁబ్రోవయియలరుముద్దుకృష్ణుఁ డైపుట్టుఁబోలు శ్రీకృష్ణుఁడిపుడు.

శ్రీ వేంకటకృష్ణయాచేంద్రులు అగ్జ్ఞ,

1. సీ॥ చాతకప్రకరమ్ము జలదోదయముమాడ్కిఁ జక్రవాకములు భాస్కరునిపగిది
నాఁకొన్నమానవుం డన్నమ్ము భంగిని హాలికుల్ మేఘోదయమ్ము వోలె
వనధిశుక్తులు స్వాతివర్షోదయము `వ మావిగున్న వసంతుమహిమకరణి
దారిద్ర్యఖిన్నుండు ధననిదానము వోలె మౌని శ్రీవిష్ణుధ్యానమ్ము వరుస
తే.గీ॥ నీదుదర్శనలాభమ్ము నెమ్మిఁగోరి, యిచటవసియించియున్నార మింతదనుక
నేఁ దర్శనమిప్పించి విపులమైన, సభనుమాశక్తిఁ గనుఁటొప్పఁ బ్రభువరేణ్య! ౪౩

ఎదుటఁ జదివినవి.

1. సీ॥ సుగ్రీవుఁడయ్యును నరునకొక్క, నిక సారథ్యమ్ము చేసినట్టు వోవ
శూరుఁడయ్యును నొక్క సుందరిప్రాపు పంది గణమొనర్చినయవగుణము వోవ
విజితేంద్రియుఁడయ్యు విధి విరామము లేక జారుఁడైనట్టి నీచత దొలఁగఁ
బహుపత్నీకుఁడయ్యుఁ బసులఁగాచుచు నలుగురనోళ్లలోఁ బడ్డగుణితు వోవ
తే॥ గీ॥ నొక్కయెడజన్మమందివేఱొక్కయెడకుఁ, బ్రాణరక్షకుఁ జనినలోపమ్ము వోవ
నానవెలుగొందుపంశాఖ్యచంద్రుఁడవుచుఁ, గృష్ణుఁడిప్పుడు వేంకటకృష్ణుఁడయ్యె.

2. సీ॥ ప్రాసాదనిర్మాణసక్తి మీకు నృపాల? ప్రాసాదనిర్మాణసక్తి మాకు
సాధువృత్తివిధానసక్తి మీకు నృపాల? సాధువృత్తివిధానసక్తి మాకు
నవరసాసంపాదనరతి మీకు నృపాల? నవరససంపాదనరతి మాకు
సతతసద్గుణగణాసక్తి మీకు నృపాల? సతతసద్గుణగణాసక్తి మాకు
ఆ॥ వె॥ మీకు యాచబిరుదు మాకును యాచక, బిరుదు గలదు వర్ణభేదమాత్ర
ముండె వినిని నెన్న కొనఁగుమీ? వేంకట,కృష్ణయాచభూప? యిపుడు సమత.

(సమస్య) గానమువంటి విద్య నికఁ గానము.

1. ఉ. జ్ఞానవిహీనులం దనుపు జ్ఞానులఁ దన్పును రాగహీన్య తా
వానులఁ దన్పుఁ గూర్మిగఫణీమండలిఁ దన్పును సర్వపక్షిసం
తానముఁ దన్పుఁ గుజ్జలను దన్పు మృగమ్ములఁ దన్పు నెన్న నీ
గానము వంటివిద్య నికఁ గానము వేంకటకృష్ణభూవరా. ౪౫

వసుచరిత్రిలో "తమ్ములు పదానుజన్ములై" అను సీసగీతికిఁ దెలుఁగు

2 శ్లో॥ జఘనరమాయాశ్చక్రః, పాల్యః కింవా కనిష్ఠసముదాయః
తత్పాదకనీయాఙ్ కిమ్, ప్రసవాని తదీయనఖాః కేశవః కిమ్ ? ౪౬

(సమస్య) రాగములలోన మేఘమల్లా రనంగ.

3. తే॥గీ॥ శ్రేష్ఠములు మూఁడు వేంకటకృష్ణభూప? నాగములలోన సైరాకణంబనంగ
యోగములలోన లంబికాయోగ మనఁగ, రాగములలోన మేఘమల్లారనంగ.

(విశాఖపట్టణం గోడే గజపతిరావుగారు అర్జీ.)

1. ఉ॥ సంగరశక్తి లేదు వ్యవసాయము సేయుట సున్న సంతలో
సంగడి వేసి యమ్ముటది యంతకు మున్నె హుళక్కి, ముష్టికిన్
బొంగు బజాన వైచికొని పోయిన మెక్కెడి కేని ముష్టి వెం
బం గొని పెట్టు మొక్కటి యమోఘు మిదే కద! దంతిరాణ్ణృపా. ౪౯

అచ్చటి డిప్యూటీ కలెక్టరు జయంతి రామయ్యగారు.

1. సీ॥ ఒకనాఁడు రాజరాజోద్యానదివ్యసీమలలోన సంతోషకలన గనుట
యొకనాఁడు దుర్గంధయుతపట్టణముల దోమలతోడసంగ్రామకలన గనుట
యొకనాఁడు సర్వభోగోన్నతుల్ గల్గువారలపంక్తి మృష్టాన్నకలన గనుట
యొకనాఁడు చేయిగాల్చుకొని వండినవంటకము మెక్కియాయాసకలనగనుట
గీ. యొక్కరోజున సారటు నెక్కితిరుగు, టొక్కరోజుననడచుట యొక్క విషయ
మందునను నిశ్చయము లేక యలయుకేతన, డియకొకరీతి మాజాతకములరీతి.

(మొదటిసంవత్సరం గద్వాలసంస్థానము.)

1. శా॥ శ్రీరస్తు శ్రితరత్నరత్నగుణశ్రీరస్తు నిత్యోత్సవ
శ్రీరస్తు ప్రథమానకీర్తివిభవశ్రీరస్తు గీరస్తు తే
శ్రీరస్త్వత్యతిశేలపండితవచశ్శ్రీరస్తు భూరస్త్వహో
శ్రీగద్వాలపురోత్తమప్రభుమణే శ్రీరామభూపాలక॥ ౫౧

2. సీ॥ భూదేవతాగారగోదావరీతీరకంకణగ్రామమ్ము కాపురంబు
రమణీయషట్ఛాస్త్రరత్నసంచయవారిరాశి బ్రహ్మయశాస్త్రి దేశికుండు
అత్యద్భుతప్రభావాష్టావధాన శతావధానములు స్వాభావికములు
గురుపాదసేవనాదరలబ్ధ మగువిద్య నాగరాజము ఖోదితాగమంబు
తే॥గీ॥ లలితకవితావిలాసిని వలపుసాని, దర్శనీయులు మీవంటిధరణిపతులు
తిరుమపాస్యమ్ము కాళీపదమ్ము నాకు, దళితపండితలోప? గద్వాలభూప!

3. సీ॥ శతఘంటకవనమ్ము శల్యపంగతి యన్నఁ "గరతలామలకమ్ము"గాదె? మాకు
అష్టావధానకష్టావలంబన మన్న "నంబికొండయువండనంబు" మాకు
ఆశుధారాకవిత్వాడంబరం బన్న "నల్లేరుపైబండినడక" మాకు
సత్కావ్యనిర్మాణ చాకచక్యం బన్న "షడ్రసోపేతభోజనము" మాకు,
తే.గీ॥ వ్యగ్రగురువాదములొనర్చువట్టివారి, దంబమణఁగించు టాపోశనంబు మాకు
దానరాధేయ? కవిసముదాయగేయ? పండితవిధేయ? రామభూపాలరాయ?

4. సీ. ముద్దుముద్దుగఁ జెప్పఁ బూనితిమా? వన్నెలాఁడితీయనిమోవి లాచ మిచ్చుఁ
గఠినమ్ముగాఁ జెప్పఁగడఁగితిమా? ప్రౌఢకాంతవక్షోజముల్ కాన్కలొసఁగుఁ
దీక్ష్ణరీతినిఁ జెప్పఁ బూనికొంటిమా? వాలుఁగంటిలేఁజూపు సుంక మొసంగు
మిశ్రరీతినిఁ జెప్ప మేకొంటిమా? బోఁటి బిగువుకౌఁగిలి పన్నుఁ బెట్టి తీఱు.
తే॥ గీఁ నాశుధారాకవిత్వమ్ము నందుకొంటి, మేరి యభిసారికయు వండమిచ్చి తీఱు
నాంధ్రగీర్వాణభాషలయందు మాకు, దళితపండితలోప? గద్వాలభూప?

5. సీ॥ విద్వాంసుఁడను మాట విన్నంతమాత్రాన, మనమున నానందఘనత చెందుఁ
జెంది "యెవ్వఁడు తన్నుఁ జేరనెప్పుడు వచ్చునో?" యటంచును మదినూరుచుండు
నుండి యాతం డాయెవండకే తెంచిన "నిల్వు"మంచును బ్రధానికిని జెప్పఁ
జెప్పి యాతఁడు నన్నుఁ జేరవచ్చినయప్పు డతనినాదరమునసత్కృతునిఁ జేయు
తే॥గీ॥ ననుమనీక్షగకనియిటుకరుగుదెంచి, నారమోరామభూపాల? పేరువినుము
తిరుపతియతండు వేంకటేశ్వరుఁడ నేను, వెనసి తిరుపతివేంకటేశ్వరుల మేము.

6. సీ॥ కోటిబ్రాహ్మణులోఁగొమరొప్పనొక్కండు చదువుకొనంగనిచ్చనువహించుఁ
జదివినవారు లక్షలుగల్గినను నందుఁ బండితుండొక్కండు బయలుదేరు
నట్టిపండితులలో నరయ వేయికి నొక్కరుండు కవీశ్వరుండుండు నేమొ
అట్టికవీశ్వరులందు నూటికి నొక్కరుం డవధానియై యుండు నేమొ,
తే॥గీ॥ అట్టియవధానులెల్లవహ్వా!యనంగ, సలుపనేరుతు మవధానసరణి మేము
గాన సభఁజేసి మాశక్తిఁగాంచవలదె?, దళితపండితలోప? గద్వాలభూప?

7. వ॥ ఒకచరణం బతండు మఱి యొక్కటి నేను మఱొక్క టాతఁడున్
సకలకవీంద్రసంతతులు సమ్మతిచేఁ దల లూచి మెచ్చఁగాఁ
బ్రకటతరాశుధార దనరన్ రచియింపఁగ నేర్తుమయ్య? నా
టికి నెలగయ్య? నిక్క మిది డెబ్బదిమాటలు సెప్ప నేటికిన్? ౫౭

8. ఉ॥ చెప్పిన యొక్కమాట కదుఁ జేవ దలిర్పఁగ నోనృపాగ్రణీ?
గుప్పితి మేనిఁ బద్యములు గుంపుగ నగ్గురుఁ డాహవమ్ములో
గుప్పలుగాఁగ బాణములు గప్పినరీతిఁ, నెవ్వఁ జేసెనిఁ దాఁ
జెప్పఁగలేఁడె? "వాత్తు" నని చెప్పినఁ జేయఁడె? శృంగభంగమున్. ౫౮

9. సీ॥ పండితులను గౌరవము సేయుటకు మంచిపండితుల్ దగ్గఁగ నుండవలయు
నుండిన నేమి యారయుచు పండితకోటి పరులయున్నతి సహింపంగవలయు
సైఁచిన నేమి? యాసత్పండితులమాట లింపుగా రాజు మన్నింపవలయు
మన్నింప నేమి? యా పన్నగలను నొద్ద నుండుగివారు దా నొప్పవలయు,
తే॥గీ॥ "నిన్నియును గల్గురా వీవే" యటంచు, వచ్చినారము లేకున్న వత్తుమయ్య
దానరాధేయ? కవిసమురాయగేయ?, పండితవిధేయ? రామభూపాలరాయ?

10. సీ॥ పికకాకములను నొప్పింపవచ్చునె? భేదమ్ము స్వరముచేఁ గాక రూపమ్ముచేత
హంసబకములను నెన్నవచ్చునె? భేదమ్ము నడకచేఁ గాక వర్ణమ్ముచేత
నుప్పుకప్పురములఁ గొప్పునే? భేదమ్ము రుచులచేఁ గాక స్వరూపగరిమ
స్ఫటికవజ్రములను స్ఫురింపనౌనె? భేదమ్ము రంగుచేఁ గాక భారమ్ముచేత
తే॥గీ॥ పండితకవీంద్రులను నేవలకవులను, నరవరయె? భేదమెన్నంగ నలఘుతరగు
రీతిచేఁ గాక వేషాదిరీతిచేతఁ, బండితవిధేయ? రామభూపాలరాయ?

సభ చేయకయే సన్మానించినప్పుడు చెప్పినవి.

1. ఉ. ఏకవినెట్టివాఁడొ? మతి యేకవి కట్టి విశేషపండిత
శ్రీతతులో? విచారణము సేయుటయే కనకాభిషేక మౌఁ
గాక తదన్యపద్ధతి నెమ్మి సమస్తము ధార వోసినన్
జేకురునే? ముదమ్ము, పరిశీలన సేయుమి రామభూవరా. ౬౧

2. ఉ॥ పండితులైనవారు ప్రతిభాతిభాసితు లౌట సర్వభూ
మండలి నుండురాజులును మన్నన సేతురు వారిఁ బండితా
ఖండితులైనవారల సభాస్థలి నీవలెఁ బూజ సేయు రా
జుండునె? రామభూవర? సమున్నతదానవిధానధీవరా. ౬౨

విజయనగరం మహారాజావారి దివాన్ కోదండరావుగారు.

1. చ॥ "కలుగుచుఁ బోయి యుండిరటకున్ బ్రభువన్నను వీరె మొగాలకే
యాలవము నే" యటంచు జనులాడెదలా నటంచుఁ జిం
తాలెదము చింత సేయను మదిన్ మటిమాటు మునందుకొట్టినం
దులను సహింపవచ్చు నది తోడిది చెప్ప సహింపవచ్చునే. ౬౩

2. ఉ॥ ధనమున కేమి గాని తనుగాత్రలు సిద్ధినచుంచినంచి స
ద్గనములవంకఁ బోయి యవధాన మొనర్చి నడింపవచ్చు న
ద్దిన దొకమాట చెప్పెదము చిత్తమునందిడు మిట్టిరాజద
గ్గన మిలలోన మా కికను జన్మశతమ్ముల నైనఁ గల్గునే. ౬౪

3. ఉ॥ రా జతిపండితుం డఁట బరాబరి యా నఁట మంత్రి రాజుతో
ధీజన మొప్పఁ బట్టికపదీరులు తిర్పతివేంకటేశులా
రాజును జూడఁ బోయి నఁట రాజును దగ్గర వీరె యా తెదఁ జ్ఞా
రా? యను" నంచు లోకు లనునాయపకీర్తి దాటఁ గల్గునే? ౬౫

4. మ॥ అటు గద్వాలిమహీపతి న్నతగణము పధ్యన్ గణ్యదేశమ్ములన్
జటులఖ్యాతి శతావధానములు మెచ్చన్ జేసియున్నట్టి మా
కిట రాజీయక యున్న నెవ్వనము నిన్నెవ్వాని నీ రాజసం
గుడ? వప్పండు మయ్య పాలితవసుధా? కోదండరామాభిధా? ౬౬

5. శ్లో॥ రాజా విద్వాన్ భవాన్ విద్వాన్, సహో భాగ్యం మహీకవేః
అస్త్రాణాపి దర్శనం నోచే, త్కావితార్థై నమో నమః. ౬౭

8. శ్లో॥ య స్యానందనగేశ్వరః ప్రభు నృభూ దానందతీర్థో గురు
ర్యస్యానందమహాప్రగం చ హృదయం సర్వాన్ స్వవస్థాన్సపి
యత్రాగోర్యణ్యా ముపేయుషాం నవిరసా మానందలబ్ధిర్ధ్రువం
స శ్రీమానపి పండితో విజయతే కోదండరామప్రభుః

(డిటో దివాన్ రామమూర్తి పంతులుగారు.)

1. మ॥ నను రప్పించినయట్టి యీధనముకే నాకృతి మా కయ్యె నిం
క మహారాజవిలోకనం బొకటి వేడ్కన్ జేయఁగాఁ గోర్కె, దీ

ని మనమ్మందున నుంచి యెన్నఁటికిఁగానీ పూర్తి చేయుంగ భా
రము మీమీఁదను బెట్టినారము సుఁడీ? రామపరిధానాగ్రిణీ. ౧౯

(శ్రీ మహారాజావారి యెదుటఁజదివిన పద్యములు.)

1. సీ॥ అలపతంజలికృతం బైనభాష్యమునకే పరిఢవిల్లును మహాభాష్యపదము
అలదేవదేవుఁడై యలరాయుఁవునకే తేజరిల్లును మహాదేవపదము
అలత్రివిష్టపవిభుం డైనపాకారికే యెన్నంగఁ దగును మహేంద్రపదము
అలకాళికాదాసుఁ డౌకవీశ్వరునకే గణన కెక్కును మహాకవిపదమ్ము
గీ॥ రమణఁ బరికింప నలమహారాజపదము, నీక తగుఁ గాక యన్యులౌ లోకపతుల
కొకరికైనను జెల్లునే? యోగిభూషి. విజయనగరమహారాజ? విపులతేజ. ౨౦

2. సీ॥ రాజురాజనఁగనే రాజాయనే? చంద్రుఁ, డలరాజశేఖరు నాశ్రయించె
రాజురాజనఁగనే రాజాయనే? యింద్రుఁ, డగ్నిమాత్మజుని దానడిగికొనియె
రాజరాజనఁగనే రాజరాజా? కుబేరుఁడు కింనరేశత్వభూషిగాంచె
రాజరాజనఁగనే రాజరాజా? సుయోధనుఁ డధికగర్వ మనుగమించె,
గీ॥ రాజనిన రాజరాజన్న రాజులందు, నీక తగుఁ గాక యన్యులౌలోకపతుల
కొకరికైనను జెల్లునే? యుర్విలోక, విజయనగరమహారాజ? విపులతేజ. ౨౧

3. శ్లో॥ తత్కిం చంద్రాత్రిపాఽయం, నను భవతి గిరాఽప్యస్య కస్మాత్స్వనారం,
స్వత్వా చ్ఛందస్య, సత్వేఽ ప్యరుణకిరణతోఽ జాగరూ స్వనోఽయం,
నోచే దానందదంతీశ్వరవిపులయశః, స్వస్య, మిత్యాదివాక్య
శ్శాస్త్రాగ్రంకుర్వతే త్వద్యశసి నృపమణే తార్కికా స్సర్కకీత్యా. ౨౨

4. తే॥గీ॥ అగ్రవర్తని యనధీనమని సమస్త, దేవసంగతమని యుం నదేహమనియు
నగ్రవస్త్రాత్రమందు నీయశముకొంత, ఘోషముగఁ జెప్పఁబాశినికువలయేశ.

5. శ్లో॥ ఆయాతోఽపద్రవేవ ప్రజసి నను దివా కింను భోశ్చక్రవాకి,
భ్రాంత శ్చందోఽయ మన్యః కిల విజయపురే జాత ఆనందనామా,
సూర్యాలోకస్య స్సమగ్రే, నను పర మపరో వర్ధతే కీర్తిచంద్ర,
స్సోఽపి శ్రీ పక్రనఘాజను, రితి కవయ శ్చక్రవాక్యై వదంతి. ౨౪

6. శా॥ నీకీర్తిప్రతతుల్ ధరాతలము నెందే నిండ నందొక్కఁ డా
యాకాశమ్మున కేగి పుష్పవతియై యాపూర్వపశ్చాద్గిరి

వ్యాకీర్ణం బగుచుండు వాయుగతిచే నద్దాన "ఆంగ్రోటియ" మి
త్యాకారభ్రమ నొందుచుండు నగ మోయానందభూపాలకా! ౨౫

7. శా॥ తా నా? రాజు, సుతుండు కోమటి, కళత్రం బెన్న నక్షత్ర, మెం
తో నైల్యమ్ము, నిశాకరత్వమును, త్రైలోక్యపాధియుం, గల్గు తా
రానాథుం డన దేహగహ్వరతత్త్వవర్ణ్యసాంకర్యకుం
డౌ నా? యెన్న నికేల భవాదృశుఁడు, కాఁడానందభూపాలకా! ౨౬

8. ఉ॥ వితరణితాపృతప్రభుఁడు విశ్వజనీనకళాకరుండు స
ద్వ్రతపథచారి సౌమ్యగురుఁ డీనృపుఁ డీతనికేల ధరాస్థలిన్
బ్రతిమను జెప్ప నోపను బరాకుగఁ జెప్పినరాజు తోడుగా?
ప్రతిసురభూజమా? విజయ రామనృపాలక పుణ్యపుంజమా! ౨౭

9. సీ॥ దీనపోషకుఁ డన్న తేటమాటకు మహారాజ? నీనగరికాలేజి సాక్షి
విద్వత్ప్రియు డటన్న విఖ్యాతి కో శాంతనిధి? భవన్నగరపండితులు సాక్షి
శ్రితపోషకుం డన్న వితరకీర్తికి మహామతి? భవన్నగరహర్మ్యములు సాక్షి
ఆనందమున కాలయం బన్నమాట కోచారుప్రతాప? నీపేరు సాక్షి
తే॥గీ॥ నీయశము దేశములనిండ నిండెననుట, కితరదేశాటకుల మైనయేము సాక్షి
పూసవాడకులాంభోధిపూర్ణచంద్ర, శ్రీమదానందగజపతిక్షితిపలేంద్ర. ౨౮

10. క॥ కొందఱు పచాద్యజంతం, బందురు మఱికొంద ఱన్న హలంతంబే
యందురు మే ముభయం బని, యందుము నీనామధేయ మానందనృపా! ౨౯

11. శా॥ ఏభూవిభుందునిఁ జూడఁ బోయినను నీవే పద్యముల్ జెప్పి నీ
వే భావమ్మును జెప్పికోవలయు నింకేభూవిభుం డన్నఁ దా
నే భావమ్ము గ్రహించువాఁ డగుట నీకేకష్ట మీ దేల నా
హా! భోసత్కవిపూర్వజన్మ సుకృతంబా? నీకు దీర్ఘాయు వౌ. ౩౦

12. సీ॥ విక్రమార్కునితోడ వేంచేయ కుండునే? భోజభూపాలుండు పుట్టఁడేని
భోజభూపాలుతోఁ బోకుండునే? రాజభూపాలవర్యుండు పొడమఁడేని
రాజరాజనరేంద్రుతోఁ జనకుండునే? కృష్ణరాయలు జన్మమెత్తఁడేని
కృష్ణరాయలతోడనే పోకయుండునే? భవదీయవంశమ్ము ప్రబలదేని,
తే॥గీ॥ భావుకం బైన భవదీయవంశ్యగరిమ, ధరణినిందాఁక సత్కవితావధూటి
నిలిచియున్నది నిలుచును నిలువఁగలదు, శ్రీమదానందగజపతిక్షితిపలేంద్ర. ౩౧

13, చ॥ తిరుపతి వేంకటేశులని ధీరులు పిల్తురు మమ్ము, బ్రహ్మస
ద్గురువరు పాదసేవన మకుంఠితసత్కృప మాకు నిచ్చె వ్యా
కరణము, నీకవిత్వమనఁగా నది పిన్నటనాఁడ పుట్టె న
బ్బురముగఁ బెంచుకొంటి మిది పాయమునిఁక మఱి పోదు భూవరా! ౧౨

14. ఉ॥ ఒక్కొకచోట నొక్కొకనియొద్ద నొకొక్కొకమాట చొప్పునన్
జక్కఁగ సంగ్రహించితిమి చాతురి మీఱఁగఁ జెప్పఁబ్రజ్ఞ, నొ
క్కొక్కఁ డొకొక్కరోజున కొకొక్క ప్రబంధము సేయనేర్తు మిం
కెక్కడ దాఁపనేల? వచియించెద మున్నది యున్నరీతిగా. ౧౩

15. ఉ॥ ఎందఱఁ జూచినేని వరియింపఁగ మాకవితాకుమారి, క
న్నందుకు దేశముల్ దిరుగుటబ్బెను సౌఖ్యము లేకపోయె నా
నందనృపాల? నీదు సుగుణమ్ములు చెప్పిన నాలకించి వెం
టం దలయూఁచెఁ గావునఁ దగాలున నేనిఁ బరిగ్రహింపుమా? ౧౪

16. మ॥ కవితామాధురిఁ జాగ్రహించి "యిది శ్లాఘ్యంబిద్ది శ్లాఘ్యంబు గా
దు విశేషంబిట నిర్విశేష మిట మాధుర్యంబిటన్ వహ్వారే?
కవిరాజా?" యని మెచ్చియిచ్చునృపుఁ డొక్కండైనఁ గన్పించుచోఁ
గవియై పుట్టుటకన్నఁ బాపపరిపాకం బుండునే? భూవరా! ౧౫

17. సీ॥ చదువఁగావలె శబ్దశాస్త్రాదికమ్ములను వీక్షింపఁగావలె విద్యలెల్లఁ
జూడఁగావలె రాజచూడామణులసభల్ పొందఁగావలె మహాభోగములను
దిరుగఁగావలె దేశదేశాలవెంబడిఁ బడవలెఁ బడరాని పాటులెల్ల
వినఁగావలెను బూర్వవిద్వచ్చరిత్రముల్ దర్శింపవలెను ప్రపంచపద్ధతిన,
తే॥ గీ॥ కవులు కవులన్నమాత్రాన కవులుగారు, ఎంతభారమ్ముగలదో కవీశ్వరులకు
నెఱుఁగకుందురె? మీవంటి నృపతిమణులు, శ్రీమదానందగజపతిక్షితితలేంద్ర?

6. సీ॥ పురుషాయిత మొనర్చు పూబోణిముద్దుచేష్టలరంగులొక్కొక్కసమయమందుఁ
బ్రణయకోపాకులప్రౌఢకాంతామనఃపాటవం బొక్కొక్కపట్టునందు
ఈషద్బలాత్కారమృదితాధరోష్ఠద్వయీలీల లొక్కొక్కవేళయందు
అనునీతఖండితాహావభావాదిసాంకర్యమ్ము లొక్కొక్కకాలమందుఁ
తే॥గీ॥ దవిలి స్తుతించు మాకవితావధూటి, రస మెఱింగిన మీవంటి రసికవరుల
కే తగునుగాక యన్యుల కెట్లుతగును? శ్రీమదానందగజపతిక్షితితలేంద్ర!

19. మ॥ “కనుఁగొంటిన్ గవులార? మి మ్మిఁక నట, నాకష్టంబు గట్టెక్కె ర
మ్మనె నానందనృపాలకుండు? మిము, నే నానందభూపాలకీ
ర్తిని దేఖోహుకు” మంచు నిచ్చెననురక్తిన్ బత్రికన్ దానఁ జ
య్యన నే తెంచితిమయ్య? వాస్తవ మిదే, యానందభూపాలకా. ౭౭

20. సీ॥ అమ్మవంకను జుట్టమా? యేమి భోజభూపాలవర్యున కల్లకాళిదాసు
అబ్బవంకను జుట్టమా? యేమి విక్రమప్రభువరేణ్యున కల్లభట్టి సుకవి
అత్తవంకను జుట్టమా? యేమి రాజధరాధీశ్వరునకు నన్నయ్యభట్టు
మామవంకను జుట్టమా? యేమి కృష్ణరాడ్ధరణీశ్వరునకుఁ బెద్దన్నగారు.
తే॥ గీ॥ కవి యయినవానినెల్లను గారవింప, రా జయినవానికెల్లధర్మమ్ముగాక
పూసపాడకులాంభోధి పూర్ణచంద్ర? శ్రీ మదానందగజపతిక్షితితలేంద్ర.

21. సీ॥ “అష్టావధానమా? యానందదంతీంద్ర జనపాలుదర్శనం” బనెడివారు
“ఆశుకవిత్వమా? యానందదంతీంద్రజనపాలుదర్శనం” బనెడివారు
“శతఘంటకవనమ్ము సల్పుటా? యానందజనపాలుదర్శనం” బనెడివారు
“ఆకాశపుంబురాణ మల్లుటా? యానందజనపాలుదర్శనం” బనెడివారు,
తే॥గీ॥ కాని సులభమటంచు నొక్కరును జెప్ప, నట్టిభవదీయదర్శనంబాచరించి
ధన్యతను జెందె మాకవిత్వప్రశంస, శ్రీమదానందగజపతిక్షితితలేంద్ర.

22. మ॥ కవులెల్లన్ దలలూఁచి మెచ్చ బుధలోకం బెల్ల వహ్వా? యనం
గ విచిత్రమ్ముగ వందమంది కయినన్ గాదేని యష్టావధా
నవిశేషం బయినన్ రచింపఁ గల మానందక్షితీశాన? మా
యవధానమ్మును జూడుమా? మనములో నానందమున్ జెందుమా? ౯౧

23. ఉ॥ స్థైర్యము లేనిచిత్త మవధాన మెఱుంగనిసత్కవిత్వ మౌ
దార్యము లేనిహస్తము యథార్థత లేనిరసజ్ఞ మంచి మా
ధుర్యము లేనిగానము మృదుత్వము లేనివచఃప్రసంగ మై
శ్వర్యము లేనిభోగము నసారము లియ్యవి దంతిభూవరా? ౯౨

24. సీ॥ కాళీసహస్ర మొక్కటి చేసితిమి భవాదృశులెల్ల విని వహ్వారే? యనంగ
ధాతురత్నాకరోద్గ్రంథ మొక్కటి చేసితిమి శాబ్దికులకు మోదముఘటిల్ల
వీధి నొక్కటిని సంస్కృతిఁ జేసితి మెల్లరసికాగ్రిణులు నద్దిరా? యనంగ
శుకరంభికావాద మొకటి చేసితిమి వేదాంతిశ్రేష్ఠగారు లౌరా? యనంగ,

తే॥గీ॥ సంస్కృతమ్మననివి, తెల్గుసరణి శ్రవణ,నందనముచేసినారమానందముగను
దక్కఁగలచాటువులకిఁక లెక్కలేదు, విజయనగరమహారాజ? విపులతేజ. ౯౩

25. క॥ సుగుణావతంస యానం,దగజపతీ? సత్యమైనదానినిలోకా
నుగతి నొడివితిమి కానీ, జగ మెఱిఁగినబ్రాహ్మణునకు జందెం బేలా? ౯౪

26. క॥ మాపసమా నీసాగను, గాపసమా మాపధాపగాగమనిసమా
మాపస నీపస గని గా, దా? పరిపరి తుష్టి చెందె నానందనృపా. ౯౫

27. శ్లో॥ అస్మాస్తమానవహయో నగజాఽధినేతాఽ
వ్యత్యాగమోదితయశా అపదాతిభూపః
శంభు ర్భవేదపి తథా కిము రాజవశాళి
రానందభూమిపతి రేవహి రాజవశాళిః ౯౬

(కొత్తపల్లిలో శ్రీ రావు జగ్గారాయనింగారు.)

28. ఉ॥ దూరప్రదేశముల్ దిరిగి లోగముగా గడియించునిచ్చచే
వారకపోయి యచ్చటను బత్తెము వెట్టుక యుష్ణ నాజమీం
దారులవర్ణనమ్ము లతిదారుణకష్టముచేతఁ గాని యె
వ్వారికినైనఁ గా వటుల వారలదగ్గర మెట్టులేనిఁ జే
కూరిన వారిపండితులకున్ "గడుఁ బండితు" లంచు వీరిపై
గౌరవబుద్ధి గల్గు టతికష్ట మటుల్ సమకూరె నేని యా
సూరిజనంబుపల్కు విని సొంపుగ నాతఁడు వీరియందు వి
స్తారపుభక్తితోడ సభ సల్పుట కల్గదు కల్గె నేని యా
భూరమణుండు తద్రసము పూర్తిగ నాకలనమ్ము చేయువాఁ
డై రహినుండఁ డొక్కయెడ నట్లు రసగ్రహణం బొనర్చు భూ
మీరమణుండు గల్గిన నమేయముగా ధన మీయఁ జాలఁ డే
ట్లే గహి నెక్కుడౌ ధనము నిచ్చిన నందున మూఁడు భాగముల్
దారిని రైలుకద్దునను దాఁపవలెన్ దరువాతి భాగముల్
జోరులపాల్పడఁ బెట్టకయ సూటిగ నింటికిఁ దెచ్చె నేని యా
యూరివ నుండునప్పులను నొప్పఁగఁ జెప్పవలెన్ గవీంద్రసం
సారపుఁజర్య లిట్లగుట సౌఖ్యము సున్న భవాదృశుల్ జమీం
దారులు దూరదేశములదారులు త్రొక్కఁగ నీక స్వీయసం

సారములోనఁ జేర్చుకొని సాలునకున్ సరిపడ్డఖర్చు వి
స్తారపుభక్తితోడను నొసంగుచుఁ బోషణ సేయఁగావలెన్
భూరియశోధనుం డయినభోజుఁడు రాజనరేంద్రకృష్ణరా
డ్భూరమణుల్ కవీంద్రులను బోషణ చేయుటచేతఁ గాదె? వి
స్తారయశశ్శరీరములఁ దాల్చి వెలుంగుచునున్నవార లీ
ధారుణిలో భవాదృశ సదస్యులలో, నవధాన మిప్పు డీ
తీరునఁదీరుగా జరగ దీవరు లద్భుతమందఁగా జమీం
దారులిఁకెవ్వ రింతవడి తాలిమిఁ బూని కవీంద్రులన్ మహో
దారగుణమ్ముచేతను ముదమ్మునఁ దన్పెడివారు? "మీరు సా
టేరును లే" రటంచు వచియించెడి తిర్పతివేంకటేశ స
ద్ధీరుల శక్తిసంపదలు తెల్లముగాఁ గనుఁగొంటి కాఁగదా?
వీరలు పూర్వదేశములవెంబడి పోక యిఁకొక్క-చో జమీం
దారులరీతి నుండఁగ ముదమ్మునఁ జేసి యశమ్ము నొందుమీ
శ్రీగమణాంఘ్రియుగ్మసరసీరుహబంధురితాంతరంగ ? వి
స్ఫార యశోనుషంగ? నరపాలశిఖామణి? జన్గభూపతీ? ౧౦౪

చిత్రాడలో శ్రీచెలికాని జగన్నాథరాయనింగారు.

1. సీ॥ భవదీయసత్రాన్నభక్షణమ్మునఁ జేసి చదివినారము శబ్దశాస్త్రమెల్ల
భవదీయమిత్రులౌ బ్రహ్మశాస్త్రులవారి శిష్యత్వమునఁగీర్తిఁ జెందినాము
భవదీయవంశ్య గోపాలరాయాఖ్య భూపతిచేత మెప్పును బడసినాము
"భవదాశ్రితుల" యంచు నవనీపతులసభలందుఁ జెప్పుచు ముదంబందినాము,
తే॥గీ॥ భవదనుజ్ఞనె యీచెన్నపట్టణంపు, సీమ నెల్లనుజూచి ప్రసిద్ధిఁ జెంది
నారమిఁకనొక్క-చోనుంట న్యాయముకద?, నయగుణవిధేయ? శ్రీజగన్నాథరాయ.

రెండవసంవత్సరం గద్వాల.

1. చ॥ వినుమొకమాట రామపృథివీవర ! పోయినవత్సరమ్ము మి
మ్మును గనినార మేము పనిఁబూని, భవన్నికటమ్మునందు నాఁ
"డనవరతావధానుల" మటంచును దెల్పినసాలకించి మీ
రును "నవధానశక్తి నొకరోజునఁ జూచెద" మంచు నాజ్ఞ యి

చ్చిన నది నమ్మ మేము నివసించితి మిచ్చటఁ గొన్నినాళ్లు, వీఁ
డను నొకరాజకార్యమునఁ దాము వెరొకయూరి కేగ వా
దినమున మేము మాదురదృష్టపురేఖకుఁ జింత నొందుచుఁ
జని మతి "మాఘమాస మిఁకఁ జయ్యన నెప్పుడు వచ్చు?" నంచు నె
మ్మనమున నూహసేయఁగను మాసుకృతమ్ము నవచ్చె నిప్పుడై
నను మముఁ జుల్కసేయక ఘనమ్ముగఁ జూచి శతావధాన కీ
ర్తిని నొకరోజు చేయుట కతిప్రియదమ్మగు నాజ్ఞ యిచ్చి దా
నినిఁ గని మంచిచెడ్డల గణించి బహూకృతి సేయుమా? యదే
మనఁ? బ్రతివత్సరమ్మును ననంతముగా ధన మిచ్చి ప్రోచినన్
"బనిఁగొనివచ్చువార" యని చుమ్ముఁ దలంపకుమయ్య? యొక్కరే
టను నిటు కేగుదెంచు టకటా? కడుఁగష్టము మానివాసమే
డను? భవదీయ రాజ్యమకటా యిది యేడను? నెంతదూరమో
మనమునఁ జూడఁ దిల్లికి రమారమి డెబ్బదియామ డుండు నై
లను నిటు కన్నిగామడకు లోపున లేదిఁక మాదు కష్ట మిం
తని వచియింపఁగాఁ దరమె? తప్పక మామొగముల్ గనుంగొనం
గను విశదమ్ము దేవరకుఁ గాఁగల దింతటికష్ట మోర్చినై
నను నిటు కేగుదెంచుటకు "నారద శారద నీరదోపమం"
బనఁ దగునీదు కీర్తియ సుమా? యొక కారణ, మన్యకారణం
బనిన జెన్నపట్టణము నాదిగ శ్రీవిజయాభిధాన ప
త్తన మదియంతమందుఁ గలధారుణి నున్న నృపాలవందురిలన్
గని యవధానముల్ సలిపి కానుక లందియు వీరిలోఁ బురా
తన మగుకీర్తి గల్గియు నుదారగుణమ్మున నొప్పి శాంతమే
ధనముఁగ నెల్లవిద్యల యథావిధిఁ జూడఁగఁ గంకణంబు గ
ట్టిన నినుఁ బోటిరాజుఁ గని తీవి దలిర్ప శతావధాన కీ
ర్తిని నొనరింపకుండు టది ధీరులు మెచ్చ రటన్న మాటయే
కనుక మదీయశక్తి గనఁగావలె నంచు వచించు వేంకటే
శునిఁ దిరుపత్యభిఖ్యుని వసూయ నెఱుంగనియట్టి మంచి స
జ్జనములచేఁ బరీక్షగొని సమ్మద మందుమి? నెమ్మనమ్మునన్. ౧౧౩

ప్రవేశ పరీక్ష—త్రిపాద సమస్య.

శ్లో॥ రామాయ రామభద్రాయ, తపస్స్వాధ్యాయనిరతం, వేణీసంహార నాటకం.

1. శ్లో॥ తపస్స్వాధ్యాయనిరతం, గురుం నత్వా౽ కరో త్కృతిః
రామాయ రామభద్రాయ, వేణీసంహారనాటకం. ౧౧౪

కేళాకూళిని వర్ణించుట.

2. చ॥ పనిగొని లోపలన్ దిగుడుబావిఁ జెలంగుజలంబు నింటిలోఁ
గొనఁగ శిలోపలమ్ము లొడఁగూర్చి రచించినయంత్రరాజమున్
మనమున నెంతొ రాయ నరనాయకు దానము నాలకించి ల
జ్జను గొని సేవఁజేయ సరసుం బయి వచ్చిననీరదం బనన్.

అవధానము విఘ్నమైన తర్కణము చెప్పినది

1. సీ॥ ఆవాసమా? గౌతమాపత్యతటినీతటీరాజితం బైనయూరు మాకుఁ
పాండిత్యమా? నవప్రౌఢగీర్వాణాంధ్రకవితావిలాసినీకలన మాకు
సహవాసమా? శాస్త్రపఠపాఠనాగతశిష్యగనీకన్యాయసిద్ధి మాకు
సౌజన్యమా? సమస్తభువనస్థ సుజన స్తవనీయవాక్యభాజనము మాకు

పంచపాది.

తే॥గీ॥ అట్టిమే మిట్టిగద్వాల కరుగుదెంచి
కుటిలధర్మాధికారివాక్కులను వినిన
రాజుచేమన్ననలుపొందరాక యూర
కేగుచుంటిమి మాశక్తి యీనృపాలు
చెవిని వేయుము వీవైనఁ గేశవ! మహాత్మ! ౧౧౫

అప్పుడాసంస్థానములోనున్న ఆదిపూడి ప్రభాకరకవిచే సమయోచితముగఁ జెప్పబడిన శిఫారసు పద్యము

1. సీ॥ "కనకాభిషేకమ్ము గావింపు" మనలేదు వెయ్యారులిమ్మని వేఁడలేదు
"భోగాలనిచ్చి యూరేగింపు" మనలేదు సింహాసనమ్ము లాసింపలేదు

“పల్లకీలిచ్చి సంభావింపు” మనలేదు పడఁగ దెమ్మనిరైన నొడువలేదు
“గండపెండేరమ్ము గావలె” ననలేదు మాన్యమ్ములిమ్మను మనవిలేదు
తే॥గీ॥ ఒక్కసభచేసి తోఁచినవక్కలాకు, లిచ్చిపంపించుమనుటకే యింతలాయె
నిలఁగవీశ్వరులనుట నవ్వులకుఁ జేటు, కాకయేమున్నదయ్య? యీ కాలమందు.”

అవధానమునాఁటి ఉపన్యాసము.

1. ఉ॥ భూసురవర్యులార! పరిపూర్ణకలాకలనాభిరాములా
రా! సరసమ్ముగాఁ గవన మల్లుట యన్నఁ బురాభవమ్మునన్
జేసినపుణ్యలేశమునఁ జేసికదా? లభియించు గట్టియ
భ్యాసముజేసినన్ గలుగునా? యిది వేదమ? లేక శాస్త్రమా?
రోసము లేల? జందెముల పోగులు వ్రేళ్లకుఁ జుట్టఁ బెట్టి పే
రీసునఁ గ్రిందుమీఁదుఁ బడి యెంతయుఁ దన్నుక చచ్చెనేనియున్
వీసము గాని లేక యరవీసము గాని కవిత్వధార రా
దే? సరి! యెట్టకేలకుఁ బదింబదికట్టలు కాగితాల్ వృథా
చేసి కవిత్వ మల్లిన రుచించునె? యయ్యది గడ్డిపచ్చడిన్
జేసినయట్టు లుండుఁ గడుఁ జిన్నెలు వన్నెలు గల్గి యెంతయున్
భాసిలుబాలికామణికిఁ బ్రాక్కృతకర్మవశమ్ముచే రసా
భాసపుదున్నపోతొకఁడు భాగ్యుఁడు దాపరమైన వానితో
నాసతి యాస లూరఁ గడునందముఁ జందము చూపునే “వృథా
యాస” మంటచు*నాఁ నోఁగులు నంటియకా కొకవేళఁ జూపినన్
రోసి యసహ్య మూని “యిసిరో? యివి యేమిటి కంచు నెంచి యా
కాసర మార్చుఁ గాని యివి కాంతలవింత లటంచు నెంచునే?
భాసురరీతి నొక్కఁడు ప్రబంధముచేసినఁ దద్రసమ్ము నెం
తో సరసమ్ముగాఁ గొనుబుధుల్ పచరించినపుణ్య మన్యమే
వేసరి కొంద ఱన్నఁ బదివేలు పఠించినఁ గాని గ్రంథముల్
చేసినఁ గాని సత్కవులు చెప్పినపద్యములన్ రసంబు పే
రాస గ్రహింప లేక తమయజ్ఞత బైటకుఁ బెట్టుకవడిన్
దోసము లేనిచోటులను దోసము లున్నవటంచుఁ బల్కుచున్
దోసము లున్నచోటులను దోసము లే దని సంతసించుచున్

* పాఠాంతరము “నూరకొను”

హాసము చేసినంత సరి యౌనె? మహాకవితావివేచనా
భ్యాస మనంగ నంతఁ బయిపైఁబడి యున్నదె? యద్దియున్ జను
ర్వ్యాసనయే సుఁడీ? యదియు వారలు వారలు చేయుభాగ్యమున్
జేసి లభించు నట్టిపరిశీలన గల్గినవారి కేము వే
యేసినమస్కృతుల్ సలిపి యెంతయు భక్తి నుతింప కుందుమే. ౧౨౮

అవధానశక్తింగూర్చిన యాక్షేపణల కుత్తరము.

1. చ॥ బళి బళి యెంత వింతయొ? సభాసదులార! వినుండు నానుడిన్
గలియుగరీతియో? కవిత గానని హేతువు చేతనో? "మహా
త్ములమని పేరు పూను తమబోఁటులగౌరవ మూఁడు" నంచునో?
తెలియద దేమొ కాని కడుఁ దేలిక యౌనఁట వందమందికో
ర్కులు మది నూని వారలు వరించినవృత్తములన్ గ్రహించి వా
రల కొకపాదము న్నొడివి వ్రాసినపిమ్మటఁ దక్కుపాదముల్
గలయఁగఁ జెప్పి పిమ్మట నఖండము గాఁగను నూఱుపద్యముల్
బలువడి నప్పగించుపని పల్కఁగ వచ్చును గాని చేయుటల్
చులకన గాదు వేఱొకటి చోద్యముపుట్టె నదేమనంగ? "గం
టలు పది పైనిఁ బట్టునె? తటాలున గంటకో లేక రెండుగం
టలకో రచింపఁగా వలె హుటాహుటి" నంచు వచింతు రంట వా
రల మతి చాకచక్య మది రాజసభన్ బ్రకటమ్ము సేయఁగా
వలెఁ దమయింట 1 డాఁగికొని పల్కుట కష్టము గాదు చేయువా
రల మొగ మెన్నఁడైనఁ గనిరా? వినిరా? యలనూజవీటిలో
పల నలనూడభూమిపకులపావనుఁడై తనరారు వేంకటా
ర్యులు రచియింప లేదె? బుధు లబ్బినుతింపఁగఁ, బీఠికాపురిన్
సలలితరీతి నాతఁ డొకసారి యొనర్పఁడె? కాకినాఁడలో
పల నమలాపురమ్మునను బందరు నెల్లూరు చెన్నపట్టణ
మ్ముల విజయాఖ్యపట్టణము ముఖ్యముగాఁ గలరాజధానులన్
బలుమరు మేమొనర్పఁగ సభాసదు లందఱు మెచ్చి మెప్పులన్
దెలియఁగఁ జేయుపత్రము లనేకము లీయరె? వారిబుద్ధి లీ
తెలివికిఁ జాలవే? మఱియుఁ దెల్పెద నింకొకమాట "లోకమం

---

(1) పాఠాంతరము "గూరు చొని"

దలిపలుకస్తువుల్ గొని యథావిధి గాఁగ సమస్తవృత్తముల్
గలయ రచించి యుంచి తమకమ్మున నిప్పుడు గోరువారిక
గ్గలముగఁ జెప్పుచుండుదురు గాని నవీనముగా రచించువా
ర లెటుల వీర లౌదు" రని రాజసభన్ బలుకంగ వచ్చునే?
యిలఁ గలప్రాణికోటులకు నెల్ల నొకానొకపద్య మల్లినన్
గలుగును గోట్లసంఖ్యకు నగణ్యముగా గను వృత్తముల్, జగం
బులు పదునాలుగుం దనదుపొట్టను బెట్టిన దేవుఁడైనఁ దా
నిలుపఁగ నేర్చునే? యటుల నిల్పెడివాఁడును గల్గె నేని ని
స్తులుఁడతఁ డౌ నటంచు మదిఁ దోఁచదు పాప మదేమొ కాని యా
ర్యు లగుమహానుభావు లిసిరో? యిటులాడిన నన్యులాడరే? ౧౩౭

రాజుగారి ప్రశ్నకుత్తరము.

1. సీ॥ పురుషాయిత మొనర్చు పూఁబోఁడికటిమీఁదనాట్యమ్ము సల్పుపుణ్యమ్ము కొఱకొ
ఘననితంబస్థలం బను పెన్నిధానంబు బహుభద్రముగను గాపాడుకొఱకొ
తానాశ్రయించుకాంతకు వెన్కభాగమ్మునను గూడసౌందర్యమునుపు కొఱకొ
పదిమందిదృష్టులుపడినఁగ నంటకమంచు నూహించికనుపడకుండు కొఱకొ
తే॥గీ॥ వేణి కాంతల వెన్నంటివ్రేలుచుండె, లేకయుండిననిధువనలీల సుపచ
రించుసంగమ్ము లెదుటనేసంచునించ, దానికట్లుండ నేయుపద్రవమువచ్చు?

పై దానినే భంగ్యంతరముగాఁ జెప్పుట.

2. మ॥ ఎదుటన్ వర్తిలునట్టి యంగములకెంతేని నఖాదిక్షతా
పద పల్మాఱును గల్గుసంగతినిఁ దాఁ బ్రత్యక్షముల్ జూచి నె
మ్మదిలో భీతిలి "చాటుచో" టనుచు సంభావించి వెన్నంటు చున్
బొదలన్ బోలునువేణి, లేకునికిఁ దా ముందుండ కట్లుండునే? ౧౩౮

మేమును అవధానము చేసెదమని తప్పిన వారింగూర్చి చెప్పినది.

1. సీ॥ నాలుగామడదాఁట నానేర్పుమీఁద నాచేతఁగాదను నొక్కకోఁతిగాఁడు
ఎన్మిదామడదాఁట నేనేర్తు మీఁదనాచేఁతగా దనునొక్కకోఁతిగాఁడు
పదియామడైన నేఁ బరతెంతు మీఁద నాచేతఁగాదను నొక్కకోఁతిగాఁడు
పండ్రెండయిన నాదుపనిగాని మీఁద నాచేతఁగాదను నొక్కకోఁతిగాఁడు

తే॥గీ॥ ఇట్లుపల్కుచునున్న కపీశ్వరులు శిరములువంపంగ శతయోజనములవార్ధి
దాఁటివచ్చినని న్నెన్నఁదరమె? మారుతి, నాంజనేయ! కవిధ్యేయ! యప్రమేయ!

ముకుందవిలాసమునుగుఱించి చంపకమాలిక.

1. వినుమొక మాట రామపృథివీవర! పెద్దన కుద్దియైన పె
ద్దనకవిరాజు సోమవసుధావరునానతిఁబూని పాండితీ
ధను లగుసత్కవీశ్వరు "లుదారరసాకర మిద్ది" యంచుఁ జే
రొక్కనఁ రచించెఁ బూర్వము ముకుందవిలాసము నాఁ బ్రబంధ మ
య్యనఘుకవిత్వధాటి కడు నందముఁ జందము గ్గి నిండు జ
వ్వనమునఁ గొన్న మీఱుచెలివాతెఱతీయఁదనంబు చేదుచేఁ
దనియనిపించు నొక్కయెడ, నంతియకాక మఱొక్కచోట నూ
తనసుగుణాఢ్యకన్యయనాయదగాఁ బగులంగఁ జేయఁ జా
లినసనబోఁడినుఁ బొరుతేఁత మిటాంకపుఁబ్బిగుబ్బదో
యినిఁ నివే డీకొని "హిహీ కడుమొత్తనిదాన" వంచు న
వ్వను నొకచోట, మిటిపడిపోయెడిమీఁలిగాకపుంబసం
దునఁ దులఁదూఁగి పూవిలుతుతూపును రూపును మాపుమాయలాఁ
డినిఁని న్ని న్నిఁగలగివినిఁ బొల్పెడివాలుఁజూపులన్
గని మొనమూన్పఁ బోవు నటుగానఁ దవెయరసాతిరేకమిం
తని వచియింపఁగావరమె? యట్టిమహాకృతిరత్న మెన్నవా
రును బఠియించి యర్థము నిరూఢముగాఁ గన లేక "దీనికిన్
మన ప్రభు వైన రామజననాయకుఁ డెవ్వరిచేతనైనఁ డీ
కను నొనరింపఁ జేసిన సుఖమ్ముగ నుండుఁగదా!" యటంచుఁ దా
మనుకొనుచుండుటల్ విని రయమ్మున నాకృతిరత్న మొక్క మి
త్రునికడఁ జూచి యర్థమును గోఁచినపట్టున నిశ్చయించి త
క్కినయదిగూడ సాధ్య మని కేవలమున్ మనమందునిశ్చయం
బును నొనరించి "దీనికనిఁ బొల్పగుటీక నొనర్చినన్ యశో
ఘనములచేత నూ కుభయతాఁగడ మా" నని చేయఁబూనుమా
మనవినిఁ జిత్తగించి తగునన్న దీనికి నాయకత్వముం
గొనఁగదవయ్య! మూలమునకుం గృతినాథుఁడు మీకులీనుఁ డౌ
జనవరుఁడేకదా? యని రసమ్ముగఁ జంపకమాలచేతఁ జె

ప్పిన తిరుపత్యభిఖ్యకవి వేంకట సత్కవులన్ గణించి టీ
కను నొనరింపఁ జేయఁగఁ దగన్ మనమందున నిచ్చగింపుమా. ౧౪౨

శ్రీ చిన్నదొరవారి పట్టాభిషేకముంగూర్చి.

1. శా॥ శ్రీరామాపతియున్ దుషారగిరిపుత్రీప్రాణనాథుండు వా
ణీరామాపతియున్ శచీపతియుఁ దన్నీరేజనేత్రిన్ సదా
నీరాజ్యమ్మును నిన్ను బంధుజనుల న్నీయాశ్రితానీక మా
తారార్కమ్మును బ్రోచుచుండుదురు సీతారామభూపాలకా. ౧౪౩

2. శా॥ తల్లిందండ్రియు నీదు వైదముల కత్యంతప్రమోదమ్ముచే
నుల్లంబందునఁ బొంగ బందుగులు నెంతో మోదముం జెంద సం
పల్లీలారమణీమణీవృతుఁడవై భాగ్యాదిసౌభాగ్యత
ల్లాభమ్ముల వృద్ధిచెందు మిఁక సీతారామభూపాలకా! ౧౪౪

3. మ॥ ధరణీదేవతలెల్ల దేవతలుగా దైవమ్ముతోడ్పాటుగా
గురువుల్ సెప్పినమాట వేదములుగాఁ గోపమ్ము దూరమ్ముగా
సిరి ముంగొంగు పసిండిగాఁ దగులతన్ శ్రీకేశవస్వామి సా
దరుఁడై ప్రోవఁగ రాజ్యమేలు మిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౪౫

4. మ॥ జనులన్ గాసిలనీక బందుగులవిశ్వాసమ్ము పోనీక దు
ర్జనులన్ జేరఁగనీక శత్రువులు దర్పన్ బొందఁగానీక బు
ద్ధిని బల్ త్రోవఁ ద్రొక్కనీక తగురీతిన్ ధీరు లాశ్రీపురా
తన రాజన్యులఁ బోలి యేలు మిఁక సీతారామభూపాలకా! ౧౪౬

5. మ॥ కవులేతెంచిన గారవించుచుఁ దగుగ్రంథమ్ము లెన్నొందుచుఁ బ
ద్వివిధార్థమ్ములువించు వారల నతిప్రేమన్ గనుంగొంచు మం
చివివేకంబలరార వారల విదునాశీర్వాదముల్ గొంచు ని
త్యవిభూతిన్ ధర నేలుమయ్యా! యిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౪౭

6. శా॥ బాలుండంచును బాలకుల్ బుధులు విద్వాంసుం డటంచున్ సుకం
ప్రాణోత్తంసుఁ డటంచు రాజులు, కృపాపాత్రుండటంచున్ [illegible]
స్త్రీ లామన్మథుఁ డంచుఁ జేర్కొనఁగ సు[illegible] దివ్యమున్ నిగా [illegible]
[illegible]వ్వాలన్ రాజ్యము సేయుమయ్యా! యిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౪౮

7. శా॥ నీలీలన్ కవులెల్లఁ జూచి కడు వర్ణింపన్ జగంబెల్ల నీ
శీలమ్మెన్నని సంతసింపఁగను నీశ్రీ చూచి దేవేంద్రుఁడా
హేలాపమ్ములు సేయ నిత్యమును గళ్యాణమ్ములి పొంగ గ
ద్వాలన్ రాజ్యము సేయుమయ్యా! యిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౪౯

8. శా॥ నీరాజ్యమ్ము రమావిలాసవతికిన్ నీరేజమై యొప్ప నీ
పేరుద్యత్కవిరాజమండలి బహుప్రీతిన్ జపింపన్ మహా
వీరాగ్రేసరులెల్ల నీదుబలిమిన్ వేనోళ్ల శ్లాఘింపఁగా
ధారాళమ్ముగ రాజ్య మేలు మిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౫౦

9. మ॥ కనకక్ష్మాధరకూటతుల్య మగుబంగారంపుసింహాసన
మ్మున సామంతనృపాలకుల్ కొలువఁ గర్పూరంపునీరాజనా
లను ముత్తైదువ లీయ సత్కవులు పల్మారున్ బ్రశంసింప స
త్యనిదానమ్ముగ రాజ్య మేలు మిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౫౧

10. సీ॥ సామంత రాజన్యసంఘమ్ము లొకవంక నొకవంక రాజబంధూత్కరంబు
తులలేనిమంచియుద్యోగస్థు లొకవంక నొకవంక వేద్యవైదికగణంబు
సకలభాషాకవిత్వకలాపు లొకవంక నొకవంకఁ బ్రఖ్యాతవైణికకులంబు
శాస్త్రమర్యాదావిశారదు లొకవంక నొకవంక గాంధర్వయువతిచయము
తే॥గీ నిండు పేరోలగమ్మునమండికొలువ, మేలుగా నేలుకొనుము గద్వాలపురము
“పట్టినదియెల్ల బంగారు ముట్టినయది, ముత్యముగ” రామభూపాలుముద్దుతనయ!

11. సీ॥ హరునియంకమునందుమురువు మీఱఁ వసించుబాహుజేయునికాంతిపటిమమించి
కమలలోచనునియంకమునందు వసియించుచిల్కబాబారౌతు చెలువుగాంచి
యింద్రుసెంగోడమీఁద నింపుగుల్కుడు జయంతునిముద్దులేచెల్వ ననుసరించి
యలకాధిపతియంకతలమందుఁ జెలువొందునలకూబరుని సౌరు లయఁగాంచి,
తే॥గీ॥ రామభూపాలరాయధరాసుపేంద్రు, నంకసీమ్మునందున నధివసించి
మేలుగా నేలుకొనుము గద్వాలపురము, పద్మదళనేత్ర! రామభూపాలపుత్ర!

12. సీ. కనులు విప్పిననాఁడె కరుణాగసకటాక్షవీక్షణామృతమహావృష్టి గురిసె
చేతు లెత్తిననాఁడె శ్రితబహుసుప్రీతకవిప్రీతలదారిద్ర్యభాగమ్ము సడలె
మాటలాడిననాఁడె మహనీయ శివస్వామినామప్రభావము చెలఁగ
నడుగు వెట్టిననాఁడె యరిరాజగురుమశిరఃకలితకోటీరముల్ గదలఁదొడఁగె

తే॥గీ॥ ననుచు జనులెల్లనుతియింప నలరితౌర! రామభూపాలరాయపురాకృతపవిత్ర
శస్తభాగ్యస్వరూప! విశాలరూప, మాకుమార! మహాలక్ష్మమాకుమార!

13. సీ॥ గర్భస్థితుఁడవైనకాలమందుననె భక్తి నొసంగఁ బోలు మీ కేశవుండు
జాతకర్మ మొనర్చుసమయమ్మునను దాతృతను నేర్పఁ బోలు మీ తండ్రిగారు
వ్రేలిని గుడిపించువేళనే లౌకిమర్మము దెల్పఁ బోలు మీ మంత్రిసాని
మించుటుగ్గును రంగరించువేళనె కవిత్వరుచి నీఁబోలు మీ తల్లిగారు
తే॥గీ॥ లేకయుండినఁ నేఁడిండ్ల లేఁతవయసు, నందె యీకవులేటులబ్బు" ననుచుఁ గవులు
రమణ నుతియింప నలరితౌరా! మనోజ, భవ్యతరగాత్ర! రామభూపాలపుత్ర!

14. సీ॥ అతఁడుభాస్వత్తులుండితఁడుభాస్వత్తులుండాతఁడీతఁడో లేకయీతఁడతఁడో
అతఁడుబుధస్తవ్యుఁడితఁడు బుధస్తవ్యుఁడాతఁడీతఁడో లేక యీతఁడతఁడో
అతఁడుదుష్టవిరాముఁడితఁడుదుష్టవిరాముఁడాతఁడీతఁడో లేక యీతఁడతఁడో
అతఁడుసీతారాముఁడితఁడుసీతారాముఁడాతఁడీతఁడో లేక యీతఁడతఁడో
తే॥గీ॥ అనుచు నుతియింప నపరరామావతార, మహిమనొప్పిన నిన్నెన్న మాతరంబె?
రామభూపాలరాయపుత్రా! సురూప! మాకుమార! మహాలక్ష్మమాకుమార!

15. సీ॥ మత్స్యధ్వజప్రభల్ మదనమూర్తి యటంచు, శంఖచక్రములు కేశవుఁడటంచు
జైవాతృకత్వంబు చందమామ యటంచు భువనబంధుత్వంబు రవియటంచు,
బుధపాలకత్వంబు పురుహూతుఁడేయంచు రత్నాకరత వారిరాశి యనుచు
రమణీయమగు పేరు రామమూర్తియటంచుఁ జతురాస్యత సరోజజాతుఁడనుచుఁ
తే॥గీ॥ దెలుపునినుఁ బ్రోతు రెల్లరు దేవతలును, రామభూపాలరాయపురాకృతపవిత్ర
శస్తభాగ్యస్వరూప! విశాలరూప, మాకుమార! మహాలక్ష్మమాకుమార! ౧౫౭

16. సీ॥ పుట్టించెనెవ్వాఁడు భువనత్రయము సృష్టి సేయఁజాలినయట్టిచిన్నికొమరుఁ
గలిగించెనెవ్వాఁడు తులలేనికలుషముల్ హరియింపఁ జాలినయట్టిమాఁతు
ధరియించె నెవ్వాఁడు దారిద్ర్యభారమ్ము సడలఁజేయఁగఁ జాలుచానమిన్న
వహియించె నెవ్వాఁడు భక్తకోటికిఁ గొంగుబంగారమై యొప్పుభవ్యముద్ర
తే॥గీ॥ ధరణి గద్వాలకోటలోవఱలు నెవ్వఁడు, మీకుఁగులదైవతంబయి మెలఁగు నెవ్వఁ
డట్టి కేశవమూర్తి మిమ్మరసి ప్రోచు, భవ్యతరగాత్ర! రామ భూపాలపుత్ర!

బహుమానసమయమునఁ జెప్పినవి.

1. శా. ఎంతోమంది నృపాలకుల్ గలుగువారెంచేసి రాజ్యమ్ము ల
త్యంత ప్రాభవరీతిఁ జేసినను విద్వత్పక్ష పాతమ్ము లిం
తింతల్ గల్గెనె? వింతకాదె? యిది, నీవే నీకు సాటెన్నఁగా
సంతోషించె మనమ్ము రామనృపతీ! సత్యప్రభావాకృతీ! ౧౫౯

2. శా. దూరమ్మందున నుంటివంచు మనమందున్ జూడఁగాఁ బోకు మో
శ్రీరామ క్షితిపాల? సన్నిధికవిశ్రీనాథులం జూచునా
యారీతిన్ మముఁ జూడఁ గోరెదము నిత్యమ్మున్, గటాక్షాళికిన్
దూరమ్మౌచును దగ్గరంచుఁ గలదే? దూరమ్మె ముఖ్యంబగున్. ౧౬౦

3. ఉ. పెద్దనకిచ్చెమున్ను పృథివీపతి రత్నము కృష్ణరాయ లం
చద్దయ గండపెండెరము, సత్కవులెల్లరు మెచ్చ మీరలున్
దద్దయు మమ్మనుగ్రహవిధమ్మునఁ జూచియొసంగినారుగా?
ముద్దుగ దానినున్ బిరుదముల్, భువి నింతటి దాత లుందురే? ౧౬౧

4. చ. కలితకీర్తి! రామనృపసత్తమ! శ్రీకర! మీర లిప్పుడే
సెలవు నొసంగినారు గద? చెచ్చెర దేశము చేరి మాఖమా
కలితకపూర్తిగన్ జపము సల్పుచు వచ్చినతోడ వేగ మి
మ్ములఁ గనఁ గట్టిబల్ సుకృతిమున్ గొనివచ్చెదనయ్య! క్రమ్మరన్. ౧౬౨

5. ఆ.వె. ఎట్టిదాతకైన నిలలోన వెలఁ దెచ్చు, వచ్చుఁగాని కవులపద్యములకుఁ
ప్రభుకటాక్షమునకుఁ బరికింప వెలలేదు. గాన రామభూప! దానినిమ్ము. ౧౬౩

మొగల్తుర్తిరాజుగారు

1. సీ॥ శిష్టరక్షణదుష్టశిక్షాకృతులకు బల్ దండివార్లకల్గిండివారు
కోరువారలకు విస్తారసంపద లిచ్చుచుండువార్లకల్గిండివారు
గర్వించు శత్రువర్గములలోగుండెలోఁ బండువార్ల కల్గిండివారు
క్షేత్రకీనావసాకేరిపట్టణముసం దుండువార్ల కల్గిండివారు

తే॥గీ॥ దివిజపతివైభవులు కలిగిండివారు, తేజమున సూర్యసములు కల్గిండివారు
దివ్యకీర్తియుతుల్ కలిగిండివారు, తెలివిగలిగినవారు కల్గిండివారు. ౧౬౪

2. సీ॥ ఎఱుఁగమే? మీపూర్వు లెన్నియోయగ్రహారములిచ్చి కవుల గ్రంథములు గొనుట
ఎఱుఁగమే? మీపూర్వు లెన్నియోమాన్యమ్ము లిచ్చి పండితులఁ బోషించుచుంట
ఎఱుఁగమే? మీపూర్వు లెన్నియో దేవాలయములు గట్టించి ప్రఖ్యాతిఁగనుట
ఎఱుఁగమే? మీపూర్వు లెన్నెన్నియో ముఖాసాలు బాంధవుల కొసంగుచుంట
తే॥గీ॥ ఎన్నితరముల నెందఱి నేనిఁ గాని, సర్వవిధములఁ బోషింపఁ జాలునవియొ
యప్రతిహతప్రమోద! దైవప్రసాద, శ్రీకుమార! లక్ష్మీనరసింహభూప! ౧౬౫

3. ఉ॥ వారును వారు వారు మఱివారును వారును జేసినట్టి స
త్కారములుండుగా! ప్రళయకాలముదనుక నృసింహభూప! వి
స్తారధరాధిరాజసుఖసంగమలోలమనస్కుఁడైన యీ
వారవిలాసినీసుఖ మవార్యమె? శాశ్వతమే? సమగ్రమే? ౧౬౬

4. ఉ॥ విద్దెలు పెద్దఁ జేసి తమపెద్దలు పూర్వపుఁగాలమందు మా
పెద్దలఁ గోరసీములనె పెద్ద నిచ్చిన భూమిఖండముల్
హద్దులు పద్దులుం గలవె? యాఫలసాయము మాకుఁ జాలదే?
పెద్దలుఁ బిన్నలున్ మఱియుఁ బిన్నలుఁ గూడ సుఖింప భూవరా. ౧౬౭

5. చ॥ విను మొకమాట చెప్పెదము వీనుల కింపుగ, నెల్లవారలన్
గని వినుతింపఁ బోము పదిగంపలు కెంపు లొసంగుఁ గాక, లే
దని వినుతింప మానము రసాధికులన్, గవితామతల్లికిన్ 168
ధనముప్రధానమా? రసికతాధికతాసుఖతల్ ప్రధానమా? ౧౬౮

6. సీ॥ అలమురారి మురారి యధికస్తవము చేసె నతని కాతఁడు గంపెఁ డంపినాఁడె
యలవండి దశకుమారులచరిత్ర వచించె నొకఁడైన నొకడబ్బు నొసఁగినాఁడె
యలపురూరవు నబ్బనామాత్యుఁడు నుతించె నతని కాతం డేమి యాదరించె
నలతిమ్మనమనీషి యాళ్వారు నుతియించె నియపుర క్షేమైన నెఱుక గలదె
తే॥గీ॥ సత్కులీనుల సరసుల సజ్జనులను, సన్నుతించుట కవులకు సహజగుణము
అప్రతిహతప్రమోద! దైవప్రసాద, శ్రీకుమార! లక్ష్మీనరసింహభూప.

7. ఉ॥ క్షత్రియులందు భూభరణచాతురి యక్కఁ గవిత్వచాతురీ
వేత్తృత లెంతు నేని గలవే? యనుసంశయముల్ హరించె సా
విత్రిచరిత్ర చెప్పి సుకవిప్రతిన్ గరగించు దివ్యచా
రిత్రుఁడు రామరాజు, బళిరే! భవపేయుఁడు గాఁడె! భూవరా! ౧౭౦

8. మ॥ కవితాకన్యక లెందఱేనిఁ గల రీకాలమ్మునం దల్లవా
రు విచారింపఁగ గ్రుడ్డికన్నుగలవారో కుంటివారో సురూ
పవిహీనాత్మలొ కాఁగలారు వివరింపన్ సర్వసంపన్న మా
కవితాకన్య యటంచు నొక్కి పలుకంగా నేల? మీబోంట్లతోన్. ౧౨౧

బహుమాన సమయమునఁ జెప్పినవి.

1. ఉ॥ మానవదేహధారులు సమానుష చర్యలు మీకులీను ల
న్న్యూనము గాఁగ నెవ్వనిమహోత్సవముల్ జరపింతు రట్టి ల
క్ష్మీనరసింహమూర్తి కలిమిన్ బలిమిన్ జెలిమిన్ గుమారల
క్ష్మీనరసింహభూప! కలిగించుత మీకు వరప్రదాతయై. ౧౨౨

2. చ॥ తిరుపతివేంకటేశ్వరు లతిప్రతిభాపటిమమ్ము మీఱ స
త్వరగతిఁ జేసినట్టియవధానముఁ జూచి నృసింహరాజు సా
దరహృదయాంబుజాతుఁడయి తద్జ్ఞులు మెచ్చ నొసంగె రంగు బం
గరు బిరుదమ్ములన్, స్థిరముగా దనకీర్తి ప్రకాశ మందగన్. ౧౨౩

3. ఉ॥ హాటకభూషలన్ బిరుదు లాదర మొప్పఁగ నిప్పుడిచ్చియు
న్నాటపదాలిచ్చితివి నూతనశుభ్రయశోవిశాల! యు
త్పాటితశత్రుమండల! యపారమహావిభవానుభావ! నీ
లాటినృపోత్తముల్ గలరె? లక్షలఁగోట్ల నృసింహభూవరా! ౧౨౪

కొణితివాడ ప్రొప్రైటరు రామచంద్రజగన్నాధరావు గారు.

1. చ॥ పనిగొని వచ్చినారము భవన్నికటమ్మున కట్లు గాన మా
మనవినిఁ జిత్తగించి తగుమన్నన మీఱఁగ మావధానశ
క్తిని గనుమా? యదేమన? నకించనతాఘనతామరుద్ఘనా
ఘనత వహించుసంగతియ కాకెటువంటిశతావధానప్ర
జ్ఞను గని యుండియున్ గరము సాతురె? పిల్వని పేరటమ్మగాఁ
గనుఁగొను మిట్టివారలప్రకార, మఖండధరాపురందర
ప్రణుతులు గాంచు వారలసభాస్థలులం దవతంసభావమున్
గొని నివసించుచున్ సుఖము గొంటయు వారలకున్ యశంబుదా
మనిశము నిచ్చుచుంటయుఁ గదా? యటులాపఁగఁ గల్గురాజు లే
డను గన రామిఁ గాదె! యకటా! కట! మాకవితాప్రవాహ మీ

సును గొని "మిమ్ము బోటిసరసుల్ పరిపూర్ణతఁ గొందురిగాక" యం
చును జగతిన్ బడెన్ నిజము సుమ్మిది వారును వారు వారు దీ
నినిఁ బ్రకృతవ్యయమ్మును గణింపక శక్తికొలంది నాఁపుకొ
న్నను నిది వారివారికి ననంతముదం బొడఁ గూర్చి సంపద్వృ
ద్ధినిఁ గనఁ జేయకుండు నొకో? దీని నుపేక్ష యొనర్చినన్ బునః
పునరభిసారికాత్వమును బొందునె? దీనిసమాన మౌనిద
ర్శన మొకఁ డుండె దానినిఁ బరాకును బూనక చిత్తగింపుమా
ఘనఘనసారపూరము లఖండము గాఁదనుఁ జుట్టుముట్టి నే
పును గొని వాయుసంచలిత పూర్ణతరప్రతిమాన శూన్యవే
గనియతరంగ దుజ్జ్వలితగాఢతరంగకమై తనర్చునీ
ఘనతరగౌతమీనదినిఁ గట్టియుఁ గట్టుగ లేక యున్న గం
డినిఁ బడఁ జేసి యెంతయు గడించిరియమ్మున నూరు నూరుఁ జే
రినఁ గని ప్రస్తుతవ్యయమురీతిఁ గణింపక కొద్దికొద్దిగా
మునుకొని యాఁపుకొన్న నది ముందటిసాలున కెంతపంట పం
డునటులఁ జేయు నెంతటిపటుత్వము భూమి కొసంగు లాభమెం
త నయమదెంత యింత యని తప్పక చెప్పఁగ నెవ్వఁడోపు? మీ
రన? సరసాగ్రగణ్యు లిదియంతయు మీర లెఱుంగరే? ప్రసం
గనియతిఁ జెప్పఁగా వలసి కాదె? పనింగొని చెప్పినార మిం
కను భవదీప్సితం బెటులు గల్గనొ అట్టు లొనర్పుమీ? యశో
ధన? ఘువకోష్ఠవాడపురధామ? బుధాశ్రయ? రామచంద్ర నా
మ? నిరుపమావధాన కవిమాన్యులఁ దిర్పతివేంకటేశులన్
ఘనముగఁ జూచి వారిసభఁ గన్గొన నిచ్చయొనర్పు టొప్పదే?

పిఠాపురం - వాడ్రేవు వెంకటరత్నం గారు

3. చ॥ పనిగొని వాడరేవుకులపావన? వేంకటరత్నమంత్రి? మా
వినుచు విశేషముల్ విను వివేక మెలర్ప శతావధానముం
బొనరుచుటన్నఁ గష్టతరమో? సుఖమో? విబుధైక వేద్యమౌ
టను వివరింపఁ బూనుటిచటన్ బునరుక్తము గాదె? తత్ప్రశం
స నటు మాగించి యిప్పుడు ప్రసంగవశమ్మునఁ జేయుమాప్రతి

జ్ఞను సభవార లందఱు నకారణ కారుణికత్వ మేర్పడం
గ నవధరింతు రింత తగుకల్పన లాశుకవిత్వమందుఁ జె
ప్ప నిపుణుఁడైనయట్టి మగవాఁడయినన్ సభ కేగుదెంచి శ
క్తిని బ్రకటింపరాదె? తనధీబల మన్యులధీబలమ్ము గా
డను బయటన్ బడున్ మఱియుఁ డక్కరివేషము లెన్నియేని మూ
ల నిరికి వేయలేరె? సభలన్ బ్రకటింపఁగలేరు గాని, జా
మున కొకపద్యము న్నొడువుపూనికయుం గగినంబె? తా నొసం
గినయది తప్పొ? యొప్పొ? తనకే వివరింపఁగ రానివారలన్
బనిచినదాన నేమగు? సెబా సనఁగా సభ కేగుదెంచి చె
ప్పినయది యాలకించి తమ పెద్దఱికమ్మును దాచుకొంట నే
ర్పన కగులక్షణంబు పనిఁబూని వివాద మొనర్ప నిచ్చఁ గ
ల్గిన "నిది నీవు చెప్పు మది లేనియెడన్నను జెప్పుమంచుఁ బ
ల్కిన గచియింతు నే" నన "బళీ?" యని మెచ్చెద రెల్లవారు మూ
ల నిరుకునట్టివారికిఁ దలంకుదుమే? యదిగాక తాము యో
జనఁ గొని చెప్పి పంపినయసాధ్యపు శ్లోకమునందుఁ "దప్పు లే"
దని యనిపించుకోఁ దగినయంత సమర్థతఁ గల్గి యట్లొన
ర్చినఁ దమ కేమునష్టిమొయిఁ జేసెద మీసభలోన నిల్చి వే
యినతులు, వంధ్య పుత్రవతి హేళనచేసినఁ జెల్లుఁగాక తా
మును గనిపెంచి కష్టసుఖముల్ తుదముట్ట నెఱింగినట్టి మా
నిను లోనరింపఁ బూనఁదగునే? యటుచేసిన వేఱొకఁడు త
న్ననుగని నవ్వకుండురె? కనుంగొనుఁడీ? యెవరేనిఁగాని "యి
ప్పని నిటు మేమొనర్తు" మనిపల్కిన "వారలకన్న మించి యే
మొనరుపఁ జాలువార"మని యోటమిలేక వచించుచుంటి మా
ధునికులు దీనికొప్పినను దుష్టియె మూ,కటు లొప్పరేని "వే
డ్కను గొనిరండు వేగమె ముఖాముఖివాద మొనర్ప"నంచుఁ జె
ప్పినతిరుపత్యభిఖ్యకవివేంకటసత్కవివాక్యముల్ వృథా
యనఁదగుశక్తి గల్గిన రయమ్మున డీకొని నిల్వరాదొకో? ౧౯౦

మూఁడవసంవత్సరం గద్వాల

తాతాచార్యులుగారి యవధానవిషయమునఁ జెప్పినపద్యములు.

1. శా॥ ఆర్యుల్ మెచ్చి బహూకరింపఁగను దా తాతాచార్యవర్యుండు ధీ
ధైర్యం బేర్పడఁగా వధానకృతి నాస్థానమ్మునన్ జేసె నీ
చర్యల్ చూచినమాకు నెంతయును నాశ్చర్యంబు ప్రాపించె స
త్కార్యాలోచన తత్పరా? గురుయశస్కా? రామభూపాలకా. ౧

2. ఉ॥ ఈపనినే వచింతురు కవీశ్వరు "లష్టవధాన" మంచు మా
వైపున, దాక్షిణాత్యులిది వాకొనుచుండ్రు "శతావధాన" మం
చేపు దలిర్ప నూర్వురకు నెంతయు ధాటి చెలంగఁ జెప్పఁగా
దా! పలుకన్ వలెన్ "శతవధాన" మటంచును రామభూవరా. ౨

3. మ॥ గములై పండితులెల్ల "వహ్వారె" యనఁగా సత్కవుల్ మెచ్చ దు
ర్గమదుర్గాకరుణాకటాక్ష విసరప్రాప్తాశుధాటీవిశే
ష మెలర్పంగ శతావధానకవితాసామ్రాజ్యపట్టాభిషే
కము వొందంగను మాకుఁ దక్కఁ గలఁడే? గద్వాలభూపాలకా. ౩

అష్టావధానవిషయకమగు చంపకమాలిక.

4. చ॥ నిరుడు శతావధానమును నేర్పు మెయిన్ బచరించి యుంటి మా
దరమునఁ గాంచి మాకు బిరుదమ్ముల నిచ్చితిగాదె? రామభూ
వర! యిఁక నొక్కమాటను సభాజనభాజనమై చెలంగు ని
ప్పరుసునఁ జెప్పఁబూనితిమి పండితులెల్లరు నక్కజమ్ముగా
నరయఁగ మే మొనర్పఁగల యష్టవధానము, దానిరీతి నే
ర్పఱచి వచింతు మెట్లనినఁ? బండితసమ్మతిగాఁ గవిత్వ మెం
ద ఱడిగిరేని యందఱికిఁ దప్పులు చొప్పడకుండ నాంధ్రమం
దు రహిని దేవభాషను సుచమత్కరకల్పనలొప్పఁ జెప్పి యొం
దఱయినఁగాని కష్టపువిధమ్మున నెన్నిఁటినైనఁగాని య
క్కరము లొసంగిరేని యవి గైకొని తప్పక చెప్పి యంతఁ బో
క రయము మీఱ లౌకికప్రకారముగా వచియించువారి కు

త్తరము లొసంగి మీఁదను ముదంబలరన్ జదరంగ మాడి కొం
దఱికి గురుత్వమూని పఠనమ్ములఁ జెప్పి పురాణగాథలన్
దుర మొనరన్ బఠింపఁగ నెదుర్కొని యర్థముచెప్పి పుష్పముల్
గరమును వీఁపుపై విసువఁగా సరిగా గణియించి ఘంటికల్
నెఱయఁగఁగొట్టు వానిని గణించి నిషేధ మొనర్చునట్టి య
క్కరములు మాని పద్యములు గల్పనచేసి మనోహరమ్ముగా
విరచనసేయ నేర్తు మిది వేఁడుక మీఱఁగఁ జిత్తగించి మా
కరుదగునట్టి సద్యశము నర్పణచేయఁగ నీకుఁదక్క నొం
డొరులు సమర్థు లౌదురె? మహోజ్జ్వలరాజ్యరమాధురంధరా. ౧౯౯

5. సీ॥ కవనమ్ము చెప్ప సత్కవు లందఱును మెచ్చి యద్భుతానందమ్ము నంద వలయు
వ్యస్తాక్షరిని జెప్పఁబడువున "నిదియేమియక్కజం"బని శంక నందవలయు
లౌకికాలాపమ్ము లూకొనివచియింప నద్దిరే యనిమోద మందవలయు
నాకాశపుంబురాణ మల్లిన "నిదియేమి వైచిత్ర్య"మని తల లూఁచవలయు,

తే. గీ. తక్కనపరిశంసలకును మోదంబువిస్తరింపఁగావలె నట్లొనరించిసభ ము
దంబు గనఁజేతుమస్మావధాన కృతులఁ, గ్రియయె కేవలము త్తనంబయియొసంగు.

మఱియొకప్పుడు చెప్పినవి.

1. మ॥ సుకవిశ్రేష్ఠుల నొక్కనాఁడు తగునాత్మీక్యమ్ము పెంపార గా
యకగానం బొకనాఁడు వైణికులగేయం బొక్కనాఁ డిట్లు స
ర్వకళల్ చూచుచు వారికిన్ దగినమర్యాదాకృతుల్ సేయు నా
యకుఁడింకొక్కఁడు భూమిపైఁగలఁడె? రాజా? రామభూపాలకా. ౨౦౦

2. శా॥ ఏవంశమ్మునఁ బుట్టుఁగాక మఱివాఁడేవాఁడె యౌఁ గాక యా
లూపవిక్యల్ పఠియించి మించి తను డాయన్ వచ్చినన్ జూచుచున్
దైవాజ్ఞప్తము నిచ్చి పుచ్చువసుధానాథుండు నీకన్నఁ బా
రావారావృతమేదినిన్ గలఁడె? రాజా? రామభూపాలకా. ౨౦౧

3. శా॥ దేవీభాగవతంబు తెల్గొనరుపన్ దీక్షాపరత్వమ్ము మా
కావిర్భావముచెందె నియ్యది మహాయాసమ్మునన్ గాని సం
భావింపన్ దుదముట్టు దిట్టికృతి చెప్పన్ బూని యున్నట్టి మా
కీ వావత్సరభుక్తిం దగినదీవే? రామభూపాలకా. ౨౦౨

4\. సీ॥ బ్రహ్మదేవుఁడు వ్రాయువ్రాఁతలైననుగాని తఱచుగా నప్పుడప్పుడు తిరిగి పోవు
హరుఁ డొసంగినయట్టి వరములైననుగాని తఱచుగా నప్పుడప్పుడు తిరిగి పోవు
ఫల్గునుం డొనరించు ప్రతినలైననుగాని తఱచుగా నప్పుడప్పుడు తిరిగి పోవు
సత్కవీశ్వరుల వాక్స్ఫురణలైననుగాని తఱచుగా నప్పుడప్పుడు తిరిగి పోవు.

తే. గీ. "రామభూపాలరాయభూస్వామి కవుల
కెలమి నొనరించువార్షికములకుఁ దిరుగు
లే" దనుచుఁ జెప్పఁగావచ్చు లేచియెంత
మందిగల సభనైన నిప్పందరీతి. ౨౦౩

మైసూరు రాజుగారు "నీకెన్నికోట్లు" వచ్చునని ప్రకృతప్రభువు నడిగినదానింబట్టి చెప్పినది.

1\. సీ॥ "కోటివచ్చెడిరాజకోటీరమణియైన నిటువంటిసత్కీర్తి నెనయఁగలఁడె
పదికోట్లువచ్చెడి పార్థివోత్తముఁడైన నిటువంటిప్రఖ్యాతి నెనయఁగలఁడె
నూఱుకోటులువచ్చు భూరమణుండైన నిటువంటివిఖ్యాతి నెనయఁగలఁడె
వేయికోటులువచ్చు పృథ్వీశ్వరుండైన నిటువంటిసద్యశం బెనయఁగలఁడె,

తే. గీ. బళిబళీ" యంచు నుతిసేయుపండితప్ర
కాండవచనంబులెల్లఁ గార్యాణ మయ్యె
భావుకంబైన నీదానపటిమఁజూచి
పండితవిధేయ? రామభూపాలరాయ! ౨౦౪

ఆవత్సరమే చేయించిన వెండిద్వారము.

1\. సీ॥ తనకీర్తికెనగాక మొనసివచ్చినయట్టి రజతపర్వతకాంతి రాశియొక్కొ
తనపవిత్రతకోడి మొనసిసేవ యొనర్చు గంగామహాదేవి కాంతియొక్కొ
తనదుశీతలభావమున కోడిపడి యున్న చంద్రికాకాంతి పరిసారమొక్కొ
తనదానపటిమ కెంతయునోడి వెలవెలఁబాఱి దీండ్రించునభ్రరుచియొక్కొ

తే. గీ. యనఁగ గద్వాలకేశవద్వారసీమ, రామభూపాలరాయఁడు రజతవయము
గా నొనర్పంగఁజేసి కైంకర్యవిధిని, దాపడముచేయఁ జేసిన ద్వారమొప్పు.

శ్రీ చిన్నదొరవారి మీఁది పద్యములు,

1. మ॥ ప్రతిసంవత్సరమాఘమాసమున శుంభద్డంబరారంభసం
భృతసంరంభభరంబు డంబలర నీవీటన్ భవద్వంశ్యు లు
ద్ధతిఁ గళ్యాణ మొనర్తు రెవ్వనికి నాతం డుత్సహింపంగ సం
తతమున్ రాజ్యము సేయుమయ్య ! యిఁక సీతారామభూపాలకా. ౧౦౬

2. శా॥ కారుణ్యమ్ము మనమ్మునన్ బెరుఁగ నాకారమ్ము మారుం దిర
స్కారమ్మున్ బొనరింపఁ బండితకవిశ్లాఘ్యప్రతిష్ఠాకరా
గారానూనయశోవిభూతులు సెలంగన్ శుక్లపక్షస్ఫుర
త్తారానాథుఁబోలి యేలు మిఁక సీతారామభూపాలకా. ౨౦౭

3. శా॥ ఆరామమ్ముల పెంపు సౌధములసొం పశ్వాదిసంపత్తియున్
నీరేజాక్షులవంబు సర్వంవిరాణ్ణిత్యానురాగంబు సు
శ్రీరూపమ్ములతీఱు నిస్తులయశశ్శ్రీసార నిండార సీ
తారామప్రభుఁ బోలి యేలు మిఁక సీతారామభూపాలకా. ౨౦౮

4. శా॥ వక్షోవాసితనీరజాలయుఁ డుదభ్రస్వచ్ఛకీర్తిప్రభుం
డక్షీణక్షణదాయి భక్తజనపాపారణ్యదావానలుం
డుక్షారూఢసుహృత్తముండు సమవిద్యుక్తుండు యావజ్జగ
ద్రక్షాదక్షుఁడు ప్రోచు ని న్నెపుడు సీతారామభూపాలకా. ౨౦౯

5॥ మ॥ కడునింపారెడిపద్యముల్ మదికి వేడ్కల్ నింప విద్వాంసు లె
క్కుడుమోదమ్మున సన్నుతింపఁగను నీకుం గావ్య మర్పింప నీ
యెడ మామానసమందుఁ దోఁచె నిఁక నీ వెంతే మదిన్ గోర్కె సం
దడి చేయం దగ నాజ్ఞ మా కిడుము సీతారామభూపాలకా. ౨౧౦

ఎల్లప్పుడును నూటపదియాఱులే యిమ్మనుట.

1. శా॥ రానుం బోను రమారమీ ముగురకున్ రైల్ ఖర్చు లామీఁదటన్
నానాఖర్చులు గూడి యైదుపదు లుండంగా వలెన్ మీఁద మా
స్థానమ్మున్ దగఁ జేరి "చూపుఁ డలగద్వాలప్రభుం డిచ్చు స
న్మానం" బన్న మ కేమిచూపవలె ? రామారాయభూపాలకా. ౨౧౧

2. శా॥ మాకుంబూర్వ మొసంగినట్టియలసమ్మానంబు నేఁడేటు మీ
రాకల్పమ్ముగ నిచ్చువా రనుచు నాయాసమ్ములెక్కింపఁ కిం
దాఁకన్ వచ్చితి మట్లు గాకునికి నిందాఁకన్ వృథా వత్తుమే ?
రాకాచంద్రయశోవిశాల ! గుణధీరా ? రామభూపాలకా.

3. ఉ॥ "అందటి కిట్టు లీవలదె ? యాస యిటుండఁగ వచ్చునే ?" యటం
చుం దమరాన తీవలను చూడుఁడు మావలె సుప్రసిద్ధుఁడై
యిందుల కింత దూరము సహించి మ హాకవి వచ్చె ! వచ్చినం
దందరలేక యెవ్వఁ డవధాన మొనర్చె ? నృపాలశేఖరా.

4. చ॥ "బడె బడె యి వ్విటం చదుగఁ బాడియె ? యేరికినైనఁగాని మా
కుడుగక తోఁచినంత యిడు మందుము తోఁచక యున్నయప్డు ను
మ్మడిగిన హెచ్చు సేయుదుమె ?" యంచు వచింపఁగ మీకుఁ జెల్లునే ?
"యడుగక యమ్మ నెట్టు"దనున్యాయము దేవరవా రెఱుంగరే ?

5. ఆ॥ వె॥ నిరుడు ముందటేడు నీదర్శన మొనర్చ, నేఁగుదెంచి యచటి కేగ లేదు
ఆత్మకూరురాజు నరసి వచ్చెద నయ్య ? రామభూమిపాల ? రమ్యశీల ?

మొదటి సం॥ ఆత్మకూరుసంస్థానము.

1. శ్లో॥ ఇతోఽప్యధికసంపత్తి, రితోఽప్యధికసంతతిః
ఇతోఽప్యధికకీర్తిస్తే, సీతారామమహీపతే.

2. మ॥ సనకాద్యుగ్రమహానివూనితపదాబ్జాతుండు కంసాదిదు
ర్జనసంహారకుఁ డాత్మగణసమారంభప్రియంభావుకుం
డనిమిత్తప్రసరత్కృపారసవిశేషాలంబియౌ నందనం
దనుఁ డైశ్వర్య మొసంగి ప్రోచు నిను సీతారామభూపాలకా!

రాజుగారుచాందినీని గూర్చి ఆశుధారలో నడిగినది.

1. శా॥ నీయౌదార్యము రాకపోక మిగులంగా నీ విచ్చు పేరీగ్రా
"యేయే వేళ నేమి కావలయునో ?" "యంతాక" సురాగంబు నీ
కైయేతెంగ నటుంచు రెండవసా నే నానావిధ, సోదరా
ద్దాయాదా ? నృపసార్వభౌమ ? ఘన సీతారామభూపాలకా. త్రి॥ శా॥

రాజుగారు పెద్దదీపమునుగూర్చి ఆశుధారలో నడిగినది.

2\. శా॥ "నాసోదర్యుల దాన ధర్మపటిమ న్నాతండ్రి గాంభీర్యవి
ద్యాసంపన్నతచే జయించితివి నే నాము న్నె నీకీర్తిచే
గాసిం జెందితిఁ బ్రోవు"మంచు శశి యీ కాలమ్మునన్ దీపమై
తా సేవింపగవచ్చెఁ గన్గొనుము సీతారామభూపాలకా. వెం॥ శా॥

సభ చేయించకయే సన్మానించెద మన్నందులకు

1\. సీ॥ అనువత్సరము వచ్చునట్టివారము కాము చిల్లరకవులలోఁ జేరఁబోము
రసికులు గానట్టిరాజులఁ గనఁ బోము వ్యర్థవాదములకు భయముగొనము
ప్రతిఘటించిన నెంతవాఁడైన లక్షింప మనుకూలుఁడగువానికణఁగియుందు
మష్టావధానశతావధానమ్ములఁ ననుపమానప్రౌఢి నాచరింతు,
తే॥గీ॥ మింతయును నిక్క మిందునొక్కింతగైన, లేదసత్యమ్ము, సభచేసి మాదుశక్తి
గాంచి యామీఁద మమ్మును గారవింపు, మాత్మకూరుపురీరాజ? యతులతేజ!

సీసమాలిక.

2\. ఆనందగజపతిక్ష్మానాథుసభలోనఁ గవనమ్ముచే మెప్పు గాంచినాము
శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రుసభ నవధానమ్ము సల్పినాము
కేతకీనగరభూనేతయాస్థానమ్మునందు నెంతయుఁ బేరు చెందినాము
గోపాలరాయభూమీపాలుసభలోన "నిరుపమాను" లటంచు నెగడినాము
రావుజగ్గారాయరాజన్యుసభలోన శతఘంటకవనమ్ము సల్పినాము
కాకినాఁడాదిసగ్రామమ్ముల శతావధానమ్ములఁ గీర్తిఁ బూనినాము
కాశీసహస్రాదికావ్యమ్ములు రచించి కాశీకృపం జెందఁ జాలినాము
ధాతురత్నాకరగ్రంథము రచించి పాణినీయస్తుతుల్ వడసి నాము

పంచపాది.

తే॥ గీ॥ నిరుడు గద్వాలరాజసన్నిధిని శతప్ర
మధ్యమందు జయం బంది మహాప్రవల
బంగరుబిరుదులును జయపత్రికయును
బడసి యీయేడు నినుఁ జూడవచ్చినాఁగ
మాత్మకూరుపురీరాజ ? యతులతేజ ?

3. తే॥గీ॥ గళిమునను లాపురమ్మును గద్దవాల, పురము విజయపురమ్మును బుచ్చికొని యోః
జేయి కేతకీపురము కైసేసె నొక్క, చేయినీకయి మిగిలెఁ గై సేయు మధిప! .

మఱియొకనాఁడు చెప్పినవి.

1. శా॥ దేవీభాగవతాదిగ్రంథముల నెంతే యుక్తినై పుణ్యలీ
లావైచిత్ర్యము లొప్పఁగూర్చితిమి పోలన్ జూడ మీబోట్లు గా
కేవా రింకఁ గలారు ? యోగ్యులెపుడో యేవేళనో మీరు శ్రీ
ఘ్రాపిస్ఫూర్తి వినంగ మామనవి, సీతారామభూపాలకా ? ౨౨౪

2. శా॥ పాండిత్యమ్మున మించి యింపగుకవిత్వం బొప్పువాఁ డెట్లు భూ
ఖండమ్మందున మృగ్యుఁడో విభవసాకల్యమ్మునన్ బోల్చ బ్రి
హ్మాండమ్మైన తగువిద్యచే నెగడి దానాధీనుఁడో రాజమా
ర్తాండుం డట్టులె, నీకుఁ బట్టెనిది? సీతారామభూపాలకా ? ౨౨౫

రాఘవాచార్యులువారి గానమునుగూర్చి

1. శా॥ ఆర్యుల్ మెచ్చఁగఁ దక్కు గాయకులు వహ్వా ? యంచునే గాన సౌ
కర్యమ్ముం గొనియాడ మూర్ఖులును వేడ్కన్ జెందఁగా రాఘవా
చార్యా ? భైరవి నాలపించితివి నీచాతుర్యసంపత్తియున్
ధైర్యస్థైర్యములున్ ముదంబిడవె ? సీతారామభూనేతకున్. వె॥శా॥ ౨౨౬

2. క॥ "గరిసరిసమ" యని క్రిందన్, గరిసమగరిమ యని యొఱపుగలవిక్రమితన్
సరిరి ధనిసమ యనియె ముక్కరసీతారామభూప ? కనుమీ ! వీణన్. తి॥శా॥

ఆలస్యమైనందులకు.

1. శా॥ శ్రీరంజిల్ల శతావధానమును మాచేఁ జేయఁగాఁ జేసి మ
మ్మారాధించుట సర్వసమ్మతము, లేదా ? వే మాదేశమున్
జేరంబోయెద మన్య మొల్ల మిట గాసిం జెంద మాకేల ? సీ
తారామావనిపాల ? మాకు జయపత్రం బిచ్చి పంపించుమా. ౨౨౭

పరీక్ష.

(సమస్య) అఱవిరిపాన్పుచేరఁ జనరా? విటరాయఁడ? నేను వచ్చెదన్.

1. చ॥ మఱఁదియు బావయున్ మగఁడు మామయు నత్తయు నింటిలోనఁ జి
చ్చఱ పిడుగుల్ "సుఖమ్ము గొనసాఁగ ద" టంచుఁ దలంచి పాను పే
ర్పఱచితిఁ దోఁటలో, సగమురాతిరి పోయినమీఁద నీవు గ్రి
చ్చఱ విరిపాన్పు చేరఁ జనరా? విటరాయఁడ? నేను వచ్చెదన్. ౨౨౯

(సమస్య) రంధ్రమ్మయ్యె శిలీంధ్ర మాంధ్రమున సైరంధ్రీపురంధ్రీమణీ.

2. శా॥ ఆంధ్రంబందు శిలీంధ్రశబ్ద మది తా నా నేమొ? రంధ్రంబు, కా
దాంధ్రాభిఖ్య నెసంగు దేశమున వర్షాధిక్యమున్ జేసి నీ
రంధ్రప్రక్రియగా శిలీంధ్రము లెలర్పన్ మీఁద నద్దాన నీ
రంధ్రమ్మయ్యె శిలీంధ్ర మాంధ్రమున సైరంధ్రీపురంధ్రీమణీ. ౨౩౦

రాజుగారికిఁ బుత్రికాజననము.

1. మ॥ "వనరాశిన్ జనియించి యాత్మధవుసద్వృత్తుం బధిష్ఠించి నిం
దనుఁ గైకొంటినిఁ జంచలాత్మయని, యాతప్పం బెడంబాయ నే
రనె" యంచున్ దలపోసి భూమిపతివై రాణించు నీకడ్డ్వనన్
దనయారూపముచే జనించె సిరి, సీతారామభూపాలకా. ౨౩౧

శ్రీనివాసవిలాసమునుగూర్చినమాలిక.

1. చ॥ పరిలసదాత్మకూరునగపాలక! శీలకళాభిరామ! ము
క్కరకులరత్నదీపకలికాయిత! సోమనరేంద్రచంద్రపూ
ర్వరచితభాగధేయ! పరిపాలితసత్కవి సార్వభౌమ! మ
"మ్మరయుఁ"డటంచు మీ రొసఁగినట్టి మహోపకారనామభా
స్వరకవిసార్వభౌమకృతచంపువు నింపుదలిర్ప నిక్కరా
తిరి పఠియించినార మది తియ్యనిపల్కులకెల్ల నెల్ల, వ
హ్వార? నుతియింపఁగాఁ దరమె? యారస మాసొగ సాచమత్కృతి
స్ఫురదురుభావ మాగుణవిభూతినవోదయ మాపదాదిసం
స్ఫురణవిశేష మాదురవగాహసుకల్పన లావిశేషచి

త్రిరచన లావిలోమకవితానిపుణత్వము లెట్టిసత్కవీ
శ్వరులయినన్ రచించిన ప్రబంధములందుఁ బొసంగు నే? యొకో
క్కరసవిశేష మొక్కొక్కప్రకారమునన్ వివరించుచుంటి మా
దరమునఁ జిత్తగింపుము పదంబులడెం బలయాణిముత్తెపున్
సరములతోడఁ బోరి జయసంపదలం బొదలంగఁ జాలు వా
క్యరచన లామృణాళిలతికాకృతికాగతి కానవెట్టు న
బ్బురపుసమాసమన్నఁ బుత్తుబోణిమెఱుంగు హొరంగురంగుని
బ్బురపు నుచుంగనుంగొనలఁ బొఱునొయారపుఁజూపుకోపులన్
దరుమఁగ నోపు శయ్య మదనప్రియదాసుమశయ్య తద్రసం
బగసినుతింప మాకుఁదరమా? పరమాదర మాని మానసాం
బురుహము దాన నోల కయి పోయి పదంపడి రాసమర్థతన్
బొరయక లోన నాటికొని పోనటఁ గుత్తుకబంటియయ్యె నా
దర మెసకంగ "దీనిని బుధప్రకరంబు కరంబు మెచ్చఁగా
సరసముగాఁ దెలుంగునఁ బొసంగఁగఁ జేయుఁ"డటంచు మాకు దే
వర తగ నానతిచ్చుటది భాగ్యముగాదె? నృపేంద్ర? యెంతయున్
బరుసదనమ్ముచే నెగడి భావము శక్యముగాక యొప్ప ని
ప్పరమకృతిన్ దెలుంగొనరుపన్ దగుదార్ఢ్యము మాకు లేదుగా
ని రసికులైనమీరలు పనింగొని దీని రచింపఁజేయ సు
స్థిరముగఁ బూనినప్డు ప్రతిచెప్పఁగ నోపక యొప్పికొంటి మ
క్కఱగొని యిట్టిదాని నెసకమ్మునఁ బైనిడుకొన్న మాపయిన్
గురుమతివేంకటేశ్వరునకున్ దయలేకయె పోవునే? జగ
ద్గురువయి యిప్పు డొప్పవసుదుర్గమువంశ్యుఁడు కృష్ణమార్యుడు
స్త్వరకవిసార్వభౌముఁడు ముదంబెదనొంది సహాయభూతుఁడై
కరుణయొకింతయైనఁ జిలుకం గలభారము బూనకున్నె? మా
గురువగుబ్రహ్మ పండితునకున్ దయదప్పునె? మాకు నెట్టిదు
ష్కరమగుకార్య మైనఁ గొనసాగఁగఁ జేసెడితల్లి కాళియున్
బరమకృపారసమ్ము పయిపై వెదఁజల్లి యనుగ్రహింపదే?
నిరచనచేసి తెత్తుమిది వేగ మెలర్పఁగ వచ్చునట్టివ

త్సరమునకున్ రసారసవిచారము మాయది కాదు మిక్కుటం
పురసికులైన మీకెఱుఁగఁబోలని దోక్కరసమ్ము గల్గునే?
తిరుపతివేంకటేశ్వరులధీబలచాకచకిన్ గ్రహింపుమా. ౨౪౧

మీసములంబట్టినాడ వీరుపండితులుగారన్నందుకు

1. ఉ॥ దోసమటంచెఱింగియును దుందుడుకొప్పఁగఁ బెంచినార మీ
మీసము "రెండుభాషలకు మేమె కవీంద్రుల" మంచుఁ దెల్పఁగా
రోసము గల్గినన్ గవివరుల్మముఁ గెల్వఁడు గెల్తురేని యీ
మీసముదీసి మీపదసమీపములన్ దలలుంచి మ్రొక్కమే. ౨౪౨

దేవీభాగవతములో "నాపలుకాలకింపుమ" యనుపద్యములో "గుణాలయ" అనుపదమును గూర్చినచర్చ.

1. సీ॥ ఆంధ్రభాషకు నన్నయ రచించినట్టిభారతము కవీంద్రసమ్మతమ యేని
అస్మత్ప్రయుక్త గుణాలయపదము భారతసుప్రయోగానుగతమ యేని
"అచ్చులోపం" బన్నయట్టి మీధర్మాధికారివాదము వట్టికల్లయేని
"మనపండితున కడ్డుమాటాడి"రని పట్టుపల నీమనమ్మునఁ దగిలెనేని,
తే. గీ. కుర్మతిష్ఠాధగస్వామి దుర్మతులకు, శిక్షకుం డయ్యెనేని మాచేయుప్రతిన
త్రిప్పివేయంగనల బ్రహ్మదేవుతరమె?, యాత్మకూరుపురీరాజ? యతులతేజ.

రాజుగారు న్యాయముచెప్పక సభనుండి యరిగినందులకు

1. సీ॥ మదనాభిరామరాణ్మణి బిల్హణకవీంద్రుతో విరోధించి తాఁ జెడఁడె
రాజకళింగగంగారాజు భీమకవీంద్రుతో విరోధించి తాఁ జెడఁడె
అల్లనీలాద్రిరా జజ్జుసుకవీంద్రుతో విరోధించి తాఁజెడఁడె
మున్ను దమ్మన పిండిప్రోలిలక్ష్మణకవితో విరోధించి తాఁ జెడఁడె
తే. గీ. "యేము గల్చితి" మనుమాట కీవెసాక్షి, తగవెఱింగియుఁ బక్షపాతమ్ముపూని
మమ్ము నిరసించుటంత క్షేమమ్ముగాదు, అత్మకూరుపురీరాజ? యతులతేజ.

"50 రూపికలను స్వర్జోడును మాత్రమిచ్చెదము సభచేసెదరా" అని కబురంపినందుకు

1. కం. తక్కినబహుమానము మా,కక్కఱయే లేదు బత్తెమది చాలునయో?
నిక్కమిది "దంపినమ్మకు బొక్కినదే కూలిగాదె?" భూపలలామా?

2\. సీ॥ శివుఁ డెవ్వరికి నైన సేవనీయుఁడు గాఁడె? వైష్ణవోత్తములపాపమ్ము గాక
యబ్జుఁ డెవ్వరికైన నానంద మీయఁడే? సరసీరుహములదోషమ్ము గాక
మధు వెవ్వరికి నైన మాననీయుఁడు గాఁడె? జాతిదౌర్భాగ్యలేశమ్ము గాక
విష్ణు వెవ్వరికైన వినతిహారుఁడు గాఁడె? శైవులదురదృష్టసరణి గాక,

తే. గీ. మామకాదృష్టమును బట్టి మమ్ము గారవింపకున్నంత నేమీకు వెలితియుఁ గనె?
వితరణాపరభోజ? పృథ్వీబిడౌజ?, యాత్మకూరుపురీరాజ? యతులతేజ.

మాపండితులకును మీకును గలహ మేల? యన్నందుకు.

1\. శా॥ ఎట్టో విద్యల నభ్యసించికొని యీయీదూరదేశమ్ములం
బట్టంబంచును బల్లెయం చనక విద్వద్ద్వేషమున్ బూని బల్
తిట్టుల్ తిట్టుచుఁ దిట్టులం బడుచు నిట్ల దిప్పక ఫలంబేమి? యో
పాట్టా? నీదురదృష్ట మిట్లయినచో భూపాలకుల్నిందు్యలే. ౨౪౭

వివాదానంతరము చెప్పినపద్యములు.

1\. సీ॥ భారతమ్ము తెలుంగుపఱప రాజనరేంద్రనృపతి నన్నయకవి కిచ్చినట్లు
రామాయణంబు "నాంధ్రముసేయు" మని మారనృపతి భాస్కరకవి కిచ్చినట్లు
కాశీఖండము "తెల్గు గావింపు" మని వేమనృపతి శ్రీనాథుని కిచ్చినట్లు
మాఘమ్ము తెల్గుగా మార్ప వేంకటగిరినృపతి వేంకటకవి కిచ్చినట్లు

తే. గీ. శ్రీనివాసవిలాస మాంధ్రీకరింప, సరసతిరుపతి వేంకటేశ్వరుల కిప్పు
డానతిచ్చుటమిగుల భాగ్యమ్ము గాదె? యాత్మకూరుపురీరాజ? యతులతేజ.

2\. మ. భవదీయమ్మగు నానతిన్ సుభగశుంభద్డంబరారంభసం
భవగంభీరవచోనిగుంభము తెలర్పన్ గాళికాసత్కటా
క్షవిశేషమ్మునఁ దెల్గొనర్చికొని వేడ్కన్ గుర్మతిశ్రీకును
త్సవకాలమ్మున కేగుదెంచెదము సీతారామభూపాలకా. ౨౪౮

3\. ఉ॥ వేసవి దగ్గరాయె మిము వీడుటకున్ మనసొగ్గదాయె మా
వాసము దూరమాయెఁ బరవాస మొనర్చుట భారమాయె మా
కోసము తల్లిదండ్రు "లిదుగో అదుగో?" యని చూచుటాయె వి
శ్వాసమెలర్ప వేసెలవొసంగినఁ బోయెదమయ్య! భూవరా. ౨౪౯.

4. సీ॥ అల్లరాజమహేంద్రుఁ డలనన్నయకవీంద్రు సిరుల నొసఁగి పోషించినట్లు
అలపదుమాధిపుఁ డలతిక్కనకవీంద్రుఁ బ్రాణమిత్త్రుగను గాపాడినట్లు
అలవేమభూపాలుఁ డల్లశ్రీనాథుని మించుసత్కృపను రక్షించినట్లు
అల్కృష్ణదేవరాయలు పెద్దనకవీంద్రు నంచితావృత్తి నాదరించినట్లు
తే॥గీ॥ సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరసుకవుల, నెల్లకాలమ్ము నాదరించెదవు ముదముఁ
బోషణమొనర్పఁగోరిక పోయినట్టు, మాజ్ఞయీవట్టి ? యోనృపాలాగ్రగణ్య ?

మొదటి సం॥ కిర్లంపూడి సంస్థానము.

1. ఉ॥ చూచితి మెల్లరాజులను, జూచుచు నుంటిమి చూడనుంటి మా
నీ చతురబ్ధివేష్టితమహీతలమున్ మున్ముమ్మన నూత్నమన్మథుం
డై వెలువార నిక్ విడి యన్యుల కగ్వముగాదు రాజరా
డ్వాచక ? చిన్నరాయనరపాలక ? శీలకళాసముంచితా ? ౨౫౨

2. మ॥ నృపతిత్వమ్మున మించరో ? కవుల నెంతే జేర్మి మన్నింపరో ?
కృపణత్వమ్మును దూరుచరో ? మది మహా నీవిక్ బ్రకాశించరో ?
యుపకారమ్ము లొనర్పరో ? పరిషత్కృతరాజోత్తంసులు వెందు సం
దర్పుఁ బందమ్మున నెవ్వరేని మనచిన్నారాయభూపాలురే ? ౨౫౪

3. మ॥ పరికటంబౌ నగుమోము గాంచిన మహారాజత్వసంపత్తి, బో
ధక మా నేత్రియుగమ్ము శుభ్రత్వము తత్సంప్రాప్తికిక్, మేము వ్యా
జక మౌ "బట్టిన దెల్ల బంగరగు నీసన్మానముల్" డన్నందు, కెం
తకలానాగ్రణియో ? కదా ! నలువ, చిన్నారాయభూపాలకా. ౧౫౪

4. శా॥ "రూపమ్మిచ్చిన విద్యనీయఁ డది యారోపించినక్ సంపదల్
పాలింపం డవి గల్గినక్ దగినయోగ్యత్వమ్ము చేకూర్పఁ డీ
పాపాత్ముం" డని తన్ను నెల్లజనులుక్ బల్మాఱు నిందింప ని
న్నావైఁ జేసె విధాత చిన్ననృపతీ ? యాలంబితాల కృతీ. ౨౫౫

5 సీ॥ "చందురు సృజియించి కందందుఁగల్పించె విద్వాంసులకు లేమి వెన్కఁబెట్టె
రాజుల సృష్టించి రాజ్యమత్తులఁ జేసె సంపదల్ చేసి చంచలతఁ గఱపె
నతివలఁ జేసి నీచానురక్తతఁ జొన్పె సౌఖ్యమ్మునకు దుఃఖసంగ మునిచెఁ
బ్రాయమ్మునకు జరాభారమ్ము జోడించెఁ గుసుమమ్ములకు వాడుగుణము వెట్టె

గీ॥ "ఎన్ని యోమంచివస్తువు లెన్ని చేసి, యన్నిటికి నన్నియును గూర్చె నవగుణములు"
అనెడినిందను బాసెఁ బద్మాసనుండు, నిన్నుఁ జేసిన కతన నోచిన్నరాయ ?

6. శా॥ ధీరత్వమ్మున దాతృతామహిమ వర్ధిష్ణుత్వసంపత్తి గం
భీరత్వమ్మున సత్కళాకలనఁ జేర్మిన్ గూర్మి నోర్మిన్ గృపా
పారత్వమ్మునఁ జాతురీగరిమ దివ్యద్భవ్యరూపమ్మునం
దేరాజన్యులు నిన్నుఁ బోలఁ గలరోయీ ? చిన్నరా యాధిపా. ౨౫౭

7. శా॥ క్షీరాబ్ధిన్ బురుడించి చందురునిసుశ్రీ మించి నీహారమున్
జేరం దీసి విభూతిరాజు మెయి వాసిన్ గ్రిందుగాఁ జేసి ము
క్తారోచుల్ గడకొత్తి వజ్రములపైఁగాల్ దువ్వు నీకీర్తి, లో
నారీమన్మథ ? సత్కవిప్రవణ ? చిన్నారాయభూపాలకా. ౨౫౮

8. శా॥ నీవిద్వాంసులు వర్ణనీయులు కడు న్నీమంత్రు లత్యుత్తముల్
నీవంకం దగుచుట్టు లెల్లరును వర్ణింపం దగున్ వారు పా
రావారావృతమేదినీవలయమం దౌరౌర ? నిన్ బోలి సు
శ్రీ వర్ధిల్లెడిరాజులున్ గలిగిరే ? శ్రీచిన్నరాయాధిపా ! ౨౫౯

9. శా॥ రాజు ల్లేరొకొ ? వారికిన్ దగిన రాష్ట్రమ్ముల్ దగన్ లేవొ ? స
త్తేజం బొప్ప ధరిత్రి నేలరొ ? ధనాధిక్యమ్మునన్ మించరో ?
భోజుం డొక్కఁడు దక్క విద్యలకు నామోదించెనే ? యిట్లు, సు
శ్రీఁ జెన్నారెడ వింతకన్నను గడున్ శ్రీచిన్నరాయాధిపా. ౨౬౦

10. క॥ కనుఁగొంటిమి కన నుంటిమి, కనుఁగొనుచున్నాము గాని కలరాజులమా
కనుగొన్న దేశములలో, మనచిన్నారాయనృపతి మణిభూస సుఁడీ. ౨౬౧

11. శా॥ శ్రీ యింపారెడిభక్తి చెన్నలరునీచే నిప్పు డత్యంతవి
ద్యాయుక్తిం బొగడొందు నాత్రిపురసుందర్యంబ మే లెంచి దీ
ర్ఘాయుర్ధాయమహానుభావఘన రాజ్యప్రాజ్యపూజ్యాత్మజ
శ్రీయోగంబు లొసంగి నిన్ను మనుచున్ శ్రీచిన్నరా యాధిపా. ౨౬౨

12. శా॥ శ్రీ రంజిల్లఁ బెట కాక పూర్వకవు లాశ్రీనాథముఖ్యుల్ సుక
స్తూరీముఖ్యపరీమళంపుసొబగుల్ తోరంపుబంగారపుం
గాగా మొప్పెడిచేలముల్ గలిగి వేడ్కన్ మించుటల్ "నాఁడు ను
న్నా" రంచున్ దెలుపున్ భవాదృశులు చిన్నారాయభూపాలకా,

1. క॥ ఈవా ? విద్యల భోజుఁడ, వావారాంగనయు గానమందున నేర్పన్
జేవయుఁ గలయది సభ్యులు, కోవిదు లోచిన్నరాయ ? కొదవయుఁ గలదే ?

2. చ॥ పురుషులు గానశాస్త్రపరిపూర్ణత గాంచియునైనఁ బాడిరే
ని రసము గల్గు టబ్బురము, నీరజనేత్రలు శాస్త్రహీనల
య్యు రసము నొల్కఁజేయుదు రహో ! యిపు డీసరసీరుహాక్షి శా
స్త్రరుచిరరీతిఁ బాడె నిది సజ్జనసమ్మతి గాదె ? భూవరా. ౨౬౫

3. క॥ ఈటెక్కులాఁడి యెంతయు, నీటుగుగతిఁ బాడె నితని నేరుపు చెప్పన్
మేటిరొ యీమార్గంగిదు, పాటవ మొకకోటిసేయుఁ బార్థివముఖ్యా ! ౨౬౬

4. సీ॥ నీదానమున కోడి నిను నుతించుపయోదరవము గాని మృదంగరవము గాదు
నిను వసంతభ్రాంతి గని కూయుకోకిలాధ్వని గాని తంబురాధ్వనము గాదు
నిను మదనభ్రాంతిఁ గని కేరుచిల్కలరవము గాని ఫిడేలురవము గాదు
నిను నుతింపఁగ నింద్రుఁ డనిపిన యప్సరోవనజాస్య గాని రోవనిత గాదు

తే॥గీ॥ జనములందఱు "మద్దెల" యనియు "దంబురా" యని "ఫిడే" లనియు "వెలఁమణి"
యనియుఁ, బల్కుచున్నారలీమాటవట్టికల్ల, చిన్నరాయనరేంద్ర సుశ్రీమహేంద్ర!

5అ॥ వె॥ 'రాళ్ళకైనఁ గానరసము సోకినయంత, రసముగల్గు" ననుచు రసికు లందు్రు
వెన్నవంటిది మన చిన్నరాయనిమది, కరఁగెనను టదేమి ఘనము తరుణి! ౨౬౭

6. చ॥ అను వినయన్ మనమ్ములు రసాంబుధి నోలల నాడఁబోయె నా
మనములవెంట నింద్రియసమాజము సేవయొనర్పఁబోయె నీ
జనములు సభ్యులందఱును జంత్రపుబొమ్మల పోల్కె నైరి చె
ప్పనగునె ? నీదు నైపుణి, సెబాసుగఁ బాడితివే మనోన్మనీ. ౨౬౮

1. ఉ॥ చేసినదోసముల్ బయలు చేసిన నీసునఁబోవుఁ గాన నే
నీసభ బాస చేతు నది యే మనఁ గా ? మనచిన్న రాణ్ణృపా
గ్రేసరుఁ బాసి మత్కవితఁ గీసును బాసును లేక గ్రాసపుం
గాసులకోస మాసపడి కాసర కూసర చేసి రోసితిన్. ౨౭౦

2. శా॥ శ్రీ నొప్పారెడినీదువర్ణనకునై చేయూఁప శబ్దార్థముల్
"నే నే వచ్చెద నేనె వచ్చెదను నేనే వత్తు నే వత్తు నే
నే నే నే"యని వచ్చి మీఁదఁ బడు మే మెద్దానిఁ గైకొందు మె
ద్దానిన్ వీడుదు మోయి చిన్ననృపతీ! దానపరిధానాకృతీ! ౨౭౧

3. సీ॥ ఆశ్రయించినవారి నవలఁ బొమ్మని చెప్పు టన్యాయమని మదినరయువాఁడ?
అభిమానము గలవిద్యావంతులకు దరిద్రత్వ మిక్కట్టని తలఁచువాఁడ?
ధనహీనులకు ధనంబు నొసఁగుట మహోపకారంబనుచు మదిఁ గాంచువాఁడ?
"యెవరికిచ్చినను వీందుఱిల కీకున్న యశమబ్బ" దనుమాట నరయువాఁడ?

తే॥గీ॥ యిచ్చువేళలఁ జేతికి నెమ్మిలేని,వాఁడ? యోచిన్నరాయఁడన్ వన్నెకాఁడ?
నిన్నపర్ణునిఁ జేసి మన్నించి ప్రోచు, నాయపర్ణామహాదేవి యతిశయముగ.

4. సీ॥ కలికాలమున భక్తి గల్గి దేవీపూజఁ గావించు కాశ్యపీకాంతు లెవరో?
చెన్ను మీఱు పదాఱువన్నె బంగారు మేల్ చాయ గల్గినసత్యసంధు లెవరో?
సంగీతసాహిత్యసరసగోష్ఠులనాదర మ్మెసంగెడిమహారసికు లెవరో?
యీవివేళలఁ జేతికెమ్మి లేక యెసంగుధాటి గల్గినగొప్పదాత లెవరో?

తే॥గీ॥ అనుచుఁ గట్టుకలల్ వేసికొనుచు విప్పి, కొనుచు దంపతులెల్ల నీగుణములెపుడు
చెప్పికొనుచుందురోయి? మాయప్ప? చిన్న,రాయభూపాల? విపులసామ్రాజ్యలోల!

5. సీ॥ "దాతృత్వమెల్ల నిన్ దవిలియుండుటనె? కల్పనగమ్ము భూమిలోఁ బాతుకొనియె
గాంభీర్యమెల్ల నీకడన యుండుటఁ గాదె? కడలి పాతాళలోకమున కరిగె
ధైర్యమ్ము నీయందు దవిలి యుండుటఁ గాదె? నగరాజు చదలపైకెగసి పోయె
సౌందర్యమెల్లనీయందు యుండుటఁ గాదె? పంచబాణుఁడు కంటఁబడ టమానె"

తే॥గీ॥ అనుచుఁ గొనియాడుచుందురి నిన్నఖిలజనులు
భాసురాకార? వేంకయాంబాకుమార?
రాజగోపాలవేంకటరామచిన్న
రాయభూపాల! విపులసామ్రాజ్యలోల! ౨౭౪

1. సీ॥ నీకుఁ బురూరవుఁడని కవ్వించునట్టి యూర్వశి గాని యిది వారవనిత గాదు
వెనువెంటఁ బ్రభుసాక్షిగా నిడుచు గంధర్వఘనుఁడు గాకితఁడు గాయనుఁడు గాఁడు
అతని సేనాంగమై యలరు విచిత్రవాద్యమ్ము గాకిది మృదంగమ్ము గాదు
దారిబత్తెము నకై ఱత్తెడ సీతామృతమ్ము గాని యిది గానమ్ము గాదు

తే॥గీ॥ తదమృతాస్వాదనాప్తి నెంతయును దనిసి
నూత్నసురతానుభూతికై యత్న మందు
నరులు సభ్యులు · కేవలనరులు గారు
చిన్నరాయనరేంద్రా ! సుశ్రీమహేంద్రా ! ౨౨౯

2. క॥ తగునుపిడేలున కీతఁడుఁ, దగు నీమగువయును బాడ., దగుగతి వాయిం పఁగ నీతఁడు దగు దేవుఁడు, మగుఁజిసమకూర్చె నేఁడు భూపలలామా! ౨౩౬

3. క॥ ఉఱుములకవమో ? యలహిమ, గిరిపై శివుశిరము నుండి కెరలిపడెడియా సురనదియూర్మ్యటియొ? మృదంగరవమొ? వివరించిచెప్పఁగాఁదరమె? నృపా.

4. తే॥గీ॥ కోకిలల్ గూయఁదుమ్మెదల్ గుంపుగూడఁ గేకలుసుబించియమువిప్పి కేకలిడఁగ. హాయి యనిపించె నారసించాయిపాట; బుచ్చితమ్మయచిన్నరాడ్భూపులార !

1 సీ॥ అనుపమానప్రౌఢి నలబాపనట్టిరమణ నొప్పురామలక్ష్మణులనంగ
విజయసంపత్తిచే వెలసి యెన్నఁడుగాని కవను వీడనికుశలవు లనంగ
శిష్టరక్షణబుద్ధిఁ జేసి భూస్థలి విహరించెడిబలరామకృష్ణులనఁగ
నధికబలస్ఫూర్తి నందిరెంతయుఁ బూర్తిఁ గొమరారుభీమఫల్గును లనంగ
తే॥గీ॥ నిందుపేరోలమ్మున నుండి కాంచు, వారినెల్లను నానందవార్ధి ముంచు
మిమ్ము వర్ణింపఁదరమె? యోమేటులార? బుచ్చితమ్మయచిన్నరాడ్భూపులార!

2. సీ॥ గోచి పెట్టక మున్నె కోమలకవిత చెప్పఁగ నేర్చితిమి ధరాపాలురార !
యన్నమ్ము ముట్టించునంతకుమున్నె దేశాలు చూచితిమి భూపాలురార !
శతఘంటకవనమ్ము సల్పినచోటు లేబదికెక్కు డగు ధరాపాలురార !
వాసి చేయఁగ మీము విరచించినవి లక్షపద్యముల్ గలవు భూపాలురార !
తే॥గీ॥ వయసు ముదిరినమీఁద మాదయినబుద్ధి, నిల్చునో నిల్వదో గాన నేఁడె మాశ తావధానముచూడుఁడో యనఘులార ! బుచ్చితమ్మయచిన్నరాడ్భూపులార

3. ఉ॥ మాదకు మాడ రెుత్తులమాటలు నేరిచి సత్కవిత్వ మే
మీఁదుగ జోడుగాఁ జెవుల కింపుగఁ జెప్పఁగ నేర్చినాము మా
చూడనివారు లేరు మముఁ గాడనివారును లేరు గాన మా
పాడిమి బుచ్చితమ్మయవిభూ ! కనఁగా వలెఁ జిన్నరాట్ప్రభూ ! ౨౪౧

4. సీ॥ పినతల్లి పెదతల్లిబిడ్డ లయ్యును సగర్భ్యులరీతిఁ జెన్నారుయోగ్యులార !
రమణఁగిర్లంపూడి రాజధానిగఁ జేసికొని యేలుకొనురాచగున్నలార !
పులి నైన మీసాలు మెలివెట్టి పెకలించుచేవ గల్గినజగాజెట్టులార !
సంగీతసాహిత్యసరసవిద్యల నాదరమ్ము చూపెడిమహారసికులార !
తే॥గీ॥ కవులపాలిఁటికల్పవృక్షమ్ములార !
నిరుపమానప్రతిభనొప్పు నిపుణులార !
సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరులమనవి,
నెమ్మదిం బెట్టి వారి మన్నింప వలయు. ౨౮౨

1. సీ॥ సుకవితారసమువాచో వెఱుంగనివారి కనుపమకవనమ్ము వినుట గల్గె
సంగీతరసమువాపవి యెఱుంగనివారి కెనలేనిగానమ్ము వినుట కల్గె
దేవతాభక్తి బొత్తిగనెఱుంగనివారి కమితదైవతభక్తి యతిశయిల్లె
అంగనామయ మంచు నఖిలమ్మును దలంచుపుడమి కేంద్రిగూడ బుద్ధివచ్చె
ఆ॥వె॥ కవుల మంచిమంచిగాయనగాయనీ, జనుల బిలిచి లోకజననివ్రాజ
సేయువేళ సభలు సేయించుచో నీవు, చిన్నరాయభూప ! వన్నెకాఁడ!

4. సీ॥ "పటుతరం బైన వేంకటనృసింహారాయపూర్వసంచితపుణ్యపుంజ" మనుచు
"తుల లేనిసద్గుణంబులకుఁ దానక మైన వేంకటరాంబాతపోవిభవ" మనుచు
"వెలమవంగడమందువినుతికెక్కినమేటియిమ్మడిపట్టివంశపావనుఁ" డటంచు
"పుణ్యపుంజం బైనబుచ్చిసీతాంబికాదౌహిత్రరూపసాధర్మ్య" మనుచు
తే॥గీ॥ నిన్ను జనములు గొనియాడఁ గన్నులార
గాంచఁగా నేఁడు మాకుఁ దార్కాణ మయ్యె
రాజగోపాలవెంకటరామచిన్న,
రాజగోపాల ! విపులసామ్రాజ్యలోల !.

8. సీ॥ ఉరువువటుప్రవరగర్వాయితకుకుగుబ్బలచొక్క పుంజకరాల్చఁటిపోటుకన్న
తోడ లోకఁటిగ సూది కడమీనిఁపలినాఁటి విఁటజవ్వనికౌఁగిలింతకన్న
రతివేళ మెచ్చి మెచ్చితినంచుఁ జెలిమిన్నతనయిచ్చునధరామృతమ్ముకన్న
పొలయల్క విడిచి యొప్పులకుప్పయైన నెచ్చెలియొర్చెడిమగసేఁతకన్న
తే॥గీ॥ సాఁకు లమ్మమకవిత నీశౌము చూచి, నంటనే కల్గునది యేమి వింత ?
భోజభూపతివో ? లేక కృష్ణరాయభూమిపతివో ? చెప్పుమా ? తప్పకిప్పుడో చిన్నరాయ!

4. శా॥ నిన్నీరీతి మహోత్సవమ్ములపసం దీపింపఁగాఁ జేయుచూ
చిన్నారాయని సర్వసంపదలవాసిన్ బెద్దగా జేయుచు
ట్లున్నన్ మంచిది, లేక యుండినను నిన్నూరూరఁజాటింప మా
కన్నన్ లే రిఁకఁ దిట్టులుం బడెదుసుమ్మా ? యమ్మ కామేశ్వరీ ! ౨౮౬

4, సీ॥ వేల్పురాసిరికన్న విభవాళియుముచే నలరాయనట్టిరాజ్యమ్ము గల్గి
రంభాముఖాప్సరోరమణీమణులకన్న మేలైనభోగినీస్త్రీలు గల్గి
పాలసంద్రమ్ములోపలినిగ్గుపసకన్న డాలు చెన్నారుగుఱ్ఱాలు గల్గి
యాకాశచుంబితాయతిచేత నొప్పారుతపనీయదివ్యసౌధములు గల్గి

తే॥గీ॥ కవులయెడఁ బక్షపాతంబు గల్గి మంచి,
బుద్ధిగల్గియు నమపదవృద్ధి గల్గి
యొసక మెసఁగంగ నీరాజ్యమేలుకొమ్ము
చిన్నరాయనరేంద్ర ! సుశ్రీమహేంద్ర ! ౨౮౭

37. తే॥గీ॥ రాజసం బింత లేక గర్వమ్ము లేక
స్వమముగా దేవిఁ బూజించు సరసు లెవ్వ
రిట్టినినుఁ దక్క దేవి యింకెవనిమీఁదఁ
జిలుకుఁ గారుణ్యపూరమ్ము, చిన్నరాయ ! ౨౮౮

38. క॥ అనుసంవత్సరమీరీ, తిని యుచ్చైశ్వర్యగరిమ దేవీపూజం
బొనరించుచు నాశ్రితులం, దనుప్రచు వర్ధిల్లుమయ్య ? ధరణీనాథా ! ౨౮౯

రెండవసం॥ ఆత్మకూరుచిన్న దొరవారిమీఁదిపద్యములు.

1. మ॥ ధరణీనాథులు రాజరాజనుచు విద్వాంసుల్ బుధుం డంచు సుం
దరులెల్లన్ మదనుం డటంచుఁ గరుణాధారుం డటంచున్ బ్రజల్
సరసుఁడంచుఁ గవీశ్వరుల్ వొగడ రాజ్యశ్రీల వర్ధిల్లు ము
క్కురవంశాంబుధిచంద్ర ! నిస్తులయశస్సాంద్ర ! రామభూపాలకా ! ౨౯౦

2. మ॥ కరుణాశీతలదృష్టిపాతమును రాకాయామినీనాథ సుం
దరసుశ్లోకము దేహసౌష్ఠవము విద్వత్పక్షపాతంబు రా
జ్యరమాధిక్యము దానవృద్ధియును వాచా సుస్వభావంబు సు
స్థిరమై యొప్పఁగ నేలుమయ్యా? జగతిన్ శ్రీరామభూపాలకా ! ౨౯౧

8\. మ॥ సరసంబై శుభమై మనోహరకళాసందర్భగంభీరమై
శరదంభోరుహపద్మసంభవసతీహాసప్రభాపూర్ణిమా
స్ఫురదిందుప్రతిభావిభాసి యగుచున్ బొల్పారి యెల్లప్పుడున్
సిరుల న్నింపగ నిచ్చుఁ బండితులకున్ శ్రీరామభూపాలకా! ౨౬౨

శ్రీనివాసవిలాసమును వినిపించుసమయమునఁ జెప్పినది.

1\. ఉ॥ కేవలవైదికుల్ మఱియుఁ గేవలశాబ్దికసార్వభౌములున్
కేవలతార్కికుల్ మఱియుఁ గేవలకావ్యవిదగ్రగణ్యులున్
కేవలగాయకుల్ మఱియుఁ గేవలు లెందఱునైనఁ గావ్యస
ద్భావము నిర్ణయించి రసపాక మెఱింగి సుఖించి మించి వ
హ్వా! వహవా యటంచు ముద మందఁగ నేరరు, కొద్ది కొద్ది యా
యావిషయమ్ము లన్నియును నారసి లౌకికచాతురీమతి
శ్రీవిభవమ్మునన్ జెలఁగి చేటున కాకర మానసూయకున్
భావము లొంగ నీ కనుభవమ్మున మించినమిమ్ము బోఁటి వి
ద్యావిదు లౌరసజ్ఞులకుఁ దద్రిసముల్ పొడకట్టుఁ గాళిదా
సీ వచియించెఁ గాదె ? తను నెంతయు మూర్ఖులు బాధ పెట్ట భో
జావనిపాలకోత్తమసభాంతరమందుఁ "కవిత్వతత్త్వమున్
భావము కేలిఁ గూడు నెడఁ బంకజగంధులమోవివాచవుల్
చేవ గలట్టిచన్నుఁగవచిక్కఁదనమ్మును సొంపునింపును
న్నావిరిచిన్నికన్గొనలవాఁడియు నా ననుభూతి లేనిచోఁ
గోవిదుడైననున్ దెలిసికో నసమర్థు" లటంచు నిక్క మీ
శీవి జగత్ప్రియమ్మనఁ బండితరసజ్ఞులయందుఁ గన్పడున్
కేవలశాస్త్రి లెంతయినఁ గ్రిందును మీఁదును బొర్లులాడినన్
భావ మెఱుంగ లేరు తల బద్దలుకొట్టుక పోరి చెప్పినన్
శ్రీ వెలయంగ సత్కవిత చెప్పెడివాఁ డనఁ ? బండితుండనున్
గావలె లౌకికోత్తరుఁడు గావలె బుద్ధివిశేషధుర్యుఁడున్
గావలె భోగి యోగియును గావలెఁ గొంటెలలోనఁ గొంటెయున్
గావలె మంచిచెడ్డ లనకన్ సకలమ్ము నెఱుంగఁగావలెన్

గాత్రన నందఱున్ గవులు గాఁదగ రట్టికఠింద్రిభాతమున్
గేతలు లాదరింతురె? యెుకెక్ తగలాఁడి రసానుభూతిం
దోత్ర రేయుఱుంగనట్టి యెుకనూతన తైదిక సార్వభౌముకే
హోమ్మవిని నొక్క వాఁడు మొఱముక్ గడకొత్తి "యిసీ! తుగ్గూ తుగ్గూ
సీ? వెతెదాన మంచియును జెడ్డయు నేర తపాత్రిరాల? నా
పాతనమైనయోష్ణమును బాడుగఁ జేసితివింతఁ గాశకిన్
బోతలెఁ బంచగత్యమును బుచ్చికొత న్వతె"నంచుఁ దిట్టుగా
నీ "తగలాఁడి చేష్టలివి యీ తినుంను" నటం చెఱుంగునే?
భాతజతుల్యరూప? కవిపండిత నుత్యయకోవిశాల? సో
మాతనినాథపుత్రి? భరద్వాజ శ్రిమంపడి దెప్పిట్టియీ
పాతనమైన గ్రంథమునుబట్టి పలార్చి కలంచునట్టి దు
ష్కోవిదకోటితోఁ దగులుకొల్పక మంచి రసజ్ఞులైన వి
ద్యావిసులన్ యథార్థగతితత్పరులన్ బిలిపించి చక్కఁగా
భావము నిర్ణయించి పరిపాటిగమమ్మను గాఁదించి మీ
కోవిదులందుఁజేర్చుకొనఁ గోరెదవయ్యా? వృథావివాదకున్
భావము జొన్పవయ్యా? వెసప్రశ్నల కోరుతఁ జాలవయ్యా? మో
దావహ మైనప్రశ్నలను నచ్చినుత్తమిత్తువయ్యా? రా
జా! వినతేవిమూర్ఖుఁడు రసంబు విసంబుగఁ జూతురయ్యా? మా
కీరతి కొక్కవత్సర మదెందుకుఁ బట్టెఁగదయ్యా? రామరా
మా? వినువెత్తునున్న దిఁక మందులఁ జేర్పకుమయ్యా? మంచి దీ
దేవిరిగొట్టుప్రశ్నలకు ధీవరులొప్ప సహింతువయ్యా? మా
చేవయెఱుంగుమీ యెమటఁ జెప్పెడిదేమిఁక మాటిమాటికిన్. ౩౦౩

2\. ఉ॥ మమ్ము నెఱింగి మాదగుశ్రిమమ్ము నెఱింగి రచించినట్టి గ్రం
ధమ్ము నెఱింగి దేశపువిధమ్ము నెఱిఁగి యనుగ్రహించి వే
గమ్ముగ గ్రంథమున్ విని తగన్ మముఁ బంపవలెన్ "శుభస్యశీ
ఘ్ర"మ్మనఁగావలెన్ బరులకష్టసుఖమ్ము లెఱుంగఁగావలెన్, ౩౦౪

1. సీ॥ చెవులు నుంజవరాలిచిన్నారిపొన్నారి ముద్దుపల్కులకునై మొగమువాచె
కన్ను లానసబోఁడిచిన్నిచెన్నెలమోము మురువుచెయ్యులకునై మొగమువాచె
చేతు లావాల్గంటిజిల్గుబంగరురంగుపొంగరుగుబ్బలకునై మొగమువాచె
వాలు కౌశసలాఁడి డాలునుంజిగురాకు మోవితేనెలకునై మొగమువాచె
తే॥ గీ॥ మేను నాముద్దుసుద్దులమించుఁబోఁడి, సొగసుకీల్జడ వేట్లకై మొగమువాచె
పోయివచ్చెదమయ్య? నీపున్నెమాయెఁ, బంపఁదవయ్య? యాత్మకూర్మాద్రివేంద్ర

గ్రంథమునువినునప్పుడుకుత్సితాక్షేపణలనుజేయువారినిగూర్చిచెప్పినది.

1. మ॥ అలశ్రీహస్తుఁడు వేదవాక్యముల కన్యాయార్థముం జెప్పి బా
ములపాలై చెడె, లుప్తమాసమును తమ్ముంజేయఁ బోరాడి పే
రలుకన్ జెందినయట్టి విశ్వపతి పాడాయెన్ బ్రమాణమ్ముగాఁ
గలదే? నీ వనిసట్టిదోష మిట్టు, తర్కాణింపు? మింతేటికిన్. 30౬

అసూయాగ్రస్తులను గూర్చినది.

1. ఉ॥ ఔనె? యసూయ! నీదయిఁదయాగడమెల్ల నెఱుంగనాయె నీ
దీనత తెల్లమాయె, ద్వదధీనులగుర్గతి స్పష్టమాయె నీ
హానికరంపుఁజేష్టలవి యందఱకున్ విశదమ్ములాయె నీ
జ్ఞానము గానవాయె నినుఁగాంచినకార్యము చక్కనాయె నీ
మానము గాలిపోను దగుమన్నన గల్గుప్రశస్తరాజసం
స్థానములందుఁ బూజ్యత నెసంగెడి పండితమండలిన్ నివా
సానుగుణమ్ముగాఁ దలఁచెదవ్యది మంచిదిగాదువిన్ము నీ
కేనొకమాట దెల్పెద నదేమన? ధర్మ్యములైన రాజసం
స్థానములన్ వసించుబుధసత్తములన్ గలఁగించి యన్యులే
దే నొకసత్ప్రబంధము నహీనరసమ్ము లెసంగఁ జెప్పినన్
గాని త్వదీయచేష్టలవికారముచేఁ గయిసెక్కఁజేసి యు
ద్గానగుణమ్ము వోవిడిచి "తప్పులు చొప్పడఁజేతు" నంచు నెం
తేని యహంకృతిన్ జొనిపె దెయ్యెడలం దొసఁగుల్ పసంగ క
న్యూనగుణాతిరేకమున నొప్పెడిమేటిప్రబంధమందు న
జ్ఞానికిఁగాని జ్ఞానికిదొసంగు లెసంగునె? నీకుపేరిరణం

బూని "గుణంబు దోస" మని బొంకినఁ బోవునె? తర్కపండితుల్
దానిగుణాగుణంబులవిధం బది బైటకుఁ బెట్టరే? నిజం
బేని యొకండు కాదనిన నేమగు? వెన్నెలచూచి పంకజం
బూనునె? మోవ, మంతటనె యొల్లదు నయ్యది నింద్యమౌనె? కా
నీ నిను మెచ్చవచ్చుఁ ద్వదధీనులు లోకులొనర్చు నిందకుం
గాని యసత్యమాడుటకుఁగాని యమార్గములందుఁ బోకకుఁ
గాని యయుక్తవర్తనకుఁ గాని పరాపకృతిం బొనర్పఁగాఁ
గాని యిహమ్మునందయినఁ గాని పరమ్మునఁ గాని సందియం
బూనరు పాపమొందరు మహోద్ధతులై చరియింతురి దానికిన్
స్థానబలంబె కారణము తత్స్థలమున్ విడనాడి యన్యసం
స్థానముపొంతఁ బోయినఁ బదంపడి వారలశక్తిసంపదల్
గానఁగరావె? వారి ననఁగాఁ బనిలేదిది నీమహత్త్వ మే
మైనను భూమిపుట్టినది యాదిగ నిన్ గ్రహియించినట్టి యె
వ్వానికిఁ గీర్తివచ్చెఁ? బ్రవంచన సేయఁగ నెంచి దానిచేఁ
దానె వృథాగతిన్ మదినిఁ దగ్ధయుగంబు దిగుల్గొని సత్కళా
హీనతఁగాంచి సిగ్గువడి యొంతయుఁ జింతఁ గృశించు నంతియే
కాని నినున్ గ్రహించినయొకండును మెప్పును బొందలేదు ని
న్నాని పరస్పరమ్ము దమయాత్మ లెఱుంగఁగలేక పంతముం
బూని నిరర్థకమ్ముగను బుక్కటివాద మొనర్చి దానసం
స్థానములందు రాజుల కసహ్యత పుట్టఁగఁ జేయు పండితా
జ్ఞానులవల్ల విద్యలకు సత్కృతిదప్పఁగనున్న దింతికిన్
భానునిమీఁద మంచుగతి పైఁబడఁజేసెను తారతమ్యముల్
గానఁగ నీవు నీదయిన గర్వము సాగునె? మేటిచోటులన్
బో నినుఁదాల్చె నేని బుధపుంగవుఁడున్ దగుమంచిచెడ్డలన్
గానక రిక్తుఁడై యశముగాంచక తాఁ జెడిపోవు నిచ్చలున్. ౩౧౬

బహుమానసమయమునఁ జెప్పినవి.

1. చ॥ పనిగొని పిన్నఁ, కంఠమునఁ బోగిణము ల్గిన యింతలోన నో
జనవుడ? యింతకన్న సరసమ్ముగ దీనిఁ దెలుంగు చేసినన్

వినయమున న్నమస్కృతులు వే యొనరించి భతద్వితీర్ణమహా
ధన మఖిలంబు నాతనికి దానముచేసి తరింపకుందుమే. 3౧3

2. ఉ॥ పానకమందుఁ బుల్లవలెఁ బండితకోటుల కిచ్చువేళ నే
మానవుఁడైనఁగాని వనుమానమునన్ బహుమానమందునన్
న్యూనత గల్గఁజేయుటకు నూల్కొనుఁ దద్వచనమ్ము లెక్కునే?
దానమునందుఁ గర్ణునకుఁ దాఁటిన చేతులయొద్ద భూవరా. 3౧౪

3. శా॥ ఊరేగించుట యూరులిచ్చుట మహాయోగమ్ము చెన్నార వే
యాటుల్ బంగరుభూషణమ్ములు మణీహారమ్ము లిత్యాదిసు
శ్రీరంజింపుట వేయునేల? కవిదారిద్ర్యమ్ము పోఁగొట్టు సీ
తారామావనిపాల? వేళయిది నీదాతృత్వముం జూపుమా? 3౧౫

4. ఉ॥ నూటపదార్లు తెచ్చినవి నూటికి నెక్కుడు గాన మాకు నే
నూటపదార్లమిచ్చుటది నూతన మెంతకుఁ జాల డీవు పేల్
హాటక మీయ లేవొ? మణిహారము లీయఁగ లేవొ? నీకు నే
నూటపదార్లు లెక్క యగునో? యటు కాదో? నృపాలశేఖరా. 3౧౬

5. మ॥ ఒకసంవత్సర మూరొ నీదయిన పే రూహించి యూహించి "తా
రకమంత్రం" బని నిష్ఠఁ బూని జపముం బ్రారంభముం జేసి నే
టికిసిద్ధించె మదీయదేశనృపకోటిశ్లాఘ్య నారీవి విం
తకుఁ బాత్రం బగునీవి చూపవలె సీతారామభూపాలకా. 3౧౭

6. ఉ॥ "రాజులసొమ్ము రాళ్ల" కనిబ్రాహ్మణు లాడెడుమాట కర్థ మో
రాజవరేణ్య? "యొంతయుఁ జిరమ్ముగ దాళ్లవలెన్ జెలంగవి
భ్రాజితసత్కృతీంద్రములపై" అని లక్షణఁ జెప్పఁ జేసి రా
భోజుఁడు కృష్ణరాయలును బూర్వపురా జగువిక్రమార్కుఁడున్. 3౧౮

7. మ॥ రుకు నేతెంచి నిజాము రాజులను నీరూఢిన్ బ్రవర్తింపఁ జే
సితదా? యొగను నీవు "సత్కృతులకన్ జే సామరాజన్యులి
ట్టిక్రియన్ బూని లోనగ్వాఁడే? సుకవికోటిన్ మేటిగా" నంచు బో
ధక మాశీవి నొసగ్వఁ గా వలయు సీతారామభూపాలకా.

8. క॥ నీవంటిరాజమణికిన్, గోవిదు లెల్లరును మెచ్చుకొనఁ గృతి నిడియున్
భూవర! యింకొక్కరునిన్, జీవికకయి దేవిరింపఁ జెల్లునె? మాకున్.

9. ఉ॥ "పొట్టకుఁ బుట్టెఁ"డంచు జనముల్ వచియింతురు మాదుసీమ, మా
పుట్టిలు నాల్గు మాకు నొకపుట్టెఁడు, భార్యలతోడఁ గూడ మా
పొట్టలు నాలుగింటికినిఁ బుట్టెఁడుధాన్యము వచ్చుమాన్యపుం
బట్టు నొసంగ నీవు తవా? గ్రహియింపఁగ మేము చాలమా? 3౨౫

10. ఉ॥ దగ్గరనున్నవారలవిధమ్మున మమ్మును గారవింపఁగాఁ
దగ్గకృతిన్ రచించి బుధవల్లభు లెల్లరు మెచ్చ నిచ్చి మే
మొగ్గితి మిప్డు చేతుల, నహో! యన మా కిదు మగ్రహారమున్
దగ్గునె? యింతమాత్రమునఁ, దామరతంపరగాక భూవరా. 3౨౬

11. తే॥గీ॥కుజుఁడుభూకారకుండఁటకుజునిలోన. రాజఁటయతఁడు వసతిధర్మమ్మునందుఁ
జేయుననఁటభూమిలాభముచేయకున్నె? జ్యోతిషమబద్ధమొనరింపఁజనునె? రాజ.

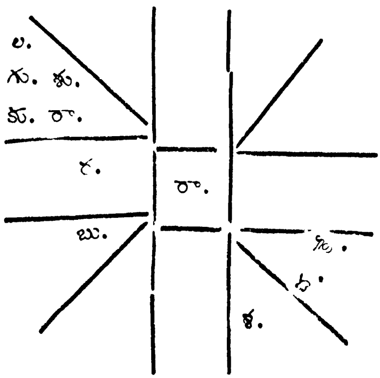

(వె॥ శా॥ జాతకము)
అప్పటికి కుజమహాదశ
లో చంద్రాంతరము.

సెలవుసమయమునఁ జెప్పినపద్యములు.

1. మ॥ కరినెక్కించితి వృత్తి నిచ్చితివి బంగారంపుహారమ్ము లం
బరముల్ సేల్వాలునూలు లాలులును సమ్మానమ్ము గావించి మా
తరుణుల్ సంతస మందఁ జీరలు ప్రశస్తంబైన వర్షించి యా
దరముం జూపితి సంతసించితిమి సీతారామభూపాలకా, 3౨౭

2. ఉ॥ ఏనుఁగు నెక్కినాము ధరణీంద్రులు మ్రొక్కఁగ నిక్కినాము స
న్మానము లందినాము బహుమానములన్ గ్రహియించినార మె
వ్వానిని లెక్కపెట్ట కనివారణ దిగ్విజయం బొనర్చి ప్ర
జ్ఞానిధు లంచుఁ బేరు గొనినారము నీకతనన్ సరస్వతీ ! 3౨౯

(నాల్గవ సం॥ గద్వాల)

1. మ॥ గదవాలాఖ్యపురీసురాధిపదిశాఘంటాపథప్రాంతవా
సవశాభాసుర మై సమస్తజనులన్ సంతుష్టి గావించి మె
ప్పావవన్ వర్తిలునీకు నింబ మొకఁ డోహో! యెట్లు తోఁడయ్యె? సా
ఖ్యవమా? మాతమ? రామభూపతికి రంగారెడ్డి తోఁడౌఁగతిన్. 330

గద్య.

ఇది శ్రీకింకవీంద్రఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి బాలసరస్వతీ
శతావధాని తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన
నానారాజసందర్శనమ్మునందుఁ బూర్వార్థము.

నానారాజసందర్శనము, ఉత్తరార్థము

రెండవ సం॥ కిర్లంపూడి.

1. చ॥ హితులు పురోహితుల్ బుధు లహీనవచోవిభవాభిరాము లు
న్నతులు కవీశ్వరుల్ యశమునం దగుమంత్రులుఁజుట్టు ముట్ట సం
గతముగ నెల్లలోకములు గాచెడిశక్తినిఁ బూజసేయునీ
ధృతి జగతీత్రియమ్మనను దెంపరి యై చరియించు భూపతీ. ౧

2. క॥ అవనీనాయకులుం గల, రవనీనాథులకు నెక్కుడైయొప్పెడివై
భవములునుం గల వయినన్, భువులకు నీవంటినృపతి కన్పడఁడు నృపా. ౨

3. ఉ॥ అన్నిఁటి కేమి గాని నిజ మాడెద నాగురువాన మేలుమేల్
చిన్ననృపాల ? యెక్కుడగుశ్రీఁ దులఁదూఁగియు నొక్కసారి నిన్
గన్నమనుష్యునిన్ మరలఁ గన్గొనినంతన పల్కరింతు నిన్
జన్నినబమ్మ వేలొకఁడు పార్థివులం దిటులెందుఁ గల్గునే. 3

4. తే॥గీ॥ ఇతరదేశాధిపులఁజూడ నేగియచటఁ, గలుగుసుష్టఁపుఁగన్నుల కాఁక నేఁడు
నీశరీరమహాస్తపనీయభాసు, రాంజనము సోఁకఁ గడుఁ జల్ల నయ్యె భూప. ౪

5. ఉ॥ "కోడలు నత్తయున్ మిగులఁ గోరికలీరిక లెత్త నొక్కడన్
గూడి వసించుచుండు టొనఁ గూడ" దటంచు వచించుచుందు రీ
పోడిమి విద్యకున్ సిరికిఁ బుట్టినయిల్లుగ నొప్పు నీసభన్
జూడఁగ నన్యథాగతికిఁ జొన్పెడఁ జిత్తముఁ జిన్నభూపతీ. ౫

6. ఉ॥ ఏపును జెందనీ మఱియు నెంతయుసంపదఁ బొందనీ కడున్
రూపము నందనీ మఱియు రూఢికి నెక్కుయశంబు గాంచనీ
భూపతులందు ధైర్యమునఁ బోల్పఁగ నీకెనలేరు చిన్నరా
యా ? పరిపూర్ణసౌఖ్యముల నందెద వందునఁ జేసి నిచ్చలున్. ౬

1. చ॥ జనని జగద్విరోధిజనసంహరణప్రవణప్రభావమో
హిని పరతత్త్వరూపిణి మహేశ్వరి కామితదాత్రి యీజగ
జ్జననివిధాత్రి నీ కధికసంపద లిచ్చి సతంబు నాసుద
ర్శనుని విధమ్ముగన్ బ్రియ మెసంగఁగఁ బ్రోవుతఁ జిన్నభూపతీ. ౭

8. ఉ॥ ఎన్నఁగ సర్వభూపతుల నెన్నికలోఁ దలఁదాటి యీగిలో
నున్నతిలోనఁ బెద్ద యన నున్ననినున్ మది శంకఁ దక్కుచున్
జిన్ననృపాలుఁడంటు నపిశేఖరులందఱు కన్న నీదుపై
నున్నస్వతంత్రభావ మనిరోపిక సేయుము చిన్నభూపతీ. ౮

9. మ॥ పరదేశజ్వరబాధచేత మిగులన్ బ్రాల్మాలి నానాఁటి కు
క్కుటి మాయాశుకవిత్వధార, యది నీ కర్ణోన్నమాత్రానఁ జం
దురునిన్ గాంచినచంద్రకాంతమణినాఁడోరంబుగాఁ గొంత కొం
తరసమ్మం గనుచున్న దిప్పటికిఁ జిన్నారాయభూపాలకా. ౯

10. మ॥ అనుసంవత్సరమున్ యథోక్తముగ బల్యాదిక్రియల్ చొప్పడం
గను బూర్వమ్ము సుదర్శనాదినృపతుల్ గావించు చందమ్మునన్
దనివిం దీరెడిపూజ నీకతమునన్ దాఁ గాంచు నీదేవి నిం
దనపుత్రింబలెఁ బ్రోచు నెల్లప్పుడు చిన్నారాయభూపాలకా. ౧౦

11. సీ॥ సత్యవ్రతునిఁ బ్రోవఁ జాలె నేజగదంబ యఖిలవిద్యాప్రౌఢి నందఁ జేసి
యలసుదర్శనుఁ బ్రోవఁ గలిగె నేజగదంబ నేలనాల్గుచెఱంగు లేలఁ జేసి
శ్రీరఘురామమూర్తిని బ్రోచె నేయంబ రిపుని రావణుని హరింపఁ జేసి
బ్రహ్మాదిదేవతాప్రభుల సంరక్షించె నేయంబ సృష్ట్యాద్య లెఱుఁగఁ జేసి;
తే॥గీ॥ అట్టిపరశక్తిమహిమంబు వరసిపూజ, సేయుచునుఁ బ్రోవకున్నె? బల్ సిరులొసంగి
యింతకన్నను మఱియునిఁ కంతకన్నఁ, జిన్నరాయనరేంద్ర? సుశ్రీమహేంద్ర

12. మ॥ నిరుడే తెంచినయష్టపద్యములఁ గొన్నింటిం దగన్ జెప్పి శ్రీ
కరునిన్ నిన్నుఁ బ్రశంసచేసితిమి వేడ్కల్ మిన్నుముట్టంగ, మా
కిల వర్ధానను దీఱదాయె నపు, డాకర్ణిల్లఁ దీఱంగఁ గొం
తరహిన్ నేఁడు ప్రశంస చేసెదము చిన్నారాయభూపాలకా. ౧౨

13. మ|| ఇనుఁ గంటిన్ నినుఁ గంటి భేద మొకయింతేనిన్ గనన్ రాదు సో
మునిఁగంటి న్నినుఁగంటి భేదము లవమ్మున్ గానఁగా రాదు మే
ఘునిఁ గంటి న్నినుఁగంటి భేద మరయన్ గోరంతయున్ లేదు మీ
యినుగంట్యన్వయ మెంతచేవ గలదోయీ ? చిన్నరాయాధిపా ! ౧౩

1. చ|| ప్రియము నయమ్మునన్ సొబగు పెంపెసఁగన్ వినుమయ్య ? బుచ్చిత
మ్మయ నరపాల ! యొక్కఁడగు మన్ననఁ దమ్ముఁడు నీవుఁగూడి యీ
చ్ఛ్రియమునఁ మావధానము గరంబును జూడఁగ నిచ్చ సేయరా
దె ? యిది యశస్కరం బనుచుఁ దెల్లముకాదె ? నృపాలకోటికిన్. ౧౪

2. తే.గీ. నిరుడు మాయవధానఁపు నేర్పు చూడ, ననుమతించియు రాజకార్యప్రసక్తి
పొసఁగుటం జేసి యది పోస్టుపోను జేసి, రది యిపుడు తీర్పవలె యీఁదమ్మయనృపాల

3 క. నిరుడూరకున్న కారణ, మరయన్ విను మేనృపాలు నరయుటకై మే
మరిగిన నదేమొ ? తొలివ,త్సర మవధానసభ లేదు చర్చింపంగన్.

4. క|| అందఱు రాజు లొనర్చిన, చందమునను మాఱురీతి సంధింపక యీ
నందమునఁ శతావధానకృ,తిం దనరఁగనుఁగొనుట కనుమతింపఁగ రాదే?

5. సీ|| శంఖచక్రగదాది సాధనమ్ములుదాల్చి పాలించు నాల్గు బాహువులతోడ
క్రొక్కారు మెఱుఁగునాఁగొమరారుపడియాలు వన్నె బంగారు దువ్వలువతోడ
మకరాలనత్తు కెన్నెనని లో నగఁజాలుసొగసు గల్గినచిన్ని నగవుతోడ
తనతోడఁదుదలఁదూఁగఁ దగు నా యోగము గ్లియఁ రారు నెయ్యఁపుఁ జెలులతోడ

తే. గీ. భక్తులకు నెల్ల వేళఁ జూపట్టుజనని, నిరుడదయచేసి మిమ్ము రక్షించు నెపుడు
శ్రీమదినుగంటి వంశ బ్ధిసోములార! బుచ్చితమ్మయచిన్న రాడ్భూపులార!

6. సీ. బంగారుసింగారమునుం గాఱుమీ దేహములసౌరు బలులన్న చెలువు దెలుపు
తమ్మరేకులతోడ దొమ్మియుద్ధము సేయు మీ కన్నులాకర్ణమితము దెల్పు
మాటమాటకుఁ దేటమూటగ బ్రిదుమీదు పల్కులు సురగవీపటిమ దెల్పు
చంద్రబింబములోడ సఖ్యమ్ము సేయు మీ మోములు రామాభిరామతఁ దగు;

తే. గీ. పండితులకును జగతిలోఁ బామరులకు, వేఱె వర్ణింపవలెనె? మీ వితరణంబు
శ్రీమదినుగంటివంశాబ్ధిసోములార!, బుచ్చితమ్మయచిన్నరాడ్భూపులార!

1. ఉ॥ మేరువునందుఁ జెన్నలరుమిక్కుట మైనపసిండి చాలునో?
తారకశైలదుర్గమున దండిగ నొప్పెడివెండి చాలునో?
గారవ మొప్ప నీవు కవికాంతులకుం దగ నిచ్చువేళ నీ
చేరువనుండె నేనొకటి చేతికి నడ్డమె? చిన్నభూపతీ! ౨౦

2. చ॥ ఇతరనృపాలకుల్ శతము లిచ్చెడివేళను గల్గుమోదమా
దృతికి నివాసమైన నినుఁ దేటికనుంగొనినంతఁ గల్గు ని
చ్చుతటి ముదం బదింత యనుచున్ వివరింపఁ దరంబె? సుందరా
కృతి వధికాదరోదయుఁడ వీగిని మేటివి చిన్నభూపతీ. ౨౧

3. మ॥ స్మరునిం జూడనిగొప్పలోపమును రంభాజారునిన్ జూడమన్
దురదృష్టమ్ము జయంతుఁ జూడ మనుకందున్ నిత్యసంపూర్ణుఁ జం
దురునిం జూడనిసేగియున్ జెలఁలకున్ దోడ్తోడ నే తీఱు సుం
దరునిన్ నిన్ గనుఁగొన్నమాత్రమునఁ జిన్నా రాయభూపాలకా! ౨౨

4. శా॥ "దారిద్ర్యజ్వరమున్ హరించుటకు విద్వచ్ఛ్రేణి కిగ్గంటి చి
న్నారాయాభిధ మైనమం దొకటి విన్నాణమ్ముగా మంచిబం
గారమ్ముం గొని చేసె ధాత. యదియుం గన్నంత నేపాయు న
ద్దారిద్ర్యం" బని చాటు నీయశము విద్యాభోజ! చిన్నాధిపా. ౨౩

1. మ॥ కరుణాశాలిని వంచునిన్ గొలిచినన్ గార్యంబు చేకూరు ట
బ్బురమే? యంచు మదిం దలంచుకొనినన్ బూజించుచిన్నావనీ
వరునిన్ బ్రోవక యుంటివేని నిను అవ్వన్ జేతు మోశాంకరీ!
గురుఁడున్ దైవములేఁడు సత్కవులకుం గోపంబు రా నీకుమీ? ౨౪

1. సీ॥ ఏకరంభాశుభాలోకంబు నాకం బనేకరంభాశుభాలోక మిద్ది
ఏకైకబుధకవిశ్రీకంబు నాకం బనేకసత్కవిబుధశ్రీక మిద్ది
ఏక వాసవచాతురీకంబు నాకంబనేక వాసవచాతురీక మిద్ది
ఏకనిర్జరగవీశ్లోకంబు నాకం బనేకనిర్జరగవీశ్లోక మిద్ది

తే॥ గీ॥ అనుచు నిర్జరలక్ష్మి దానగనిమీఁదు, కొలువులోపల నే పాడుకొనియెసంగ
శ్రీమదినుఁగంటి శంకాబ్ధిసోములార! బుచ్చితమ్మయచిన్నరాడ్భూపులార!

2. సీ॥ కోటిసూర్యుల కాంతి గోటి మీటఁగఁ జాలుడంబైన కాంతిపుంజంబుతోడ
చండముండాదిరాక్షసరాజసంహారకారకం బైనబింకంబుతోడ
పార్శ్వద్వయస్థాయుధ క్తపరిస్ఫారితాక్రమసద్దయాదృష్టితోడ
శ్రీముఖాకారశక్తిప్రేయసీయుత హరిహరబ్రహ్మాదిసురలతోడ

తే॥ గీ॥ పోతురక్కసుతోఁ బోరిపాలియఁజేసి, జగము లేలిన చల్లనిజనని శక్తి
సిరుల దయచేసి మిమ్ము రక్షించుఁగాత, బుచ్చితమ్మయ చిన్నరాడ్భూపులార

1. సీ॥ చక్కందనమునందుఁ జర్చింపఁగాఁ జెక్కవింటివా రందఱికంటెవారు!
శత్రువిజయమందుఁ జర్చింపఁగా జేసికంటివా రంద ఱికంటెవారు
గాంభీర్యమందు సాగరమందు మోకాలిబంటివా రందఱికంటెవారు
సర్వకార్యములందు సంపూర్తిగా నొంటిపంటివా రందఱికంటెవారు

తే. గీ. వారిగోపాల మణిపూసవంటివాఁడు, తొంటిరాజులనీగలోఁ గట్టువాఁడు
మిం టికిని నేలకును గీర్తిఁ గట్టువాఁడు, శ్రీకరాకారసుకృతి మా చిన్ననృపతి.

2. సీ॥ నీకీర్తికెనయఁగా నెంచిన తెల్లపూవునకు సుగంధమ్ము పాలియఁజేసె
నీరూప మెనయఁగా నెంచిన సుమబాణుసిడము నక్కెట్టిలోఁ గలయఁజేసె
నీధైర్య మెనయఁగా నెంచినబంగారుపర్వతంబును నేలఁ బాతిపెట్టె
నీయీగి కెనయఁగా నెంచుదీర్ఘధారాధరంబును దగ నీరదంబుఁజేసె;

తే॥ గీ॥ జగతి నెక్కుడువారితో సమతగోరు, నల్పులకు ధాత గర్వంబులణఁపకున్నె?
రాజగోపాలవేంకటరామచిన్న, రాయభూపాల! విపులసామ్రాజ్యలోల!

1. ఉ॥ ఈపికవాణి సేయుకృతు లెంతయు వర్ణన సేతు నన్న నా
కోపిక లేదు గాని యువిదయుఁ గణియింపఁగ రావు నిక్క మా
యే పున నాఫణిస్వరము నింకొకమాటికినొక్కమాటుటం
చోపిక గల్గి చూచుటకు, నోనరనాయక! చిన్నభూపతీ. ౯

2. సీ॥ చెక్కుటద్దంపుఁ జెక్కుటంబులతోడ జూకాలముత్యాలు జూడమాడ
నైతికీర్తికకలోఁబడియు సందుగొని. చందోయి సభ్యులఁ దొంగి తొంగి చూడ
చందోయి తాకుచే జడిసిన మెడకంటె తలదాటి పాటిపోఁ దలఁచుచుండ
సరిగంచు వల్లెకొటు చెఱఁగు పేల్నడికట్టు మలయుమారుతసౌఖ్య మొలుకఁజేయ

తే॥ గీ॥ కందుకక్రీడ మంచినాగస్వరంబు,సోయగమమించు గచ్చకాయ లాట
పూలకోలతయును మొగ్గలు మొదలుపనులు,చేసె నీసాని యిగ్గంటి చిన్నరాయ!

1. ఆ॥ వె॥ మేటిరాజ వయ్యు మిత్రుండ వైతివి, మాకృపాములు సిరులఁ బూఁగకున్నె?
రాజు మిత్రుఁ డన్నరాణ కవీమ్రల, మన్న యదియ కాదె! చిన్నరాయ.

2. మ॥ విను నెల్లప్పుడు నాశ్రయించెడిబుధానీకమ్ములన్ సంతతం
బును నీ వేగతిఁ బ్రోవ నెంచెదవొ సంపూర్ణానురాగమ్మునన్
దను నేఁడేటను బూరుఁ జేయు వినుచే తద్రీతి రక్షింపఁ గ్ర
న్నన నద్దేవి కెఱుంగఁ జేసెదము చిన్నారాయ భూపాలకా! 32

3. ఉ॥ రాజులలోన సంపదల రాజిలువారలు లేరె? నీవలెన్
దేజము సొంపు పెంపు జగతి న్నుతి కెక్కఁగఁ బూర్వకాల మా
భోజునిరీతి సద్యశము వొందఁగ నేరరు కాని వహ్వారే!
రాజ! మనోజతేజ! కవిరాజిమణిస్తుత! చిన్నభూపతీ!

4. సీ॥ సఖపాలు సౌఖ్యంబు సంగి జారుని వీడి వన సారు నొక్కవిశాలనయన
మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దాడి బతిమాలి మెల్లనఁ జను నొక్కపల్లవోష్ఠి
నీవి విప్పెడిజారునికరం బవలఁ ద్రోచి పరుగిడు నొక్కశంపాలతాంగి
ప్రేమఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు ప్రియు నొప్పఁ జేసి పోవఁ జొచ్చు నొక్క బంధురసువేణి
తే॥ గీ॥ తమ మెసంగడి సంకేతితస్థలములు,యందుఁ గ్రీడించు నభిసారికాంగనలకు
త్వద్యశశ్చంద్రికల కెంత తలఁకవలసె? చిన్నరాయవరేంద్ర! సుశ్రీమహేంద్ర!

5 సీ॥ ఎటువు దీఁటుగఁ జేయు కెవనమ్ము గలవారి వెలుఁగుబంగారు మాచిన్నరావు
శాస్త్రిప్రసంగంబు పర్వింపఁ గలవారిచెంబులోధనము మాచిన్నరావు
సంగీతవిద్యాప్రసంగంబు గలవారిచేతిహోంబట్టు మాచిన్నరావు
అభినయమ్మున నేర్పు నందంబు గలవారి రజ్జుపై సైఁడి మాచిన్నరావు
తే॥ గీ॥ అంచు జనములయందు నీయశము చాటుచున్నదయ్యధరాపాలచిన్నరాయ
సుఖముగానున్న దేమేగి చూచినాము, సరసతియుపతి వేంకటేశ్వరుల వేము

6 మ॥ కన్నార న్నినుఁ గన్నకామినులకున్ గంజాస్త్రిచే బాధ నీ
యౌన్నత్యంబు నుతించు సత్కవుల కాహా? పారవశ్యంబుఁ టో

చిన్నారాయనృపాల! నీవెవరి మంచిం జూచుచున్నావు? నీ
పుస్తెం బిట్లు జగత్ప్రసిద్ధి గను నేపుం గీర్తియుక్ గల్గుటల్. ౩౬

7. సీ॥ దీనాననమ్ముతో దేవనాథునివంక లోఁతుగాఁ జూచెఁ బులోమతనయ
అభినయించుచుఁ జేతులాడక రంభయు నిలువున నీరయి నిలిచిపోయె
భూలోకమున కేనుబోయి వచ్చెదనంచు సెలవుగోరెను లక్ష్మిజలజనయను
నశ్వినీనక్షత్ర మతిభీతిచేతఁ గుటుంబవైరంబు చేటునకుజంకె.
తే. గీ. నలజయంతుని యక్షరాజాత్మజాతు, సాంగమదనాశ్వినేయులరంగుగాంచి
స్వారినీవు వెంచేయుసమయమందుఁ జిన్నరాయనరేంద్ర! సుశ్రీమహేంద్ర!

8. ఉ. మంగళగీతి గాయకసమూజము పాడెడిపాటలా! శుభా
పాంగతరంగరంగిహృదయంగమసంగధనాంగనాకలా
సంగతులా? ముదంబెద కొంసగాడిసంశితమాళిగోష్ఠులా?
రంగగు నెల్లరీతులఁ గరమ్మగు నీసభ చిన్నభూపతీ! ౩౮

9. సీ॥ ఆకారసర్వస్వ మరయ జేజేరాణిచంటివాఁ డొకఁడు నీవంటివాఁడు
అరిపురవిజయమ్ము నందెన్నఁ గొండరావింటివాఁ డొకఁడునీవంటివాఁడు
ఆశ్రితావనకృప నరయఁగల్మల కల్కియింటివాఁడొకఁడు నీవంటివాఁడు
ఐశ్వర్యవిభవమ్ము నరయఁగా నెక్కుడుకంటివాఁడొకఁడు నీవంటివాఁడు
తే. గీ. గాని యితరులు నీకెనగారుతలఁప, భాసురాకార! వేంకయాంబాకుమార
రాజగోపాలవేంకట రామచిన్న, రాయభూపాల! విపులసామ్రాజ్యలోల! ౩౯

10. ఉ॥ చందురుడందుఁ గొందఱు, వసంతుఁ డితండని కొందఱందు రా
యిందుఁ డటందుఁ గొంద, ఱలయిక్షుశరాసనుఁ డందుఁ గొందఱీ
చందమునన్ జగమ్ము పలుచాయలఁ బోలిక లెంచుఁగాని నీ
యందమునన్ శతాంశమున కందరు వారలు చిన్నభూపతీ. ౪౦

11. సీ॥ "ఊరె వలె నీశుభోత్సవమ్ములవెంటఁ గాళ్ళలోపల శక్తి గలఫలమ్ము
మాడంగవలె నీదుసుందరాకారమ్ము కన్నులలోఁబాప గలఫలమ్ము
ఎన్నంగవలె నీమహోన్నతవిభవంబు కవులకుఁ గవనమ్ము గలఫలంబు
పాడంగవలె నీదుపదముల నెంతయు గాయకులకుఁబాడఁ గలఫలమ్ము

తే. గీ. కాదె" యని భృత్యులును స్త్రీలు కవులుఁగాయ
కులును నిన్ను నుతించుచుఁ గులుకుచుంద్రు
రాజగోపాల! వేంకటరామచిన్న
రాయ భూపాల! విపులసామ్రాజ్యలోల!

42. సీ॥ చెలికాని సూర్యునిఁ జేరియు వితతప్రభాయుక్తిఁ జెన్నొందఁ బొంగువాఁడు
సంతతభోగీంద్ర సహితుఁడయ్యును వింతవింతకళలచేత వెలయువాఁడు
పగలు సంప్రాప్తింపఁ బలుమాఱు సాధించి వితతతేజస్స్ఫూర్తి వెలుఁగువాఁడు
సతతసన్మార్గసచ్ఛాయ నగ్గియు వర్ణసాంకర్య మెఱుఁగనిసరణివాఁడు.

తే॥ గీ॥ అధికమిచ్చువాఁడు బుధసన్నుతుండును క్షయములేనివాఁడు కంపుగనఁడు
చంద్రుతోఁడఁ బురుడుసల్పఁగవచ్చునే? చిన్నవెన్నప్రోవుఁ జిన్నరావు.

ఉత్సవమునుగూర్చిన దండకము.

శ్రీశ్రీమదిగ్గంటి వంశాబ్ధి రాకాశరచ్చంద్రుఁ డేతాదృశస్ఫీత భూతిప్రకాశ స్ఫురద్దోర్దసీమండలుం డంగనాపంచబాణుండు దానాంబుధారాసరిత్సంగమారంగ దంభోధినుత్యుండు శ్రీచిన్నరాయావనీనాథుఁ డేటేటఁ జేయించు దేవీశరద్రాత్రి పూజామహం, బందులోనన్ విలంబ్యబ్దమున వైభవాయుత్సవమ్ముల్ ప్రశంసింతు నే మహా దండకం బొండు సంధించి, దీనన్ దొసంగుల్ దొలంగన్ క్షమింపన్ బుధానీక మున్ వేఁడెదన్ ముందుగా నిందిరానందసంధాయకంబైన యాస్థానశాలన్ గొట్టా యీని నిర్మించి యద్దానికిం బైఁడిపత్రమ్ములున్ గొమ్మలున్ బొమ్మలున్ జిత్రములెన్నేని యంటించి నల్వైపులందున్ గొలుల్గట్టి యొంతేని వింతం బ్రకాశించు రంభాతరుల్ నాటి యాకోటలో దేవదేవిన్ మహాదేవురాణిన్ దయాపారరాశిన్ దటుస్థింపఁగాఁ జేసి శ్వేతాళరూపంబు గాఁగన్ గటారిన్ హళింగాయించి నిత్యంబు నుత్యంబుగా సత్కృతా బత్తి దివ్యంబుగా శ్రోత్రగా నటింపంగ సక్కెరల్ చక్కెరల్ నారికేళంబులున్ నాగవల్లీదళంబుల్ దళంబైన పూగంబులున్ జాతిపత్రీలవంగమ్ములున్ జాజికాయల్ సమగ్రంబుగా సంభారముల్ దెచ్చి వారాంగనల్ రంగమందంగ ముద్దొప్పఁగా నాడఁగాఁ బాడఁగా రంగత్సుకీ మంగళారంభ వాదిత్రముల్ చిత్రమై మ్రోయఁగాఁ దేనియల్ సోనలం బూనఁగాఁ జాలునా శక్యమొప్పంగ విశ్వమ్ము చెప్పంగ నొప్పంగ విశ్రోప్త లార్యా మహాశ్వవిద్యైఁ బన్య

మూల్ సెప్పుమంతగఁ బాండిత్యభూషావిశేషమ్ములం బోషిత మ్మైనవిద్వన్మహాసం
డలం బగ్వాదమ్ము మోదమ్ముగాఁ జేయఁ బూజింపఁ దద్విశేషమ్ములం జూచు
వారందఱుక్ "చిన్నభూపాలరాయా! మహారాజ! నీయంతవారెంతభూమిన్ విలో
కించినన్ గానరా" రంచుఁ జంచన్మరందద్రవాసారపూరంబు తోరంబుగా
సన్నుతుల్ సేయఁగా గేయమోదంబుచేఁ గొంతకాలంబు సంగీతమోదమ్ముచేఁ గొం
తకాలంబు సాహిత్యమోదమ్ముచేఁ గొంతకాలంబు శాస్త్రార్థమోదమ్ముచేఁ గొంత
కాలంబు హాస్యప్రమోదంబుచేఁ గొంతకాలంబు దాఁ బుచ్చుచున్ నిత్యకల్యాణ మా
రీతిగాఁ గల్గుచుండున్ దివారాత్రి మేకప్రకారంబుగా సౌర తోరంబుగా దేవి
గారంబుగా నిన్న మొన్నైనరీతిన్ దగన్ బుచ్చుచున్ వచ్చుచుం బోవుచున్నట్టి
వా రందఱున్ యోగ్యరీతిన్ సపర్యావిధానంబు గావించి యాచిన్నరాయుండు దే
వీముఖంబు న్నివర్తించియామీఁద నుద్యానసానంబున్ దగన్ జేసి భేతాళునిన్ దేవినిన్
బల్లకీ నుంచి తా వంచిసింగారముం గారుబంగారురంగారుసంగీ చెలంగన్ గరా
యీశిరమ్మందు నూల్కొల్పి సర్పేష గీలించి ముత్యాలహారమ్ములం దాల్చి బల్
హీరపుంబీరముం జూపఁగా నంగరా లంగుళీసంగతత్వమ్ముచే మించి మించుం
దుటాయింపఁగా మించు గాఁగా నిలాయీలునున్ గాగడాలున్ సహస్రేందుకాం
తిస్ఫురచ్చంద్రికాబుద్ధిపుట్టింపఁగా బాణసంచాలలో గారకాయల్ తుపాకీలునున్
గూడ బ్రహ్మాండమంతన్ బగుల్పన్ మతిన్ గొన్నిమేల్తారజువ్వాల్ దగన్ మిన్ను
ముట్టంగ దానన్ దగన్ జాజుమిగ్గుల్లు చూడన్ సమాలోక నాయాతదేవాం నాహ
స్తవిభ్రష్టరత్నప్రభాభ్రాంతిఁ జేయన్ సురేంద్రుండు దేవీముఖంబున్ బొనర్పంగఁ
దా సంతసం బూనుచున్ గాన్పఁగా నంపునైరావణంబో యనన్ దీపకాంతిన్
సుధాంశుభ్రమై యున్నతం బైనయాయేనుఁగున్ బైఁడిపుట్టమ్ములున్ బైఁడికట్ట
మ్ములున్ దొట్టికట్టించి యామీఁద నంబారి వేయించి యద్దానిపై సూనబాణుండు
నాఁగా నధిష్ఠించి యారేడు గోఁ శాకకాంతామణిన్ సంతసం బూనఁగాఁ
జేరఁగా వచ్చి యీయందమున్ జందమున్ సోయగంబున్ హసాయింక్ సూచి
"యన్నన్న! కన్నుల్ జలేజమ్ములే నాకు రాకాశరచ్చంద్రుఁడే చేతులాజానులంబ
మ్ములే" యంచు "రావే" యటం "చెంతగా రేమియుం జేయదేనుండునే చెల్లెలా" యవ్వ
"నప్పా" యటంచున్ దలన్ గొప్పలల్లాడ వేణీభరమ్ముల్ చలింపన్ గరంబుల్ పదం

బుల్ గగుర్పాటు చెందన్ మొగంబున్ గురుల్ గప్పఁగాఁ దప్పుకొంచున్ బదం
బందు ఘల్లారవం బొప్పఁగా నందియల్ మ్రోయఁగాఁ బైఁటలున్ జాఱఁగా క్రీడ
చేఁగప్పికొంచున్ "మరుండో! కుబేరాత్మజుండో! సురేంద్రాత్మజుండో! వసంతుం
డో! యంచున్ బ్రశంసించుచున్ మించి యాయించువిల్కాని బారిం దగుల్కొంచు
నెమ్మోముఁ దాల్ సూచితే? కౌనుసింగారముం గాంచితే?" యంచు లోలోన నూహిం
చికొంచున్ దదేకాతురాయత్తచిత్తమ్ములో నత్తభీతిన్ విసర్జించుచున్ గ్రొవ్వులై
చూడఁగా నందులోఁ గొందఱత్తింటికోడండ్రు భీతిం గృహం బేగఁగా నెంచ వారిన్
మఱింగొంద "ఓమే భయం బేల? పో వాలునే యత్తలుం దాము కాలమ్ములో
నీదృశంబుల్ విలోకింపఁ బోరే" యటంచున్ని వారింపఁగా నత్తయే తెంచి "మాకోడ
లిచ్చోటనే యున్నదా? యింటికిన్ రాదు కాఁబోలు" నంచున్ బ్రశంసింపఁగాఁ
జూచి యాగుంపులోఁ దాఁగుచున్ "లేనులే" దంచు నవ్వారిచేఁ జెప్పఁగాఁ జేయుచున్
జోడుగాఁ గూడు ప్రాఁబోడులన్ గూడుచున్ "జూడఁగా సందునీవే" యటంచున్
మఱిం గొంద "అవివేకసుంగొమ్మపో" మ్మంచుఁ గోపించుచున్ దూరముం బోవుచున్
గోడలున్ మేడలున్ గూడఁ దా మంతఁ దా మెక్కుచున్ నిక్కుచుం జూచు
చుండన్ మఱిం గొందఱత్యంతవృద్ధాంగనల్ దీవనల్సేయుచున్ సేసలం జల్లి
నీరాజనం బీయఁగా నొక్కపద్మాస్యకే లొక్కపద్మాస్య గీలించుచున్ జూచు
చున్నంత నూరేగియాఁ డిందు నారేయిలో నంత్యయామమ్మునన్ మేడలోఁ జొచ్చి
యచ్చోట భృత్యుల్ సలాముందయా ర్చేయఁగా మంత్రు లుద్యోగులున్ బండితుల్
సత్కవుల్ గొల్వఁగా నిండుకొల్వుండి యందున్ గవీంద్రుల్ నుతింపన్ మహావృద్ధు
లాశీర్వదింపన్ సదా దాసదాసీజనంబుల్ పదద్వంద్వమున్ మ్రొక్కఁగాఁ "బుత్ర
పౌత్రాభివృద్ధి స్సదా దాసదాసీసమృద్ధి స్సదాభోగవృద్ధి స్సదా త్యాగబుద్ధి స్తథా
స్తంచు దీర్ఘాయు ర" స్తంచు విద్వాంసు లాశీర్వదింపన్ ముద మ్మొప్పఁగా బైఁడి
పుట్టమ్ములున్ శాంకవమ్ముల్ ధనంబుల్ మఱిం గొన్నిఁటిం దెచ్చి యాపండితస్వా
ములన్ భృత్యులన్నిత్యసంతృప్తులన్ జేసి యీనేల పాలించుచున్నాఁడు! తల్లీ? జగ
త్కల్పవల్లీ! సమస్తాయురారోగ్యసంపత్తులున్ బత్తు లేన్గుల్ గుఱాలంనగ వాదాసదా
సీజనంబుల్ కడున్ వృద్ధిచెందంగ నేఁ టేటనిమ్మన్ సమర్చించుమా చిన్నభూపాలుపై
రాజగోపాలుపై దాన రాధేయుపై రూపసూనాంకుపై శీతలానూనదృష్టిప్రసారంబు
గావింపఁ బాలింపవమ్మా? మహాదేవదేవీ! మనోహారిణీ! శాంకరీ! గౌరి! దుర్గే! నమస్తే
నమస్తే నమః॥

1. మ॥ అరవిందాననుఁడాయు విచ్చి హరుఁ డష్టైశ్వర్యముల్ గూర్చి తా
మరసాక్షుండు ప్రభుత్వమిచ్చి నిను సంపత్కాముని౯ లోకసుం
దరుని౯ బ్రోచెద రాపయి౯ జనని నిత్యమ్ము౯ జయంబిచ్చి ముం
దర నీకుం బొడకట్టు నిక్కమిది చిన్నారాయభూపాలకా! ౮౩

2. క॥ అనుసంవత్సరమీరీ, తిని దేవీపూజసేసి దేవీకరుణ౯
గొనుమయ్య? జయమ్ము సుద,గ్ననుకీతి౯ జిన్నరాయ? సరసవిధేయా! ।

శ్రీపిఠాపురపు మైనరురాజాగారి గెల్పు.

1. సీ॥ భాష్యమయ్యఁగారి పాండిత్యమునకు వన్నియదెచ్చె నీగెల్పు నృపవరేణ్య!
మంగయాంబాతపోమహిమమ్మునకు సాక్ష్యమిచ్చె నీగెల్పు భూమీశమౌళి!
చెల్లయాఁబిక నిన్నుఁ జేపట్టుటకుఁ బొల్పుగల్పించె నీగెల్పు కాశ్యపేశ!
అలజగన్నాథరాయనిపరిశ్రమము సమర్థించె నీగెల్పు మానవేంద్ర!

తే॥ గీ॥ నీదుపోషణ పాసపడియెడినఖిలరాజ, బంధువులకును గర్వలకపారముద మొ
సంగె నీగెల్పు విజయానుషంగ? దివ్య,తేజ? శ్రీసూర్యరాయపృథ్వీడ్డోజ?

విరవ- రావువేంకటసూర్యారావుగారు.

1. మ॥ వినుమీ! వేంకటసూర్యరాయనృప? పృథ్వీన్నిన్నుఁ బోలంగ న
న్యుల కెవ్వారికిఁ గాదు సత్కవులయందు న్నీకుఁ గా నింత యొ
ప్పునె? యానందము, ద్రవ్యమెంత యిడిన౯ బోకున్నె? యీయాదర
మ్మునకు౯ గోటులు సాటివచ్చునె? ధనమ్ముల్ మన్నన౯ దెచ్చునే? ౮౪

2. మ॥ కలిమి౯ లేమిని నొక్కరీతిగను బ్రఖ్యాతిప్రదం బైనజ్ఞా
నలత౯ బుష్పనమై సుధీజనుల నానందమ్మున౯ జూచు నీ
యలసుపాత్రభవగౌరవాదికము లాహా పుట్టఁగాఁజేయు యో
గ్యులకున్ వేంకటసూర్యరాయనృప! నీకుం దుల్యులే? యన్యులున్. ౮౫

3. ఉ॥ ఇచ్చిన నీలుగుకున్న మన మిచ్చి తనుం దగ గౌరవించును
ద్యచ్చరితుండు సత్కవులధాటికిఁ దాళెడువాఁడుగాక పై
కిచ్చకమాడులుబ్ధమతు లెక్కడ? సత్కవులేడ? ద్రవ్యమా!
సచ్చరితుం బొనర్చు విలసద్యశ! వేంకటసూర్యరాణ్మణీ! ౮౬

4. మ॥ ధనమున్నంతన సేవనీయుఁ డనినన్ దప్పౌనదేమన్న? ర
త్ననివాసమ్ములుఁ గావె? వార్ధియు ధరాధ్రంబుల్, జనుండెవ్వఁడే
నిని సేవించిన నించుకేని యిడునే! నీవంటిగాంభీర్యవం
తుని సేవించిన నెమ్మనంబు గడుసంతోషించు సూర్యాధిపా! ౬౯

5. ఉ॥ తా వచియించు సంగతులు తత్పరుఁడై విని నిన్నుఁబోలె వి
ద్యావిదులన్ గరంచు నృపతల్లజుఁ డెవ్వఁడొ? నూటికొక్కఁ, డెం
తే విభవమ్ము గల్గియును దెల్వియుఁ దేటయు లేనివారిపై
లేవదు వాక్కు, లేచియుఁ జరించును వేంకట సూర్యరాణ్మణీ! ౭౦

6. ఉ॥ ఇంతకుఁ జెప్పుమాట యొకయింతయు లేదు మదీయకార్య మా
వంతయు లోటు లేక యొకఁడైనను దీఱు మనంబునందు న
త్యంతము నీకు నున్నతపదం బొడఁగూర్పఁగ నెల్లవేళ దీ
వింతు నుతింతు నా సిరిని వేమరు వేంకటసూర్యరాణ్మణీ! ౭౧

ఉండూరురికార్డు వదిలివేయఁబడినది.

కోటరామచంద్రపురం, కాకర్లపూడి రామచంద్రరాజుగారు.

1. సీ॥ స్వస్త్యస్తు శ్రీరామచంద్రపురీనూత్న సౌధనిర్మాణసంసక్త! నీకు
పుత్రలాభశ్చ సంభూయాత్సుకవిరాజమాన నామిత కీర్తిగమాస్య! నీకు
దీర్ఘాయు రస్తు సందీపిత కాకర్లపూడివంశామృతాంభోధి! నీకు
జగదతీతాతిప్రశస్తి రస్తు ధరాసురాశీర్వచన సంభృతాత్మ! నీకు
తే॥ గీ॥ సంతతారోగ్యబుద్ధిప్రశస్తినీతి, భూతయప్పంతురాజేంద్రపుత్ర! నీకు
అస్తు సత్సంగతిశ్చ విద్యాదరశ్చ, సత్కవివిధేయ! శ్రీరామచంద్రరాయ!

2. మ॥ సుకవిప్రాజులఁ జూడకున్న యశ మస్తోకమ్ము గాకుండు రా
జకులై కాథరణుల్ బ్రవాహ్వకులు విశ్వాసమ్ముమై సత్కవిం
ద్రకదంబమ్ముల నాదరింపమియు నౌన్నత్యంబు దేకుఁడు నిం
తకు నన్యోన్యసమాదరమ్మున యశంబౌ రామచంద్రాధిపా! ౭౩

3. మ॥ తమనాత్పత్త్వము పేర్మి సత్కవులచిత్తం బెక్కఁగాఁ జేసి పూ
ర్వమహీశుల్ కృతులంది నేఁడును నవాఖ్యం బౌ యశోరూపకా

యమునం బోల్చుట చూడ రాజుల కవశ్యమ్ముగన్ గవీంద్రావన
ప్రమదంబున్ విధియించు నాగమము రేవన్ రామచంద్రాధిపా! ౫౪

4. చ॥ సదయుఁడు సద్గుణాకరుఁడు సత్కులజాతుఁడు నైనరాజు భూ
విదితయశస్కుఁడైనసుకవిప్రవరుండును గూడు టెన్నఁడో
యొదవెడిఁ దాదృశం బగుమహోదయవేళఁ దదాఖ్యముఖ్యతన్
బొదలరె? రామచంద్రనృప? భూమిపతుల్ యశమిచ్ఛగించినన్. ౫౫

5. ఉ॥ తొల్లిఁటినాఁటనుండి కవిపూర్వహూలన్ గరఁగించు నేర్పవా
టిల్లి యశంబునం దగి కడింది రసజ్ఞత మించుమీరలే
రెల్లరఁ బోలి సత్కవుల నేలకయున్నను రామచంద్రభూ
వల్లభ! వార లింకఁ గృషివంతులు గావలెఁ బొట్టకూటికై. ౫౬

6. ఉ॥ భూసురులందు హూణకలపొంతకుఁ బోక కవిత్వసత్కలా
భ్యాసము చేసి పేర్వడసి యాచకులై తిరుగాడువారి కే
గోసను లేనివార లని తొల్లిఁటి నుండి ప్రసిద్ధి గన్న మీ
రే శరణంబు గా కిపరు లెవ్వరు సేవ్యులు? రామభూవరా! ౫౭

7. చ॥ వెనుకటిరీతి రాజ్యపదవిన్ దమ రుండిరయేని మాకుఁ గా
లిఁడక లేల? ఫాలమున లేఖన సేయు విధాత? రామచం
ద్రనరవరేణ్య! విష్ణుకులతల్లజుఁడై తనరారుకృష్ణమూ
ర్తిని గవికాధిరూఢు నొసరింపరె? మీ పెదతాత లుద్ధతిన్. ౫౮

8. మ॥ "శతసుంధాకవనమ్ము సల్పఁ గల బల్ సామర్థ్య మున్నట్టిధీ
యుతు లౌవారికిఁ నైతమున్ గటకటా! యూరూర గోష్టియే
గలి యానే?" యనుదుర్యశమ్మునకు మూకాలమ్ము గాకుండ ను
న్నతి కల్పింపఁగదయ్య! పాలితకవీంద్రా! రామచంద్రాధిపా! ౫౯

1. చ॥ సరసుఁడు గర్వదూరుఁడు ప్రశస్తగుణాఢ్యుఁడు పూర్వరాజభా
స్వరుఁడు విశుద్ధవంశజుఁడు పండితమాన్యుఁడు రామచంద్రభూ
వరుఁడు యశోద్ధతుఁడై యిపు డవారణఁ జేయఁగఁ జేసె నొప్పుగం
దిరుపతివేంకటేశకవిధీరులచే నవధానసత్క్రియన్. ౬౦

2. మ॥ "తమపూర్వుల్ కవు లెందఱెందఱినో సత్కారమ్ములన్ జేసి ని
ల్పి మహీయత్త్వము గాంచి" రంచు విని తల్లిలన్ యశంబున్ వహిం

ప మదిన్ గౌతుక మంది సత్కవుల సంభావింపఁగాఁ బూనె స
త్తముఁడై యెప్పుడిరామచంద్రవిభుఁ డేతద్రీతి సామాన్యమే. ౬౧

3. ఉ॥ అందము గల్గుఁ గాక ధన మబ్బెడుఁ గాక జగమ్ము లన్ని యే
లం దగుఁ గాక యెక్కుడువిలాసము చొప్పడుఁ గాక యేరికే
నిం దగవే? నిగర్వగతి నెక్కొను, టయ్యదిరామచంద్రరా
జేంద్రునియందుఁ జొప్పడియె,నియ్యది వంశపుఁ జేవ గాఁదగన్. ౬౨

4. చ॥ తెలియనిదవ్యవంతుల సుధీమణు లెల్లరుఁ గొల్చుకంటె మేల్
తెలివి చెలంగియున్ ధనము లేనినృపాలురమెచ్చులైననున్
జెలువము దెచ్చు, మంచియును జెడ్డయు లేని యపాత్రురాలితోఁ
గలయికకంటె నేర్పరిని గన్గొనుపాటియె చాలు భూవరా! ౬౩

క్రొత్తపేట, రామయ్యరుగారు,

1. శ్లో॥ జీవనదాతా ౽పి ఘనో ౽ప్యపరితిహంతసత్పథపరిచారో ౽పి
అచపలహృదయేన కథం, రామయ్యరుణా సమత్వమపిగచ్ఛేత్. ౬౪

2. శ్లో॥ మేఘద్వారే వార్, జీవనదాతు ర్నవా సమునిగ ఇతి
రామయ్యర్ నామా౽సౌ, జీమూతః కోనసీమ్ని సంరేజే. ౬౫

3. శ్లో॥ శఖివరసంతుష్టికరో, వర్ధితశుభశాలికో దయాసారః
మితభాషిణా కథం స్యా, ద్రామయ్యరుణా సమ స్సజీమూతః. ౬౬

4. శ్లో॥ రామయ్యర్ నామా సన్ ద్విజన్మాక్షీసమః కలాశాలీ
గోదావర్యోరుభయో, ర్మధ్యస్థాయాం చకాస్తి దేవ్యాయాం. ౬౭

గురువుగారు.

1. మ॥ కలిమానంబొక యైదువే లరుగ నేకత్రిస్థసత్తగ్రహ
మ్ములకున్ శాంతి యొనర్చుచున్ శ్రీమలవమ్మున్ లేకయే బ్రహ్మముల్
గలిసెన్ బ్రహ్మగురూత్తముండు, దశమీకంజాప్తవారంబు నా
ద్యులసత్పత్తుముఁ గార్తికమ్మున వికార్యబ్దమ్మునం గూడఁగన్. ౬౮

తామరాడ. ఆదిశజోగన్న.

చ॥ పదముల సౌష్ఠవమ్ము కవివర్యము లై తగుమంచిరీతులున్
మదికి ముదమ్ము సంగు రసమాధురియున్ దగునట్టి వృత్తులున్

బొదలెడి కావ్యకన్యక నపూర్వకృపాపరతా మనీషతో
నిదె భవదంకితమ్ముగఁ గావించి హితమ్ముగ నిచ్చినాక మి
య్యది సరసప్రచారగతి నబ్బురపున్ యశమబ్బఁజేయు న
భ్యుదయము గల్గఁజేయుఁ గడుయోగ్యతయున్ బ్రబలింపఁజేయు స
మ్మదము పొనర్చు సత్సభలమాన్యతయున్ నొసగంగఁజేయు ని
య్యది యదినాఁగనేమిటికి? సన్నిశుభమ్ములు దీనఁగల్గు ని
ట్టిదియని లోనెఱింగి కడుఁ బ్రీతి దీనిఁ బరిగ్రహించి యె
న్నఁడిగిన యాయువున్ సిరియు నందుమ? యారిశజోగనాఖ్య? మ
మ్మేద మఱవంగఁబోకు మివియే పదివేలకు నీకు దీవనల్. ౨౧

మూఁడవ సం॥ కిర్లంపూడి.

1. ఉ॥ కోపమెఱుంగనైతి వొక కొండెమునున్ వినఁజాలనైతి వే
సాపఁగార్యముల్ సలుపు పద్ధతులన్ మొనరైతి బొక్కసం
బేపుగఁ గూర్పనైతి వొక యించుక గర్వము దాల్పనైతి వే
ర్పేసతి వెట్లు లైతివ? సుధీజనవందన? చిన్నరాణ్మణీ. ౨౨

పాలతేరులోని వివాహమునుగూర్చి.

1. సీ॥ ఇనుగంటివంశపావనుఁడు శ్రీబుచ్చితిమ్మయనృపాలకుఁ డతిమాన్యుఁ డొకఁడు
నీనృపాలునకు సుతత్వ్యవసేయుఁడు చిన్నరాయభూపతి కవిగేయుఁ డొకఁడు
శ్రీశిబావయు మేటిధీరుండు గారుండు వేంకటరావు ప్రవీణుఁ డొకఁడు
తద్జ్ఞాతివర్గమై తనరారు గామెరాన్వయజాతులైన భూవరులు నొకఁడు
తే॥ గీ॥ వేడ్కఁ జెన్నారఁ బరిణయవేదికా వి, రాజమానగృహాంగణరాజమందుఁ
గూఁతులకుఁ బెండ్లిచేసెబల్ కోర్కెదనరఁ, గల్మికను వగురీతి వేంకటవిభుండు.

2. ఆ॥ వె॥ ధీరులైన మేటిపాఱులసౌరుగం, భీరులయ్య వెలర వారిఁదీరు
చారుతరయనుగల్గి సారకుఁ జెన్నారుఁ, బాలతేరు మాకుఁ బాలతేరు.

3. క॥ ఆజనపదమున సన్నుతి, భోజనరుగు దామె రాన్వయమ్మున నెం
తే జననుతుండు భూసుర, పూజనరతుఁ డొక్క వెలపుఁగపుఁడలరన్.

4. క॥ ఆవీరు పేరు వెంకట, రావందురు తనయలిద్దఱకుఁ బరిణయమున్
గావింపనెంచి బంధుల, రావించె నతండు పృథుతరమ్ముగు వేర్మిన్. ౨౬

5. చ॥ సతియును సుతుండుఁ బుత్రికలు చారులుఁ బౌరులు గాయకుల్ బుధుల్
హితులుఁ బురోహితుల్ శ్రితులు లహీనులు భృత్యులుఁ గొల్వ సోదరీ
సుతలవివాహపున్మహము చూడఁగఁ గొల్లమపూడి నేతఁ దా
స్తుతముఁడు బుచ్చితమ్మయనృపాలుఁడు వచ్చెను బాలతేరికిన్. ౨౨

6. సీ॥ శతఘంటకవనంబు సారెసారెకు సల్ప తిరుపతివేంకటేశ్వరులతోడ
సమ్మతింపు వెల్లి కర్ణములఁ బోయఁగఁ జాలు చకచక గల్గుగాయకులతోడ
దామెరాన్వయసముద్భవము చెందినసాధ్వి బహుమాన్యయగు ధర్మపత్నితోడ
నాజ్ఞానుసారులై యలరువందలకు వందలు దాసదాసీజనంబుతోడ,

తే॥ గీ॥ రాజగోపాలవేంకటరామచిన్న, రాయభూపాలకుండు సామ్రాజ్యలీలఁ
దావివాహమ్మునకువచ్చె నధికమైన, గౌరవమ్మును మోదమ్ముఁ గడలుకొనఁగ.

7. ఉ॥ బెబ్బులిఁబోలువాఁ డహితభీముఁడు సౌమ్యుఁడు రాజమానితుం
డబ్బురమైన పేరిధన మార్జనచేసినవాఁడు వేడ్కకిన్
బొబ్బిలి నేలువాఁడు పరిపోషితభృత్యుఁడు వచ్చెఁ బెండ్లికై
నిబ్బరమైన పేర్మి ధరణీపరిశోభిత సింగరా వొగిన్. ౨౮

8. ఆ॥ వె॥ మఱియుఁ బెక్కుమంది మాన్యులు రాజబాంధవులు వచ్చి యొప్పదవులఁ జేయఁ
కలిసెఁ బాలతేరు కళ్యాణవలరాయ, పూలతేరుభాతిఁ బొలుపుమీఱె.

9. సీ॥ విద్వద్వరేణ్యసంఘగోష్ఠి యొకచోట నొకచోట శాస్త్రశోధకులగోష్ఠి
సుకవిరాజన్యభాషణగోష్ఠి యొకచోట నొకచోట మంచివైణికులగోష్ఠి
పారిహాసికపరస్పరగోష్ఠి యొకచోట నొకచోట పలవెలందుకలగోష్ఠి
వ్యావహారికవర్తకపరగోష్ఠి యొకచోట నొకచోట దాసికాయువతిగోష్ఠి

తే॥ గీ॥ వనరఁ దనరవ్యసంపదకనుగుణముగ, దామెరాన్వయవార్ధిసుధామరీచి
యైనవేంకటరావుప్రఖ్యాతియెసఁగ, సరసతం జేసెఁ బెండిలి జనులు మెచ్చ.

10. క॥ తరువాత జన్యులందఱు, దగలి చనిరి పిదప సరసతరకవులగు నా
తిరుపతి వేంకటకవులు, త్వరముగఁ జేసిరి శతావధానము పేర్మిన్. ౫౨

దామెర చినవెంకటరాయనింగారు.

1. శ్లో॥ అలంకారాన్ స్రష్ట సుకవిః శాస్త్రాంతికశ్చ మేధావీ
దామెరచిన వేంకటరాయస్త్వమసి పయోరఘసమాఖ్యకే గ్రామే. ౫౩

2. శ్లో॥ జాతోఽయం కిల పద్మనాయకకులే గర్వం నధత్తే తథా౽
ప్యాశీర్వాద మపేక్షతే సుకవి రప్యుర్వీసురాణాం ముహుః
ఈషచ్చ వ్యసనే మతిం నకురుతే విద్యాసు తత్తంతనో
త్యేష శ్రీకర దామెరాన్వయమణి శ్శ్రీవేంకటాఖ్యోవిభుః. ౨౪

3. శ్లో॥ జాతోఽపి పద్మనాయక, వంశేఽమూచానసంపదభిరామే
జ్ఞాతా యేనతు వైపీ భాషా, తతోఽపి ప్రాప సుకవిత్వం. ౨౫

4. శ్లో॥ శ్రీఫలసఫలీకరణే, చాతుర్యం యేన సాక ముత్పన్నం
యస్య శ్రీవణె నామ్నః, ప్రకుపితరోగోఽపి రోగిణాం త్యజతి. ౨౬

5. శ్లో॥ సరసా సుగుణా సుపదా, సాలంకారా సువృత్తకీతిశ్చ
చకమే కవితాకన్యా, యంకృతినం ప్రాక్కృతేన సుకృతేన. ౨౭

6. శ్లో॥ యః స్సిద్ధాన్త వ్యాప్తం, జాతకవిషయం సమస్తమపి లేఖే
అయ మయ మిద మితి యత్రం, సర్వం ప్రాప్తం చమతిమతా యేన.

7. ఉ॥ దామెరవంశసంభవుఁడు దారగుణాఢ్యుఁడు చిన్నవేంకటా
ఖ్యామహితుండు మామహితుఁ డార్జితసత్కవితాలతావృతా
రామవిహారహారి కృతిరంజితసూరి మనోంబుజోల్లస
ద్భూరి చిరాయురున్నతనసంపదలన్ బొదలున్నితాంతమున్. ౨౮

8. సీ॥ సాహితీగ్రంథముల్ పర్చసేయఁగ నేర్చుఁగవనంబుమిగులఁ జక్కఁగ రచించు
శిల్పవిద్యయందుఁ జెల్వమిక్కిలిగాంచు వైద్యమ్మునందుఁ బేర్వాసి చెందు
వినయమ్మునందు మేటి నయమ్మునందు మార్దవమందునెక్కుడౌ రాణ గాంచు
తనకన్నగొప్ప విద్వద్వరేణ్యుల సంశయంబులు వివరించి యనుగుచుండు
తే॥గీ॥ గర్వమూరుండు సంపత్ప్ర కాశమానుఁ, డవనిపాలకబాంధవుఁ డతులదామె
రాన్వయాభరణంబు శ్లాఘ్యతరకీర్తి, పటుతరవిభుండుచిన్న వేంకటవిభుండు.

గజపతినగరము.

1. సీ॥ అర్జించుచున్నాఁడు యశము రాజులకన్న నధికమహాధర్మకార్యములొనర్చి
పోషించుచున్నాఁడు బుధులను గవులనుఁ దగుగతి నెలను జీతము లొసంగి
చెప్పించుచున్నాఁడుఁ శ్రీమించు నాటకప్రకరంబు లగునట్టిబాలములకు
పెట్టించుచున్నాఁడు ప్రీతిమైఁ దనసత్రమందు శాల్యోదన మతిథి తతికి

తే॥ గీ॥ నెవరినెటుగారవించిననెసఁగునో య, శంబు తద్రీతి నెఱిఁగినసజ్జనుండు
ఘనుఁడు పట్టాన్వయుండేకయసుతుండు, హాళిఁ జెన్నారుఁ బెద్దచ్చనార్యుఁ డెందు.

విశాఖపట్టణం—విక్రమదేవవర్మ గారు.

1. సీ॥ ద్రవిడభాషయుఁ దెల్గుహూణభాషయు సంస్కృతమున నేర్చినయట్టిధన్యతముఁడు
అన్నిభాషలయందు ననుగుణంబగురీతిఁ గవిత చెప్పఁగ నేర్చుఘనయశుండు
జయపురంబేలురాజన్యులసద్వంశమందు జన్మించినయనఘమూర్తి
దృశ్యప్రబంధమ్ములెన్నో విరచియించి ప్రజలకుఁ జూపించుభవ్యయశుఁడు,
తే॥గీ॥ భూవరాగ్రణి విక్రమదేవవిభుఁడు, మమ్ము సభఁ జేయరావించిమన్చె నేఁడు
గాన మిమ్మిటఁ గన్నభాగ్యమ్ము గల్గె, సరసతరచర్యులార! యోసభ్యులార!

వీరవరము- తోఁట సర్వారాయఁడు.

1. చ॥ సరసత నాత్మకూరు నృపసత్తముఁ డొక్క ప్రబంధరాజమున్
విరచనచేయఁ జేసి యదవిద్వదుపాసనటంచు మెచ్చి గౌ
రవమునఁ జంద్రహారములు ద్రవ్యము సేలువ లిట్టులొండెడి
క్కరికెనయైన యేన్గుఁయి గ్రంథముతోమముఁ బానుకొల్పి త
త్పురవరమేగఁ జేసి యిడె భూమియుఁ గొండొకశాశ్వతమ్ముగా
వరి వాడరేవుకుల వెంకటరత్నము కబ్బమొక్కటే
తిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీద్వయిచేఁ గృతిగాంచి ద్రవ్యము
స్థిరమని యెంచి కొంత యదితేఁకువ నిచ్చియు నంతఁ బోక సు
స్థిర యొకకొంతయిచ్చెఁ గడుఁ దెంపరి యారిశనాగనాఖ్యుఁడి
క్కరణిఁ గృతిఁ గ్రహించి కలకాలము కీరితి నిల్చునట్లుగా
ధరణి యొకింత యిచ్చుటకు దానపుపత్రము వ్రాసియిచ్చె శ్రీ
కరుఁడు జమీనుదారుఁ డొకకబ్బము వేంకటకృష్ణరావు గా
విరచనచేయఁ జేసె నదివిన్కలిసేయుదు మెల్లినేఁట, నా
సరసవతంసుఁడున్ వెసనొసంగఁ దలంచియు యున్నవాఁడు మే
ల్తరమగు భూమిఖండ, మవలాపురవాసియు న్యాయవాదియున్
ధరణిసురాగ్రగణ్యుఁడును దాఁయు శ్రీ యువటూరివంశ్యుఁడున్
గురువతి యయ్యవాక్షిగుఁడు కొండొకకబ్బముగోరి "మీకు నిం

జరపును మీానివాసమును సన్నిధినొప్పెడి కాటవేము కో
న రసనొసంగి గ్రంథముఁ గొనంబడు కాలమునందు మిమ్ము బం
గరుపని పల్లకీనునిచి గ్రామము నేఁగఁగఁ జేయువాఁడ" నం
చు రహిఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెఁ గడుశూరుఁ డుదారుఁడు మేటి సద్గుణా
కరుఁ డినుగంటివంశతిలకంబగు చిన్న నృపాలమౌళి మొ
క్కరమున మున్నుఁ గోరెనొక కబ్బ, మతండది స్వీకరించు వే
ళ రస నొసంగుటన్న నొకలక్ష్యమె? యీనృపమౌళి కిచ్చ బొఁ
గరమున కెమ్ము లే నెడి గౌరవ మెవ్వ రెఱుంగ? రింతకున్
జగణఫవాగ్రిగణ్య! సరసా! వసాహితి! సర్వరాయ! సు
స్థిరమగు కబ్బమిప్పగిదిఁ జేకొనినందుకు నీవు మాకునుం
దిరమగు వృత్తి కొంత యిడితేని యశంబు కృశంబుగాక యీ
ధరగలయంత కాలము తనరెడున్ మఱియొక్కమాట, భూ
సురులకునాస యెక్కుడను చున్ మది నెంచెదవేమొ? దీని కి
త్తెఱి నిటు సేయుటే యుభయతారకమంచు వచించినార మం
దఱివలెఁ గాక యెక్కుడగు ద్రవ్యము భూమియుఁ దెల్పితేటలన్
సరసతయున్ మహాకవనసార మెఱింగిన సాహితీధురం
ధరతయుఁ గల్గునీకిది మనమ్మున దోఁచకయున్న నన్యు లె
వ్వరికిది దోఁచు? నిక్కువుల వైఖరి నీ కెఱుఁగంగరానిదే.

కాకినాడ—శ్రీమహారాజ్ఞిగారి మృతివిషయము.

1. ఉ॥ కడుపెడుబిడ్డలం గనుచెఱాక జగంబులనెల్ల నేలి యే
ల్పడి నిముషంతరమైనఁ బొరపాటనునట్టిది లేక లోకులం
గడుపునఁగన్న వారిగతిఁ గాచెను "సెంపెరిసఫిండిమా"ను గో
ల్పడితి మటన్నవార్త దెలుపన్వలసెంగద? నేఁటి కక్కటా! ౧౦౧

2. చ॥ పసిదంచుం దలపోయ కుద్ధతధరాభారంబు మోయించినా
రిసిరో! భూజనులం గరంచుపని మేలే? యంచుఁ బట్టాభిషే
కసమారంభమునంద యేడ్చినదయాకాంతాత్మ యేతాదృశ
ప్రసు వింకన్ మనయుండినామ లభియింపన్ బోదు నిక్కంబుగన్. ౧౦౨

3. సీ॥ నెలలేగుభూమి రోజులరేగుగతి ధూమశకటంబు లేనాఁడు సంభవించెఁ
బరదేశములవార్తఁబడయువిద్యుత్తంతు సంపత్తులేనాఁడు సంభవించె
వర్ణభేదములేక పలువిద్యలను నేర్పు చదువుబళ్లేనాఁడు సంభవించె
మగవాండ్రతో సమంబుగ నాఁడువాండ్రకుఁ జదువుకోలేనాఁడు సంభవించె

గీ॥ నుప్పుపండనిభూముల కప్పలాదవి, శాలిధాన్యంబు లేనాఁడు సంభవించె
నట్టి యెంప్రెసువిక్టోరియామతల్లి! మరణవార్తఁ గడుపులు చెఱువుగావె?

4. మ॥ విశదస్వీయగుణాభిరామయగు నావిక్టోరియారాష్ట్రమే
ల్దశలన్ సైఁపక చేతఁగానిపని యేఁగా? చేయఁజేయాదెఁ? జే
యి శిలాకారముగాక. క్రిస్తుశకమున్నేడ్వాధికేకోనవిం
శశతాబ్దంబు? భవన్ముఖం బిలనిఁకే చందాలుఁడుం జూచునే? ౧౦౫

5. మ॥ "పదువుల్ నేరిచె నేలనాళ్లు చెలఁగుల్ శాసించి యెంప్రెసన
ర్వాదియై యేండ్లు, తనూజులం దనుజులం బ్రోఁపించె నింకేమిటం
గొదవ వీరాష్ట్ర" కటంచు లోఁదితము నైకొన్నన్ భవత్ప్రేమముం
బ్రిదయత్వంబుఁ దలంపఁగాఁ గడుపు చూపన్ మ్రొల్ చుట్టువిక్టోరియా? ౧౦౬

6. సీ॥ "ముదుకనైతినిరాజ్యమును మోయుటికఁగష్టమని యెంచిస్మరణీయనైతివో కొ-
చెలికత్తెయగు "వెర్చియలు" ముందుగతించె నని యెంచిచేగగడుచితివో కొ-
భువికిఁజేసిన మేలు దివికిఁ గూడ నొనర్పఁ దలఁచి యీకాయంబుఁ దొలఁగితో కొ-
యువదేండ్లు గతించినట్టి నెక్కుమూరు ధరణి యేలింపఁ నొల్లఁగితో కొ-"

గీ॥ అంచుఁబలువురు తలపోయునట్టియూహ, లన్నియునబద్ధ "మీయిండియాయొనర్చు
నట్టి దురదృష్టమే నిన్ను నట్లుచేసె" నంచుఁ దలఁతెవ విక్టోరియామతల్లి!

7. సీ॥ మనుమరాండ్రనుమనవలునుసంతుగనునట్టిభాగ్యంబుఁగనుదాఁక బ్రదికియుంటి
వెర్గొనర్చిన వారు మగనాఁడముగాఁ సంగ్రామములయందు జయముగాంచె
కలకాల సల్లకమ్ములవింగ యెంప్రెసు దీవులేలి ప్రతిష్ఠఁ దెచ్చుకొంటి
వానేఱుసుహినాచలావనీస్థలికెల్లఁ జక్రవర్తివై యశంబుఁగంటి.

గీ॥ వెంట నేనియుఁ జూడ నీకేమికొదవ, శాంతవమూర్తి వనుటకు సాక్షిగాఁగ
మకరసంక్రాంతిలన్నై వేచి మాయమైతి, వకట! కరుణాపు మూంరంబవగు మఁ తల్లి?

8\. సీ॥ పసితనంబునఁ దల్లిపనుపుఁ జేయుచు మెప్పుగాంచిన కన్యకాగౌరవంబు
తారుణ్యమున భర్తృదాసివౌచుఁ బొందఁదగ్గన్న జాయాపత్యగౌరవంబు
వైధవ్యమునఁ బతివ్రతవై మహాకీర్తిఁగొన్న జితమనోగౌరవంబు
వార్ధక్యమునఁ బుత్రపౌత్రిదౌహిత్రాదిధన్యతఁ గాంచినగౌరవంబు

గీ॥ నొజ్జలకునెల్లనొజ్జయై యొక్కధర్మశాస్త్రమొనరింపఁగాఁజాలు జనులకొఱకు
మేలుబంతివి నూ? నీవె స్త్రీలకెల్ల, నోమహారాజ్ఞి? విక్టోరియామతల్లి!

9\. సీ॥ "ఏను గిరిస్తుమతంబుదాననైనను మీమతములవారికి రాను తాము పదవి
నందఁగాఁదగువారలైన నిచ్చెదఁ గాని యేమతవర్ణభేదంబుఁ జూడ
వీరుమావారను భేదంబుఁజూడ కందఱిపై సమంబుగా దయనునిచెద
మీతృప్తి నాతృప్తి మీవృద్ధి నావృద్ధి మీకృతజ్ఞపుఁజేఁత నాకుఁగొప్ప

తే॥గీ॥ బహుమతి" యటంచు మున్ను మాపదమునకును
జకిరిస్తిని వగునాఁడు సలిపినప్రతి
నలకు నలుసంత భేదంబు గలుగకుండ
నవని భరియించి మిగులకృతార్థవైతి
వోమహారాజ్ఞి! విక్టోరియామతల్లి!

ఉత్పలమాలిక.

వారనికాలధర్మ మనివార్యమటంచుఁ దలంచినం గుణో
దారుల పూర్వరాజులకుఁ దగ్గిలపోసిన నీవయస్సుమూ
చారముఁగన్న నీగుణయశంబునువిన్న భవత్కుటుంబవి
స్తారముఁజూచినన్ భవదుదారభుజాబలసంచితావనీ
సారముఁజూడ జాతివిచారముఁగూడను గూడివుండ నీ
మారకమంతగాఁగ వేదసూక్తములోనిక మానసంబులం
జేరఁగనీక మేధ్భృతి చెందఁగఁజేయుదుగాని నీవలెన్
ధారుణి యేలి సుంతయును ధర్మముఁదప్పక సౌఖ్యరాశిఁ బెం
పారఁగ మర్త్యకోటికిఁ గడుసారఁగఁ గాంచినతల్లిపోలికం
గూరినపేర్మిఁ బ్రోచుచు నసంతమహాకరుణారసంబు నే

కూరఁగ వారికిం బోడము కోరికలెల్లను దీర్చునట్టి యా
కారము మాకిఁకెట్లు దొరకంగల దన్నవిచార మెట్లు చ
ల్లారును తల్లి? నీవహరహం బుపదేశముఁ జేయు యోగ్యతా
కారుణికత్వబుద్ధికుశలత్వములం బడి పెద్దపెద్ద నీ
కూరిమిబిడ్డ మాయెడలఁ గూర్మియుఁ జేర్మియుఁ జూపి యెప్డు నీ
తీరుపు తప్పకుండఁ గడతేర్చినఁ దాదృశలోపమెల్లఁ బో
కారును గాని యింతకు నొకండు కొఱంత యదేమిచేసినం
దీఱదు తీఱ దేడియనఁ దెల్పెఁ దొల్లిటిరాజచంద్రు లే
వారును జేయలేనిసిరిఁ బండఁగఁ జేసి సమస్తసౌఖ్యసం
భారము మీఱఁ జేసి యశుభంబులు వాపి శుభంబులిచ్చి యుం
జేరు సమస్తదిక్కులను బెంపువహింపఁగ నేలినట్టి నీ
కారహిఁ నిండియాను గనునంతటిపుణ్యము నిన్నుఁ జూచి పెం
పారుట యిండియాప్రజకు నాస్తియొనర్చిన మాలదైవముం
దూరనివార లుందురె! మనుష్యులకాయువు నందయేండ్లు గా
సారససంభవుండు మితిఁ జక్కఁగఁ జేసియు నట్లు నీకుఁ గా
నీ రచియింపఁడయ్యె గణనీయమె తన్మితికాలమేలొకో?
దారుణమైనగండములు దాఁపరమైనను వానినెల్లఁ బో
కారిచి నిన్నుఁ బ్రోచిన జగంబులపుణ్యము నేఁడు నేడకుం
జేరెనా? మాపయిం గరుణ చెల్లుట న్యాయమె? లేట్పదంబు నే
కూరెనె? నీకునుం బ్రజలకుం ఋణబంధము తీఱిపోయెనే?
గారవమిట్టులెవ్వరికిఁ గల్గెను? రాచవెలందులందు, వి
క్టోరియ? ముగ్గురాలినపటోలఫలంబనమ్రిగ్గితే! త్వదా
కారము లండనందుఁ గలకాలముఁ జూచెడి జాతివారికిం
దూరమునయ్యెనే? యకట తోరముగాఁ దలపోయ మేమె య
వ్వారలకంటె బల్సుకృతవంతుల మేమనఁగా? భవచ్ఛుభా
కారము మున్నుగన్నటులె కాంచుచునుంటిమి చిత్రిమంద, వి
స్తారముగాఁగ లండనునిధానులపై దయగల్గుదానిఁగా
మోరకులెల్ల నిన్ననుట మోసముగాని నిజంబుగాదు మా
వారలపైని నీకు దయ వాస్తవ మెక్కుడు గావునం ద్వదా

భాగము మేముచూడఁగ నొకప్పుడునైనను నిండియాకు నీ
చేయిమిగ్లె మాపితృసిద్ధికి నేఁటికి మాకు లోటు లే
దూరక నీదుసద్గుణసమూహము లోనఁదలంచి యెన్న నే
వారలువింగురి ? మానవులవారుక్కులు నీవరి కెట్లువచ్చు ? నీ
సురలోకమందు గుణసింధులతోఁ సహవాస మబ్బి చే
కూరునుగాత ! నీకుసుఖుగుంభము, నీపెదబిడ్డ మేలుకీ
ర్తింగసి యేలుఁగాత జగమంతయు, మాప్రజకెల్ల మేలు చే
కూరునుగాత నేఁడు దొరకొన్న మహోత్సవగంపు వేఁడి చ
ల్లారునుగాత నీకొడుకునందు భవత్ప్రభుశక్తి కీర్తియుఁ
జేరునుగాత నీకొడుకు నీవలె హాయిగఁ బెక్కువత్సరాల్
ధారుణి యేలుఁగాత కుశలంబగుగాత భవత్కుటుంబపు
న్వారలకెల్ల, ధర్మములు వర్ధిలుఁగావుత లేకపోవుఁగా
కేరికి నీవులేనికొద వెన్నఁడు తెంపరిసక్షిండియామణీ ! ౧౨౩

పోలవరపు జమీందారుగారు.

1. మ॥ సరిగా గోడలు లేచె ద్వారములతోఁ, సత్యవ్రతా ! యింకఁ బై
కరువేగా ? దనవాయి, దానికగుకల్పన్ వేగ నిప్పించినన్
ద్వగలో లోగిలిఁ గట్టికొంట యది సందర్శించు మీదైన స
త్కృపకావృత్తికిఁ బాత్రభూతులకు నేతత్కార్యమెంతో ? నృపా ! ౧౨౪

2. మ॥ పాఠశాలను మున్ను టౌను కట్టుటకై భార్యాసమాయోగ మె
న్నో కాలమ్మును గడ్పుచుండుటకునై యూహింపఁగా నంత వ
న్నా కాలమ్మరుదెంచె నీపయి నుపేక్షన్ జేసినన్ గోడ లే
వీఁకన్ నిల్చును ? కృష్ణరావనృపతీ ! వేవే కటాక్షింపవే. ౧౨౫

3. క॥ కృతులన్నిర్మించుటకున్, శతావధానములు సారెసల్పుటకున్ మా
ప్రతిభలు చెల్లుగాని, యితరకృతులం మాకుశక్యమే ? నరనాథా ! ౧౨౬

4. మ॥ ధనవంతుండవు రాజ్యవంతుఁడవు విద్యావర్తియున్ రూపవ
జ్జనమాన్యత్వము గల్గుప్రోడవు నినున్ శ్లాఘింపగా నేల ? నీ
యనురాగమ్మున కాలవాలముల మై యానందమున్ జెందుమా
జననమ్ముల్ సఫలయించుకొందు మిఁకఁ గృష్ణరాయ విద్వత్ప్రభూ ! ౧౨౭

5. చ॥ తిరిగితి మెల్లదేశము లదే పనిగా నికమీఁద దేశ సం
చరణ మొనర్పఁగా విసువు చాల మనంబునఁ గల్గెనయ్య! యీ
తిరుపతి వేంకటేశకవిధీరుల నొక్కెడ నుండఁ జేసి భూ
వరసభలందు ఖ్యాతిని నవశ్యము చెందుమి? కృష్ణభూపతీ! ౧౨౮

ఉ ల్లా ము.

1. శా॥ శ్రీమ ద్వయ్యం గడు వాసిఁ జెన్నలరి కాశీసేతుమధ్యస్థవి
ద్యావంతుల్ నుతియించు కీర్తిగను నీయౌన్నత్యముల్ విన్నచో
నేవారే శిరసావహింతు రిది యేమిాకొత్తయే? మున్ను శ్రీ
దేవిన్ విన్నది లేదొ? రాణి వినమో? శ్రీరంగారె? లక్ష్మ్యంబికా! ౧౨౯

2. సీ॥ నీయన్న విద్యాసన్న నిరుపమానప్రౌఢి నఖిలభాషారూఢుఁడైనవాఁడు
నీమామ బసవరాజేంద్ర హితుల మెల్లఁ జేరఁ జెందిన జమీందారుబిడ్డ
నీభర్త విశ్వనాథాఖ్య సార్థకంబుగఁ జేయఁజాలు సత్పుణ్యశాలి
నీతమ్ము లెల్ల విఖ్యాతిచేఁ గెన్నెందు నీతి నిగ్గినమహానిపుణమతులు,
తే॥గీ॥ పుట్టినింటను నత్తింట నిట్టి దట్టి, దని వచింపఁగ రానిప్రఖ్యాతి నొప్పు
నిన్నుఁ గొనియాడఁ దరమె? నిర్నిదర్శి, లక్ష్యలక్షితబింబ! గౌరవహరిత క్రమాంబ.

3. ఉ॥ ఎన్ని దినాలనుండియొ యనేకులు పండితు లెన్న నేఁటికిన్
గన్నులకున్ బ్రియంబుగ గనంగాఁ గలిగెన్ మది సంతసించె నే
విన్నటువంటి దానికిని వేడుక నిప్పుడు గన్న దానికిన్
జెన్నుగ నొక్కటాయె నిటు చేకుఱు టబ్రము లక్ష్మమాంబికా! ౧౩౧

4. ఉ॥ ధారుణి నప్పటప్పటను గాథపత్రికలమ్ములు మెచ్చుమేల్ జమీం
దారులు పూర్వపుణ్యములు దాల్చినవారలలోన నగ్గిర
వ్వారికి నైన నెల్లకుఁ బండితకీర్తులు లెఱుంగ రావు నీ
కీరుచి సత్కవిత్వమున నెవ్వరుఁ దే యిడె లక్ష్మమాంబికా! ౧౩౨

5. మ॥ చదువన్ శక్యమె? కావ్యపంచకము స్వచ్ఛంబై నిధీశక్తియొ
ట్టిదియుం గాని యదుర్, బురాణపరిపాటిన్ సంస్కృత మాంధ్రముల్
ముద మొప్పన్ విని తద్విశేషముల కామోదించు నేర్పెన్నచో
నది నైజంబడి యున్నదే? తదితరం బైశ్వర్యమే? లక్ష్మమా! ౧౩౩

6. క॥ వేదాంతమునినసెట్టిను, హాదీసులకేని దెలియు టది దుర్ఘట మే
లా? దానియందు లక్ష్మాంబా? దార్ఢ్యము నీకుఁగలిగె నని మదినెంతున్.

7. ఉ॥ స్త్రీపరిపాలనమ్ము గలచిన్నజమీనులఁ బెద్దవోళ్లు నె
న్నో పరికించి చూచితిని నొక్కెడ నిక్కడఁ గల్గునంత వి
ద్యాపరిశీలనంబు మతిగాత్రతయున్ గనఁ బోల దింతయున్
శ్రీపతి సాక్షి, నిక్క మిటు చెప్పుట నీస్తుతి గాదు! లక్ష్మమా! ౧౩౫

8. తే.గీ. ఏను జూచినరాజులందెల్ల నొక్క, విజయనగరమహారాజు వేఱె, రెండు
పోలవరపుజమీందారు బూటకమ్ము, గాను స్త్రీలను నీకన్న లేనునిజము

9. సీ॥ అధికాన్నదాతృవై యలరారుటకు నీవు తగ నిల్పినటిసత్రమ్ము సాక్షి
బందుగులన్ బ్రోచుచుండు వన్నందుకు సవిధానమందుబంధువులుసాక్షి
విద్యాభివృద్ధి సల్పెద వన్నమాటకుఁ బరిఁగలాఘ్యులను విబుధులు సాక్షి
కవులయం దాదృతి గలదాన వనుట కస్మద్గత మగుబహుమతియె సాక్షి
తే॥గీ॥ వైదికులఁ బ్రోచుచుండుటకు వారె సాక్షి, యింతె సుందిపోష్యులుగల్గు రెంతవారి
కబ్బు! నొకపాట్లు దించుకొంటబ్బురంబె! లలితసుగుణాకలంబ! శ్రీలక్ష్మమాంబ!

10. క॥ ధన మిచ్చెదు భూపతులును, గ్గను వేలును సంగ్రహింతురా కదియింతురు! యీ
ఘనశక్తి యిట్టి దని యెంచి, గిరీశం బోలెఁ గవులు కేవలధనులే. ౧౩౬

11. క॥ సంతోష మయ్యెను మది నా, కెంత నమ్రవధాన మగసి యంతటితోఁ బో
కెంతటి శక్తియొ యెఱుఁగుట, వింతా! మఱి వింతకన్న వింతా! చెప్పుమా!

బహుమానసమయమునఁ జెప్పినవి.

1. శా॥ బాల్యమ్మునసే ననున్ విడిచి తా వైరాగ్యదారిద్ర్యమే
మూలన్ గొంచెము దాఁగియుండినను నీమూలాన నీనాఁటితోఁ
దూలెం గాసరయున్, మనమ్మునకు సంతోషమ్ము వాటిల్లె నే
లా! లక్ష్మీకృపగల్గు పండితుల నాలంచించు? దారిద్ర్యముల్. ౧౪౨

2. శా॥ వారుం బండితు లేము బండితులమై వర్తించు చుండింతఁగా
గారాబంపుఁగవిత్వ మల్లుటలోఘుప్రిమ్మందులో ధారగా
భార మోర్వుట యిన్ని గల్గుకతనన్ వారికి నామ్రకు నే
లా? రాజిల్లెడి సంతసం బని మహాలక్ష్మ్యంబ? వారొప్పరో. ౧౪౧

3. ఉ॥ వారలొచ్చినట్టిపని వారకయే నొసరించి సర్వముం
దీటుప జేర్తు నాపనిని దీర్పఁగ వారికి శక్యమే? మహా
ధీరత గల్గుమీమదికిఁ దెల్లము గాని దొకండుగల్గునే?
వారిని మమ్ము నొక్కటిగఁ బార్థివులెవ్వరు చూతు రంబికా! ౨౪౭

4. క॥ ఈలాటివార్షికమ్ము, కే లక్ష్యము చేసి మేము కవల మేగం
జాలుదుము కాని మాడు మ, హాలక్ష్మ్యంబా? స్వల్పము లరయుట కలదే.

5. ఆ॥ వె॥ అశ్మకూరురాజు నడిగిన నిచ్చె మే, ల్వసతి రెండునూర్లు వచ్చె నదియు
నొక్కయేటికయిన నొప్పుచుమి? శస్తు, కొఱకు నేగ లేదు కువలయేశి!

6. తే॥ గీ॥ ఒక్కొక్కగ్రామపూడికిఁ దక్క వార్షి, కమునకంచును మేమొటకయినఁ జనుట
యిప్పటికిలేదు పండుగులెల్ల వచ్చె, స్థలము గాన నిచ్చటికి రాఁదలఁపు గలిగె.

7. చ॥ ఒకనెలరోజు లేము మఱియొక్కెడ కేగిన రెండు మూఁడు పే
రుకలుగుసత్సభల్ జరగు రూపికలున్ ద్విశతమ్ము వచ్చు వా
ర్షిక మనఁ బక్ష మా నదియుఁ జేముసుగన్ దగ లేక యున్నచో
నకట! వృథాప్రియాస మని యాత్మ మమున్ వెనుదీయఁ జేయదే. ౧౪౮

8. చ॥ "నెలకొక మూఁడువందలను నేనుముసై మఱి మీరు తెచ్చినన్
గలుగును వేలసంఖ్యకు నఖండధనం" బని యందు రేమొ నేఁ
బలుక నసత్య మిప్పటికిఁ బ్రాఁతధనం బొకచిల్లిగవ్వయే
నలవడ దున్నచోఁ బయన, మాటయె కల్గను లక్ష్మమాంబికా! ౧౪౯

9. క॥ అడిగితి నటంచు మదిలో, బెడిదమ్ముగ నెంచుకొనక పేశలకరుణన్
దడిసిన మదిలో మము నెప్పుడు చూడఁగ వేఁడికొందు ముమ్మాటికినిన్.

10. క॥ అడుగుట మంచిది కా దని, నొడివి యడుగు టంత యుక్తి నొప్ప దనుచు మీ
రడుగ రొక్కవేళ నడిగిన, "నడుగనిచో నమ్మ పెట్ట"దను తెలుఁగని దే.

11. క॥ అక్షనలక్షలు తెచ్చెడి, దక్షత సుకవులకె కాక తక్కొరులకు లే
దీక్షింపు లక్ష్మమాంబ! వలక్షయశోనిర్మలితకలానిధిబింబా!

(ఈయుర్లామునందేదివాన్ గారింటి విందులో చెప్పినపద్యము.)

1. మ॥ కురపామండుదివాను తండ్రి మఱి నీ కుర్లామునం దత్పదం
బగవిందాసనుఁ డిచ్చె నందుకు ఫలంబై యొప్పు పేరొప్పనన్

వరవిద్వత్కవిరాజనుత్యయశముల్ బ్రాపించి నీదౌ సమా
ఖ్య రహింప స్థాపముసేయుచుంటివి పశ్రికాశా! బోడపాడన్వయా! ౧౫౧

(ఆరోజునసీయనచెప్పించిచినపద్యము.)

1. ఆ॥ వె॥ వారు వీరు నెల్లవారును గుమి గూడి, శతవధానకవికి జడత గూర్ప
గాఁ బ్రియత్న మంది కడకుఁ దదన్వద్ధి వా,తపశ్రిచలితశారదఘను లైరి.

(మందసాసంస్థానం దివాన్ గారిమీఁది పద్యములు.)

1. చ॥ బల మగుపాండితిం దగుదివా నఁట యెవ్వరి కెందు నేని యుం
దలఁకనిసత్కవీంద్రుఁ డఁట దాతలకల్ల శిరోవతంస మై
తెలివియుఁ దేటయుం గలుగధీరుఁడు రాజఁట యిటిమాట మో
చలపతిశాస్త్రి ? యెస్కయ యశమ్ము నడింపక పోవ నేర్చునే ? ౧౫౩

2. తే॥గీ॥ అపుడు మీరాజుఁ జూడ నే నరుగుదెంచి
నదియు మొద లీన్పపునిఁ జూడ నాత్మ నెంతి
యేని యూహించి, యా జేడ్లకిపుడు రాక
నృపునిఁ గన కేగు టెట్లు! చలపతిశాస్త్రి, ౧౫౪

3. క॥ సరసు లగురాజు లెచటనో, పరికింపంగ నూటి కొకరు పండితు లచ్చో
టెటేఁగి యతిదూరదేశము, లరిగి వృధాచనుట యెంతయన్యాయ మహో.

4. చ॥ చలపతిశాస్త్రి ! ముఖ్య మగు సంగతి చెప్పెద రాజటంచు నే
మెలమినిఁ జూడ వచ్చుటకె నేగిన “నూగక పోం” డటంచు వా
గ్బలుకుట లేదు మిక్కుటపుఁ గట్టు భవాదృశుఁ డిచ్చటం దగన్
గలిగియు నట్టులౌటయును గల్గునె ? సత్సభ కాక పోవునే. ౧౫౫

5, చ॥ అలరెడివేడ్క నొక్కసభ యైనను జేయఁగఁ జేసి దానిలోఁ
గలిగినపట్టు నాదయినకైత నృపాలునిచిత్త మెక్కఁగా
సలిపి విశేషమై తగుయశమ్ము గొనన్వలె నంచుఁ గోర్కి వి
స్తలకులపేష! నీ కెఱుఁగఁ జాలి దొక్కవిశేష ముందునే! ౧౫౬

శ్రీ వాసుదేవరాజమణిరాజదేవుగారు.

1. శ్లో॥ రాజానశ్చ మయా దృష్టా, స్తథాచ కవయ స్తథా
మాదృశా బహవో రాజ, న్నత్వాదృ గుపలభ్యతే. ౧౫౭

2. శ్లో॥ ఏకోదరస్య పరిపూరణతో నదత్తం, రాజ్యం ప్రజావనపరేణ గవేశ్వరేణ
యస్త్వన్యథా వదతి తేనగతాధరాణో, దాతా న తేనతు గమిష్యతి కిం వదాన్య ?
3. సీ॥ తగ నాత్మకూరు సీతారామభూపాలుఁ డేన్గు నెక్కించి యూరేగఁ జేసె
నానందగజపతిప్రౌఢనాథుఁ డెక్కుడుకవిచంద్రు లని మెచ్చి కానుకలొసఁగె
గద్వాలరామభూకాంతుండు జయపత్రి మటుబుండ బిరుదు నూఱారు లిచ్చె
వేంకటగిరిలోన విభుఁడుఁ దదనుజులుఁ జేరి వేనూటపదారు లిడిరి.
తే॥గీ॥ ఆంధ్రగీర్వాణములఁ గవు లభినుతింప
శతవధానాదిచిత్రముల్ సలుపుచుండు
లుండ సగసకవిత్వమ్ము నొప్పఁ జెప్ప, తెలిపి
వీందుప్రలంచు మాకిచ్చె వాణి, సుందసారాజ! రాజదుందతేజ!
3. శ్లో॥ ఆస్తాం శ్రీః కిము తావతా జలనిధౌ గత్వాని నోవా నకిం
గోత్రే కాంగనవృద్ధి రంగతి కవి గ్యః కోఽపి నైనం నతిం
యో రాజాఽపిన విద్వదీడ్వరితో నాతా గ యుసాగ్లవృత
స్తస్మైస్వాద్భగా నతీవ ధనక శ్రీగుందసాభూపతే ! ౧౬౧
4. శ్లో॥ కింవా బాలక పస్తతే వన, నయోగీర్వాణభాషా, తతో
లాభో నాస్తి, కుతో, యతో జగదిదం గాలాశ్లేష్మ హాలంభితం,
రాజానోఽపిన సంతి, వాంకులనో సన్వేఽపిహరాణాయితా,
ఏవంమావద విద్వగాద్భతిచణ శ్రీమంగసాంనూపతే॥ ౧౬౨

ఆలస్యమగుటచేఁ జెప్పినశ్లోకము.

1. శ్లో॥ జేశో నూనరదో యువాఽప్యహం మహా శ్రద్ధా గురూ గేహినీ
నూత్నాఽయంచ బుతుర్హి సుప్రముగ ఏషోఽన్నత్రి నీత శ్రీమాత్
విద్యాస్థానవతశ్చ కేవ ధవతః కిం వస్తు సీమాహాసుహే
భావ్యం బుద్ధిమతా పరేంగితవిదా శ్రీగంగసాభూపతే. ౧౬౩

(5 వ సం॥గద్వాలసంస్థాన ం.)

1. మ॥ ప్లవసంవత్సర చైత్రమాసమున శుక్లద్వాదశిన్ దిగ్మరు
ద్దివసమ్మందు నగారతాఖని మహాతేజస్వి శ్రీరామభూ
పవరుం డాశ్రితపతుపాతి గని నిర్వాణంబు, వేదమ్ములున్
గవితల్ శాస్త్రము లెల్లవిద్యలును నింకెట్ వృద్ధి నెట్లుందునో ? ౧౬౪

2. ఉ॥ ఏబదితొమ్మిదేండ్లు ధర నేలి యఖండవదాన్యుఁడై కలా
శ్రీబహుమాన్య లోకవులచే యశముం గొని తమ్ముఁ డీఁగ సు
శ్రీబలు నొక్కయాత్మజునిఁ జేకొని రాజ్యమునందు నిల్పియున్
దాఁ బరమాత్మునిం గలిసె ధన్యుఁడు గాఁడొకో? రామరా జిలన్. ౧౬౫

3. శా॥ శ్రీరామక్షితిపాలుఁ డిట్టిఁ డని నేఁ జెప్పన్ దొరంకొంట యే
లా? రాజన్య లెఱుంగుదు ర్బుధులు వాలాయమ్ము దా మెగ్గుదు
జ్ఞారుల్ చోరు లెఱుంగుదు గ్మృతియుఁ గోశం బెగ్గు నేతాదృశ
శ్రీ రాజిల్లిన రాజులుంగలరె? ధాత్రిన్నిక్క మెక్కాలమున్. ౧౬౬

4. ఉ॥ ఆతఁ డొనర్చుసత్కృతుల నన్నిఁటిఁ దెల్పఁగ భారతమ్ము గా
దే? తగుగ్రంథి జెప్పఁ గలఁ డెవ్వఁడు? తద్ధన మింత దిన్న నా
కీతఁడె నిశ్చిబుద్ధి జనియించె వచించెద గూత్రిరీతిఁ బ్రి
ఖ్యాతికి వీనిఁ బోలునృపకాంతులు లేరు నిజమ్ముగా భువిన్. ౧౬౭

5. సీ॥ ఎవ్వానిభార్య లోకైకపావనశీల లలితసద్గుణ మహాలక్ష్మమాంబ
యెవనిరమ్మలు కవీంద్రేడ్యులు భీమిరెడ్డియును రంగారెడ్డి నయవినమితు
లెవనిస్యాలకులు సర్వవిధాల నిజముగాఁ గృతకృత్యు లగురామిరెడ్డిముఖ్యు
లెవనిబంధుగు లిట్టి రిట్టివా రని తెల్ప నలవి కానిప్రశస్తి నందుఘనులు,

తే॥గీ॥ ఎవనిస్వీకృతపుత్రుఁ డీయెల్లజగము, నేలఁగలసద్గుణమ్ములకెల్ల అట్టి
రామభూపాలువర్ణింపరాదె? యతఁడు,మృతిగనుటకల్ల నిక్కమ్ము బ్రతికియుంట

6. ఉ॥ ఏరితి లేనిభూపతు లకించనులై జనియించినప్పుడే
ధారుణి లేనివా రని యథార్థమ చెప్పఁగ వచ్చు కీర్తిఁ జె
న్నారెడిరాజచంద్రులకు నాశము గల్గుటయెట్లు లక్కటా!
యేరికి శాశ్వతంబె? తను వెప్పుడునిల్చు యశమ్ముచాన్పవన్. ౧౭౦

7. క॥ ఏరితి గల్గుటయును నా, నారీతుల నైన నందు నానాకవిరా
డ్వాగణసన్మానమ్మన, సారయశము గల్గు నదియు శాశ్వతమునగున్.

8. తే॥గీ॥కవులుకవులన్న నెల్లరుకవులుగారు, నృపులునృపులన్న నెల్లరునృపులుగారు
చిన్నతనమున నేనీకుఁ జెప్పినాఁడఁ, దపనధామ? సీతారామనృపలలామ

9. ఉ॥ కాన గవీంద్రులన్ మిగుల గౌరవబుద్ధినిఁ జూడు మెల్లరున్
మానక కర్మఠులె ద్విజులు, మంచికవీంద్రులు రిక్తులంచు నీ
మానసమందుఁ జూచు టది మానుము చూచితివేని రారు లే
వీనియమమ్ము లియ్యెడఁ బరీక్ష యొనర్చెడివేళ భూవరా. ౧౭౩

10. శా॥ రాముం డెవ్వఁడొ కృష్ణుఁ డెవ్వఁడొ ధరన్ రక్షించిరో లేరొ యే
భూముల్ వెట్టిరొ యెవ్వరిం దునిమిరో పొల్పొంద వాల్మీకి యు
ద్దాముం డౌనలవ్యాస సత్కవియు సీతారామభూపాల ? సు
శ్రీ మీఱన్ కృతి గూర్పకున్నఁ దరమే ? చెప్పంగ నెవ్వారికిన్. ౧౭౪

11. శా॥ ఈరాజ్య మ్మరుదెంచి పండితుల మేమెంతే దిగం దోర్వికి సు
శ్రీ రంజిల్లుట దక్క నింటి కెపుడున్ జే ముస్గవ్రివ్యమ్ముతోఁ
జేరన్ లే దది యేమనన్ ? వినుము వారిన్ బోల్చువాఁ రొక్కఁడే
నీరాఁ డియ్యెడ, కేగుదెంచినను వారిన్ లేవనీ ర్పండితుల్. ౧౭౫

12. క॥ ఒకవేళఁ జైకి వచ్చిన, సకలోన్నతవార్షికం బొసఁగరు మఱి వా
ర్షిక మది పొట్టకు సరిపడు, నకటా ! తిరిపమ్ము లైలు కావల వలయున్.

13. మ॥ కనుఁగొ మ్మోనరపాల? పూర్వమున రంగారెడ్డిగా ర్మాకు మీ
జనకుం డెప్పుడు నిచ్చుచుండు దినవెచ్చ మ్మడ్డుచేయించె దా
నన కాదే యిట వచ్చు టుగ్గితిమి నీనాఁటన్ సమస్తంబు గొం
ద నగుం గా ? యని నేఁడు రాక విను సీతారామ భూపాలకా. ౧౭౬

14. శా॥ గోచీ వెట్టినదాది నేఁటితుద గన్గొందున్ నృపశ్రేణిని, నన్
గాచంబున్ మణి నొందు గాఁ గనుగతిం గన్గొను మీతండ్రి యు
న్నాచంద మ్మెఱుఁగున్ గవీంద్రుఁ డనినన్ నాగేంద్ర మన్నన్ దులన్
దూఁచన్ వచ్చు నెఱుంగు మిద్ది మనమందున్ గద్వాలాధిపా. ౧౭౭

శ్రీరాణీగారి మీఁదిపద్యము.

1. మ॥ తన కిమ్మంచు వచించు కన్నను వచోదైన్యమ్ము వే ఱెందు లే
దని యే నెగ్గుదు నైన నాయెడల మీ రత్యంతమున్ బేర్మి గ
ల్గినవా రంచును నేను గోరినయెడన్ లేదంచు వాక్రుచ్చ రం
చును నీరీతి వచించితి న్మదికి వచ్చుంగాక లక్ష్మ్యంబికా. ౧౭౮

(శ్రీ చిన్నదొరవారికోరికచే నప్పటిస్థితిని గూర్చి చెప్పినవి.)

1. సీ॥ నిఖిలేశ్వరుం డైననీతండ్రి రామభూపాలుండు స్వర్లోక మేల నేగ
నీతల్లి లక్ష్మ్యంబ నెగులున నేమియుఁ దోఁచక మిన్నక చూచుచుండె
జనకతండ్రియు మఱి పినతండ్రియును నేమియును జేయఁజాలని యోగ్యులైరి
మేనమామలు సాధుతామూను లేరికి నించుక చెప్పలే కెదఁ దలంకి
తే॥గీ॥ రట్టియెడఁ గేశవస్వామి యాత్మభక్తుఁ, డనుచు నిన్నాత్మ నెంచి తాఁ బఖిలమును సు
ఖమ్ము గావించె నీకు భాగ్యమ్ము కతన, తపనధామ? సీతారామనృపలలామ.

2. సీ॥ జగము లేలి మహేంద్రపురముఁ జైన రామభూపాలుండు తపనునిపగిది నస్త
మయము చెందినమీఁద నతనిపుత్రుండు సీతారామభూపతి నాకనాధి
పతిమాడ్కి నభివృద్ధి వడసి ప్రకాశించుచుండఁగ మధ్యసమయమునందుఁ
దమముపోలికఁ గలహములు రాకుండ లక్ష్మిదేవి రామభూమిపతిపత్ని
తే॥గీ॥ సుజనమనువుచుఁ గాంతిభాస్వరముగాఁగ, రాజ్యము రక్షించి యెల్లప్రజల నేలఁ
జాలుసామర్థ్య మిచ్చి నిష్కంటకముగఁ, గేశవస్వామి? యనుచు రక్షింపవయ్య.

(3 సం॥ ఆత్మకూరుసంస్థానం.)

1. వ॥ విని వినినంతమాత్రమున “వీనులవిం”దని సంతసించి స
య్యది లిఖియింపఁబోవలయు నంటివి తోఁచను బోక నమ్ము ద
స్సాను బఠియింపఁగానపలె ననంతగనుండు సమస్తవేళలన్
బనిఁగొని దానినే మదిని భావనసేయవలెన్ సరిమకరిచు
మ్మున గసమొక్కట మలపనుగ్గులు గొల్పెడివన్నెలాఁడిసాం
దును బలెఁ జెప్పనొప్పనిదినోన మొసంగవలెన్ గతాంతసం
జనిత సుఖమ్ము పోలె వివశత్వమ్ము చూపవలెన్ వసంతవే
ళను వనమధ్య నొప్పెడివిలాసపుమంటపమందుఁ జన్ బసం
గునఁ దగుకమ్మఁదెమ్మెరలు సోఁపఁగ వాసవధూమతల్లికా
భిసయవినోదమున్ బలె నవీనముదం బొసఁగన్ వలెన్ దనం
తన తనసంగతిన్ మఱచి తా నెవఁడో పరు లెవ్వరో యెఱుం
గనియటు లుండఁగావలె నొకానొకఁ డెవ్వఁడు గాని తన్నుఁ బి
ల్చిన నిఁక వాని కుత్తరము లేదు సరే కద? పల్కనేని “ యే

మనఁ దగు నాగసంబు నహహా? మహనీయగుణాఢ్యుఁ డెవ్వఁడో
వినుతికి నెక్కెఁ గర్ణాటకవిత్వమహత్త్వపటుత్వసంపదన్
గని రచియించె లేఁపనికిఁ గల్గునె? యిట్టిరసప్రసార, మం
చును నదియే వచించుగద సామ్యము సోలుచు వెళ్ళివానిరీ
తిని మదిరాగసంబుచవి నేలినపూరుషభాతి మందుపో
ల్కొగా గనుపట్టిచొప్పడవలెన్ మజియొద్దియు నేనిఁ గారణం
బున నొకవేళ సద్దుణపుం గనుదుగ్ధళ మూఁడె నేని మిం
చినతమిఁ దన్నుఁ బూర్వము వశీకృతుఁ గా నొనరించి యెన్నిమో
దినము లక్షేవరీతుల మదిన్ గరఁగించి యకార్యణంబ త
న్నను విడనాడి పోయిఁ యనుంగుఁ జెలిన్ దలపోయుసట్టిజా
రునిగతిఁ దద్వశీకృతిపురోగముత్తై చరియింపఁగావలెన్
వెనుకటిరీతి నద్ది స్వప్రసిద్ధిఁ దగుల్కొనినప్డె యెంతయున్
దనరుఁ బ్రియమ్ము గల్గవనితామణి యల్లనవచ్చి గుచ్చి య
క్కునఁ జేర్గొన్న సంతులకున్ సరిగావలె సత్కవిత్వము
న్నను, గుకవిత్వమో? వినుజనమ్ము మనమ్మునఁ బట్టునే? యొకో
వినఁ దగు కర్ణపేయమున విన్నను రోఁత మొలంగునే? గసం
బు నెయిఁగనట్టికామినులనోడుల విందులుగాఁగఁ జాలునే?
మనమున లేనిపోని యపహాసపురీతులు గోఁచుఁ గాని, యొ
క్కనిధనమా? కవిత్వమునఁగా? నది యొక్కనియం దొకొక్కరీ
తిని బరిసరించు దానిఁ బెంటిఁటన్ వివరింప విరించికైన నో
పనియమ్ము దక్కనాగలకు బాటిలునే? యసిరుల్ ఘనాన్నభుక్
గనుఁగొనువారుగాక కపికప్ప ముద్రిత్రి దటంచుఁ బూర్వమే
వినిచిరి పెంచియుం జ్వినియుఁ బీరలమాటలు నమ్మ పుస్తకం
బును బరికటింపకుండు టది పొల్పనితోఁ చెనె? పార్థివేంద్ర? వీ
రనిన దోసంగులం దొకటి దైనను నిల్చినచో మొ చూచితే!
పనవుఁనఁ జేయు నీప్రతిన సక్కఁ విందురు గాఁ పండితుల్. ౧౯౧

2. క॥ “చచ్చి యవధాను లిఁక వచ్చ, వచ్చును మన” మనుచుఁ దలఁచి వచ్చితివో? నీ
మచ్చరుఁ డగింపుటకునై, వచ్చిరి మిదె మఱల దిగుము వాదమ్మునకున్.

3. చ॥ అభినవరామలింగబిరుదాంకుఁడ నాకవనమ్మునందు నీ
యభణపుఁగాంగ్లొ తప్పు లిడ నర్హులె? కా దనితప్పు దిద్ద మా
యుభయులలోన నొక్కఁడు మఱొక్కనికిం దగుఁగాక యీశ్వరే
చ్ఛభము శుభమ్మునుం దెలియ కార్చెడిదేబెలు మాకు లెక్కయే ?

పాలఘాటు వారి సంగీతమునుగూర్చి

తే॥గీ॥ నూఱుమంది గాయకులకు మీరొసంగు, టొక్కతల వీరలకొసంగుటొక్కతలయు
టంచు లేనిస్వాతంత్ర్యమ్మునాత్మ నూని, మనవి సేసెద నీతోడమానవేంద్ర.
తే॥గీ॥ మాయలోఁ బరబ్రహ్మము మణఁగుకరణి, నీశ్వరయ్యాగాత్రమ్మున నెల్లగాత్ర
ములు నిముడుఁ దదనుజునిదొ తెలివిచూడ, స్వరమువేసెడిపట్లనసాధ్యమధిప?
౭. శా॥ ఊవా? దాతవు వారు గాయకులునీకే వారికే చెల్లునా!
నీవే మిచ్చ్యఁగ లేవు? వారు మఱి దా మెద్దానికిం జాల? రో
గేవా? ముక్కరవంశరత్న ? యిది కీర్తిం దెచ్చునన్మాటు నీ
తో నేమూఱవచించు టొక్కటిసుమీ ? దోసంబు మాబోట్లకున్

వనపర్తి సంస్థానం.

1. సీ॥ గిరిమున గిరులు పైచేసి నసలపూర్గ్గ్యాలవిజయనగరపురములు
నానికే యాత్మహర్షవృఁ డేర్గ నెక్కించునప్పుడొసఁగెఁ జందిహోరములను
కుడిచేతి కొకగిరు నిదియె నంతకునున్న మొగలుతుర్గినృసింహాభూవరుండు
ఎవనిచేతికె నొన్ననిదో నాటికొండ రామారెడ్డి మేల్మిబంగారుమురుగు
తే॥ గీ॥ నిరా సంస్థానములవంక కేగ కీప్రి, తిష్ఠ నీకదక్కింప మదిని దలంచి
గండె నెఁడూన మొక్కటినైకొసంగఁ, గాలెదురుమాచుచున్నదో కాశ్యపేంద్ర

2. చ॥ ఎనిమిగియేను లాయె నిట కేగ మొదట్గొని మేము, నిన్నుఁగ
న్గొనుట యదేమొ నేఁటికొనఁ గూడెఁ దగంగ నొకప్పు డట్టి యి
ట్టును గొని వచ్చి నేఁకమెడవన్నులపోలిక శీతలజ్వర
మ్మున మును పే రొకించుకయుఁ బొందక యేగతియయ్యభూవరా. ౧౯౩
3. మ॥ కవు లెన్నంగ శతావధానుడను వేడ్కన్ జూచెదో లేక య
ష్టావధాన మ్మది చాలునో నొడువు " మేట న్వచ్చు వా " రంచు నీ

కవులన్ జూడకు "కొండుభొట్లకుఁ బరీక్షా?" యంచు లోనెంచె దే
నవధాన మ్మది యేల? మాకొసఁగు నూటాఱ్లిమ్ము రామేశ్వరా. ౧౯౯

4. మ॥ "కృతి నైకొంగఁ దలంచినాఁడ" నని మున్నే పల్కితేవయ్యో నా
యతనం, బిప్పుడు చెప్పుమయ్య యది నీవాసించుచో నిక్కమై
నతఁడిన్ విద్య మొసంగు మిచ్చిన భవానీదేవి చెప్పించి నిన్
గృతకృత్యున్ బొనరించుచోఁ బాల్యవనస్ఫూర్తి? రామేశ్వరా. ౨౦౦

5. సీ॥ అలపిఠాపురభూవరామాత్యతనుజాతునకు మున్న యిచ్చినా మొకతనూజ
నలపోలవరపాలుఁ డగుకృష్ణరావు బిడ్డ యొక్కకన్యక నిచ్చినాము
పలుగండములుదాఁటి బ్రతికినకన్య నర్పించినా మాత్మకూర్పృథివిపతికి
నఖిలలక్షణయుత యగుపెద్దదాని దేశకునకే యిడి పెండ్లి చేసినాము
తే॥గీ॥ కోరియుంటివి నాగునట్టిధీమతివి, నీకు నొకకన్నె నీకున్న నేర మగు న
టంచు నీనెంచి యిట్లు కేగుపెంచి నాగ,నుడుగుమిది తఱి రామేశ్వరావనీప.

6. శా॥ ఘోషా లేనట్టు "రాజదాక్షిణ్యఫలకున్ గొంపోము న"న్నంచుఁ దన్
బోషించుజనున్ గాసివోవకట్టు రేభూపాలురిం జూపనన్
"దోషంబే కల" దంచు నెంచగనట్టు యీగంగర్విణినిన్ గన్నియన్
బోషింపం దగురాజు మృత్యుఁడు సుమీ? భూమిశా? రామేశ్వరా ౩౦౩

7. ఉ॥ గ్రుడ్డిది గా దొకించుకయుఁ గుంటిదిగాదు కురూప గాదు మా
బిడ్డ, సమస్తదేశపృథివీపతిసత్సభలందు మంచిపే
ర్వడ్డది దీనిఁ జేకొని నృపాలురలో యశ మందుమయ్య! మా
పడ్డపరిశ్రమమ్ము ఫలవంతముగా వనపర్తిభూవరా. ౨౦౩

(అత్యాశుధారలో నెదుట వ్రాసినవి.)

1. చ॥ "అరయగ వత్తు"నంచును "మహాకవు" లంచును గోటిరాజులం
దొలుతవధానశక్తి గని నూఱులు వేలు నొసంగి" నంచు నీ
వెఱిఁగియు మేటిదాత వయిగేమ పదిరూపిక లిచ్చినావుగా!
తిరుపతి వేంకటేశకవిధీరుల కో వనపర్తిభూవరా?.

2. ఉ॥ "అన్నము లేక వచ్చితి" మటంచు మనమ్మున నెంచినాఁడవో?
"చిన్నగఁ జూచుచో యశము సేయు" నటంచుఁ దలంచినాఁడవో

వన్నెయు వాసియుం గలుగుచున్నవుఁ డెవ్వఁడు మమ్ము నిట్లు చూ
చెన్నరనాథ? నీకు యిట్లు చెల్లె మహోన్నత నేర్పు మిమ్మెయిన్. ౨౦౫

3. చ॥ కల రిల వేనవేలు నృపకాంతులు వందలు వేలు నిచ్చు ను
జ్జ్వలతర దానశాలు, రటువంటివదాన్యుల వీడి యియ్యెడన్
సలలితశక్తిఁ జూపఁగ నసామాన్యుల మే మరుదెంచి ముష్టికిం
దుల యగు గౌరవమ్ము గొని తోఁచిన పోవుట యుక్తమే? నృపా. ౨౦౬

4. తే॥గీ॥ "మాటలను జూడ మాయమ్మ మాద్రిగాని, చేతులకు దేమొకో? కొంతచేటువచ్చె"
ననెడిసామెత విస్పష్టమాయె నిపటు, సమ్యగుణసాంద్ర! రామేశ్వరక్షితీంద్ర.

5. సీ॥ అనుభవించితిమి దివ్యభోగములను రాజాధిరాజులకన్న నధికముగను
సంచరించితిమి రాజ్యస్థానములఁ బూర్వకవులకన్నను నిరాఘాటముగను
ఆర్జించితిమి యింత యతిఘనలక్ష్మి మే మనుభవింపఁగఁ జాలునట్టివృత్తి
రచియించితిమి వచోరమణి తోడు రసవంతమ్ములైన ప్రబంధములను
తే॥ గీ॥ రాజమిత్రుల మదిగాక రాజబంధువులము కవిరాజులము పదువురుగలట్టి
కొలమువారము మాకెందుఁ గొదవలేదు, కీర్తికై రాకచుమి! వనపర్తిభూప.

6. తే॥గీ॥ కవితయందలిరసము చక్కఁగఁ దెలియుట, కనుగుణమ్ముగ నీవిదానమరవేని
పూవునకుఁ దావి గల్గినపోలెఁ గాదె మిమ్ము?, యెఱుఁగు మిట్టిసంగతిని రామేశభూప!

7. తే॥గీ॥ నూఱుమందికిఁ గవనంబు చాలఁ గాదె?, వందలం జెప్పెడి మాకిది బహుమతి యని
తమకుఁ దోఁచుట మేము స్వప్నమునైన, నెఱుఁగ కేతెంచితిమి క్షమియింపుభూప

8. తే॥గీ॥ పదుపుకూటికి నిటు పాలుపడినయేని, కడుపు నిండనియప్పుడి కార్యకేము
కక్కటిలి చెందుటయుఁ గొంత కానిపనియు, టంచు నూహించెదరు లోకు లవనినాథ.

9. క॥ "అతుకులతుకులు దెచ్చిరి, పతకులు సుకవు"లని మున్ను తప్పులనుట యీ
పతమున మృషయనుమ మే, మీక్షింపఁగ వలనగు వ్రాయేనియు లేమిన్.

10. తే॥గీ॥ నాటికొక్కఁడు చక్కనిధాటిఁ గల్గి, సగసకవనమ్ము చెప్పెడిచతురుఁడుండు
నట్టివారలలో వేయికమరు నొక్కఁడు, శతవధానాదికమ్ములు సల్పుజాణ.

11. తే॥ గీ॥ వారిలో నెల్లఁ జేకొని దూరదేశ, మనక వచ్చినవారి నిట్లనయుటయును
గౌరవమ్మని తమమదిఁ గాంచినప్పు, డేమియును నేయుకుము వచియింపుభూప.

12. తే॥గీ॥ఎందుకే లెంచితివటంచు నెడదదుఃఖ, పడుటయే కీర్తిలాభమ్ము పార్థివేంద్ర
ద్రవ్యమిదియేల కైకొమ్ము దయయె చాలు, దానికింతయనెడి వెలతనరదధిప.

13. క॥ కైకొని సంతోషింపని,మాకిడుద్రవ్యమ్ము వమ్ము మహీపాల! వృథా
యీకరణి వెచ్చఁబుచ్చిన లోకులు మెచ్చుదురె! నిన్ను లోఁగొనుమిదియున్

14. తే॥గీ॥దాతయన్నప్పుడెవరి నేరీతిఁ గన్న,ననువగునొ యట్లు మాఁ జెడియతఁడు గాక
కాచమణులను నొకరీతిఁ గాంచునతఁడు,కాఁడని ప్రమాణముగఁ జెప్పఁగలము మేము

15. తే॥గీ॥మాకునూటారులిచ్చుట నీకు లెక్క, గాదుమాకదియును లెక్కగాదుగాని
యుభయులకునుయశమ్మదియొసఁగునిపుడ కాక యీభువియున్నంతకాలమధిప

16. తే॥గీ॥కవిత యూరకఁ జెప్పిన కారణమునఁ,దప్పులుండెడినయ్యాని తమద్దుపండి
తులును దమకెదురాడినదుడుకుతనము, తామునుక్షమింపుటకు వేఁడెదము నరేంద్ర

17. తే॥గీ॥సివిలు మొదలగునధికృతి చెలఁగువారి,లేమియొసరించినను మంచిదే య
టంచు, సంతసింతుము మాకట్లుసంభవించె,నేని యది మెచ్చుగౌరవమింతకన్న

18. క॥ గానమ్ము కన్నఁ గవన,మ్మే న్నాఁడేనియును దక్కువే? నగవగ? నీ
వీనియతి విడిచియిచ్చిన, నే నేమని సమ్మతింతు నెఱిఁగి యెఱిఁగియున్.

19. క॥ రంగాచార్యులవారీ,సంగతిని నెఱుంగునట్టి చతురులె యట్లై
నంగాని చెప్ప సంశయ,ముంగాంతురు శ్రోతులకదియు ముఖ్యము కాదే.

20. క॥ ప్రతివత్సరమును రామని,మతి నెఱిఁగియు వీరిక ల్లి మాకిచ్చుట "దు
ర్గతికిన్ రావులు కవు"లని, ప్రతిజ్ఞ సేయుటయ కాదె? వనపర్తినృపా.

21. క॥ ప్రభువొకచో రసికుండగు, సభ్యలోకంబు రసికు లగుట సంభవమగు నీ
యుభయులును రసికులగుటది, నభస్సుమమురీతి సుమీ? వనపర్తిరాజా.

22. తే॥గీ॥వేలకొలఁదిని నేఁటికి విప్రవరుల,కిచ్చి పుచ్చెడినిను దాతవే? యటంచుఁ
బల్కెదనుగాని యెవరి కేమనుపనీయవలయునో యెఱుంగవని చెప్పవాఁడ భూప

23. తే॥గీ॥ఇచ్చెదవుగాక నూనెన వేమిగొనవ,మాకవిత్వపరీక్ష పట్టుకొని గ
చింపు మేకథనేనియుఁ జెప్పఁబూను,చేయి యాపిన నది తెలివేయు మధిప.

24. క॥ పదిగాను వేయిపసులను,నిదియే చాలునని యొసఁగడే యొఱఁగెన స
ద్విదితుఁ డగునరవరుఁడు న,మదిలో నది యెల్లఁ జూడుము? భూనాథా.

25. తే॥గీ॥ ఎందులోఁ జేరకుండెడిహీనులెల్ల, గవులలోఁ గలసియెయ్యెడఁ గలియుచుండ్రు
ఎల్లవర్ణమ్ములును గూడి యుంచుకంత యంతరములేక తునకలయందుఁ గలియు.

26. తే.గీ. కానఁ గవులకు నీలాటివితులు వచ్చెఁ, గాని నీలోప మేమియుఁ గానఁబడదు
ఎఱుఁగకొక్కింతవ్రాసితినింతవట్టు, నెఱిఁగి క్షమియింపుమయ్య? రామేశ్వరయ్య.

27. తే॥గీ॥ కాగితమ్ములు లేనట్టి కారణమున, నింతతో విరమించితి నిపుడ యొక్క
కబ్బ మొనరింపఁ జాలినకవిని చెళ్ళ,పిళ్లవెంకటశాస్త్రి నా పేరు నృపతి.

(దారిలో బ్రసంగవశమునఁ జెప్పికొన్నవి.)

1. తే. గీ. పాండు గద్వాల కాత్మకూర్పానమునకును
ఏమొసంగిన సరసులౌ భూమిపతులు
వినుఁడు మామాట నైనెందుఁ జనకుఁడయ్య !
పాకనాటినృపాలు రెవ్వట్లలేరు. ౨౩౧

2. సీ॥ కవులచేతను మేటికవనమ్ము చెప్పించి విని మొండిచేయి చూపించువారు
"పాటకువినుటయే బహుమతి లలయూఁపిసందుకుఁ దంబురా" యనెడువారు
దగ్గరపండితుల్ దమకేది యేని చెప్పిన నగినెడ చెవిఁ బెట్టువారు
మాటలచేతనే మంచిప్రతిష్ఠనార్జించు మార్గమ్ము యోచించువారు

తే॥ గీ॥ లేరు నీయందు,నిదగు పేరువిన్న, యంతనేపోవు దారిద్ర్య మహహా? పాక
నాటిరాజవంశంబ? యీ నాటినృపతు, లందు నినుఁ జెప్పి చెప్పరాదన్య నొకని

1. మ॥ మునుసౌగంధికపుష్పమున్ గొనఁగ భీముం డేగ్లెటన్ బోవుత్రో
వనుసాక్షాత్కృతిఁ జేసి ఖడ్గమృగముల్ వారింపఁగా సంజ నా
తనయుం డెక్కడు పేర్మి నిచ్చి నపగార్థం జేసుమా! యీపయిన్
జనువాఁ డాజ్ఞనసేయు వెంకటకవీ! సారస్యమట్లుండుటల్. ౨౩౩

2. మ॥ ఒక యేగానికిఁ జిన్నికట్టనికి నాయుష్కర్మ చేయించి గా
నికినైకాని యొసంగి "ఎక్కపరమున్ దె"మ్మన్న "నాచేత లే
దకట్టా?" నాఁగనుపేక్షపుం బ్రతికిఁ దానంగీకృతిం జొన్ప లౌ
భ్యకులాయమ్మగుమధ్యరాలి చరితం బాలించితే! త్ర్ప్పతీ? ౨౩౪

ఆత్మకూరు సంస్థానం గద్వాల.

1. మ॥ కురుమత్యగ్రపతి న్నుతించితిమి తత్కూర్మాద్రి భూమీధరా
కరకారుణ్యసమాగతామితవసుశ్రీమత్పాలకత్వస్ఫుర
త్తరభాగ్యోదయు నాశ్రయించితిమి సీతారామభూపాల? మీ
కురుమూర్తిన్ దయసేయుమయ్య! మతిమాగుణ్ వృత్తిసత్తావతిన్. ౨౨౫

2. తే॥గీ॥ ధరణినాయక! మావాగుదారధార, పాటి పండించు సరసకేదారములను
తాదృశం బగుమీవాఁ గుదారధార, పాటిగాఁవలె మాదు కేదారములకు.

(ఒకసమయమునఁ బ్రసంగవశమునఁ జెప్పిననిందాస్తుతి.)

1. సీ॥ నీమీఁదఁ గృతిచెప్పి నిను నుతించినకృష్ణమాచార్యవరుఁడు సన్న్యాసియయ్యె
నీదుసంస్థానపండితుఁడైన యలశ్రీనివాసార్యవరుఁడు ప్రవాసియయ్యె
నీగాయకుఁడ నంచు నోగిరైన రాఘవాచార్యుఁ డూరూర యాచనకుఁదిరిగె
నీ కిలవేల్పైన యామన్మతిస్వామి యడవిగుట్టల నంగలార్పఁ దొడఁగె,

తే॥ గీ॥ నెఱిఁగియును నీకుఁ గృతినిచ్చు గురుమనీషు,లరయఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరులెకాక
నీదులోప మొక్కింతయు లేదు నమ్మ, మాత్మకూరుపురీరాజ? యతులతేజ.

(గద్వాలలో మధ్వస్వాములవారి దర్శనము.)

1. శ్లో॥ పశుపతిదయితాతృతీయపుత్రౌ, తిరుపతివేంకటశాస్త్రినౌ కవీంద్రౌ
ప్రణమత ఇహ సత్యధీగతీర్థం, సకలజగద్గురునాయకం భవతం. ౨౩౭

2. శ్లో॥ స్వామిన్ హస్తపమస్తశాస్త్రజలధీ భూతప్రభావస్ఫుర
చ్ఛర్మబ్రహ్మసుధీంద్రసాంద్రకరుణాసుపాత్రస్తవిద్యాధరౌ
ధన్యౌ శ్రీపతివేంకటేశ్వరకవీ శ్రీసత్యధీరప్రభో?
విద్వన్మండ్యశతావధానచతురౌ త్వత్పాదసందర్శనాత్. ౨౩౯

3. శ్లో॥ శ్రీరామోఽన్యోఽహం మనోఽస్తిహి మహ దుత్తయో రంతరం చేతిచేత
స్యాస్తాం యుష్మాకం మేమత్వ మితినతి మిమా మప్యయే యుష్మదంఘ్రౌ
ద్వైతాఽద్వైతాదిభేదైరల మధికతరం యత్ర తేజస్సుసర్వ
స్తన్మోహ్యామోహ్య యత్పాదప్రణతపదగజ స్సత్యధీరార్యవర్యః. ౨౪౦

4. శ్లో॥ భుక్తిం దదాత్యపిచముక్తిమథాపిశక్తిం, భావత్కదర్శనమనేకశుభానిదత్తే
బ్రహ్మాదిభిః కిమహమాశ్రితకల్పవృక్షం, సేవేభవంతమనఘంగురుసత్యధీరం

5. శ్లో॥ ఆబాల్యాద్రాజరాజా నతులశతవధానాదిభి స్తోషయిత్వా
య న్నాగారోపణై ర్విస్తులతరవసుభి ర్భూషితా భూషణైశ్చ
త త్సర్వం నైవతుల్యం భవతి భవదనుగ్రాహ్యతాగౌరవేణ
స్వామిన్ శ్రీసత్యధీర ప్రభుతిలక గురో రాజరాజార్చితాంఘ్రే. ౨౪౨

6. సీ॥ అతిబాల్యఏవవిఖ్యాతకపట్టణే కింకవిగజసింహాకీర్తి మాప్య
తద్వయస్యేవ సంపద్వత్యమలపురే విద్వత్కవీంద్ర సద్బిరుద మాప్య
తదధికే వయసి బృందావనే పట్టణే బాలకలానిధిపద మవాప్య
తద్వయస్యేవ విద్వద్వతి హరిపురే బాలసరస్వతీపద మవాప్య.

తే॥గీ॥ ఆంధ్రగీర్వాణభాషయో రపరిమిత సు
పద్యగద్యమయాని కావ్యాని నైక
విధరసాని విధాయ భోబుధవరేణ్య?
వందనాయ సమాగతో వందనీయ?
తిరుపతి వేంకట స్సత్యధీరతీర్థ!. ౨౪౩

శ్రీవారిసన్నిధికంపిన పత్రిక.

1. శ్లో॥ శ్రీసత్యధీర తీర్థానాం, గురూణా మనఘాత్మనాం
సన్నిధౌ విద్యమానా భోః, పండితా దృశ్యతామిదం. ౨౪౪

2. శ్లో॥ (శ్రీరామోఽన్యో హ మన్యోఽస్తి హిమహాదు
భయోరంతరంచేతిచేత, స్యాస్తాం యుష్మాకం.) ౨౪౫

3. శ్లో॥ వ్యాస్నా యాహానిపద్యేఽస్మిన్, పదంయుష్మాక మిత్యదః
దుష్టమిత్య వద న్సర్వే, భవంతః కృతి బుద్ధయః. ౨౪౬

4. శ్లో॥ ఇదం జన్మసహస్రేఽపి, శబ్దశాస్త్రాధికారిభిః
నానాకావ్యవిదిశా స్సైర్దుష్టం కష్టం నశక్యతే. ౨౪౭

5. శ్లో॥ భవత్ప్రతిజ్ఞాం యది పాలయేర,న్నిదం యథాదుష్ట మభూత్తదర్థే
విచార్యపత్రం లఘదుక్తిపాత్ర, మాశాస్మహే ప్రేషయితుం మహాంతః. ౨౪౮

6\. శ్లో॥ నచే దభినివేశస్తు, తూష్ణీం తిష్ఠంతు తా శ్రుతిః
భవదజ్ఞాన వైరస్యే, వయంతు శతధానువః. ౨౮౯

ఇతిసజ్జనవిధేయా తిరుపతివేంకటేశ్వరాశతావధానీత్యాది బిరుదాంకితౌ.
ఆవాంపరశ్వఏవజిగమిషూ,తతస్సత్వరం ప్రత్యుత్తరం దీయతామితిప్రార్థ్యంతే

(మొదటిసంవత్సరము నూజవీడు.)

1\. శ్లో॥శ్రీమంత స్తనయా, స్సతీగుణవతీ విద్యా ఽ నవద్యా మహా
ద్రాజ్యం తే సకలం చకాస్తి క మతః కామ్యం నృణాం సంస్కృతౌ
అస్త్యేవాస్తు సుఖస్య సుస్థితి రహో శ్రీరామచంద్రాప్పరా
డన్యస్యాఽపేక్షవే దవాప్తి రథ యద్యత్తే హృదే రోచతే. ౨౯౦

2\. సీ॥ నన్ను నేఁ డతిప్రియత్నమున రావించుటే కవితాభిమానసంగతికి సాక్షి
వేమూరి శ్రీరామవిబుధుఁ బూజించుటే నిర్వ్యాజదాతృతాన్వితికి సాక్షి.
ఆడంబరం బించుకైన లేకుండుటే సులభుఁడీతఁడటన్న స్తుతికిసాక్షి
అతిమితభాషణస్థితి నెప్ప డొప్పుటే యని తప్ప డనుయశమ్మునకు సాక్షి
తే॥గీ॥విరవవేంకటసూర్యరాడ్విభుఁడు మాటి,మాటికిఁ బ్రశంససేయుటే నేఁటిరాజు
లందువిద్వాంసుఁడ నెడినియతికిసాక్షి, యఖిలకవిగేయ! రామచంద్రాప్పరాయ.

3\. సీ॥ ఆస్తికత్వమునఁ జెన్నారువాఁ డనుటకుఁ దావకంబైన వర్తనమెసాక్షి
అతికరుణారసాన్వితుఁ డీతఁ డనుటకు ధర్మాగ్రహమైన వైద్యంబెసాక్షి
దీనపోషణము సంధించు వాఁడనుటకుఁ బంగ్వాఁ ధకుబ్జాదిపటలిసాక్షి
రామనామోపాసనా మాన్యుఁ డనుటకు ముమ్మాటికిని రామమూర్తిసాక్షి
తే॥గీ॥శూరకృత్యము లెఱుఁగని ధీరుఁ డనుట, కెడ తెగక ప్రోవఁ దోఁటనానెసఁగిరొసఁగు
చును నెసఁగనున్న నీవగుసుతులుసాక్షి,అఖిలకవిగేయ! రామచంద్రాప్పరాయ.

4\. శ్లో॥ ఇంద్రశ్చంద్రస్త్వ మసినసమ స్సర్వథా తే జగత్యా
మిత్యేవం యే పునరపి పున స్సంస్తువంతః కవీంద్రాః
తేషై చోరా శ్శృణు పర మిదం యస్స్వభావోక్తిముంచు
స్సోఽయం శ్లాఘ్యోభవతి విదుషాం రామచంద్రాప్పరాయ? ౨౯౩

5\. ఉ॥ అవల నెవ్వ డేని గవి యల్లినపద్దెములన్ బఠించుచో
"నీవిధమెల్ల నిశ్చయము యీనులికిన్ దగు నీతఁ"డంచు సం

భావన గల్గఁగా వలయు భావ మటుల్ గనుపట్టుకున్న వా
దేవిరిగొట్టుపద్దెముల దీవన లేమిటి? కప్పరాడ్విభూ. ౨౫౪

6. ఉ॥ ఏ నవధాని నంచు మఱి యీవు వ్రపేంచు్రిఁడవంచుఁ జెప్పఁగా
నూనుట యొప్పనొక్కొ పునరుక్తికిఁ బెద్దలు సమ్మతింతురే?
దాని నటుండనిచ్చి కవితారసముల్ జవిఁ జూచు పొంటె న
న్యూనములైన మాకృతులనుల్ విసఁగోరెద నప్పరాడ్విభూ. ౨౫౫

7. ఉ॥ దొమ్మరిసాని యెంతయును దుష్కరమైయుల్ గడసెక్కి యాడుపో
ల్కి మ్మతిబల్మికల్మిఁగడు లేమిడిచే నవధానముల్ బొన
ర్చు మ్మనుజుండు, దానినొక చోద్యముగా గణియింపఁ బోక స
త్సమ్మతిగా నెసంగు కవితారసముల్ జవిఁజూడు భూవరా. ౨౫౬

8. శ్లో॥ శ్రీమద్రామం మనసి నితరాం సేవసేఽత్యంతభక్త్యా
శ్రీమద్రామస్త్వ మసి స పున స్సార్వధి కాపత్యశాలీ
త్వం చైతాదృ క్సతు పరిచితో ధర్మకర్మ ణ్యతీవ
త్వంతాదృక్ష స్సన కథయవే రామచంద్రప్పరాయ? ౨౫౭

(ఈయనరాణింగూర్చి చెప్పియుంపినది.)

1. సీ॥ నీభర్త సుశ్లోకుఁడై భూమి నేలువిద్యాశాలి రామచంద్రప్పరావు
నీయన్న విద్యావినీతిప్రధానుండు రావువేంకటసూర్యరావువిభుఁడు
నీదు సంతానం బనేతాదృశము చిరాయుష్కమైశ్వర్య వృద్ధ్యుమ్మఖంబు
నీదుశీలమ్ము వర్ణించెడి కవులకు సీతాదిసాధ్వుల స్మృతికిఁ దెచ్చు

తే॥గీ॥ నొక్కఁడనసేల? సకలమ్ము దక్కనైన, ఫక్కినొప్పెడినిన్నెన్నవశమె? మాకు
రామచంద్రప్పరాయ సామ్రాజ్యలక్ష్మి? వృద్ధినందుము శ్రీలక్ష్మి వెంకగాంబ

(1వ సం॥ ఖాసింకోటలో తోటలోనైన యుత్సవముంగూర్చి చెప్పినది)

1. సీ॥ గాడిదన్నై సవాగ్గావించు చందమ్ము సిగ్గు మాలినవానిచేష్ట తెలిపె
తాటితోడను బెస్గులాట యరసమైన పల్లవి తెగఁబాముపగిదినోఁచె
తోలఁగు నీర్కుండలతోఁ బరుగెత్తుట యాల్పవిద్యావంతు నమకరించె
క్రొవ్వుఁ బూసినకఱ్ఱయెక్కిపడుట స్వశక్తిగానని వాని చందరుయ్యె

తే॥గీ॥ కౌకఁడు ముందిఁద మెనుక నెన్నొవిధగుల, దప్పటింతలు గొట్టుటపిప్పికొత
మెల్ల నల్లి యాశుకవుల మీఱసెంచు, సౌరదోఁపించె వేంకటాచలనృపాల.

(తోట్లవల్లూరు జమిందారు శ్రీ భాష్యకార్లనాయఁడుగారు)

1. సీ॥ శ్రీరస్తు సంతతశ్రీరామోఽస్తు కలియుగాబ్దములొకయైదువేల్ పైనినాల్గు
జరగుచో శోభకృత్సంవత్సరమున మాధవమాసమందు శుద్ధ మగుపక్ష
మునను నేకాదశి ననఘుమౌ నుత్తరానక్షత్రమందుఁ బూర్ణబలయుక్త
మగు వృషలగ్నమ్మునందు మహోత్సవంబలరార వల్లూరఁగలిమిమిగుల

తే॥గీ॥ బమ్మదేవరసద్వంశవర్ధనుండు, ఘనగుణాఢ్యుండు శ్రీభాష్యకారనృపతి
పుత్రవతి సతి తన దరిఁబొలుపు దెలుప, శ్రీధవునికృపఁ బట్టాభిషిక్తుఁడయ్యె.

2. సీ॥ బమ్మదేవర నెమ్మి గ్రిమ్మరయాయు వొసంగు బమ్మదేవరకులాభరణ! నీకు
శ్రీభాష్యకారు లశేషవిద్యలొసంగు శ్రీభాష్య కారాఖ్యఁ జెలఁగు నీకు
ఇలువేల్పు గోపాలుఁ డిల యేలఁగాఁ జాలుశక్తి నీకిచ్చు సువ్యక్తతేజ?
ఆదేవుభార్య లక్ష్మీదేవి నీ కిడు నింత కెచ్చగుసిరుల్ నృపతివర్య?

తే॥ గీ॥ అనఘులగు బ్రాహ్మణులునుమహానుభావు, లైనకవివర్యులునుముదమందిదీవ
నల నొసంగుచు రెల్లప్పు డెలమినీకు, ఘనతరాటోప! శ్రీభాష్యకారభూప.

1. చ॥ చెలువుగ మంత్రులున్ సుతులు శ్రీకర యాసతియున్ మహామహో
జ్జ్వలు లగుచుట్టలున్ గవులు సన్నిధి మేల్మినలంకరింప రై
తులు జయపెట్ట తూర్యములు తోరముగా మొరయన్ మృదుస్వనం
బులు సెలఁగంగ నెల్లెడల భోగపు టింతులు నాట్యమాడ భృ
త్యులు కడుమోద మొప్పఁగ నొహో! యని హెచ్చరికల్ పొనర్ప వం
దులుఁ నుతియింప నెల్లర మనోరథముల్ ఫలియింపఁ బూర్వ మం
దల రఘురామమూర్తి జనకాత్మజతోడ నయోధ్యఁ బట్టమున్
సలలితరీతిఁ గట్టికొను చాయ నెలర్పఁగ నేఁడు భాష్యకా
రులు నృపపుంగవుం డతినిరూఢిని బట్టపుభద్రపీఠమం
దెలమి చెలంగ నొప్పె సకలేశ్వరుఁ డానలగోపబాలుఁ డ
య్యలఘుని కింతకన్న సిరి యంతకు మించినమేటిసంపదల్
బలమును బుత్రసంతతియు భాగ్యము భోగ్యము లైనవస్తువుల్
గలుగఁగఁజేసి ప్రోచుఁ గలకాలము కంటికి ఱెప్పరీతిగన్. ౨౬౮

శ్రీ రామచంద్రాప్పరావుగారు.

1. చ॥ పదియును దొమ్మిదౌదినము బందరు చేరక తప్పదిప్డు వి
ఘ్నదశ ఘటించె గేహినియునన్ సకలమ్మును దేటతెల్లమౌఁ
గద? యిఁక నాఁటి పొద్దుట నకాయెకి నియ్యెడనుండి పోయి యి
ర్వదికయినన్ జనన్ వలయు బందరు, దేహము నమ్మికొన్నయ
ప్పిది విహితంబు కాదె, తమ కియ్యది యొండొరు లేల చెప్ప, ని
య్యది భవదీయసంశ్రితులమౌ మముబోంట్లకు నెంచి చూడ గో
ష్పద మనరాదె? సాధ్వి గుడివాడకు దేవరవారొసంగ న
య్యది కడువేఁగిరితిమై యి పోయిఁ దేహము నొచ్చకుండఁగా
నుదరములోని నీర్కుదలకుండఁగ నయ్యెడ దింపెనేని య
య్యదనున నెల్ల బండిపయి నానిశి యెల్లను బోతిమేని మే
ముదయము కాకమున్న చనియుందుము బందరు, సూర్కులువేళయో
పది పదునొకొండు గంటలకుఁ బైనగుఁ "జెప్పఁగ నేల? దీని, మీ
రొమ్మద లిటు వచ్చియేగునెడ మోదముమై నిటు లిచ్చి పంపమే
యిది యొకరాచకార్యమె? కవీంద్రుల కీయక యేరికిత్తు" మం
చుఁ దమ రనంగ వచ్చు నిది సూనృతమే యగుఁ గాని యిప్పు డీ
య్యది దయచేయు టెంతయును నాఁ బదివే లని లోన నెంతు నే
మిది యనియందురేని" తునగేంద్రి ముఖం గొనితేర మొన్న నే
కద! తమరంపి యుండిరిది కన్నులవిందుగఁ గాంచి కోరఁగా
నెద యొకకొంతసందియము నే కనె, నైనను, గార్యసక్తిచే
నిది విధియయ్యె, రాజు లెద నెంచిన దేనికి నేని లోపమే
పదిలము గాఁగఁ బోయెడి యుపాయము చూచితిఁ గాని, లేనిచో
గుసుపున కోర్చినన్ దొరకు గోడిగ బండ్లిట నెన్నియేని, య
య్యదరది యింతగూనము సహం బదియెల్లను బొంది సైఁచు న
య్యది నది వోయె, దేహమిది యార్తదశాపరిభూతమౌటచే
బదిబది విన్నవింపఁదగు వారును మీరునుగారుగాన నిం
కిది విరమింతు దేవరకు నింతగ విన్నప మాచరించుచే

మొన లవివేక మిత్రకును మోటుగఁ బెంచిన విప్రుఁ బూనినన్
సదయ! కవీడ్విధేయ! విలసద్గుణ! శ్రీకర! యప్పరాడ్విభూ!

3 వ సం॥ నూజివీడు.

(వెంకటరంగయ్యప్పారావుగారి సభలో చెప్పినది.)

1. మ॥ స్వామి వచించుసంగతులు సత్యములే యగుఁగాని యొక్కఁ డ
న్నామము వెట్టుకన్నను ననామునిఁగాఁ బరు నిర్ణయించుఁ దా
నేమత మద్ది హిందువులకే యనఁగాఁ బని లేదు సర్వులున్
దా మది సమ్మతింతురి పరతత్త్వవిదుం డగువ్యాసమౌని యే
మీ మతి యన్య లేమి తమ రేకృతులన్ రచియించి రందుఁ గా
రామహితాత్మనామ మది యచ్చట నచ్చట భిన్నరీతిగా
నే మెఱయింపఁ జొచ్చి రది యెల్లను జూచియె శంకరుండు ని
ర్నామునిఁగాఁ బరాత్పరుని న్యాయముగాఁ దగ నిర్ణయించె నా
యీమతమే విదేశముల నెల్లెడఁ బ్రాదు వివేకయోగి స
ద్ధీమహితుండు లోకము నుతించు గతిన్ వెలయించె శైవు “లా
స్వామి విభూతిరాయ” డని వైష్ణవు “లాతఁడు తిర్మణిన్ సదా
నామముగా ధరించు” నని “న్యాయ మిదే” యని మాధ్వు లర్థధా
గా మది కెవ్వఁ డెట్లు గను గారణముల్ వచియించి “వీఁది త
ప్పే మతి వీఁది త”ప్పనుచు నెంతయు వాద మొనర్తురొప్పనై
వేమరు క్రైస్తవుల్ తమవివేకము గప్పఱతుర్ మహాత్ముఁడు
ద్ధామమతస్థు లింకొకవిధమ్ముగ బోధ యొనర్తు రిన్నియున్
శ్రీమహితంబులే సకలజీవులకున్ ముద మిచ్చువట్టివే
యీ మతముల్ సమస్తమును నేకమె యన్నవిశేష మేమతం
బీమహిఁ జెప్ప నయ్యది మహీశ్వర! శంకరు లానతిచ్చి రే
రామత మాదరింతురొ సమస్తము వారికి మిత్రి మా మతిం
కేమతమున్ వహించినను నెక్కఁడి కేగిన నక్కడే విరో
ధామయ ముండి తీఱవలె నందఱికిన్ విశదంబ యీస్థితుల్
నామదిఁ దోఁచినట్టిదిది నన్ను క్షమింతురుగాక పండితుల్,

తేలప్రోలు మేనేజరుగారు.

1. మ॥ అధికారమ్ము వహించినార మని గర్వాంధ్యమ్మునం బొల్చువా
రు ధరన్ వేలకువేలు గల్గుదురు పేరున్ మంచియోగ్యత్వమున్
బుధమాన్యత్వము దీనపాలకతయున్ బొల్పారువాఁడెక్కడో
పదికో నూటికొ వేయికో యొకఁడు గన్పట్టున్ బ్రపంచమ్మునన్.

2. చ॥ మనుజుల కీక యెవ్వరికి మాన్యతనుం బధికార మిత్తు రి
చ్చిన వెనువెంట నే మనుజచేష్టల వే దిగఁద్రావి కొంద ఱో
య్యన తమపూర్వజాతి దయినట్టికపిస్థితి గాంతు రక్కటా!
ధన మధికార మెవ్వరిని దాఁ బడఁద్రోయదు సర్వభంగులన్.

3. క॥ గొప్పతనకబ్బుకొలఁదిని, ముప్పనిమదినెలుఁగు బుధుఁడు, మూర్ఖుం డదియే
యొప్పనుమఁబొంగి సంపూ,ర్ణాప్పతిసుతుభంగి వెనుక కరుగుఁగ్రిమమునన్.

4. చ॥ వెనుకవిధమ్ముగా కపుడు వేత్ర్యుత హెచ్చుట పక్షపాతవ
ర్తనమునుఁగంటి లంచములు తగ్గుటయున్ వ్యవహార్తలందుఁ గ
ల్గె ననుట సర్వసమ్మతమె కేవల మీవిభునందు నద్ది హె
చ్చని వచియింతురెల్లరు నహో? యిది యూరక కల్గనేర్చునే?

5. చ॥ ఇతఁడు మహామ్నదీయుఁడయి యెల్లగ నొక్కఁగతిన్ దయోదయ
స్థితి గనుఁగొంచు దగ్గరవసించెడివారలఁ బేర్మి నోర్మి నొ
క్కతటినినైన నాగ్రహము గాంచకయే కనుఁగొంచుఁ బూర్వ పం
డితు లధికార మన్నది గణింతురు దాము పిశాచమంచుఁ ద
ద్గతి మనయందుఁ గన్పడుట గా దనివోలె నిగర్వుఁడై కరిమో
న్నతిఁ బ్రతిపత్తిశౌనిధి యనం దనరారుచుఁ దా భరించు భూ
పతి కభివృద్ధి సారకును శాశ్వతమౌగతి సంతరించుమన్
మతి గలవారలెల్లఁ దను మాటికిని న్నుతియించునట్టులో
ప్పి తనరు "సైదుబంగ్గి" యను పేరునఁ జెన్నగు సత్తమున్ గృపా
న్వితుఁడు పరాత్పరుండు కరుణించుత సర్వవిధమ్ములన్ దగన్.

6. క॥ మొగముసెదుట స్తుతియించుట, తగునెల్లర, కిమ్మహాత్ము దళరయొట్టిదియో
సుగుణాఢ్యుఁడంచు దూరగు, లగుసుజనులు గూడనెంతు రదిమ్ప్రపయగునే

శ్రీపోలవరపు జమీందారుగారు.

1. చ॥ వెనుకటిరాజు లిట్టులు నవీనకృతుల్ గొని పండితేంద్రులం
దనిపినసంగతుల్ తమకుఁదామె యెఱింగినమీకుఁ జెప్పవా
రునుగలరే? పరిశ్రమ మెఱుంగుమిమున్ గృతినాథుఁ జేసి మే
మనవరతంబు వేఱొకరియాశ్రయణమ్మునఁ బొట్ట నింతుమే!

2. ఉ॥ భూములు గోరలేదు పరిపూర్ణధనమ్మును గోరలేదు మేల్
గ్రామము గోరలేదు తమ కారుణికత్వ మొకండెకోరి మే
మీమహనీయ మైనకృతి నిచ్చితి మిందలిలాభమున్ మమున్
బ్రోమికొనంగఁ జేయఁదగుఁ బార్థివసత్తమ! దానవిత్తమా!

3. మ॥ కృతినాథుల్ కృతులంది యక్షతమునన్ గీర్తిన్ వహింపంగఁ ద
త్కృతికర్తల్ కృతినాథు లిచ్చుధనమున్ గీర్తిన్ మహింద్రాన సం
గతమౌలాభ మశేషముం గొనుటయే కాదా? తగున్ ధర్మ మో
మతిమచ్ఛేఖర! మీ రెఱుంగనివి ధర్మమ్ముల్ మహింగల్గునే!

4. క॥ పుస్తకము లమ్మకొనుట ప్ర, శస్తముగా దనెడివెఱ్ఱిసందేహపుఁ జా
దస్తమునమున్న మే మీ, పుస్తకవిక్రియపుఁ బనికిఁ బూనము నృపతీ!

5. క॥ ఎటుకేగిన నూటాలులు, తటుకునఁ దెచ్చికొనుమాకు ధనమియ్యది ము
న్నటిరోజులలో లెక్కగు, పుటకుఁ దటస్థింపదయ్యె భూమీశమణీ!

6. క॥ ఒకచోటనుండు కారణ, మకటా! మాయిరువురకును నాయీవృత్తుల్
సకలముచేయించెడి నేఁటికి సంసారంపుభరము దెప్పర మగుటన్.

7. క॥ వచ్చెడిజీతము పొట్టకు, వచ్చెడిమాయిరువురకును బైమును ఋణముల్
దెచ్చినవి కలవు మేమిఁక, నెచ్చటఁ దెచ్చెదము? వాని నీయఁగ ధనమున్.

8. క॥ కావున మీ కీవిషయం, బై తెలివిద్దాని నొకటిఁ గుపఱచి దయా
శ్రీ విభవ మెసఁగఁ జూడం, గావలె నని వేఁడితిమి తగన్ మిము నృపతీ!

9. ఉ॥ ఇప్పటిసత్కవీశ్వరులకియ్యఁదరౌ యొకవృత్తి యయ్యె మే
మిప్పటికిందుఁ జొచ్చితి మిదేతైనను సాగఁజేయ మీ
గొప్పదనంబుఁ దోడుపడఁ గోరితిమీయ్యది మీకుఁ జెల్లదే?
అప్పతి కేమిలెక్క? యొకయంబుదమిచ్చెడి వర్షబిందువుల్.

1. సీ॥ ఆత్మకూరు నృపాలుఁ డవనియిచ్చెనుగాని యది దూరమగుట మేమరుగలేము
రైతు దుర్మార్గుఁడై రానీఁడు వాడేత్రివువా రిచ్చుభూమిపైఁ బైసయేని
తోఁటసర్వారాయఁ డేటికో "భూమియిచ్చెద"నని చెప్పి వంచించె మమ్ము
"నిది యిట్టులుండఁగా నింకెందు" కని తాటికొండ రామారెడ్డిఁ గోరలేదు

తే॥ గీ॥ తమరు భూమినొసంగు చేతలపరైరి, మముఁగవులఁ జేసినట్టి యమ్మాలధాత
ననవలయుఁగానియొవరి నేమందుమయ్య? రామచంద్ర వేంకటకృష్ణరాయచంద్ర

2. ఉ॥ కర్మముచాల కెయ్యదియొ కానుకగాఁ గృతివేళ నిచ్చి యా
మర్మమెఱుంగనట్టి మొగమాటపు టిక్కులమం చెఱింగి మా
శర్మముఁ జూడక కృతులు సర్వము మీరలె విక్రయించు టే
ధర్మమొ? యిట్టులేని కృతిదాతల కేమిఫలమ్ము? చెప్పఁడీ. ౨౯౬

3. శా॥ అచ్చొత్తించితి మందు రేమొ యటులే యౌఁగాక యాసొమ్ము ము
న్నచ్చెఁగాదె? యిఁకేనిమా కొసఁగఁగా వచ్చున్ జమీందారు లీ
వెచ్చమ్ముల్ గణియింపఁగావలయునే? వేవేలకున్ మీరు భా
గ్యవైచిత్రిఁ గనఁగావలెన్ మఱియు మేమో? చూచి మెప్పన్వలెన్.

4. చ॥ ఒకకృతి నెవ్వఁడో నృపతి కొక్కనికిచ్చి మహాగ్రహారముల్
సుకరి రథాశ్వముల్ మొదలు మాఱిలు గొన్న కవీంద్ర జా
తికన్ని కృతుల నెంద ఱెందఱికి నేని యొసంగిన నేఁటికాలమం
దకట! యొకింత పొట్టకును నన్నము చాల దదేమిపాపమో! ౨౯౮

5. ఉ॥ ఇచ్చినదేమొ పుచ్చుకొని "యింతియ చా"లని సంతసించి పై
వచ్చుఁగదా? పరీక్షకది పాఠము పెట్టినయప్పు డంచు మే
మిచ్చఁ దలంపుచుంటి మది యిప్పటికబ్బె ననుగ్రహించి మా
కిచ్చుట న్యాయమా? యిడక యీగతి మిన్నకయుంట న్యాయమా?

6. ఉ॥ "అమ్మనసైకమంతెయును నాపయి మీకె యొసంగువాఁడ నే
మిమ్మెట్లయిఁ గోరనేల?" యని యీరనవత్తురొ? యేమి లాభ మీ
రొమ్మెల్లలు సర్వముంగనిరె యీకృతియ వ్రాయఁగ బుద్ధిపుట్టె లో
కమ్మిది వేలు నేఁడు కవిగాఁడగ దింతకు వేయు నేటికిన్. ౩౦౦

7. చ॥ తిరుపతిశాస్త్రి కిచ్చెడిభృతిన్ బునరార్జనసేయుటో ? కృతీ
శ్వరతకు నిచ్చు ద్రవ్య మది సంగ్రహణం బొనరించుకొంటొ? దే
వర యిటు లాచరించు టది భావ్య మటంచును నాకుఁ దోఁప దె
వ్వరును జమీనుదారు లిటువంటికృతుల్ గొనరందు నెన్నఁడున్. ౩౦౧

4 వ సం॥ నూజివీడు శ్రీవానమామలస్వామి.

శ్లో॥ స్వామిం శ్రీచికరదర్శనం ప్రభవతాం యుష్మాదృశాం మాదృశాం
సంతాపం హరతే దదాతి విజయం విద్యా మవద్యేతరాం
సంపత్తించ తనోతి కీర్తి మతులాం కల్యాణ పారంపరీం
సర్వం సిధ్యతి యద్భవాన్ భగవత శ్రీశస్య రూపాంతరమ్ ౩౦౨

శ్లో॥ తాదృశో భగవతోఽవతో గురో, ర్దుర్లభం భవతి యత్నత స్స్వయం
దర్శనం తదిహ రామచంద్రితః, కేవలం సులభ మద్య సంభృతమ్ ౩౦౩

శ్లో॥ దేవో భవాన్నరపతిర్భదీవయభక్తోఽ, ప్పారాయభూపతిరథాఽపివయంకవీంద్రాః
అన్యోఽన్యగౌరవవశాద్భవసంతి కాప్తి, ర్భక్త్యాశ్రయోదిశతి భావుకదేవతాప్తమ్

శ్లో॥ క్వతోతాద్రిః క్వ వా యూయం, క్వవయం ధృతకోద్యతాః
పూర్వజన్మార్జితం పుణ్యం, కస్మైనామనకల్పతే ౩౦౪

శ్లో॥ శ్రీరామానుజదేశికేంద్ర భవతా మేషా నతిః కేవలా
ద్వైతేనాఽపిమయా నిరంకహృదయే నానందతో దీయతే
యుష్మద్భక్తగణేషు యాదృశదయా తాదృగ్దయా మయ్యపి
స్వామింస్తుల్య చరాచరేణ భవతా కార్యా యతిశ్రీపతే ౩౦౫

శ్లో॥ యతీనాం రాజాహి ప్రభవతి యతీ రాడితి మహాన్
కవీనాం సందేహో భవదుదయసందర్శనమితః
యతో వైరాగ్య సంపది భగవతా చాఽత్రభవతా
సమం పారమ్యం సంభృత మనఘ రామానుజగురో ౩౦౬

ఉ. ఇప్పటి కెంతలే వనిన నేఁబదిగ్రంథము లాంధ్రమందు సాం
పొప్పెడు సంస్కృతంబునను నున్నవి మాఁరయించినట్టి వో
యప్ప ! భవత్సమీపమున నన్నియును న్వినిపింపఁగా మదిం
గొప్పకుతూహలంబు పురి కొల్పెడు మీఁలు విజ్ఞు లౌటచేన్. ౩౦౭

మ. అవధానమ్ము లవెన్నియో సలిపి ధీయాయాస మట్లుండ భూ
ధవుఁ జూడఁగ దేశము ల్దిరుగుట దార్ఢ్యంబు దేహంబున
న్నిమ్ముల దగ్గను దానఁజేసి యొకట న్నెమ్మెట్టులో యుండి యీ
వ్యవసాయంబె పరిత్యజించితిమి జియ్యా! అయ్యా! రామానుజా!

సీ. దర్శనంబునన యెంతటి మూర్ఖు నేని విద్యావంతుఁగాఁజేయుధన్యు లనియు
తపైనొప్పఁగాఁ దగలగింపఁగఁజాలు నోర్పుగల్గిన మహాయోగ్యులనియు
ఇపు డెట్టులైనను నిద్దానిఁ బట్టి పూర్వపుళక్తి గుర్తించువార లనియు
రాజు లెందఱేఁ జూచి రాణించినను భవద్గౌరవంబున కీడు గా దటనియు

తే. గీ. రామచంద్రాప్పరాయ యూ రకయ రండ
టంచు వారిసెడువారుగా రనియు వచ్చి
నార మిరుపురమును మిమ్ము నారయుటకు
వానమామలజియ్య? రామానుజయ్య! 3౧౧

శ్రీరామచంద్రాప్పారావుగారు.

మ. విపరీతంబులు చేయ నీయనిశుభావిర్భూతిచే శాంతిచేఁ
గృపచే సర్వమహీపతి ప్రిణుతభక్తిన్ బుత్రులుం బౌత్రులు
న్నిపు డైశ్వర్యముతో ముదం బొసఁగ నుర్వీనాథరత్నంబ! యె
ల్లపుడున్నిన్నల శోభనాచల నృసింహస్వామి పాలించుతన్. 3౧౨

మ. సరసాంతఃకరణుండు చారుకవితా స్వారస్యసంవేది యం
చురుకీర్తిం గనుచున్న మీసముఖ మేదో దైవలోపంబుచే
గోగయం బాలకపోతి నేఁటి కగి మత్పూర్వాతిరేకంబునం
బోగ కాలంబున కీప్రిశోగము లబ్బె దేన్ రామచంద్రాధిపా. 3౧౩

గీ. మేటిరాజవయ్యు మిగుల్నిండ్వైతిపి, మూర్ఖహంబు సిరులఁదూఁగ కున్నె?
రాముఁ డంచు నిన్ను రహిఁగొల్వఁ బండదే? కోర్కె రామచంద్రకవులయేళ.

క. మణిపూసలు సుతులు సతీ, మణి పూసలలోన దారమనఁ దగు రాజా
గ్రణివి భవత్కథ సంప, చ్ఛ్రణ మప్పారాయ! రామచంద్ర కవుప్పా! 3౧౪

మ. అవనీపాలుర కొంద ఱేని గవిరా జాలంబను ల్లేనిచో
వ్యవసాయం బొనరింపఁగా వలయునో? వాణిజ్యవృత్తంబునం

దవులంగా వలెనో? సదా పరిణతద్రాక్షాగుళుచ్ఛంపువా
చవులం దేలుచు సత్కవీశ్వరులు రాజా! రామచంద్రాధిపా. ౩౧౫

ఉ. పాటిలు నేమొకో గుడిశవాటుతనం బని కొంకునాళ్ళలోఁ
జీటికిమాటికిం బిలువఁజేయుచు నూటపదాఱు లిచ్చు మీ
బోఁటి ధరాపతు ల్గలిగెఁ బో యిఁక సత్కవితాపురంధ్రి కే
లోటులు లేవు మాతరములోపల నో పృథివీంద్రచంద్రమా. ౩౧౬

సీ. చదివినారము శబ్దశాస్త్రంబు తుదముట్టఁ జిరకాల మొక్క దేశికునియొద్దఁ
దిరిగినారము తెన్గుదేశమెల్ల శతావధానప్రచార ప్రధానముగను
రచియించినారము గ్రంథమ్ములొక్కక వీశ్వరుండే రచియించినట్లు
పొరపొచ్చె మింతేని బొరలకుండఁగ నిల్పుకొన్నార మేము నైకొనినమైత్రి

తే.గీ. యొక్కరేచేసి రవధాన మొక్కరూజి, వీట ననుమాటయును దీఱె నేఁటి తోడ
సరస? తిరుపతివేంకటేశ్వరకవీశ్వ, రాశ్రయణగేయ! రామచంద్రాప్పరాయ!

చ. జగతిఁ బ్రసిద్ధుఁడై కడుయశంబువహించుకవీంద్రుఁ గాని నీ
వగపడువానికెల్ల బహులార్థములిచ్చుచు సత్కరింప విం
పుగఁ గవితా రసం బెఱిఁగి మోదముతో నిడురాజుఁ గాని మే
మగపడువానికెల్ల నిటు లర్థులు గా మెపు డప్పరాడ్విభూ. ౩౧౭

మ. కవు లెల్లం దల యూచి మెచ్చఁగలవాక్చాతుర్య మింపొందు మా
నవరత్నంబులు మీరు మెచ్చఁగల విజ్ఞానంబు లేకున్న మా
కవులే చేసిరటన్న యాశ్రితకటాక్షం బొప్పఁగా నైన మా
నవరత్నంబులు స్వీకరింపఁగదవన్నా? రామచంద్రాధిపా. ౩౧౮

2 వ సం॥ ఖాసింకోట.

1. క॥ రామా! నీరేజదళ!, శ్యామా! సీతాభిరామ! జగదభిరామా!
కామాభిరామ! నత సు, త్రామా! రాక్షసవిరామ రవికులధామా! ౩౨౦

2. సీ. శ్రీవర్ధమాన మారెళ్ళాన్వయ క్షీరవారాశిపూర్ణ జైవాతృకుండు
భోజభూపతివంటి పోలుపుగాంచిన వేంకటాచలభూపాలు నాత్మభవుఁడు
నఖిలసస్యసమృద్ధమైన ఖాంసికోట రాజధానిగ నేలుబ్రాహ్మణుండు
మిశ్రభాష సంస్కృతమిశ్రభాష విద్యావినోది యాశ్రితపాలుఁడుం ఘనుండు

తే॥ గీ॥ వేంకటాచలనామ కోర్వీధవుండు, చైత్రమాసాది నీకు వసంతపూజ
తొమ్మిదిదినంబులధిక సంతోషవిజయ, విభవములు పెంపుచెందఁగావింపఁజేసె

*   ❁   *   *   *

తే॥ గీ॥ పదియవదినంబునందు సంపదచెలంగ, వేదవేదాంగనిధు లైనవిప్రవరుల
సమ్మతంబున నధికముదమ్ముగాఁగ, వఱలఁ బట్టాభిషేకోత్సవంబు నీకు

క॥ వనభోజనోత్సవంబుం, దనమిత్రులతోడఁ గలసి నాఁటినిశిం జే
సెను బహుళిత రానందం,బున విభుఁ డానందభాగుపూవుఁదోఁటన్ 323

తే॥ గీ॥ అధికముదమున నూటపదార్లు మొదలు, బహుమతులొసంగిగాయక వరుల సుకవి
వరుల నంపించెఁదరువాత వారువారు, జెలఁగిసంపత్కరముగ నాశీర్వదింప

చ॥ పదిబది నాఁటిరాత్రి జన పాలుని కొల్వున మంచియద్భుతా
స్పదములఁ బెక్కుచిత్రములఁ బల్వురిడెందములంగరంబునన్
మృదుమధురోక్తులం దనిపె మేటియనం దగుబుద్ధిశక్తికిం
గుదు రని మెచ్చుకోఁదగిన కొండలరావు బుధుల్ నుతింపఁగన్ 324

గీ॥ ఇంద్రజాలము వఱియు మహేంద్రజాల, కంబనుచుఁజూచితిమిపుస్తకంబులందు
వానిఁబ్రత్యక్ష మొనరించె వరుస నతఁడు, ఘార్వ చూపించెఁబిదప సెబాసనంగ

తే॥ గీ॥ తొమ్మిదిదినంబు లిట్లుసంతోష మెసఁగ, జెలువు మీఱఁగనిన్నుఁబూజించినట్టి
సరసు మారెళ్ల వేంకటాచలనృపాలు, తనయు రక్షింపుమయ్య సీతాకళత్ర

తే॥ గీ॥ పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి సంపూర్ణబుద్ధి, ఆయురారోగ్యములు సంపదాదికములు
నిచ్చి శ్రీరామచంద్ర! నీవెపుడుఁబ్రోవ, వలయు మారెళ్ల వెంకటాచలనృపాలు

సంస్కృతపు ఇనస్పెక్టరు, ఆర్. కృష్ణమాచార్యులుగారు

1\. ఉ॥ వేదమువృద్ధిచెందుత, వివేకము హెచ్చుత, శాస్త్రమందు నా
మోదమువొల్చుతన్, సమసిపోవుత మూర్ఖత, నాఁడునాఁటికిన్
బాదజు లాదిగాఁ గలుగు వర్ణములందును విద్య లొప్పుతన్
భేదములన్నిఁటన్ గలిగి పెంపలరుంచుత దేశమాతయున్ 325

2\. మ॥ వినుడీ! వైదికులార! మీ మనములన్ భీకుల్ దిగన్ ద్రావుఁడీ!
మనుఁడీ! మీ మతమర్మకర్మములతో, మర్యాద లీప్సైని గై

కొనుఁడీ! కృష్ణుఁడు దక్షిణాశ నడుగో గోగోపలోలాత్ముఁడై
జనియించెన్ మనకేమిలోప మిక ధర్మంబుల్ నిలచెన్ బోనుఁడీ. ౩౩౦

3 ఆ॥ వె॥ శాస్త్రకర్మమునకుసాహాయ్య, మొనరించె నాంజనేయమూర్తియపుడు రామ
మూర్తి, కిపుడు కృష్ణమూర్తికి, నాకృతియందుఁ దోడుపడియె నతఁడు బళిర!

4. ఉ॥ కాలపుబల్మిచే నిగమగాథలు పూజ్యము లయ్యెఁ బూజ్యమై
మూలనడంగె నాకలలు పూని పఠించిన వారిఁ బట్టి వా
సాలఁ గలట్టి నాగరికసంఘము గేలి యొనర్పఁ జొచ్చె నీ
గాలియు వానయున్ బోలియుఁ గాక భవత్కృపఁ గృష్ణసత్కవీ! ౩౩౨

5. క॥ కవివో? శాస్త్రివొ? రావువొ?, యవధానివొ? పంతులవొకొ? యాచార్యుడవో?
సవిశేషమ్ముగ నిన్నెటు, కవులు పిలువవలయుఁ? జెప్పఁగాఁదగుఁ గృష్ణా!

6. శా. స్వామీ! యేమనువాఁడ నీమహిని దేశంబెల్ల నింగ్లీషు భా
షా మూలంబగునట్టిపట్టున పరీక్షావ్యాజమున్ బూని నీ
వీమాడ్కిన్ జగమెల్ల సంస్కృతకలాహేలాలవాలమ్ముగా
ధీమన్మాన్యముగా నొనర్చితివి కాదే! కృష్ణమార్యాగ్రణీ! ౩౩౪

7. సీ॥ వేదశాస్త్రముల కాదిమూలంబైన యంచివంశమున జన్మించినావు
జన్మానుసరణంబు జవదాఁటకుండ నశేషశాస్త్రము లభ్యసించినావు
వేదశాస్త్రముల వెలత్తగ నిపుడని యింగ్లీషులోఁ బ్రవేశించినావు
ఉద్యోగ మది పూరుషోచితమని పరీక్షాధికారమున జాయనయినావు,

తే॥ గీ॥ కవితపూర్వపుణ్యమునన కలిగె వేంక, టప్పలార్యశాస్త్రితోడ యోగ్యసహరి
స్వామి! నీభాగ్యవేమని సన్నుతింతు, ఆర్యనుతచర్య శ్రీకృష్ణమార్యవర్య!

8. చ॥ మునుపు గుచేలుఁడున్నతిని బొందఁదలంచి యనంతగంబు కృ
ష్ణుని గనవెంచి యటుకులను సూడెద నైకొనురీతి నేను మి
మ్మును గని యున్నతిన్ గనెడిబుద్ధిని గానుకగాఁగఁ బద్యముల్
పనిగొని కొన్ని చెప్పితిని గండితె కృష్ణకవీంద్ర! నీపయిన్. ౩౩౬

పైవారి సంస్కృతోపన్యాసమునకు నాశువులో తెలిఁగించినది.

1. తే॥గీ॥ భాషలెన్నెనిగలవహో! భాషలందు, సంస్కృతంబుత్తమంబు తత్సరణిఁబోల
నితరభాషల కించుకయేనిగాదు, దాని కెన్నియొ హేతువుల్ తనరుఁజుండి.

2. క॥ అందు మొదటిహేతువు వినా, కందటికివి సుగమమే మహాశయులారా!
విందుమె! సంస్కృతమనఁ బే, రందరనెడి భాషనొకటిఁ బ్రబలినదానిన్.

3. గీ॥ "క్రొత్తక్రొత్తరూపమ్ములు క్రొత్తక్రొత్త, రచనలును దేవభాషలోఁ గాఁబ్రిలుపగిది
నన్యభాషలలోలే" వటంచు కృష్ణమార్యుఁ డేది సెప్పెనదియ సత్యంబుసుండీ.

4. తే॥గీ॥ మనకు నన్నివిషయముల జననియైన, వేదమీభాషలోననే వెలయుచుండ
యెవ్వరెఱుఁగని? దిటువంటిదెందులేదు, భాష ప్రాశస్త్యమునను బావనతయందు.

5. క॥ పావనత నట్టులుంచుఁడు, జీవముగల భాషయైన శ్రీ సంస్కృతమే
ఈవిధి శ్రవణశ్రీతి మ, పోవియు భాషలు పొసగ్గ విదినిక్కువమా.

6. తే॥గీ॥ ఇందులకనేకములు స్వామి యిచ్చినారు, తగినదృష్టాంతములఁ, నిదితగవినుఁడు
పొట్టకన్నములేని యీపట్టునందు, దీనిఁ బరియంతు శ్రీజను, లదిదీనిమహిమ.

7. తే॥గీ॥ విత్తకరిగానివిద్యను వెఱ్ఱియైన, సంగ్రహింపఁడుగద! నేఁడు సంస్కృతమును
జదువ నేఁటికిఁ? జదివెంబో? చదువనేమి, లాభమున్నది? యెందుకీలోభమిపట?

8. గీ॥ దీనిమాధుర్యమునకు సమానమైన, గానము మఱియెందు నేనియుఁ గనమియొ సుండి
కానిచో హూణమయమైన కాలమందు, నెందుకిచ్చటఁ గృషిసేతు రెల్లవారు?

9. క॥ అన్నమ్ము పెట్టునని యో, మన్నన కలిగించుననియొ మఱియుఁ ధనుమ్ సం
పన్నునిఁ జేయుననియొ యే, మున్నది? యుద్ధాన సుగుణమొక రసము వినా.

10. తే॥గీ॥ మాక్సుమూలరు మొదలగు మాన్యవరులు, లితరదేశపువారయ్యు నిందుఁగల్గు
నుత్తమాధుర్యమునకుఁ దామోడికాడె!, బట్టులైరెన్నఁదగినట్టి భట్టులయ్యు.

11. సీ॥ ఎందుకై పుట్టుటో యెందుకేగుటయొ? నాశంకనడఁచు నొక్క సంస్కృతంబె
సుకృతదుష్కృతములవెట్టులుండునో కో! నాశంకనడఁచునొక్క సంస్కృతంబె
జీవుఁడెవ్వండొకో? దేవుఁడెవ్వండొకో! నా!శంకనడఁచునొక్క సంస్కృతంబె
న్యాయమెయ్యదియొ? యన్యాయమెయ్యదియొ? నాశంకనడఁచునొక్క సంస్కృతంబె
తే॥గీ॥ ఇంతయొందుకు సామాన్యమెల్లఁ గనుచు, గలుగు మోగమును నేడింపఁగలిగినట్టి
దొక్క సంస్కృతభాషయే యొండు భాష, లిన్ని యోగ్యతలున్నవి సున్న సున్న.

12. తే॥గీ॥ ఇట్టిసంస్కృతభాషచే నిహముఁ బరము, గన్నవారలనేకులు గలరుగాని
నట్టులుంచుఁడు దీనికి నంత్రిపుత్రియైన తెలుఁగుబాసయు నెంతయగ్ర్యమహహా!

13. ఉ॥ నన్నయతిక్కనాదులు సనాతనులున్ దదనంతరంబు పె
ద్దన్నయు ముక్కుతిమ్మనయు నాపయిఁ గొందఱుఁ గన్నమాన్యతల్
విన్నవి కావె! మీరలు, స్వవేషము భాషయు నేరికేనియుం
మన్నన దెచ్చునంచెఱిఁగి మానకుఁ డాంధ్రమునందు భక్తియున్. ౩౪౯

14. గీ॥ ఆంధ్రదేశీయులార! మీరందఱొక్క, ప్రార్థనను గైకొనుఁడు దేవభాషయందు
కొంచెమేని పరిశ్రమ కొనవలెఁ జుఁడీ, దాన సులభంబుగా మీకుఁ దనరుఁ దెల్వి.

15. ఆ॥వె॥ ఆదిభాషయందు నంతో యింతో ప్రవేశ మబ్బకున్న వారి కందఱికిని
వందనములొనర్తు నెందుకందురయేని, తెలుఁగునందు మీరు దిగకుఁడనుచు

14. గీ॥ తెలుఁగు తెలుఁగనియుద్దానదిగుటె కాని, సంస్కృతమ్మనకన్నఁ గష్టమ్మె హెచ్చు
ఒక్కదానఁ బరిశ్రమమున్న జాలు, దాని, కిద్దానికో! రెంటఁదగుల వలయు.

క॥ ఓ సంస్కృతమా! నీకిఁక, శ్రీసన్నిధి కేగుదెంచెఁ జింతింపకుమీ
నీసఖుఁడు కృష్ణమార్యుఁడు, వ్యాసుండై యవతరించె వర్ధిల్లుమికన్. ౩౫౩

బందరు - జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రులుగారు.

1. శ్లో॥ భవదాదరకారణాదహం, నహి కించి త్ప్రథయామి దీనతాం
నహి పృచ్ఛతి పుత్రికే ప్రసూ,రపి నో యచ్ఛతి కిం బతాఽపరే. ౩౫౪

2. శ్లో॥ సదృశేషు భవద్భిరాదృతా, కరుణా సాఽపి మయి ప్రవర్తతామ్
సమయోఽయ మితి బ్రవీమి భోః,స్సకలం వో విదితం కలావతామ్. ౩౫౫

3. శ్లో॥ భృతకం తుమమాఽప్యతోఽధికం, వితరంతీతి బృహత్పురాత్పురా.
అపి పీఠపురాత్సమాగతం, సనుపత్రం త దుపేక్షితం మయా. ౩౫౬

4. శ్లో॥ క్రియతే యదివా శ్వవృత్తిరేషా, ననునాఽన్యత్రపరం త్విహైవ నూనం
ఇతినిశ్చితవర్తనస్య బాఢం, గతిరన్యత్ర కదాఽపి మే న భూయాత్.

5. శ్లో॥ నాఽహం మర్త్యోపహాసాయ, మయ్యనుగ్రహశాలినః
నమచ్ఛిష్యాః కృతార్థా వా, న మే కిం భృతకోచ్ఛ్రియః ౩౫౭

6. శ్లో॥ నహి ద్రవిణమస్తి కిం క్రియత ఇత్యపి ప్రోచ్యతే
తథాస్తు నహి తత్ర మే కిమపి వస్తు మిచ్ఛాపరం
కృత స్స్వసదృశేషు త న్నహి పరం మమైవైత ది
త్యతీవ హృదయే భవత్యనఘ సంశయ స్సన్మణే! ౩౫౮

7. శ్లో॥ పురా కాలే యావద్భృత్యక మిహకాలేఽపిచ తథా,
యదిస్యాత్తా మేఽస్మిన్ కథ ముదరపూర్తి గ్గృహిమణే
కలావికేత్రిత్వేఽ ప్యధికతసంసారభరణః
కవిత్వగ్రంథానామపి వినియయస్యాఽ స్పదమహం. ౩౬౦
8. శ్లో॥ క్లిష్టో మే సంసారో, గృహస్య నైవాఽస్తి దేయతా కించిత్
తదపిన పర్యాప్తమిదం, భృత్యకమితి తదేత దీశ్వరో వేత్తి. ౩౬౧
9. శ్లో॥ నైర్వ్యాజ్యా అపిచాంధ్రి పాఠనవిధా విద్యార్థి బాహుళ్యతః
కష్టంస్పష్ట మత స్తతోఽధికతరం మే జాయతాం జీవితం
దృష్టాంతోఽత్రిపురి స్థితా ముకురవత్కాలేజి రేవాఽస్తి భో
గౌరీనాథకలానిధే కిమపరం వాచ్యంభవాదృగ్విదాం. ౩౬౨
10. శ్లో॥ ఇదమేవ భవే ద్భవద్వశా,త్సకలానామపి తత్సభాసదాం
ఇతినిశ్చయత స్సుకల్పితం,తదిదం మాఽస్తువృథాకథాస్పదం. ౩౬౩
11. శ్లో॥ అన్యేషా మభివృద్ధితో నసహతే, సోఽయం, దురూహః పుమా
నిత్యేవంకతిచి ద్వదంతు మమ తేనైవాఽఽశయజ్ఞానినః
తద్వృద్ధి ర్మమ వృద్ధిరేవహి తత స్తన్మే పరంసమ్మతం
పూర్వాంగం త్వనవాప్యవృద్ధి మయతే నైవోత్తరాంగం క్వచిత్. ౩౬౪

బందరు, కృత్తివెన్ను జమీందారుగారు.

12. ఉ. గాయకుఁడౌనుగాక మతిగాయనియే యగుఁగాక పేర్మిమై
నీయెడకేగుదేర నొగినెవ్వఁడు దా సభఁజేసి తృప్తులం
జేయునో యట్టియీతని నశేషసుఖంబిడి ప్రోచు గాయనీ
గాయనగేయుఁడాహరి దయన్ బుచివెంకటరెడ్డినాయనిన్. ౩౬౫

బందరు శ్రీదొడ్డంపేట వాడరేవు రంగనాయకమ్మగారి దత్తపుత్రుని వివాహము.

1. మ. అమరుఁగుంచెత్రియసి మున్ను గా లలితనా నావిర్భవంబందఁ దా
నును పమ్రిపము మీాఱు రూపమును బూనుగ్ బుద్ధి బాముల్ మొదల్
తనసర్వంబు పరిత్యజించి సతిచిత్తం సెక్కు -కామేశ్వరుం
డనుదేవుం డిడుఁగాక భద్రములు రమ్యంబైన యీాజంటకున్. ౩౬౬
2. సీ. ఎవ్వానితండ్రి తానవ్వారిగాఁ గలసారస్య మెతిఁగినధీరవరుఁడు
ఎవ్వానితల్లి లోకైకప్రసిద్ధంబు లగుసద్గుణంబుల కాకరంబు

ఎవ్వానిమాతామహి యగుపెంపుడుఁదల్లి రంగాంబ త్రిభువనారాధ్యచరిత
ఎవనిభావుకుఁడు భూపవరుఁడయ్యును గవిత్వముగూడ రచియించు ధన్యతముఁడు

3. తే. గీ. ఎవనిభార్య నియోగులందెల్లఁ బెద్ద, పేరుగల వడ్లమన్నాటివారిపడుచు
అతఁడు శ్రీవిశ్వసుందరుఁ డనుగతార్థ నామకుఁడు వర్ధిలుత, జమీందారుఁడగుచు

చంపకమాలిక.

4, జనకుఁ డనన్ గవీశ్వరుఁడు శాశ్వతకీర్తి నమల్లి తల్లి పెం
చినయలరంగనాయకమఁ జెప్పిననోట మఱొక్కరిన్ వచిం
ప నగుదు రెల్లవారుఁ "గవిపండితసంఘ"మటంచుఁ బెట్టి నూ
తనమగుత్రోవఁ జూపినయుదారుఁడు బావ భుజంగరావు గా
యనజనగాయనీజనసమాదృతిచే నభిధానుకూల్యముం
గనుటయ కాక భూధరణకార్యమునందును నట్టివాఁడె వీ
రిని నిటులుంచి యీవయిపురీతి గణింతము నీదుభాగ్యపు
ట్టినయలచోటు వైదికపురీవి నియోగపుఁడెక్కుఁగూడఁ గ
ల్గినయది సర్వమున్ సుపథలీల ఘటిల్లుటచేత నే జయం
బునకు నివాసమయ్యె నిది భూసురరాజ? యిఁకొక్కమాట యెం
దునకునుగానికట్టుఁబడితో త్రివలం లేనికతానఁ గాదె! గా
యనజనగాయనీజనులు హాయిగఁ బాడుట దీనఁగల్గె నే
మనఁదగు శంభుఁడే యిటకు నాగతుఁడైనను నాటిరీతి హా
యిని గలిగింప నేర్చునె? యటేనియుఁ "బూరుష గాన మంగనా
జనములసంస్కృతం" బనెడి సామెతకున్ గతియేమి? పెండ్లినే
రొనరుచుకోఁగ నిచ్చఁగలయోగ్యుల కియ్యది మార్గదర్శిగాఁ
గనుపడుచున్న దట్లు తగుగాయకులున్ గవులున్ బ్రసిద్ధగా
యనులును గల్గుమేటిసభ లారసి యారసి నేఁడు కూపకూ
ర్మనియతినున్న నా కిపుడు మానస మించుక సంతసించె నే
మన? గదవాలరా జిటు సమాదరణం బొనరించి గాయనీ
జనకవిగాయకాదులకు సంతతముం బ్రతివత్సరంబు మ
న్ననల నొసఁగచ్చు నియ్యెడఁ గనంబడ విట్టివనుల్, భవచ్ఛుభం
బున నిది మొల్కయెత్తె నిఁకముందును నీవిని భార్యతోడిదే
యని మది నెంచి కాఁదగినయట్టిప్రభుండవు గాన సాహితీ

వనితను గీతితోఁ గలిపి భవ్యగతిన్ గనఁజేయుమన్ జమీన్
దనరెడితక్కుగేస్తులకు దారిని జూపఁగదయ్య! "భావ నీ
కును మఱి నీవు తక్కొరులకున్ గురువై" రని ముందువారు దీ
నిని గడుమెచ్చికొందురు జనించినకస్తురి వంశ మిక్కతం
బునను బరీమళించి కడుఁ బొంపిరివోవుచు "నోడరేవు" తో
వను జగమెల్ల మొల్లపుసువాసన నిండఁగఁజేయు నిక్కతం
బున నభివృద్ధి నందెదవు పూర్వపురాజులఁబోలి నీవు, శో
భనముగ విశ్వసుందరనృపా ? ధర యేలెద వార్య లౌనసన్. 324

క. మొదలన్ గస్తూరీసం, పద గల్గినయింటఁ బుట్టుబడసిన నిన్న
య్యది వీడునె ? నీవద్ధ్గా,ని దిగన్ ద్రావినను సహజనిత్వముకలిమిన్, 325

బందరు-"క్రికెట్టు మాచ్చి"

1. ఉ॥ శ్రీకరమై "బ్రిటిష్" ప్రభుత చెన్నలరారుత దేని కారణం
బై కడు విజ్ఞతాగతి ధనాఢ్యులు ఓఁడులుఁ గూడఁ గాంచి యు
ద్రేకపుఁ గృత్యముల్ విడిచి తిన్నని తోవ మెలంగఁ జొచ్చి ర
స్తోకయశస్కులై; బుధులు తోరము గాఁ దమ మెచ్చునట్లుగన్. 326
2. శా॥ "తేనాంపేటను" నిల్పి రాఢ్యులకు వృద్ధిన్ గోరి కాలేజి, య
న్యూనం బయ్యది యొప్పునెల్లయెడలన్ "న్యూయింగ్టు" నాఖ్యాకమై
దానంబొల్చు "సి, మారిసన్" దొరనితాంతఖ్యాతిమై ప్రిన్సిపల్
గా నాతండు వివేకులన్ సలిపి మేల్గా మన్చె భూపావళిన్. 322
3. తే॥గీ॥అతనితరువాతి 'ప్రినిసిప''లధికయోగ్యుఁ,డితఁడు'బ్లం'టనుదొగవయసెంతొ లేదు
పాండితీగరిమంబొ? యఖండ మితని,కతన మైనర్లు మిక్కిలిగనిరి తెలివి. 328
4. సీ. ప్యాసయ్యె 'బి, యే, సెబాసనఁగఁ 'గుమారమంగళాఖ్యాకుండు మైనరొకఁడు,
అల్లె యుత్తీర్ణుఁడై యలరె"యఫ్, యే" యందు మఱియుఁ గవిలుపర మైనరొకఁడు
శివగిరి మైనరు చెన్నొందెఁ బళువైద్యశాస్త్రనామకపరీక్షాప్రసక్తి
పొలుపొందెఁ బీఠికాపురపు మైనరు మెట్రిక్కను పరీక్షను దాఁ గృతార్థుఁడగుచు
గీ. మఱియు నీతఁడు భాషాభిమానియై వి,శేషధనదాత యగుచు మనీషిహితము
గాఁ బ్రవర్తించు వాఁడయ్యె ఘనతయిట్టి, దెల్ల బ్రిటిషు ప్రభుత్వమేయిచ్చె నిజము.
చ. వెలమజమీనులం దితఁడె విన్నను వొందెను హూణవిద్యనం
చెలమిని గాంచుచుండఁగ నహీనబలాఢ్యుఁడు సత్కులీనుఁ డు

జ్జ్వలుఁ డలతేలపోల్ విభుఁ డసాధ్యుఁడు పీఠపురీశుఁ డెట్లొ య
ట్టులె యదియే పరీక్షను గడుంగడుఁ దేలి ముదంబొనర్చెడున్. ౩౮౦

6. క. ఘోషాయాస్పత్రి యొకం, డీపత్కాలంబు కిరిఁదనే యీతఁడు ని
శ్శేష బుధులు మెచ్చుచు సం,తోషింపఁగఁ గట్ట జేసె నుజివీటిపురిన్. ౩౮౧

7. ఉ. వీరలఁ గాంచి రే మిగుల వేడుకఁ జెందుచు నుండు నంత ను
య్యూరిజమీనుదారుఁడు మహోన్నతుఁ డొక్కటఁ "బ్యాంకుచేసెఁ" దా
నాటిన "ఫార" మీ సుకృతి యంతియ కాక తెలుంగునందు వి
స్తారపుఁ జేర్మిఁ గల్గి యటఁ దజ్ఞత కొండొక సంగ్రహించెడిన్ ౩౮౨

8. శా. ధీరత్వమ్మును జేర్మి పెంపుఁ గడు వర్ధిష్ణుత్వముం గల్గు న
ప్పారాయాన్వయభూషణుం డితఁడు సంపత్కాముఁడై రంగయ
ప్పారావున్ దనతండ్రి నెల్లగతులన్ బ్రఖ్యాతిలో మించి చె
న్నారుంగా వుత మేటిసత్కృతుల కాహ్లాదంబు సంధింపుచున్. ౩౮౩

9. సీ. రంగయప్పారాయరాజేంద్రుఁ డీతని దత్తుఁగాఁ గైకొన్న తాతగారు
రహినొప్పు వెంకటరంగయప్పారావు కడుపార నీతనిఁ గన్నతండ్రి
ఆయనరాణి యీయనఁ గన్నతల్లి తా జనియించె వెల్లంకిసత్కులమున
కన్నతల్లియుఁ దండ్రి కొన్నతండ్రియును వీర్వరికింప మిగుల విద్వత్కృతుల బ.

తే. గీ. ఘనత లవారలంట? యెటుగలుగదితని, కఖిలవిద్యాపవృద్ధి యటంచు వీరి
వంశచరితంబు నెఱిఁగినవారు పొగడ, మాటికి నెసంగు నుయ్యూరి మైనరెప్పుడు.

తే. గీ. మఱియు నుయ్యూరిమైనరు మనుచుతల్లి, బంధుజ కల్పవల్లి పరిబల కృపార్ద్ర
హృదయమే యీతనికి సదా యెల్లసుఖము, లొసఁగు వేయొక్కదేవర లొసఁగనేల?

తే. పరమయోగ్యుఁడు బాలికాపాఠశాల, లాదిగాఁగల సుకృతకార్యములొనర్చె
నేన్పతి భావ్యకారు లాయీన్పపాల, సుతుఁడు వల్లూరిమైనరు సొంపుని ఫు.

తే. గీ. ఇతఁడు తన తండ్రివలెఁ జాలవితరణగుణ, శాలియై శీలియై నృపపాళి, "యశ్, సె
బాసనఁ బరీక్షలందుఁదాఁ బ్యాసుగాంచి" వృద్ధి గలయత నానాఁట విధునిపోల్కె.

ఆ. వె. మఱియు నందిగామ మైనరు నేఁటివ, త్సరము ప్యాసుసేయఁజను మెట్రిక్యు
లేషననుచుఁ గోంచె లేఁతయయ్యు నితఁడు బుద్ధి నెంతయేని పెద్ద నిజము.

తే. గీ॥ 'జగడ' మైనరు కడుబుద్ధిశాలి యితని, కతన న్యూయింగ్లు నధిక విఖ్యాతిగాంచు
ననుచుఁ జెప్పట కావంతయైన సంది, యమ్ము లే దితఁ డిట్టిఁడయగు ధ్రువంబు.

15. సీ. ఘనపండితుండు వెంకటరామసూర్యప్రకాశరావు గుణరాశి, జ్యోతి
షమున విద్వాంసుఁడై జగతిఁ బర్విన సూర్యరావు నెవ్వానికి రమణఁ దాత

లతఁడు శ్రీతిరువూరి కధిపతియగు నైన కెలమిఁ దాతలయంత యొఱుకగలిగి,
వర్ధిల్లఁగావుత భగవంతుని యనుగ్రహంబు భృశం బవలంబనముగ ౩౯౧

తే. గీ. మఱియు మీర్జాపురంబేలు మైనరులును, దండ్రి రాజబాబయ్య కుదారయశము
గలుగునట్లు వర్ధిల్లుదుగ్గాత మిల్లె, యెల్ల మైనరు లెసఁగుత మెసక మెసఁగ ౩౯౨

16. సీ. బందరు "కాలేజి" ప్రిన్సిపల్ సుశ్లాఘ్యతరవర్తనుఁడు పెన్నుదొరయొకండు,
కృష్ణాకలెక్టరై కీర్తిఁ జెన్నారు నిస్తులుఁడు శ్రీబ్రైడువుడ్ దొరయొకండు
బందరు కోర్టులోఁ బ్రాడ్వివాకుఁడు సుమచిరకీర్తి కోల్‌రెడ్డి దొరయొకండు
మఱియుఁ దక్కుంగలమహితు లాంగ్లేయులు నాంధ్రులు యోగ్యతాఖ్యాతయశులు

తే. గీ. మాచియానందమందెడి సొంపుమిగుల, నిట 'క్రికెట్ మేచి' యనునాటనిందఱునుజ
మీనుదారులాడిరి బహుమానితముగ, నదిఁ బరస్పరజయకాంతు లదనములుగ.

17. మ. తిరువూర్మైనరు తక్కుమైనరులకీతిన్ 'కోర్టుఆఫ్‌వార్డ్సు'తో
మతి సంబంధము లేకయుండినను సంబంధమ్ము గల్గించెఁ దం
డ్రిగసజ్జత్వమె; దీనిఁబట్టియె కడున్ విద్యాభిమానంబు పెం
పెలుఁగ న్నేర్చుఁ దిరూరి ఱేఁడని జనంబెంతే వినోదించెడిన్. ౩౯౩

18 సీ. ఎవ్వానికొమరుఁడు నెవని మేనల్లుండు సీ, మారిసన్ గారిశిష్యమణులు
బందరుకాలేజి ప్రిన్సిపల్ పెన్, దొరగారిశిష్యులలో నొకం డెవండు
ఈ మైనరులయంద యెసఁగెడు తిరువూరి మైనరు ఱేఁడు కుమారుఁ డెవని
కెవఁ డింద ఱియ్యెడ కేతెంచుటకు నిట్టికారణ మొక్కఁడు గల్గఁజేసె

తే. గీ. నతఁడు తనరారుఁగాత శ్రీయుతుఁడు సుప్రసిద్ధ వెల్లంకివంశాబ్ధి శీతకరుఁడు
గనుతుఁ జిన్నవెంకటరామరావు దైవకృపకుఁ బాత్రుఁడునై కృతకృత్యుఁడగుచు.

తే. గీ. లీల 'నూయింగ్టు' ననెడి కాలేజిలోనఁ, దనుకులమువారు ప్యాసయి తనరిననట్లె
మరి పమిర్జాపురంపు మైనరులును దిరువూరిమైనరు నభివృద్ధి నొలిఁగాంతురు. ౩౯౪

శ్రీరాజారామ చంద్రాప్పారావుగారి నిర్యాణము.

నూ జి వీ డు.

1. చ. కలి నొకటైదువేలపది గాఁదగుశాలిశకంబు చంద్రదృ
క్కులభధగల్ ప్రసంగఁగ జగద్ధితుఁ డప్పయరావు రామచం
ద్రిలలితనాముఁ డేగ సురనాథునిఁ జూడఁగ సౌమ్యవత్సరం
బలవడఁ బూర్ణిమన్ నలువదావవయేటను మాఘమ్మునన్. ౩౯౫

2. శా. ఓసౌమ్యాబ్దమ? యెంత జేసితివి నీ వోహో? దయాశాలి వి
ద్యాసంపన్నుఁడు రామచంద్రవిభుఁ డత్యానంది. యాధీరు స్వ

ర్వాసిం జేసిననీదుసౌమ్యతకు నేవా రొప్పవారింక, నీ
కేసంతోషము గల్గె! నిక్కతన నోసీ! గోముఖవ్యాఘ్రమా! ౩౯౮

3. ఉ. రాజులు లేరె? లోకమున రాజులుగాఁగల రేమిలాభ? మీ
తేజము రంజకత్వమును దేఁకువ లోకువగానికీర్తియుఁ
భోజునివంటి పాండితియుఁ బొల్చెడివాఁ డెవఁడో వచింపు మిం
కీజనపాలురందు ధరణీశశిఖామణి? యప్పరాడ్విభూ. ౩౯౯

4. సీ. తల్పు గొట్టినయంత దాన మిచ్చెడి కొండ్లు గలరె? యీ నాఁటి లోకమున నెందు
తా జ్వరమ్మున మున్నురి వార్షిక మ్మిచ్చు మేటివదాన్యు లీనాఁటఁ గలరె?
పన్నుగా వార్షికం బెన్ని యర్పించుభూనాథుండుఁ గూడ నున్నాఁడె యిపుడు
"వారంటు" గైకొని వచ్చువానికిఁ బోలెఁ గవి కిచ్చుదాత లిక్కడఁ గలారె?
తే. గీ. వహ్వారే? నీకుఁ జెల్లె నీవార్షిక ప్ర,దానచాతురి యిందుల కేనె సాక్షి
యొంతకవివైన నగునుగా కెవరు నూతు,నయ్య? యీ నాఁడు రామచంద్రాప్పరాయ!

5. శా. దాతల్ లేరనికాదు వారిదరికిన్ ధైర్యమ్మునన్ బోదుమో?
యేతేఁన్ మఱివారు బందుగులుగా నీవమ్మఁ బ్రేమింతురో?
యీతీ రెక్కడనుండఁబోవ దకటా? యే మెందఱిన్ జూడ మో
దాత్పృష్యంబ? యనాథవైతి గదె? తథ్యం బప్పరా వేగుటన్. ౪౦౧

6. మ. ఘనవంశమ్మునఁ బుట్టినాఁడ ననుచున్ గర్వంబు గైకోవు వి
ద్యను సంపూర్తిగ నేర్చియున్ వినయమున్ దైవారఁ గైకొంటివో
యనఘా? యెల్లర కీవు నచ్చెదవు నీకా? యెల్లయం దెవ్వఁడో
మన మెక్కన్ విను మప్పరాయ? యిదెసుమ్మా? నీకు దోసంబనన్. ౪౦౨

7. మ. అవివేకుల్ గడు దుర్మదాంధులును మర్యాదావిహీనుల్ నృపుల్
కవినింద్యుల్ ధ్రువ మంచు నీ వెఱుఁగు టక్కాదంబరీకావ్యమం
దు విశేషమ్ముగ రాజనీతికడఁ బంక్తుల్ నీవు గుర్తించిన
ట్టివి వేవోళ్ళ వచించు నారస్పుపట్టీ? రామచంద్రాధిపా. ౪౦౩

8. ఉ. నీవును మంత్రియున్ మఱియు నేనును "సారటుపై" "షికారుగాఁ"
బోవునెడన్ శిరోగ్రితముల్ వసనమ్ములు కొమ్మరాపిడిన్
ద్రోవఁబడంగ నీవచని తోకొనివచ్చి యొసంగినట్టి నీ
యావినయంబు రాజకుల మం దెటఁ గన్పడె నప్పరాడ్విభూ. ౪౦౪

9. సీ. వినయంపుఁగనివి వివేకివి రాజకార్యధురంధరుఁడవు గర్వంపుఁ దెలవు
నెఱుఁగనివాఁడవు పఠుసవనంబు నీపేర్విన్నమాత్రినఁ బెటిలిపోవు

విద్వాంసుఁడవు లోకవిదితచరిత్రుఁడ వనుకంప కీవ ముఖ్యమగుతావు
సత్కళత్రుండవు సంతానశాలివి భోగివి మిగులవిరాగివి రఘు. ౪౦౧
తే. గీ. రామభక్తుండ వతులపరాక్రమైక, శోభితుఁడ వుత్తముఁడవు యశోమయుఁడవు
వట్టినుతి కాదు మీగురువరుఁడు వాన,మామలస్వామి యిటు సాక్షి మానవేంద్ర!

10. ఉ. ఇప్పుడుచెప్పితిన్ భవదహీనగుణమ్ములు కొన్నికొన్ని, మా
యప్పనరేంద్ర? నీసముఖమందు వచింపఁగ నేరనైతి నీ
వొప్పవటంచెఱుంగుదును, నున్నది యున్నటులేని జెప్పినన్
గొప్పకు నుండ్రుగాక నృపకోటులు నీ కెనవత్తురే విభూ. ౪౦౨

11. చ. ఎనిమిదియేఁడులాయె నిను నేఁ గని నాఁటనుగోలె నీధనం
బును దినుచుంటి నంచు నుతిపూనికఁ జేసితినంచు లోకులా
డను మతి సాహసింతురను “డా”టాకకొంతయు నాకు లేదు నీ
గానము లెఱుంగనట్టి మొరకుల్ సరకుంగొనకున్న లెక్కయే. ౪౦౩

అంతఃపురపరామర్శ.

చంపకమాలిక.

పతి గతియించెఁగాయని యపారపుదుఃఖము నందుచున్న మీ
మతి కిక నేమిచెప్పిన సమాశ్వసనం బది గల్గఁబోదు దు
స్థితు లిటువంటి వెంతయు సతీతిలకమ్ముల మిమ్ముఁబోంట్ల నా
ర్తిఁ గనఁజేయు టబ్బురమె! ధారుణి నెందఱో భర్త లుండియున్
గతిచెడి మాకవిత్వసతి గాటపుదుఃఖము రామచంద్రస
త్క్షితిపతి లేమిఁ గాంచి కడుదీనతఁ గుందుచునున్న దెందఱో
పతులు గలట్టియీపురి భవత్పతి స్వర్గతిఁ జెంద మేటిదు
ర్గతి తన కబ్బెఁగా? యనుచు గద్గదికన్ బ్రజయుం దనా
రతస్థితి వెలిఁబుచ్చుచున్న, దిటుచేకులు నింతటితెల్వి తేటలున్
ధృతియుఁ బ్రజానురాగమును దేజముఁ గొంకొకయింతలేనిపాం
డితియును మంచియోరుపును నేరుపు గల్గినరాజు దీనికిన్
వితగ నుతింత్రు కొందఱు వివేకులు నే నెపు డట్టివట్టిప
ద్ధతి గననంచు నీపతి యథార్థముగా నెఱుఁగున్, భవన్మనం
బు తగ నెఱుంగు నన్ను, మిముబోంట్లకు దుఃఖము గూర్చుధాతదు
ర్మతి కిఁక నేమిసేతుఁ, బలుమాటలు నేమిటి కొక్కమాట, మీ
పతి కొకమీరె కాదుగుఁడి! పండితులున్ గవులున్ గుణానుర

త్తత గలయెల్లవారు సతతమ్మును గుందినఁ దృప్తి గల్గునే?
నుతియనుకోకు మమ్మరో! యనుంగుఁగవిత్వముపాలిభాగ్యముల్
మృతిఁ గనెఁగాని నీపతి సుమేయయశోమయకాయుఁ డెన్నఁడున్
మృతిఁగనఁబోఁడు నిక్కమిది మిక్కిలి నమ్మఁగదమ్మ! దాతృతా
సతియుఁ గృపాలతాసతియును సంస్కృతభారతభారతీమహో
న్నతియును నీవునుంబలె ననాథతఁ గుందుచునున్నవారు నీ
పతియెడ నీవునుంబలెనె వారుఁ బతివ్రత, లట్టివారిబ
ల్వ్రెత లుడుపంగ దమ్మ? సువివేకిని వీవ మనంబులో నిటుల్
ధృతిచెడి కుందుచున్న నిఁక ధీరతకున్ గతియేమి? యింతకున్
సతమె శరీరముల్? వినుము సజ్జనమాన్యుఁడు నీదుభర్త, సం
తతిఁ గడుఁ జక్కనైనది ముదంబునఁ గాంచినవాఁడు కల్గుసం
తతి యదియెల్ల నున్నతవిధమ్మున నుండఁగ వేటిమోదపున్
గతియదితప్పు, దుఃఖమునఁగా నెటువంటిదొ? లేశమేనిఁ దా
మతి నెఱుఁగండు ముద్దులకొమార్తయుఁ గోడలుఁగూడ మన్మలన్
గుతుకముమైఁ గనంగలుగుకోరికయున్ మదిలో నెఱింగినాఁ
డతులితుం డాతఁడన్నిటను నాయన కెందును లోటులేదు, జీ
వితమిటు లెందు నెవ్వరికి వీసము వ్యర్థముగాకయుండ సం
గతముగఁ బోయె? నాయువునఁ గల్గెను గొంచెమొకలోప, మయ్యెడన్
శతధృతికిన్ వివేక మది చాలకపోయెను, నెంబదేడులేన్
బ్రతుకఁగఁజేయఁడయ్యె, నటుపాల్పడినన్ మఱికొన్నిముచ్చటల్
ధృతి ఘటియించుఁగాని, విను దేవి? సమస్తమునందుఁ బూర్తి దే
వతలకె లేనియప్డు నరపాలురకున్ గతి యెక్కడమ్మ? సు
స్థితి నిఁకఁ గాంచి పెద్దలును జిన్నలుగానికుమారులన్ గొమా
రితలను దేర్చి, వీరలకు రేపటు నెల్లుటఁ గల్గుశ్రేయముల్
గుతుకమెలర్పఁ గాంచఁదగుకోర్కి వహింపఁగదమ్మ! నీయెడం
బతి "కడధీరురాలనియుఁ బ్రాజ్ఞతలోఁ గను మించు" నంచునున్
సతమును నమ్మి టిప్పుడు ప్రశస్తికిఁ దేఁగదవమ్మ! సమ్మతిన్. ౪౧౫

మన్మలజన్మదినోత్సవసందర్భమునఁ జెప్పినది.

తే. గీ. రామచంద్రాప్పరాయల కేమిగాని, యెల్లవిధములఁ గడుఁ గృతకృత్యుఁడతఁడు
ఈమహోత్సవ మాయన లేమిఁజేసి, మనకు సంతాపకర మనుకొనఁగనయ్యె.

శ్రీమైలవరపు జమీందారుగారు.

1. మ. పటుకీర్తిప్రథితప్రబంధరచనాపారీణ విద్వత్కవీ
ట్పటులోక్తిస్ఫురణావధానకలనాసందర్శనోత్సాహ? వేం
కటనారాయణరాయ? నీదుపభ వేడ్కన్ జూడ రాలేకపో
వుటకున్ గారణమున్ వచింతునిదె మీ? భూపాలచూడామణీ. ౪౧౭

2. క. శ్రీవేంకటనారాయణ,రావునకున్ శుభపరంపరాభివృద్ధికినై
దీవించి వేంకటేశుఁడు, శ్రీవినవము వెలయ మనవిచేసికొను నిటుల్. ౪౧౮

ఉత్పలమాలిక.

3. శ్రీలలనామనోహరువిశేషకృపన్ సుజనాలవాలమై
భూలలితాంగికొప్పలగుభూషణమై యలరారునట్టి శ్రీ
మైలవరంబు నేలుగుణమాన్యుని ధన్యుని సూరనేనిభూ
పాలకులేను నిన్ను భగవంతుఁడు పేర్మి నఖండుఁ జేసి స
చ్చీలతనున్ బ్రకాశగతిఁ జెందఁగఁ జేసెడిఁగాక, యేరికిన్
బోలని శత్రువైరి విను భూప! పరేచ్ఛను లోఁగియుండుటల్
స్కూలునఁ దెల్గు "టీచ"రని యున్నత్రిలు కొందఱు నన్ను సారెకున్
హేళనసేయుచుండినను నిప్పరి యోగ్యులు సేయుసత్కృతిన్
జాలినయంతసంతసము స్వాంతమునం గనుచుందు, "హిందుహై
స్కూలుసొసైటి" నాపయినిగూర్మి విశేషము చూపు దీనిలోఁ
జాలదినమ్ములుంటి నొకచక్కని నేనొకయేడువత్సరాల్
తాలిమి నుండు నన్నదిది తద్గతయోగ్యతగాని చాపలా
వాలుఁడనైననాదుగుణవత్త యనంజన దోసపాల? మీ
పాలికి "సెగుదెంతు"నని పత్రిక నంపియు వచ్చుపూనికన్
జాలనొనర్చియున్ దుదకసత్యవచస్కుఁడనైతి నోధరా
పాల? పరీక్షకాలమిది, బాలురు వ్రాయుచునుందు వేళఁ ద
త్పాలకు లుండఁగావలయుఁ బండితు లాదుల కంతముఖ్యమై
గ్రాలకయుండినన్ సెలవు గైకొనివచ్చుట చిక్కుదయ్యె. మా
స్కూలునఁ గొన్ని "రూల్సు"లవి క్రొత్తవి పుట్టుకతానఁ జుండి మీ
పాలికివచ్చునాకు నొకపాటిదియున్ సెల వబ్బదయ్యె, వి
ద్యాలలనాతనూజులు నిరంకుశులయ్యును నేఁటికాలపుం
జాలునఁ బ్రింగి పొట్టకయి చాలఁ గృశించుటఁ జేసి శృంఖలా

కీలితులట్లు వేఱొకరికిన్ వశులై చరియింపనయ్యె నే
నోలి దినంబులైదు నెల వొందఁగఁజాలకపోతిఁ, బాత్రపుం
గోలయులేదు చేయఁదగుకొండొక కార్యముఁగూడ లేద, యీ
కాలమునందు వచ్చుటకుఁగా "నెల వీయరె" యంచు నే నిటిన్
బాలకు లొప్పరైరి తలవంపు ఘటిల్లె, "స్వతంత్రితాస్పదున్
బోలఁడ యేమహాత్ముఁ, డని పూర్వులు సెప్పుట నేఁ డెఱింగితిన్
జాలఁగృపావిశేషమున సత్కృపఁ జేసెదునిచ్చ వైనషీ
లోలురుమీఁద "రం"డనుచు లోఁబడనే వ్యవధానముంచి గుం
తే లిఖియించిపంపితిరి తేఁకువకల్మిని జాబు, నేనునున్
"మైలవరంబుఁ జూతు"నని మానసమందునఁ బొంగితిన్, దగుం
గాలము చేకుఱెన్, గవులగాఁవమన్న నెఱుంగనట్టివా
ర్వాలపులైరి సర్వమును బాగుగనున్నను గొప్ప "రూల్సు" మీ
పాలికి వచ్చి నాపయిఁ గృపన్ గలవయ్యుఁ గ్రియానుకూల్యపున్
జాలునఁ బోమి మాకటిది సంభవమయ్యెఁ, గృపాళు? యొప్పదో
మైలవరంబు వచ్చెదను మానను మిమ్ములఁ జూచెదన్, సదా
నూ్కలునఁ దెల్గుటేచరగ నోలుచునుండునె? యీప్రియంబె నా
పాలికి నెల్ల కాలమును బట్టిపలార్యుచు జాతకమ్ములోఁ
గ్రాలెడినే? యికన్ గొలఁదికాలములో గురుఁ డేగువంచు న
చ్చీలుఁడతండు రాహువుఁగతి జేయఁగఁ జేయఁడు నాకరీ; గురు
శ్రీలోలయున్ స్వతంత్రినిఁగ జేయను జాతక మేనెఱుంగనున్
జాలను నిట్టులుండియు నెపన్ దనుపాపకి నమ్మునూనికిన్
జాలియు రాకపోవుట విచారము సేయుటచే ఘటించె, నే
నూ్కలునందుండి పాలనలనెమ్మనుపింపఁ "గనాల్గలేక భూ
పాలుని జూడఁబోవు ?? భావ్యము గా"దని సంశయించితిన్
"నూ్కలున నుండ నేల?" యని కొండొక సందియ ముండవచ్చు న
చ్చీలురు మీకు, నిందులకుఁ జెప్పఁగఁజాల సదుత్తరంబు, నా
పాలిదియింటయొప్ప, గురువమ్ముగ దేశములన్ జరించు ని
ర్వ్యాలలితుల్ గృపాలకులయాప్రుతిన్గ యొకింతపర్గియున్
గ్రాలి యువంక నావలె నొకానొకటన్ దగులు స్నృపాల? యీ
నూ్కలు విన్న "కుటుంబమునకున్ గృతి యె"ట్లను సందియమ్ములో

డోలల నూఁగఁబోవ, "నిఁక డొంకెది?" యన్నను "శుద్ధవైదికుల్
స్కూలునఁ బెట్టికొంటి" మని స్కూలుకమిటి కడుఁ జింతిలున్ గదా?
"పాలకునాజ్ఞలేక తమపాలికివచ్చిన" నంచుఁ గొంకితిన్
"గోలశరంబుఁ దూర్చపయి రోకటిపోటెటు దప్పికోనగున్
ధీలలితుండు మీకడకుఁ దిగ్వతిసత్కవి యేగుదెంచు, భూ
పాలకునొద్దనుండుటను పండితలక్షణ మాతఁడల్లె వి
ద్యాలయుఁ డైవపోల్పఁగధరాధిపుసన్నిధి నుండె, నేనొ యీ
కూలికి నాయితంబయితిఁ గొండొకలోపము లేదుగాని భూ
గోళమునందు నెల్లెడల గొప్పమహామహు లుండురి వారి స
చ్ఛీలముఁ జూచి యక్కతరఁ జెందెడిలాభము దూరమయ్యె, సు
శ్రీలకు నేమి? సత్సభలు సేయుచుఁ గాలముపుచ్చుకంటె, నే
కాలమునందు సత్కవికి గౌరవముండదు ప్రజ్ఞలేనిచోఁ
బోలును గాక యెవ్వటనొ పొట్టకునై కనిపెట్టుకుంటు; నా
కేల? నృపాల? రాజులను లెంకలొ యుండియుఁ బ్రజ్ఞ యుండియున్
స్కూలున "నమ్మమాట" యనుమన్ బొడిమాటలు చెప్పికొంచు గో
పాలునకేతి మండెనఁ; నృపాలురు లేరె? నృపాలు లక్కటా?
యీలలి కేమఁ బండితుల నింతకుఁబూన్నము సమ్మతింప రే
చాలనివారొ? యింకలకుఁ జాలఁ బ్రియమ్మొనర్చువారగ నీ
కాలమునందుఁ గూడ సిరికాంతుఁడు కొందఱు మిమ్మువంటి స
చ్ఛీలురు సత్కవిత్వపరిశీలకులన్ స్పృశియించె లోటులె
దేల? [illegible]తాంబుబంధనము? [illegible]యునేనియు జీవితంబు వి
ద్యాలలనాయనోహరు లహర్పతితేజులు పూర్వులట్లు నే
నోలి నృపాలకావ్యము సూచికొనం బ్రియమొంతు, శిష్యులా
బాలురకున్ జయ[illegible] బాలకసంతతికిన్ సుఖంబు మా
స్కూలునకున్ వసంతము లనుగుణ[illegible]కాండ్రకు సేమ, మింక మా
పాఠ్యమికి నేగి [illegible] వెసఁగాక, పిల్చి భూ
పాలురఁ జూచుమన్ గవనవైభవులన్ బ్రియమరించుకొంచు, స
చ్ఛీలవద్ద్విద్యాలకు సేవలు సల్ప [illegible]గాక, నా
పాలికిఁ [illegible] తనపాకయుఁ [illegible] స్మరించునాపయిన్
భాళి యొకింత వాఁపయినమై ననుఁ బూర్వులతోడఁ జొన్పి స

చ్ఛిలుఁడు బ్రహ్మపండితుఁడు చెప్పినముక్కలకుఁ ఫలమ్మెట్లొ
తెల్పుచుఁగాక, యిన్నిటికి ధీవరమాన్యులౌ మీరు, హిందు హై
స్కూలధికారు లేర్పఱచు క్రొత్తవిశేషములు న్నిమిత్తమై
చాలగ హించుచుఁగాక, కవిజాతికి స్వేచ్ఛ యొసంగుఁగాక, నా
పాఁటివేల్పుటావున బ్రబంధఫలావళికల్పవల్లి స
చ్ఛీలఁ గాటపట్టు, సుఖసేవధి బంద రెసంగుఁగాక యీ
పోరికి రాకయున్నయెడఁ బొత్తములెన్ని రచించియుంచినన్
గాలిఁగఁజేయుటబ్బ దిట వ్రాయవలెన్ మతికొంత యుల్లస
చ్ఛీలుఁడు భైరవాహ్వయుఁడు స్నేహితుఁ డిల్లొగినిచ్చి శిష్యుఁడై
యేలిరి నన్నుఁ జూచె నదియెల్లను దేవుఁ డెఱుంగు, నాతఁడే
శ్రీలకుఁ దానకంబయినసేవ్యకళాలయమందు ముద్రణం
బోలి మదీయగ్రంథముల కోపికమైఁ బఠించె నట్టి శ్రీ
లాలయుఁడై కృతజ్ఞతకునాకరమై తగువానికిన్ గృపా
వాలుఁ డొసంగుఁగాక భగవంతుఁడు మేటిసిరుల్; భవద్యశ
శ్రీ లలరారుఁగాక కవిశేఖరవర్ణ్యములై, బుధాగ్రణీ
లోలత మీకుఁ జేకుఱుత, లోకములోఁ బతియేరికన్న మీ
పాలి కిటందు వచ్చుత మపారముదంబునఁ గొన్నినెళ్ళలో. ౪౪౩

రెడ్డిపోలవరము పాఠశాల.

1. సీ. శ్రీజార్జి భూపాలశేఖరు పట్టాభిషేకోత్సవమునకుఁ జిహ్న మనఁగ
శ్రీపోలవరమున నాపోలవరపురీనాయకుం డగుకృష్ణరాయఘనుఁడు
కట్టించినట్టి సెకండరీపాఠశాలను దొలుదొల్త విన్నను మెరయ
గోదావరీ మండలోర్వరతరకరగ్రాహియా యెగ్న్యూ ఘనునిచేత
శంపరీధావివత్సర భాద్రపదపు, బహుళపక్షంబునను శనివారమందు
నవమితిథియందుఁ జేయించె గృహప్రవేశ, మహామాన్యులాశ్రితుల్ వెలసికొలువ.

2. సీ నిలిపినాఁడఁట విద్య నేర్చి పెంపెక్కిన శ్రీపోలవర ధరిత్రీవిభుఁడు
తెలిచినాఁడఁట యశస్కరుఁడు గోదావరీకలితమండల కరగ్రాహిమౌళి
పోషింతురఁట ప్రజాభ్యుదయ మారయు కళాచతురులు పాలకసమితివారు
చదువువారఁట సుహోచ్ఛ్రయము సాధింపఁగాఁ జాలువిద్యనుగోరుబాలురెల్లఁ
బోలవర మున్కిపట్టుఁట పుణ్యపురుషు లెల్ల దీవించువారఁట యిన్ని వృద్ధి
సద్ధతులఁ గల్గి యలరుఁనీపాఠశాల, కొలఁది కాలములోన హైస్కూలుగాదె. ౪౪౪

3. చ. తర తమ భావ మెన్నుచు సుధామధురోక్తులకేని కైతలో
మెఱుఁగిడఁ జాలు నెవ్వనిసమేధితబుద్ధిమహత్వచాతురీ
పరిణతి యట్టి పోలవరపాలుని వేంకటకృష్ణరాయభూ
వరుని రసజ్ఞుఁగాక యలభారతి వేఱొకయింట నుండునే. ౪౪౬

4. క. శ్రీయి. బీ. ఎల్విన్. ఐ. సీ. యస్. దొరగారి నెపుడు శ్రీకాంతుఁడు దీ
ర్ఘాయుర్దాయ మితోధిక,మై యొసఁగెడి పదవి నొసఁగి యరయుంగాతన్. ౪౪౭

5. శా. నీతీరమ్మున నున్న పోలవరము న్నీతి ప్రధానంబుగాఁ
జేతశ్శుద్ధికరంబుగా ఘనతగా శ్రీజార్జిరాజేంద్రవి
ఖ్యాతప్రాభవ మూతకోలగఁ గడంకం బ్రోచుమీకృష్ణభూ
నేతం గోర్కులొసంగి ప్రోచుకొనుమా నిత్యంబుగోదావరీ. ౪౪౮

6. సీ. గోదావరీనదీతుల్యలచే నదీమాతృకంబై పొల్చు మండలంబు
ఆశ్రితకల్పకంబైన ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరస్వామి పెరుచోటు
ప్రాణరాజన్యపాల్యలు ప్రాణవిద్యాప్రవీణులౌ భూపతుల్ వెలయునాఁడు
భుక్తిముక్తులు రాజభక్తులు గలప్రజా కాండంబు నిండుబంగారుకొండ
గౌతమీమండలము వొల్చుఁగాత సాధు, వర్తనుండును దురాగ్రహకర్తనుండు
నగుకరగ్రాహి యేకాల మరయుచుండ, జార్జిభూపాలు సత్కీర్తి పదలునిండ.

7. క. ఆయుర్భాగ్యములధికము,లై యెల్లసుగుణములును నితోధికములుగా
మాయేలికయగు కృష్ణా, రాయనికిన్ శుభములెల్లఁ బ్రబలుంగాతన్. ౪౫౦

గుంటూరు డి॥ చేబ్రోలు.

1. సీ. కావించుచున్నాఁడు గాఢోత్సవమ్ముల నాగేశ్వరస్వామి కద్భుతముగ
సేవించుచున్నాఁడు శివపదాంభోజమ్ము లశ్రాంతభక్తిచే నహరహమ్ము
రావించుచున్నాఁడు రాజమాన్యులఁ గవీంద్రుల గాయకులను బండితులహితుల
భావించుచున్నాఁడు పరమార్థమునకు సంపదలెల్లఁ గతృణప్రాయముగను.

తే. గీ. దేవభక్తనికులము స్వీకరించు,చున్నవాఁడు సదాశీస్సు లున్నవాఁడు
పిన్నవాఁడయ్యు యశమునఁ బెద్దవాఁడు, శోభితుండు సీతారామయాభిధుండు.

2. సీ. నతవరప్రదుఁ డైననాగేశ్వరస్వామి పరమాద్భుతం బైనకరుణవలన
నమృతవాక్సారస్య మమర వర్తించుసత్కవులయాశీర్వాదకలనవలనఁ
దనవర్ణమున మేటిఘనతఁ గాంచినపెద్ద లైనవారియనుగ్రహంబువలన
నన్నదానాదుల నాహ్లాదమును గాంచుబ్రాహ్మణోత్తములదీవనలవలన

తే. గీ. నాయురారోగ్యసంపద లనుకలంబు, వృద్ధిచెందఁగఁ జేఁబోవ్రిల వెలయుఁగాత!
దేవభక్తుని సద్వంశదీపకుండు, శోభితుండు సీతారామయాభిధుండు. ౪౫౨

3. చ. తనయుఁడుజుం ద్రోణర్పసుకృతమ్ముల కెల్లను గారకత్వముం
గొని ఫలభాక్త్వమందునను గొండొకభాగముఁ బంచికొంచు స
జ్జనసుతి పాత్రుఁడై కరుయశమ్ము గమించెను నట్టి దేవభ
క్తునికులనామణుజ్ ఁవుఁడు కూరిమి నేలు ననంతరామునిజ్. ౪౫౩

శ్రీమంగళగిరిలో శేషగిరిరావు పెండ్లి.

1. ఉ. చేసెను నిన్ను గేస్తుఁగ నృసింహుఁడు మంగళశైలనేత, త
ద్దాసుఁడవై బుధప్రివరదాస్యము మానక, పుత్రిపౌత్రి బా
భాసుర మైనగేహమున భద్రము లెప్పుడు నుప్పతిల్ల మేల్
వాసియు, వన్నెయుం గలిగి వర్ధిలు శేషగిరీ! గిరీట్కృపన్. ౪౫౪

2. సీ. గద్వాలభూపాలుఁ గననేగు నప్పుడు, నాత్మకూర్ నృపుఁ జూడనరుగునపుడు
వనపర్తి నరపాలుఁ గననేగునపుడు గుంటూరి సౌరి కేగుతరియందు
వెంకటగిరిరాజు వీక్షింపఁ దవున, వేంకటేశుని జూడ వెళ్లునెడల
నాసరాట్పురి కేగుతరుణమందున వినుకొండపురికి, గరుగునప్పుడాన

తే. గీ. నిన్నుఁ గనకుండ వేగననింద వోయి
శేషగిరిరావుకతన నీసేవ గలిగె
వారి బోత్రవుము గారణవన వుతోడ
గిలితబహుశాంగా! మంగళగిరినృసింహా. వెం॥ శా॥ ౪౫౫

3. చ. తగునర్థిన్ సుజనాళి గానకము వెంతన్ బోసినజ్ దానిలో
సగమే కొని వారికిజ్ వనములజ్ సంప్రాప్తిగావించు ధ
న్యగుణశ్రేష్ఠుఁడు మంగళాచల నృసింహస్వామి రక్షించు శే
షగిరీ! తిర్పతివేంకటేశ్వరదయాసంప్రాప్త నిన్నెప్పుడుజ్. తి॥ శా॥ ౪౫౬

శ్రీమత్పంచపా జాగీచక్రివర్తి హర్గాభి షేకపద్యములు.

సరస్వతి పత్రికవ్రాసినట్లు మేము (తి॥ వెం॥) వ్రాసినవి.

1 సీ. అఖిలసామంతరాజాగ్రగణ్యనరేంద్రమౌళుల శ్రవణాలాలితంబు
ధీశ్రీప్రధాన నావర్తి నగోత్తమ రత్నీసు మనుష్యాంఘ్రియూనితంబు
సేవాఁగమాగమానేకనానాప్రస్తుతయాంత్రితా ప్రాంతమార్గాంతికంబు
యశో నయాసాగరణసామంతరాజిక నవోన్మేషప్రసన్నాంచితవోష్ఠికృతంబు

లలితవీచీపరంపరాక్షాళితపలితె, మైన మరుద్వర్ధకముచేత సంభ్రమముగాత
స్వాగతము ముందు వేరిరెరాజార్జివిభుల, కమగ ఢిల్లీపురప్రవేశమున యమున. ౧౯౧౭

2. సీ. అది ధర్మరాజు సంపదమీఱ ముద రాజసూయంబు చేసినచోటు దేవ
అది శూరమాణిక్యమైన పృథ్వీరాజు కోటఁగట్టించినచోటు భూప
ఇవి కుతుబుద్దీను విదితప్రతాపంబుఁ జాటింపఁగలజయస్తంభ మధిప
యివి సార్వభౌములై యీ నేల నేలిరయేలిక లుండుగోరిలు రాజ
అనుచుఁ గనిపింప ఢిల్లీ పురాతిశయముఁ, గనుచు నానందముగ వానికారికలును
వినుచుఁ బండువు మాసఁగావించుమయ్య, ఘనముమయ్యాయముల్ జార్జి మానవేంద్ర!

3. శా. హిందూరాజ్యభరంబు బాహుయుగళిన్ హేలాగతిం దాల్చి య
స్పందశ్రీ విలసిల్ల ఢిల్లినగరప్రాచీనసింహాసనం
బందారూఢి వసించు నీకఖిలసౌఖ్యశ్రీచిరాయుఃప్రగల్
సందీపించుత నీప్రజల్ మనుత నిచ్చల్ జార్జిభూమీశ్వరా! ౧౯౧౯

4. సీ. కుశలమా! చిత్త మందురు సముత్పాదనాధారశక్తిశక్తివైరిరాజ
ఆరోగ్యమా! చిత్త సంగోపితానంతవైనపీనినవద్యవైద్యరాజ
క్షేమమా! చిత్త మక్షీణదాక్షిణ్యసంగతసద్వృత్తతాదరతేజ
ఆనందమా! చిత్త మాలంబితాన్వయాచారకప్రసప్రజాచరితప్రాజ
యంచు సేవాసమాకారితావనీశ్వ, రాగ్రముఖసార్వభౌమ వాక్యప్రకటన
భాగ్యము లభించె నిండియాపత్రికలను, మాకు నేఁటికి జార్జిభూమీకళత్ర!! ౧౯౨౦

5. సీ. సార్వభౌమపదంబు సంతరించిన నీసముచితశ్రీ సంతసించినాను
సకలసౌఖ్యంబు లొసంగి కాపాడిన నీయవ్యాహృతిఁ జింతించినాను
ప్రకటించినాను నాటకముందు నీపండితి పట్టాభిషేకవైభవము నెల్ల
వర్ణించినాను నీపట్టాభిషేకంబు లందక్ మహాపురీమండనంబు
సకలసామంతనరపాలమకుటమణివి, లాంఛనతి ఢిల్లిసింహాసనంబుఁ
జైకొనెడు నిన్ను తించిన కవులకవిత, నేఁడుప్రకటించితినిజార్జినిర్జరేంద్ర! ౧౯౨౧

మా పేరఁ బ్రకటింపఁబడిన పద్యములు.

1. శ్లో. పారమ్యం లభతాం పునస్సురధికం ప్రాలేయశైలేశ్వర
శ్రీరామేశ్వరసేతుమధ్యనగరీ సీమంతసీమామణిః
శ్రీజార్జిక్షితిపాలపాలనకలావిఖ్యాతపుణ్యోద్భాషిత
శ్రీసింహాసనవాసనాతతశుభశ్రీ రద్యఢిల్లీపురీ. ౧౯౨౨

2. సీ. కలుగదే? సర్వలక్షణలక్షితాకృతి శ్రీపురంబగు కాళికాపురంబు
ఉండదే? జనవశానుపమాన విత్తధీమత్తంబు బొంబాయిపత్తనంబు
రంజిల్లదే? కృతామరావతీనగర సంఘట్టనంబగు చెన్నపట్టణంబు
నెగడదే? యలత్రివేణీతీరబోధిత ప్రాగార్యజనభోగ్య యగుప్రయాగ
కీర్తిధారేయులైన యాంగ్లేయదొరలు, పట్టభద్రిత నీయందె కట్టుకొనిరి.
బ్రతికి చెడ్డను ప్రాగ్గౌరవప్రపత్తి, యూరకేపోవు ఢిల్లి? యెవ్వారికైన. ౪౬౩
3. శా. ఢిల్లీపల్లవపాణి నిన్నరయ నృప్తిన్ జూడ నున్నాఁడు యా
వల్లోకప్రథమాన సేతునగరీ ప్రాలేయశైలాంతరా
పల్లీపక్కణపట్టణస్థిత కుటీప్రాసాదసౌధావళీ
ఫుల్లాకారపటుండు జార్జినృపుఁడీపుణ్యంబు సామాన్యమే. ౪౬౪
4. సీ. సకలరాజన్యమస్తకమణీదీపనీరాజితుండగు ధర్మరాజునాఁడు
అంతఃపురంబవై చెంతఁబాయని నీకుఁ దేజుదెచ్చిన పృథ్వీరాజు నాఁడు
ఆసేతుశీతాచలాచలాచాలితాస్థానుఁడైన శహాబదీను నాఁడు
నిఖిలకామ్యంబైన నీసింహాసిరి నైఁగాగ్రిలిన పెఱఘాను పాలనాఁడు
నీవు చెందినయానంద మిపుడు నొలిగె, మధ్యకొన్నాళ్లు లేకున్న మానెఁగాని
జార్జిభూపాలసేవాసమార్జితప్ర, తాప కీర్తిభరంబ? ఢిల్లీపురంబ! ౪౬౫
5. మ. కరులశ్వంబులు రత్నముల్ మణులు బంగారంబు హారంబు లం
బరము ల్కానుకలొసంగి ధర్మజుని ము న్నభ్రాసనా సీనుఁ జే
సిరి నీక జేసిరి నేఁడు జార్జినృపతీ! శీతాద్రిరామేశ్వరాం
తర రత్నాకరమేఖలాధిపతు లందర్నాల్గువేలేడ్లనుక్. ౪౬౬
6. మ. బహుకాలాగతపాండితీయుతము సప్తద్వీప విక్రాంతమున్
గుహనాదూరము వాంఛితార్థ ఘటనా కూలంకషంబైన దీ
మహి నీపాలన మెల్లపాలనములన్ బాగైన దీ రెంటి కీ
రహిఁ జేకూరిన యానుకూల్యమును సంరక్షింపు జార్జీశ్వరా. ౪౬౭
7. మ. అరులన్ ముంచుచుఁ దేల్చుచు న్నృపుల కార్యావర్తదేశంబు ము
న్నెరపెన్ దుఃఖము దాను కల్లవడె గానీ? నేఁటికాంగ్లేయధీ
వర నైపుణ్యముచేత దానిసుడియుం బైఁ బడ్డగోనాఁగి న
చ్చెరువై యున్నది జార్జిభూప! సరిసశ్రీఁ దేఁగదే దానికన్. ౪౬౮
8. సీ. స్థాపించిరుత్తర దక్షిణ ధ్రువ దుర్గమాధ్వంబులందు జయధ్వజంబు
ప్రకటించిరి పతాక ప్రకృతిలోపలి మూఁడుగుణముల మూఁడురంగులను జొనిపి

చేయించుకొన్నారు చేతనాపని నీళ్ళచే నిప్పుచే గాలిచేతఁ గూడ
నార్జించినారు ప్రజ్ఞాతిశయంబున నైదుఖండముల రాజ్యం బొకింత
ప్రజల విశ్వాసమును దృఢ పఱచినారు, రిపులనిశ్వాసములు సంహరించినారు
పెంచినా రిండియా సుప్పగించినారు, ఏలుకోవయ్య జార్జిభూపాల! దాని.

9. సీ. గ్రహియింపుమా! నన్నుఁ గాపాడుమా! యంచుఁ గరము చేతికొసంగు కామదాత్రి
ఏరాజ్యమునొసంగ గారాని సార్వభౌమాభిధాన మొసంగి నట్టి సాధ్వి
ఏరాజుల కొసంగ కేటిదాఁచిన మేటిహీరంబొసంగిన వీరలక్ష్మి
ఏరీతినడిపింప నారీతినడచెడు సారస్య మెఱిఁగినచారుగాత్రి
ప్రతినిధులచేతనే పుస్తె పంపకుండ, పెండ్లి నాఁడైన మొగము చూపించుచుంటి
విడియె నీనాఁటి గౌరవం బిండియాకుఁ, జాలు మాకిది పదివేలు జార్జిభూప

10. సీ. బెదురుగుండెయు పిక్క చెదురు లేకుండ నీగౌరవంబు నీకాఁగినారు
నిఖిలవస్తువులు కానికలఁగాఁ బంపించి నీకుసింగారంబు నింపినారు
మాటి మాటికి భంగపాటు లేకుండంగ నీసతీభావంబు నిలిపినారు
సతతసూర్యప్రేక్ష్య సామ్రాజ్యలయ్యు నీసిరి యసూర్యంపశ్యఁ జేసినారు
ఆంగ్లరాజులు పోషితు లైననేమి, పాపె నారీతి జార్జిభూపాలకుండు
పేరుగలభర్తపొం దొక్క టేయిమైనఁ, జాలదా సాధ్వికో యిండియాలతాంగి

11. సీ. కడిపెడుఁ బిడ్డలఁ గన్నపూతచరిత్ర, జనులు తల్లిగ నెంచుకొనినసాధ్వి
అతి దయావతి భాగ్యవతి సర్వ సమురాలు సంతురాలు సద్వృష్టవంతురాలు
నైన శ్రీవిక్టోరియాకు మనుమండవు, పరమశాంతుఁ డగు నెడ్వర్డుకొడుకవు
రాష్ట్రియాప్రజ కధిపతిస్వాతంత్ర్య, మిచ్చిన వాఁడ వీ విండియాను
వలచినాఁడవు నీశైశవమువనుండి, చక్రవర్తివి కాఁబోవు సమయమేగు
దెంచె ననురక్తబలము చూపింపుమయ్య, జార్జిరాజేంద్ర వైభవనిర్జితేంద్ర. ౮౭౨

12. సీ. ప్రభుభక్తి మాతృవిశ్వాసంబు పితృభక్తి దైవభక్తియు పూర్వధనముగాఁగ
పితృవైరి మాతృవిద్వేషియు రాజద్రోహకులును ఘోరపాతకులుగాఁగ
ప్రభువు దేవాంశసంభవుఁడు తల్లియుఁ దండ్రి ప్రజకను కథలు శాస్త్రములుగాఁగ
ధర్మవిశ్వాసకృతజ్ఞతావిధులు నిత్యం బొనరించు కృత్యములుగాఁగ
భరతఖండనివాసులు బ్రతుకువారు, గాన వారిస్వభావంబు గరిచు మెఱిఁగి
పాలనము సేయుమయ్య భూపాలమౌళి, జార్జిరాజేంద్ర! వైభవనిర్జితేంద్ర!

13. సీ॥ రాతిపై రాతు సారాతిభావంబు భావించి చిత్తంబు లర్పించువారు
గుణశూన్యు లోచనాగోచరు గుణజాలమెంచి మన్నించి కర్పించువారు

అనృతగాథలును సత్యములంచు మదుల కెక్కించి నమ్మకముపుట్టించువారు
భక్తితత్పరమైన పారవశ్యముచేత నితరకృత్యము లసహించువారు
ప్రతినిధుల రాజబుద్ధి, కన్నడేడు ప్రభువు, గుణములెన్నుట, సత్యవాక్కులనువిశ్వ
సించుటయును, రాజభక్తిఁజూపించు టేమి, భరము హిందువులకు జార్జిధరణినాథ

13. సీ॥ భక్తితోఁ బూజింపఁబడెడి మాదేవాలయంబులెల్ల మసీదు లైననాఁడు
"భాంచోద్ధలంకోరు" బాపనయ్యా యంచు నాల్కచేఁ దిలకము ల్నాకునాఁడు
పసుచుకుట్టిది వీధిఁ బడిపోవ జంకి మేడల మూలమూలల డాఁగునాఁడు
సన్యాసులగు మతాచార్యవర్యుల బోడినెత్తులపై మూటలెత్తునాఁడు
రాజభక్తిని విసువని మాజనంబు, సకలసౌఖ్యంబులిడి మతాచారవిధుల
నోము మీయెడ నది మాపురాకభరంబె, జార్జిరాజేంద్ర! వైభవనిర్జితేంద్ర!

15. సీ మామేలెఱింగిన భూమీంద్రులందువచ్చిన వారలెవరో వచ్చెదరుగాక
మాకు మాఱుగ బంపు మానవీయులను మెచ్చినవారలెవరో మెచ్చెదరుగాక
సమపాయ మనఁజాలు సదుపాయనంబు దెచ్చినవారలెవరో దెచ్చెదరు గాక
కోరుకోఁదగినకోర్కులు దెల్పు "సద్ర" నిచ్చిన వారలెవరో యిచ్చెదరు గాక
పోకయుండిన పట్టాభిషేకమిపుడు, కాకపోవని రాక నిరాకరింప
కీకరణి తావకీన కృపాకరంబు, మాకుఁ జూపించితివి జార్జిభూకళత్ర. ౪౭౬

26. సీ. పోనేర్చిరి విమానములమీఁదనె "బిలోన్సు" మాటలేకయె నుడుమార్గములకుఁ
దెలియ నేర్చిరి దివ్యదృష్టిచేతనె తంత్రులరయనుండఁగనె వార్తాళినెల్ల
నరయ నేర్చిరి తపోగరిమచేతనె ధూమశకటిలేకుండ దేశంబులెల్లఁ
జూడ నేర్చిరి భూమి జాడలెల్లెడల వ్యాపులు లేకయే యోగ బలముచేతఁ
గాలవశమున మాతోఁటిపనతతులు కు, కాలమున కేగుదెంచె మీపాలనంబు
కలిగ నవియెల్ల మీబుద్ధిబలముచేత, జార్జిరాజేంద్ర? వైభవనిర్జితేంద్ర? ౪౭౭

17. సీ. తస్తాకి రాజయం త్రివిద్ధ ఘనభూము వరిగి క్రమ్మరవచ్చె నదియెమాకుఁ
గనుమాయ నడఁచు మార్గమ్ములు గతియించి మరల మాకవియె సంభవములయ్యె
నాపగల్ సేయు కీలాలకుల్యలు వోయి మరల మాకవియె సంప్రాప్తమయ్యె
మహిమవుక్ సేయు సంభ్రమములు పొలివోయి యవక్రస్మృతతటస్థమయ్యెమాకుఁ
బరమరాజ కార్యపద్ధతుల్ నశియించి, మరల వఱలె నవియె మాకుఁ గాని
మాపదముల కన్నమాన్యత్వ మొనరించె, నాంగ్లరాజ పాల నాతిశయము. ౪౭౮

18. సీ. మాదేశమున లేని మహనీయ కార్యముల్ మీతో సమముగఁ గల్పించినారు
మేమెన్నఁడెఱుఁగని సీమవస్తువులెల్ల మీ చేతి మీఁదఁ బంపించినారు

మామేల భిలషించి మాబుద్ధి మీఁదనే మీరాజకార్యముల్ మెలపినారు
మాభాషలోలేని మహనీయశాస్త్రముల్ మీభాషలోన నిఁపించినారు
దొరతనంబన్న మీదికా దొరతనంబు, మీపురముతోడ మాహస్తినాపురంబు
సాటి పొందింపలేని యీలోటుకూడఁ, దీర్చితివి నేఁడు జార్జి ధాత్రీకళత్ర!

19. సీ. పాలింపుమా మేటిభరతఖండము పరిశీలింపుమా మంచి చెడ్డలెల్లఁ
దోలింపుమా దుర్మతుల నావలకు ననుకూలింపుమా ప్రజకోరికలకు
ఏలింపుమా నేల యెల్ల రాజులచే నివాళింపుమా కీర్తివశల దిశల
గాలింపుమా దేశకష్టంబు లెఱిఁగి సురాళింపుమా వైరిరాజబలము
బిడ్డలంబోలెఁ బ్రజలఁ భావింపుమయ్య, విశ్వమెల్లను వశము గావింపుమయ్య
విమతులను మాటలేక జీవింపుమయ్య, జార్జిరాజేంద్ర! వైభవనిర్జితేంద్ర! ౨౦

10. సీ. మహి నేలు శ్రీజార్జి మహనీయునకు సార్వభౌమునకు శుభంబు ప్రబలుఁగాక
అతనిదేవేరి లోకైకదివ్యచరిత్ర మేరీకి సుఖము చెన్నారుఁగాక
అతనిసంతతిలోన నగ్రజుండైన యెడ్వర్డున కిస్తాప్తి వగలుఁగాక
అల్బర్టులోనైన యతనితమ్ములకెల్ల ననుపమానానంద మబ్బుఁగాక
వీరలకుటుంబమే మనధారుణికి సదాప్రభుత్వ మొనర్చుచుఁ దనరుఁగాక
నేఁటిశ్రీజార్జి ముత్తవ్వ నాఁటియాయువు, వొంది చిరకాల మీనేల నోముఁగాక.

21. సీ. ఏయమ్మ మనరాజ్య మేలుకారణమునఁ బల్లభూములుగూడఁ బండఁదొడఁగె
ఏతల్లి మనధారుణీతల మేల్మిహేతువున దుర్భిక్షంబు తొలఁగిపోయె
ఏమాత మనహిందుభూమి నేలుటఁజేసి వసుమతీనామ మన్వర్థమయ్యె
నేయంబ మనకెల్ల నీశ్వరియైన కలిమ్మిన నెన్నొ యంత్రములు గలిగె
ఆవిక్టోరియారాణి యమ్మహాత్మ, రాణి పేరిటి శుభగాత్రి కఖిలసుఖము
లబ్బుఁగాక శ్రీజార్జికి ననుఁగుగూఁతు, రైనవిక్టోరియాంబకు నమలగుణకు.

22. సీ. ఎవనితండ్రి జగమ్మునెల్ల నేలినచక్రవర్తి యెడ్వర్డుభూపాలకుండు
ఎవనితల్లియన రెండవలక్ష్మియౌ ప్రజ జననినాఁ జను నలగ్జాండ్రదేవి
ఎవనిపితామహి యీరేడు లోకమ్ములేలు సామ్రాజ్ఞగదీశదీఁటు
ఎవని దేవేరి భూమీశకుటుంబమ్ము గాంచ ముద్భవంబందినట్టిమేరి
అతఁడు శ్రీజార్జి యనఁగ నీయనఘుఁడిపుడు పట్టభద్రుండగుచునుండెఁ బ్రబలభాగ్య
మేమనుచుఁ జెప్పవలెనీతఁడేసఁగుఁగాక, యింద్రుఁడై చంద్రుఁడగుచు నుపేంద్రుఁడగు మ

23. మ. మనరాజ్యంబటునుండి యేలెఁ ద్రిజగన్మాన్యాత్మురాలైన యా
ఘనవిక్టోరియరాణి యామెకొడుకుల్ గాంక్షింపఁ డీదేశమం

ముదఁ బట్టంబును గట్టికొంట కిపు డీదోశ్యాలి శ్రీజార్జి హా
స్తికకేతెంచును బట్టభద్రతను నిస్సీమానురాగమ్మునన్. ౪౮౪

24. ఉ. వాగలకన్న నెక్కుడగు వైభవముల్ మనకిచ్చి పేర్మి పెం
పొంగఁ బ్రజావళిన్ బ్రజలయట్లు భరించు నితండటంచు శ్రీ
వారిటకేగుదెంచుటె యవారిగ సారెకుఁ జాటుచుండె నో
ధీరులు సింధువుల్ కడునుదీర్ణత దీవనలిందు జార్జికిన్. ౪౮౫

25. చ. అనువదియేండ్లు గాఁచుపయి నబ్బెను దండ్రికిరాజ్య ; మీతఁడో
ధనుభరించె నేఁబదియు దాఁటకపూర్వమె ; నూటికింకనో
క్కొర తరువాయి ; దేవుఁడుశతాయువునిచ్చెడుఁగాక యామను
ర్వ్యజనులెల్లఁ బల్కుడు ధ్రువంబుగ నల్లెయొనర్చితీరెడున్. ౪౮౬

26. సీ. ఆరోగ్యమిడుఁగాక యసుఁగు డర్కుపవిత్రాపునకు శ్రీజార్జి భూపునకు నెపుడు
ఐశ్వర్యమిడుఁగాక యగ్ని యగ్నిఁబోలె శుచియైన శ్రీజార్జి శూరమణికి
భోగంబులిడుఁగాక భోగిరాట్టిలఁదన్నుఁబోలె నో మిడుజార్జి భూవిభునకు
వాక్సిద్ధినిడుఁగాక వాక్పతి వాక్పతివలెఁ బల్కు శ్రీజార్జివల్లభునకు
ప్రజలుజయవెట్టుదురు గాక ప్రజలుగాక, యింతకంటెనురాజ్యలక్ష్మి యుండగుచు
నెల్ల దీవులనేతఁడేయేలుఁగాక, మనకుసంతోషమొసరించి మనుచుఁగాక. ౪౮౭

27. సీ. రాజ్యంబునెంతుమా ? రవియైన నొకనాఁడు దిరుగలేఁడన్నంత దేశముండె
సంతానమెంతుమా! సార్వభౌమపదంబులందఁగాఁదగినప్రఖ్యాతులైరి
దేవేరినెంతుమా ! దివిజలోకమువారికేని లభ్యముగానియింతియయ్యె
ఆవాసమెంతుమా! యాలమణిప్రపంచబు నతకరింపఁగఁ జాలునట్టిదయ్యె
అన్నిటనుబూర్తి గన్నరాజాయన్న నీకు, నేమియాశీర్వదించెద మీసుఖంబె
సుస్థిరంబగుఁగాక యేసుఖముగోరు, దగఁ దయఁజేకూరుఁగాక రాజాయధిపమౌళి.

28. సీ. మీకవులంబోలె మాకవీంద్రులఁగూడ ననురాగసంపత్తి నరయుమయ్య
మీపండితులఁబోలె మాపండితులఁగూడ గౌరవంపుఁబ్రపత్తిఁ గాంచుమయ్య
మీవేదములఁబోలె మావేదముల్ గూడ వృద్ధిచేసెడుపూన్కి వెలయుమయ్య
మీద్వీపమునకన్న మాద్వీపమునయందె మాతృభావముచూపి మనుపుమయ్య
యెల్లెడజయంబుగొనుమయ్య యేలుమయ్య, శతము పైకొన్ని యేండ్లుకొసరుపడంగ
సకలక్షితిపతిమౌళిక టేశ్వరులఁబేర్మ, నలుగలిఁ బంగ ఘనుమయ్య యలరుమయ్య.

బందరు హైస్కూలులో శ్రీ చక్రవర్తిగారినిగూర్చి

1\. మ. కలుగుంగావుత "జూబ్లిఫీష్టు"నకుఁగాఁ గళ్యాణపారంపరల్
చెలఁగుంగావుతఁ దత్సతీమణికి తచ్ఛ్రేయోభివృద్ధుల్ సదా
యలరుంగావుత వీరిసంతతికి నిత్యంబున్ సుఖావాప్తి ని
ర్మలకీర్తిన్ జగమేలుఁగాత మితఁ డామ్నాయమ్ము లోహో! యనన్. ౪౯-౦

2\. వ. ఎవనిపరిభుత్వహేతువున నీమహాస్కూళ్ళకు ద్రవ్యమెంతయో
శుభకరమై లభించె, గుణసింధు వెగం డొనరించె రాజధా
నివిధికిఁ బాత్రమౌగతి ననిందితమౌ మనఢిల్లిపట్టణం
బవితథమైనకీర్తి నతఁ డార్యహితుం డగుఁగాత మెల్లెడన్. ౪౯-౧

3\. సీ. ఈవత్సరముపోలె నితఁ డెల్లకాలమ్ము మనభూమిఁ బాలించి మనుచుఁగాక
ఈవత్సరముపోలె నితఁ డెల్లకాలమ్ము మనకు నానంద మ్మమర్చుఁగాక
ఈవత్సరముపోలె నితఁ డెల్లకాలమ్ము మనమీఁదఁ బ్రేమంబుఁ బెనుచుఁగాక
ఈవత్సరముపోలె నితఁ డెల్లకాలమ్ము మనవిద్యపై బుద్ధిఁ జొనుపుఁగాక
తే. గీ. దైవ మీతని కెల్లప్పు డీవిధముగ, సుఖము నారోగ్యమును నిడి యఖిలరాజ
భూషితపదారవిందుఁగాఁ బొసఁగఁజేసి, ప్రోచుఁగావుత జగమెల్లఁ గాచుఁగాత.

4\. సీ. మనమీఁదనే కాక మనచక్రినొలయునృతములపైఁగూడఁ బ్రేమమున బొదలు
మనయందునే కాక మనవేషభాషాదులందునఁగూడ నానందమందు
మనవైపుననె కాక మనమాచరించు కార్యములపైఁగూడ గౌరవముచూపు
మనవంకనే కాక మనదేశసంస్థానములయందుఁగూడఁ దా నొలుకుఁ బ్రేమ.
తే. గీ. ఇతఁడుమనకు తోడగుటకీక్షితియొసర్చి, నట్టిపూర్వపుణ్యంబుశ్లాఘ్యమగుఁగాదె?
చక్రవర్తిత్వ మిటువంటిసత్పురుషున, కబ్బిశోభించుటది యొక్కయక్కజంబె. ౪౯-3

5\. శా. ఎంతోదూరమునుండి తన్నుఁ గనఁగా నేతెంచియున్నట్టి స
త్పౌరుల్ సంతస మంద నొక్కయెడఁ దా నవ్వారి కవ్వారిగాఁ
జెంతన్ దర్శన మిచ్చి యాదృతమతిన్ జెల్వొందె నేరాజు ధీ
మంతుం డాతఁడు జూబ్లిఫీష్టునఁ? సామాన్యుండె చర్చింపఁగన్. ౪౯-౪

6\. ఉ. ఈతనినే వరించుత జయేందిర, యీతనినే సదా యశ
స్ఫీతి వరించుతన్ జనులప్రేమయు నీతనినే వరించుతన్
భూతియుఁగూడ నీమనవిభున్ వరియించుత, మీతనిన్ గుణ
స్ఫీతి వరించుటన్, సకలనేతకు లోప మొకండు కల్గునే? ౪౯-౫

7. ఉ. ఏగురుతల్లులున్ మఱియు నేగురుతండ్రులు నుందు రందులో
బాగుగ నేలురా జొకఁడు, పార్థివపత్ని యొకర్తు సుండు, స
ర్వాగమసమ్మతం బిది కలార్థులు? కోనియెడ న్నితాంతమున్
మీగురునందుఁబోలెఁ జెరి మెడ్ గని వర్ధిలుఁడయ్యె? తత్కృపన్. ౪౯౬

శ్రీరాజా రావు గంగాధరరామారావు బహద్దరుగారు, ధవళేశ్వరము.

1. శ్లో. శ్రీమానాశ్రితరక్షణక్షణగుణ స్స్వాత్రి సర్వప్రద
స్సత్సంతానవిభాసుర స్సునగవీజేగీయమాన స్స్వయమ్
శ్రీగంగాధరరామరాయనృపతేఃపౌత్రం తమాత్మప్రియం
శ్రీగంగాధరరామరాయనృపతిం పాయాత్సదా శ్రీపతిః. ౪౯౭

2. చ. జనకపితామహుండు గుణసాగరుఁ డాశ్రితవత్సలుండు భూ
జననుతకీర్తి, దత్తుఁగొని సాఁకినయట్టిపితామహుండు నీ
వనఘుఁడ విట్టినిన్నుఁ గనినట్టియభాగ్యత నేఁటితోడఁ దీ
ఱెను ముదమబ్బె నెమ్మదికి శ్రీకర! రావునృపాలశేఖరా. ౪౯౮

3. మ. పినముత్తాతనృసింహసత్కవిని మీ పెత్తాత నీలాద్రిభూ
జనపాలుండు బహూకరించె నను నీజన్మించువంశంబు భూ
జనపాలుర్గను గారవించిరి భవత్సాహార్దము న్నేను నై
కొనయత్నించుతు భవాదృశుల్ సుకులజుల్ గోరంగ నర్హుల్ గదా. ౪౯౯

4. మ. ధనధాన్యాదు లశాశ్వతంబులు యశోధన్యుండె సన్మాన్యుఁ డే
వ్వనికో ద్రవ్యము సేవ్యమైనను బుజుప్రజ్ఞాఖనుల్ సత్కవుల్
గొనమున్దక్క ధనంబుగోరరు భవద్గోష్ఠీసమావేశమే
నను సంతుష్టునొనర్చెఁ గైకొను మఖండమ్మైనయైశ్వర్యమున్. ౫౦౦

5. సీ. విదియచందురునకు వెసఁ గ్రమక్రమముగాఁ గాంతివిస్తారమ్ము గలుగు నేని
వాఁడినమాలతి వర్షాగమముకల్మి ననుపమానస్ఫూర్తి నందు నేని
శారదాంబుదము నిచ్చలు దొల్కరిని గడు మాంసలత్వముకల్మి మసలు నేని
ఆకరోద్భవ మైనయట్టివజ్రంబు శాణోల్లీఢమై దీప్తి నొందు నేని.

తే. గీ. నిన్నువంటిసత్కులవంతు నిన్నువంటి, మానధను నిన్నువంటిసన్మార్గచరితు
ననుగుణైశ్వర్యయుతుఁ జేసియజుఁడు కీర్తి,నోచకున్నె? గంగాధరరామరాయ?

6. ఉ. పుట్టినదాదిగా నృపులు భోగులునై తనరారువారికిన్
గట్టిఘుళమ్ము గల్గ,దధికారమువీడి పరిశ్రమమ్మునన్

బట్టుపురాజు లైనక్షితిపాలురనామము శాశ్వతంబగున్
భట్టుఁడు రాముఁ డర్జునసుదర్శనులాదిగ నిందుదాహృతుల్ ౧౦౨

శ్రీ పోలవరపు జమీందారుగారు, కాకినాడ.

1. ఉ. పోలవరక్షితీంద్ర! విను బుద్ధచరిత్ర రచించి నీకు భూ
పాలకమౌళికిం గృతిగఁ బంపినవేడ్క నొసంగినాము నీ
పాలయినాము నేఁడు తమపావనజన్మదినమ్మగాన ను
ద్వేలభవద్వదాన్యతకు వేళయిదేసుమి కృష్ణభూవరా! ౧౦౩

వేఙ్జోకపత్రికలో శ్రీవారినిగూర్చినపద్యములు.

1. తే. గీ. ఎన్నినా ళ్ళాయె శివ? శివ? యెన్నిసార్లు, చనవుమాటలుమీరన్ననుటలేగు
ఆగ్రహం బది వచ్చెనే? యకట? నాఁటి, ప్రాతరుత్థానసమయంపుఁ జేఁతగాక.
2. చ. వ్యసనమునందు మున్గి ప్రతివాసరమున్ ధన మంతొ యింతొ నై
వస మొసరించుచుంటిఁ బయివారల, కయ్యది "మీప్రతిష్ఠచే
నసదయిపోయె" నంచు మనసార ముదంపడుచుంటిఁగాని యా
రసి తమబోట్లకున్ గినుకరానియఁగాఁ దవటంచు గుండెదరన్. ౧౦౪
3. క. నెల కింకొకపదియూపా, యలజీతము హెచ్చినట్టు లానందింపం
గలయీవిషయము నాకున్, గలకాలమ్మను మహోపకారముసుండీ. ౧౦౫
4. చ. "హృదయము సుంచి"దంచును సుహృత్త్వముఁ గోరెడువార"లంచు నే
యదనునఁ జూచినన్ మది మహాముద మొందెద"రంచు మైత్రికిన్
గుదురగువారలంచుఁ దమకుంగలమోహ్యల దారిచూప నే
నిది లిఖియించినాఁడ తమి యుండుఁడు నాయెడఁ దప్పు గల్గినన్. ౧౦౬
5. తే. గీ. మనము తొల్లింటివనుసనే మసలవలయు, నంచు నేఁగోరియిదిలిఖియించినాఁడ
నంతమాత్రముచే మీకు యశము పోదు, లేకయుండిన నపకీర్తి నాకు రాదు.

శ్రీయినుగంటి ప్రకాశరాయనింగారు,

అన్నవరముకొండ.

1. మ. మనకున్ మున్నిట నున్నవారలె యసామాన్యప్రతిష్ఠాదికం
బును గావించి స్థిరీకరించి రిఁక నీపౌత్రపంది కానౌచు ని
ల్చిన దీదేవున కప్రతిష్ఠ యొకటే, చేయింపు మీయప్రతి
ష్ఠను నీకిచ్చు నిదే ప్రతిష్ఠను బ్రకాశక్షోణిభృద్గ్రామణీ! ౧౦౭

శ్రీగంపలగూడెము జమీందారుగారి కుమార్తె భారసాల.

1. శా. ఆయుర్దాయము బ్రహ్మ, కాంతి శశి, నిత్యైశ్వర్యముల్ లచ్చి, వి
ద్యాయోగం బజురాణి, భర్తృహిత సౌందర్యం బుమాదేవి, యా
మ్నాయంబుల్ శుచిమత్త, తక్కఁగలసంపత్తుల్ సురల్ గూర్చి నా
నాయోగాఢ్య నొనర్చి ప్రోచెదరు కృష్ణారాయసత్పుత్రికన్. ౫౧౦

2. శా. కాంతా కారమనంగ గేహిని, కడుం గళ్యాణవిద్యామన
స్సంతోషమ్ములు సంతతంబును సరస్వజ్ఞా సరస్వత్యుమా
కాంతల్, దీర్ఘతరాయురాదికము తత్కాంతుల్ ప్రసాదించి శ్రీ
సాంతత్యం బెసఁగింతురీగాక మనకృష్ణారాయసత్పుత్రికిన్. ౫౧౧

3. తే. గీ. ఏమహాసాధ్వి చరిత వహ్నికిని శీత,లత్వమును జేర్చె నమ్మాత లలితసుగుణ
పూత సీతామహాదేవి ప్రోచుఁగాత,బుచ్చమాంబిక కఖిలసద్బుద్ధులొసఁగి. ౫౧౨

4. తే.గీ. వీరపత్నీత్వమునుగాంచి వీరమాత,వగుచు మీవెల్మకులమున కమలకీర్తి
దెచ్చి వర్ధిల్లుమమ్మ? నీతికి నిధాన,మగుచు నోబుచ్చమాంబ? గుణావలంబ?”

5. చ॥ కొమిరెలఁ గన్నతండ్రి లిలఁగోటులు సర్వదముల్ గలారు బు
చ్చమ? వినుమమ్మ? నీదుపిత సత్కవిద్యు నృపుఁ డొటఁజేసి నీ
కమలిన మైనభావిసుఖ మబ్బఁగఁ జేయఁగనెంచి యుండఱన్
సుమతులఁ బిల్చి దీవనలసొంపు వహింపఁగఁజేసెఁ గంటివే. ౫౧౪

7. చ. ధరణిపు లెందఱో భువి నుదారయశోనిధు లుండ వారికూఁ
తురవయి పుట్ట వీవు, విబుధుల్ వినుతించెడికృష్ణరావుకూఁ
తురవయి పుట్టి తియ్యదియుఁ దొల్లిటిపుట్టుఫలమ్ము, నీకు ను
ర్వర సమకూర నట్టిదొకభాగ్యము గల్గునె? బుచ్చమాంబికా. ౫౧౫

శ్రీశనివారప్పేట జమీందారు నారయ్యప్పారావుగారు.

1. చ. సిరియును మంచిసంతతియుఁ జేవయు నీవియు రాజ్యముల్ యశ
స్కరమగునాభిజాత్యమును సర్వముఁ బొందితివో వునీకు నె
వ్వ రొసఁగ నేమి యున్నయది; భవ్యగుణోదయ! నారయప్పరా
డ్వర? భగవంతుఁ డీసిరిని బాలనజేయుత శాశ్వతమ్ముగన్, ౫౧౬

2. తే, గీ. దారుసంపత్తిగలజమీందారుఁడవును,దారుఁడవునంచునిన్ను నేఁ గోరుచుంటి
నూత్నగృహనిర్మితికి దారురత్నములను,నర్థునయశస్క! శ్రీనారయప్పరాయ. ౫౧౭

3 తే. గీ. అజ్ఞనాహ్వయ వాసవు లజ్ఞనప్రి, భూతవిఖ్యాతిఁ గల పహోదాత లలరు
వంశమునఁ బుట్టి నట్టినీవాపెబట్టె,యనుగు మంటిని శ్రీనారయప్పరాయ? ౧౧౮

4. ఉ. ముప్పదిపంచిమాలములు బొంకిరవోయెడి వంశమట్ఘశం
బప్పనృపాల? నా కొసఁగు టన్నది నీ కొకగొప్పగాదు నా
కిప్పని సేయుటే మిగుల హెచ్చిది శాశ్వత మైనకీర్తి నీ
కిప్పు డొసంగు, మెండటికి నీయఁగఁజాలు మహోన్నతస్థితిన్. ౧౧౯

5. యశశ్శార్జనభంజనకృతి, నమలినముద మిచ్చు కృష్ణుఁ డర్పించుత నీ
కు మహోత్సాహము విజయము, నమితముగాట్యంబు నారయప్పారాయా. ౧౨౦

ఈసందర్భముననే మైలవరపు కృష్ణమూర్తిగారికి వ్రాసినది.

1. శా॥ అప్పారాయ లపత్య మూడ రని నే సామూలము న్నాజిలీ
డప్పారాయలచే నెఱుఁగుదును నేఁ డమ్మాట వమ్మయ్యె న
ప్పప్పా? కృష్ణసుధీ? యిట్లాట శనిసాహాయ్యమ్ముచేఁగాదుగా?
చెప్ప న్నేర్చినఁ జెప్పు నారనృపతిశ్రీస్థం డిటుల్ సల్పునే? ౧౨౧

2. శా. నాపద్యమ్ము వృథాగఁబోఁ దనుచు విన్నాణంపుగర్వమ్ముతో
నేపారన్ గడు నోలువేంకటుకవిన్ హీహీలనన్ డింపఁగా
నీపాటన్ ఘటియించెనో? యొకఁడు, కాదేనిన్ వదాన్యోత్తమున్
భూపున్ వేఁడుఁ జెప్పుమన్నదిమె? లుబ్ధుండే యతం డక్కటా. ౧౨౨

3. తే. గీ. "గంధపుంజెట్టుఁ దీపమ్ముఁజందురుండు
ఫణాల మషి నంకమునుదాల్చుఁ, బాధ్వేందురి
లట్టుకే చేఁగఁదీతురు చెట్టులను" న
టంచుఁ బండితరాజు ము న్నాసతిఁడే. ౧౨౩

4. మ. వినుఁడన్ గోరినకోర్కి యట్లు వృథమై పెండిన్ వృథాస్తై మరిన్
దనుకండేసిదిలజ్జ కొక్కఁడుసమాధానంబు గన్పట్టె "భూ
జనమాన్యున్ ఘనుఁ గోరి వ్యర్థుఁడయినన్ శ్లాఘ్యుండె యయ్యర్థ"యం
చని నాఁడేకద! కాళి నాసు మనకేలా? లాఘవం బిదెప్పుడన్. ౧౨౪

4. తే. గీ. సంపదలు పూర్వపుణ్యపరంపరావ్యయమ్ముఁ జేసి కలుగుట నాపదలఁగఁ
బాతులకు నిచ్చుటే శాంతి, పాత్రజ్ఞులైన యప్పరాయల కిది వేఱె చెప్పవలెన[illegible].

కృతకృత్యతనందినమీఁదఁ జెప్పి పంపినపద్యము.

1. ఉ. నారనృపాల? నాదెమిసమనమ్మున నీ కుదయించియున్నయ
య్యారిని కీడుగాఁగ నినుఁ గోరినకోర్కె ఫలించునట్లు లీ

వారసి పంపినట్టిధన మందె శతవ్యయరూప్యముల్ కడుం
గౌరవపూర్వకమ్ముగను గన్గొని మీగిరిరా వొసంగుటన్. ౫౨౬

శ్రీ చెలికాని జగన్నాధరావుగారు—తంగెళ్ళమూడి.

1. చ. ఇరువదియైదువత్సరము లిప్పటికిన్ గతియించె, గోపభూ
వరతనుజాత ? ధీవరుడవజ్జనకుల్ గని ; నేటికిన్ మహా
త్తరు నినుఁ జూడఁ దన్న్పపునిదర్శనమైనటు లాత్మఁ బొంగ నో
నరవర ? తండ్రియే కొడుకునా జనియించుటఁ జెప్ప వేదముల్. ౫౨౭

2. ఉ. ఈధరలో జమీన్లు గల పెందలకేసియు, విద్య వారిలో
నేధరణీశుఁడో చెప్పుఁడు, ఎల్ల రెఱుంగరు వింటివే జగ
న్నాధనృపాల ? తద్ద్విజననాధశిరోమణి నీదు తండ్రి ప్రా
జ్ఞాధికుఁ డార్యసమ్మతసదాచరణప్రవణుండు వారిలో. ౫౨౮

3. ఉ. ఆయన పుణ్యశాలి యగునన్నవిశేషము నిన్నువంటిసు
శ్రీయుతుఁ డాత్మజుండగుటచే ధ్రువమైనది తండ్రియొక్క తా
శ్రీ ననుభవింపలేని సుతుచేఁ బితరుల్ తరియింపఁబోరు, స్వ
శ్రీయశ మిచ్చుఁగావుతఁ బితృప్రియ ? నీకుఁ బితృప్రసాదముల్. ౫౨౯

4. మ. కొమరున్ గొంటివి వంగడమ్మునకు నీకున్ బ్రీతి సంధింపఁగాఁ
గొమరున్ గంటివి దాన, నక్కొమరుఁడున్ గోర్కుల్ పిసాళింపఁగాఁ
గొమరున్ గాంచెడిఁగాక మాంతకును నీకున్ వేడ్క వైహారుతన్
గొమరుబ్రాయము వైశమే యతనికిన్ గోముల్ ప్రసాదించుతన్. ౫౩౦

5. ఉ. రాజులయొద్ద మాకుఁ గలరమ్యతరప్రతిభావధానవి
భ్రాజితసత్కవిత్వపరిపాటి విశేషము చూపి వారిచే
రాజ బహూకృతుల్ గొనఁగ రాజసపాలనరేణ్య సాందిగా
నిజనమందు మమ్మును గణించి బహూకృతు లిచ్చె నచ్చుగన్. ౫౩౧

6. మ. తనయింటన్ దనియించి యంతటను స్వాంతం బందు సంతృప్తిచెం
దని వాఁడై మనగోపభూవరుఁడు విద్యాదత్తుఁ డప్పట్టున
న్బిన వైనస్యము నాఁగి స్వాలతమణిన్ బ్రేరేప యవ్వారిచే
తను మమ్మున్ దనియింపఁజేసి ధనవస్త్రశ్రీవిశేషమ్ములన్. ౫౩౨

7. చ. "స్తుతికయి చెప్పుమాటలని చూడఁగఁబోకుము గోపభూవరుం
డతులితు డప్రమమ్ముఁ గనినట్టిధనమ్మును బ్రేమతోడన్ జను

శ్రుతమునకైననుఁ జెలఁజాలము పేరిమిపట్ల నీకును
బ్రతియన నాఁటికిం జెలువపార్థివముఖ్యుల సత్కవీంద్రులన్. ౧౩౩

8. సీ. వినుతిసల్పినమాత్రి విని వేగ రక్షింపఁ జాలి యభయహస్తమ్మువాఁడు
ప్రణతిఁ గొల్చినమాత్రిఁ బరమాదరము చూప నోపినకనుదమ్ములొలయువాఁడు
కరము మోడ్చినమాత్రి వరములీయ సమగ్రమైన మెత్తనిచిత్త మూనువాఁడు
అపరాధ మొనరించి నంత బుద్ధిని జెప్పి తనభక్తులను బ్రోవఁ దలఁచువాఁడు
తే. గీ. వేంకటగిరీశ్వరుండు నిరంకుశుండు కరుణమైఁ బ్రోచు శ్రీచెలికానివంశ్యుఁ
డగు జగన్నాథరాయని నతఁడుగొన్నపట్టి శ్రీమంతు రాజగోపాలరావు. ౧౩౪

9. శా॥ శ్రీలీలన్ ఖుసినీలి వేంకటమహీభృన్మందిరావాసకే
శీమంతుం డగు వేంకటేశ్వరుఁడు హాళిన్ భక్తమూర్ధన్య మే
ధానూన్యున్ జెలికానివంశజు జగన్నాథక్షమాజాని శ్రీ
రామకృష్ణము వీక్షిస్తుసుతు సంరక్షించు నెక్కాలమున్. ౧౩౫

10. మ. అతిగౌరాస్యం డగుభక్తితో సుతునితో నాయుష్యకో వైభవో
న్నతితో సన్మతితో హృదంతరకనన్నారాయణాంఘ్రిద్వయీ
శ్రితవైభవ్యగురుస్థకీతో నిగతమున్ శ్రీరాజగోపాలరా
ట్సుస్థ, రామకృష్ణసమతల్లిక కడున్ శోభిల్లివర్ధిల్లుతన్. ౧౩౬

11. సీ. విద్వద్వతంసమై వెలయు శ్రీగోపాలభూపాలకు యశఃపరిపూర్తి నెసఁగి
శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయావము సేంద్రప్రస్తవనీయ గురుతరౌదార్య మెంచి
శ్రీరామచంద్రాంఘ్రిసేవారతుఁడు జగన్నాథరాజేంద్రునాత్మ మనసి
పరమపాతివ్రత్యపరిత రామకృష్ణాంబయను సమస్తప్రశస్తము దెలిసి
తే. గీ. తాతపను దాతపను దల్లిదండ్రులపను ముదము గూర్పంగఁ జాలినవదువుసామ
లక్ష్యసించి సదాచార మలరఁ గీర్తి పరత నెగడుము రాజగోపాలరాయ. ౧౩౭

శ్రీరాజా భుజంగరావు బహద్దరువారి రెండవ గోమూత్రివివాహము,
ఏలూరు.

1. శా. ఆకారమ్మున విద్యయందు గుణసంపత్త్వమ్మునందున్ జను
శ్రీకల్యాణపరంపరాపరిణతిన్ జెన్నొందుచున్నట్టి యా
శ్రీకృష్ణుండు చెలంగుతన్ సతతమున్ శ్రీమన్మహాలక్ష్మితో
నేకాకారముగా నెసంగడిభవానీశుండు రక్షింపఁగన్. ౧౩౮

ఇంకొకసందర్భమునఁ జెప్పినది.

1. ఏలురియందు రాకొమరి కియ్యెడఁ బెండిలియౌనటన్నఁ దా
నేలాకొ మాపురంబు విడియింపుము మాకవితాసమారి గ
గ్గో లొనరింపఁగా నిచటనుం గొనివచ్చితి మాభుజంగభూ
పాలక దీనిపల్కు చెలువం బొకయించుక యాలకింపుమా! ౫౩౯

మఱియొకసందర్భమునఁ జెప్పినవి.

1. మ. ఎలమిన్ సత్కవివై ధరాధిపతివై యీరీతి నీకాంతుఁ డెం
డిలికిని సత్కవులందఱన్ బిలిచి పాండిత్యంబు మన్నించుచోఁ
బులులన్ మేఁకల నొక్కచెర్వున జలమ్ముల్ ద్రావఁగాఁ జేయు చ
క్కలఁ జూపించితివయ్య? కౌశలమునన్ రాజా? భుజంగాధిపా! ౫౪౦

2. శా. "ఏకగ్రీవముగాఁ గవీశ్వరులు మాయింటన్ బ్రవర్తింపుఁ డ
ట్టాఁకల్ మాని" యటంచు మున్నెసభ సంపాదించి రప్పించి "రా
జీ" కల్పింప దయోదయమ్ముఁ గని మాచిత్తంబు లేమన్న "గో
రీ" కట్టింపమె? కాకవిప్రతతి కర్థిన్ నేఁడు పేలాపురిన్. ౫౪౧

3. ఉ. దగ్గ అనున్నయప్పుడు యథార్థవుదాసులపోల్కి నేఁడిఁ కే
లొగ్గుము, నొద్దలేనపు డయోగ్యప్రమోదితలు మోఁగుచున్నయా
ముగ్గురుమూర్తులన్ ధృవతమోనిభకీర్తుల నైఁపఁజుమ్మి యా
ముగ్గురుమూర్తు లొక్కటయి మూఁగినయోని భుజంగరాడ్విభూ. ౫౪౨

వేఱొకసందర్భమునఁ దిరుపతిశాస్త్రి చెప్పినది.

1, క॥ వెలనాఁటివాఁడఁ గవితన వెలనాటికివాఁడ, పట్టి వెలనాటిని గా
నెలమిన్ ద్రావిడులకన్నను వెలనాఁటులె తెలుఁగునఁగయిం బిందులు తెలుపన్. ౫౪౩

శ్రీభుజంగరావు బహద్దరువారి తృతీయపుత్రికావివాహము.

1. క. కవి వవధానివి, రాజవు కవితాకన్యకలఁ గన్యకలఁ బెక్కుగఁ గం
టివి జగతిని నీతో సము లెవరయ్యా? యోభుజంగ పృథ్వీనాథా. ౫౪౪

2. సీ. ఎవరింటికిని బోవు టెఱుఁగనిబాంధవుల్ చనుదెంచినారు మీసదనమునకు
నేరాజుపిల్చినఁ జేతికందనికవీంద్రవరులు మీయింటికి వచ్చినారు
ఎవరియింటను బెండ్లి నేని జూడనివేడుకలు మీగృహంబునఁ గాంచినారు
ఏజన్మమందైన నెఱుఁగనిభక్ష్యముల్ మీయింటఁ దృప్తిమై మెసవినారు

తే.గీ. ఒకటికింపైనొకటి యింకొకటి మెచ్చుతోఁ బడఁజేయఁగఁజాలిర! కూఁతుఁ బ్రదపెండ్లి
చేసితివి చేయుచుంటివి చేయఁగలవు సకలకవిగేయ? రాజాభుజంగరాయ? ౧౪౫

1. శ్లో॥ హరిహరహిరణ్యగర్భా దదతు సభార్యా భవత్స్వకన్యాశ్చ
ఆయుర్విద్యాం లక్ష్మీం పౌత్రీభవ మైశ్వర్య మపిచ సౌభాగ్యమ్. ౧౪౬

2. ఆ.వె. మంత్రిపెద్ద వీవు, మంత్రిపెద్దలెద్ద నీయనుంగురంగనాయికమ్మ
యెటి కొంటె యనక సకలధర్మంబులఁ జూచుచుండెను జోగరాయ? ౧౪౭

3. సీ. పతిని దైవమ్ముగా భావింపవలెనమ్మ? తరుణి మాటలు వినవలెనటయ్య?
అత్తమామలమీఁద భక్తి చూపఁగదమ్మ? వియ్యాలవారిని చూపింపకయ్య?
మానిచుట్టాలపై మమతఁ జూపఁగదమ్మ? సతివైపులను గొప్పజరుపుమయ్య?
మగఁడు చేసినతప్పు మాటుచేయఁగదమ్మ? తెలివిని సవతాండ్రఁ దేకుమయ్య?
తే. గీ. పతికెఁ దలలోనినాల్కవై ప్రబలుమమ్మ, రంగనాయికి! ప్రియురానోరంగశయని
యువిదయుం గొంగుపసిఁడవై యుండుమయ్య?, గో రాయ? వధూసమాయోగగేయ? ౧౪౮

4 సీ. నీతాత సుకవికీర్తితుఁడు చల్మయమంత్రి, నీతాత నరసింహనీతివిదుఁడు
నీమామ్మ కామేశ్వరీమాన్యచరిత నీయమ్మమ్మ యలలక్ష్మియమలకీర్తి
నీతండ్రి సత్యవిఖ్యాతి వేంకటరావు నీతండ్రి భుజగాధనిధుఁడు
నీతల్లి చెల్లాంబ నీతిగోవిమరాలు నీతల్లి సుబ్బాంబ పూతచరిత
తే. గీ. కృతుల నందినవాఁడును గృతులు చెప్పి, నన్న దానమ్ము నందు విఖ్యాతయశులు
వారిపోలిక జగతిలోఁ జేరుమమ్మ, రంగనాయికి? యోజోగరాయ? నీవు ౧౪౯

5. ఆ. వె. మును భుజంగరాజుతనయ సురాధిప, తనయునిఁ వరించెఁ దప్పటఁ మ
ఱభుజంగరాజతనయ భూమీసునఁ, ప్రవరసుతునిఁ జెట్టవట్టె నేఁడు. ౧౫౦

శ్రీభుజంగరావుగారి చతుర్థపుత్రికావివాహము.

1. శ్లో. యస్మిన్ నాద గూహాభ్యాం, యా దేవీ సర్వమంగళా
తావిమౌ దంపతీ పాయాస్తాం మేతౌ జంపతీ పునః. ౧౫౧

శా. రాజాంకుండు భుజంగరావు నవినుగ్నప్రక్రియన్ జేయు వి
భ్రాజన్నైకవిధాన్నదానజనితానందప్రపుణ్యామే
యీ జంటన్ సిరులిచ్చి ప్రోచు మతిఁ ద్రోఁ డింకేటి కన్యైన, సీ
తేజశ్శాలుల నీవధూవరుల నేఁదీవింతు శ్రీ కాలన్. ౧౫౨

శ్రీపోతువల్లూరు నృపాలకుమార నామకరణ మహోత్సవము.

1. ఉ. శ్రీరుచిరుండు భక్తజనసేవ్యుఁ డపారకృపాకరుండు భూ
దారుఁ డుదారుఁ డవ్యయుఁ డతంగుప్రఁ డసేంగుప్రఁడు వేణునాదపున్

ధోరణి వ్రేఁతలన్ దలఁపుదూఁగఁగఁజేసినవేల్పుపోతు వ
ల్లూపనృపాలమౌళికి మహోన్నతసంపద లిచ్చుఁగావుతన్. ౧౧౩

2. తే. గీ. సత్యనారాయణవరప్రసాదనృపతి, కొమరునకు నామకరణోత్సవము నొనర్చ
నెంచి కవిగాయకుల వెలయించుబోండ్ల, నోలి రావించెఁ దోట్లవల్లూరిపురికి. ౧౧౪

3. మ. సుకుమారుండయియున్ బరిశ్రమపుసంకోచంబులెక్కింప కూ
రికినిం బల్లెసఁబట్టణంబునకుఁ జేర్మిన్ దానుగా నేగి బం
ధుకులంబున్ దనమిత్రవర్గమును నెంతో ప్రీతిమైఁ బిల్చి వా
రల రప్పించెఁ గుమారనామకరణప్రారంభసంరంభియై. ౧౧౫

4. ఉ. వచ్చిరి రాజబంధువులు వచ్చిరి మిత్రులు సత్కవీశ్వరుల్
వచ్చిరి గాయకోత్తములు వచ్చిరి వారవధూపరంపరల్
వచ్చిరి వాద్యశౌండులును వచ్చిరి యొప్పుటఁ జూచినన్ బురం
బచ్చపుసంతసంబునను నాకరమై కరమున్ భరంబుగన్. ౧౧౬

5. మ. ఇఁక నెల్లుండి కుమారనామకరణం బింపారఁ గావించు నం
తకు మున్నే సుకుమారవారవనితానాట్యప్రసంగంబులన్
బ్రకటీనూరము లౌప్రభేదములచే బంధుప్రజాస్తోత్రితా
దికలన్ బంధురమోహవారినిధిలోఁ దేలించె వారాయమున్. ౧౧౭

6. సీ. ఇరువురు జతఁజేసి యేకరీతిని నాట్యమాడించు నొక్కొక్కయవసరమున
మూఁగురఁ గుమికూర్చి ముచ్చటనృత్యంబు లాడించు నొక్కొక్కయవసరమున
నలువుర నొనఁగూర్చి నలువొప్ప లాస్యంబు లాడించు నొక్కొక్కయవసరమున
నాగ్గుర నేమించి యనువొప్ప నృత్తంబు లాడించు నొక్కొక్కయవసరమున

తే. గీ. పెక్కుపూబోండ్ల రంగంబు నెక్కఁజేసి, పక్కనాడించుచుఁ బెక్కువనొక్కమాఱు
అచ్చరలసుధ్య నలువునియచ్చరేశు, మాదిరిని దెల్ప సత్యప్రసాదనృపతి. ౧౧౮

7. శా. కోలన్ కేలను గీలుకొల్పి పలుకుల్కుంబోండ్లు పూపిల్తువేల్
ద్రోలన్ నాఁగ ప్రసవప్రదానప్రమతుల్ నూపించి మఱ వేణికా
జాలం బల్లెముహాళి గ్నానిక విస్తారప్రమోదాబ్ధిలో
నేలా తేలకయుండు? దుఃఖియగువాఁ డేనిన్ గళచ్చోకుఁడై. ౧౧౯

8. మ. తనకున్ హాస్యమొనర్పఁగాఁ దగినయాప్తశ్రేణి కెప్పుడున్ రో
వనితల్ నాట్యమొనర్చువేళ సభ నవ్వన్ వాండ్రచే మార్దవం
బునకున్ దప్పనికొంటెచెయ్వుల రసంబున్ బుట్టఁగాఁ జేయున
జ్జనపాలాగ్రణి సత్యభూపతి మహోత్సాహంబు దీపింపఁగన్. ౧౨౦

9\. క. కలఁగించిసరోవెలఁదికిఁ, గలఁగింపఁగ నొప్పికొనిన కామికి నాపై
వెలలుగుచీరలును మఱి యువ్వలజోడులు కానుకిచ్చెఁ బోలు వెసఁగంగన్. ౧౬౧

10\. వ. ఇటు లొకరెండునా ళ్ళరిగి హోలి "మోటరుకారు" లప్పటి
ప్పటికిని మిత్రవర్గముల బంధుజనంబులఁ దెచ్చుచుండె నం
తటి సుమహోత్సవంపు సుదినం బరుదెంచె నృపాలమౌళి క
ప్పటికవిగాయకావలకు సంతతకాంతవసంతతుల్యమై. ౧౬౨

11\. మ. భగవంతున్ దొలుతన్ యజించి పిదపన్ బాలున్ శుభాశీస్సుఁ జే
యఁగ నద్దేవుకృపాభరంబున సుపేర్గు మూర్తుమహైశ్వర్యముల్
దగునంచున్ మది నెంచి సత్యవసుధాధ్యక్షుండు తన్వాంగితో
భగవంతున్ వ్రతదీక్షుఁ డై మొదనిపె సేవన్ సత్యనారాయణున్. ౧౬౩

12\. వ. వ్రత మొనరించి సాంగముగ వైభవభాగ్యదశోచితంబుగాఁ
గృతి కృతకృత్యుఁడై నృపతి కూరిమిబంధులకేమి మేటిపం
డితులకునేమి సత్కవిమణిప్రకరంబునకేమి పత్నితో
నతి యొనరించెఁ బూర్వజవనాథులఁ దర్వ దలంపఁ జేయుచున్. ౧౬౪

13\. క. ఆ తి నమస్కరించిన, భూగోపాలకుని భక్తిపూర్ణతకు మదిన్
లోఁగిన పేరిమిమెంపున, నీతి నాశీర్వదించి రెలమిఁ గవీంద్రుల్. ౧౬౫

ఆశీర్వచనము.

14\. అనుకూలదాంపత్య మలరించి నినుఁబ్రోచు సామేన సతి గిల్గుశంకరుండు
అనుపమానశ్రీల నర్పించి నినుఁ బ్రోచు నురమున సిరి గల్గువరధరుండు
బహుళసంతానంబు ప్రబలించి నినుఁ బ్రోచు బాగ మెల్లఁ గనినయట్టి ప్రసూతి
ఒగి నితోఒధికరాజ్య మొసఁగి నిన్నును బ్రోచుఁ ద్రిభువనంబుల నేలుదేవవిభుఁడు

తే. గీ. సత్యనారాయణుండు ప్రసన్నహృదయుఁ డెప్పుడును నిన్నుఁ గంటికి ఱెప్పపగిది
సమతు సకలశుభ్రరులిచ్చి సాకుఁగాక, సత్యనారాయణవరప్రసాదభూప. సే॥ రా॥

15\. సీ. పుల్లలమ్మోడివాని కెల్లలోకము మెచ్చ శ్రీమత్తి యొసఁగి రక్షించినాఁడు
పొంగరుఁబోలయి తనపూజ మానినఁ జచ్చువాని యజ్ఞానంబుఁ బాపినాఁడు
వ్రతము సైఁ దేవ్రకుమారకులప్రసాదంబు తినని కునికి బుద్ధి తెల్పినాఁడు
తొలుదొల్త భువిలోనఁ దుంగధ్వజనృపాలువలనిభక్తిక తాన వెలసినాఁడు

తే. గీ. రత్నగిరి నుండుసత్యనారాయణుండు, తనవ్రతము సేయునృపతికి ధన్యపతికి
సత్యనారాయణవరప్రసాదకృతికి, సెలమిని నితోఒధికైశ్వర్య మిచ్చుఁగాక. తి॥ రా॥

16. మ. తతదీవ్యద్ఘనవైభవం బలగ నంతన్ సత్యనారాయణ
వ్రతసంపూర్తి యొనర్చి వేడ్కఁ గటు భవ్యంబై మహాచిత్ర చి
త్రితమై విద్యుదుదార కాంతి పరిరశ్రీసౌరభోపేతమై
కుతుకంపుంగని దైనమండపమునన్ గార్చుండి నిస్తంసుగ్రైన.

17. చ. సతి పసిబాలునిన్ మురువు సంతసమున్ మురిపంబు నిండ నం
కతలమునందుఁ దాల్చి తమకంబునఁ గేర్చివ నెసంగఁగాఁ బుగో
హితులును బండితుల్ సుకవు లెల్లరు బంధులు మిత్రులున్ మహో
న్నతి సభ నుండ రాకొమరునామమహోత్సవ మాచరించు మన్. ౧౬౯

18. తే.గీ. బంధుజనసమ్మతమ్ముగఁ బండితప్రకాండహితముగ నాథరాకాంతుఁ డెలమి
బాలునకు భాష్యకారనృపాలు పేరు, వెంకటపదమ్ముతో మేళవించి యునిచె.

19. ఉ. ఆడిరి వారకామినులు లాయారము తోరముగాఁగ గాయకుల్
పాడిరి సత్కవీశ్వరులు పద్యమయంబుల నాశిషంబులన్
వాడిరి బాదుగుల్ హితులవారిగఁ గానుకలిడ వెట్టి రల్లపూ
బోణులు తప్రిపాంతులు ప్రోదిగ నిచ్చిరి మెచ్చి రెల్లరున్. ౧౭౦

ఆశీర్వచనపద్యములు.

20. శా. శ్రీ యుప్పెంమతి భాగ్యచేఁ గొమరుచేఁ జేయించు నాయుర్మహ
శ్రీయంబికాకటాక్షుచే నవమయశ్రీసొంపు వాటించఁగా
జేయున్ శ్రీపతి వేణునాదగతి నీచిన్నారి వేల్పట్టి కో
రాయగ్రామణి? భాష్యకారనృపపుత్రా? సత్యనారాయణా. వెం॥ శా॥ ౧౭౧

21. సీ. గిరిరాజసుతపాదగిరిలోపలికుమారు హాళి మైఁ గనురాజమాళిపగిది
నంభోధిసుతచేతులందాడుతనుజాతునందంబు గనుదానవారికరణిఁ
బాలోమిమెుడిలోన బాలుజయంతు నిరీక్షించుచుండు దేవేంద్రునట్లు
లసమాయకరముల లరారుబాలచంద్రుని దెన్ను గనుగోరి మునివిధమున

తే. చెలువమెుడిలో నెసంగుచిరంజీవి చెలువులీల గనుఁగొనుమన్ బారసాల సేయు
సత్యనారాయణవరపరిసాదరావు, వైభవముఁ బొల్చు దేణుగోపాలమూర్తి. ౧౭౨

22. సీ ఆయుష్య మొసంగి నీయర్భకునంబోల్చు నది యాయఁ దగుపతురానముండు
ఆరోగ్య మొసంగి నీయనుఁగుకుమారునిన్ బోల్చు నదియిచ్చు సూర్యనారాయణుండు
ఐశ్వర్య మొసంగి నీయాత్మజాతుని గాముఁగి యాయఁ దగునగజాధినేత
సామ్రాజ్య ఫలరించి సాకు నీతనయుని నది హెచ్చు గల్గసురాధిపతియు

తే. గీ. నీతి వైతేయగురుఁ డిచ్చు నీతనయున, కితరసద్గుణముల నిత్తు రెల్లసురలు
చారుతరలీల? సౌకుమార్యపాల?, సత్యనారాయణవరప్రసాదభూప. తి॥ శా॥ ౫౭౩
23. తే. గీ. అన్నదానంబు విప్రుల కాదరించి, భూరిసంభావన యొసంగి పూజసేసె
మఱియు నెన్నెని విధముల మహిపుఁ డల్ల, నాఁడు పేదలఁ దనిపె నానందగరిమ.
24. చ. అతనియనంతరభావమున శంతనుఁదోడుగ రాకుమారునా
యతి కొకపెద్దసాక్షిగఁ జిరార్ద్రితసస్యసమృద్ధజీవన
స్థితికి నిదానమై కురిసె జీవనదంబులు రైతులుం దదా
శ్రితులును నెల్లవారలును జీవనదంబులభంగిఁ బొందఁగన్. ౭౭౫
25. క. నలువురుపనయంబు దానుం, గొలువున నాస్థానగాయకుఁడు కోటయ యిం
పులు గులుకఁగ గానంబున్, జలిపెన్ మేలలర నాఁటిసాయాహ్నమునన్. ౫౭౬
26. చ॥ ప్రథమమున మీఱ బందరుపురమ్మున యందలి మేటి "యిండియన్
డ్రెమెటికుకంపెనీ" యనెడునాటకసంఘము వచ్చి చూపె రా
కొమరుని భవ్యభావుకులకున్ గురురై తగు "కృష్ణలీల" లం
దము గ సదస్యు లెల్లరు ముదంబున సారెకు నోలలాడఁగన్. ౫౭౭
27. క. మఱునాఁ డుదయమునందున్, నరపతి తనబంధుమిత్రనాగాశ్వసమీ
శ్వరగాయనగాయను లె, ల్లరతో ఛాయాపటమ్ములన్ దీయించెన్. ౫౭౮
28. తే. గీ. పిదప నీయెల్లపరిజనుల్ వెంటరాఁగఁ, గృష్ణవేణికిఁ జని కరటేంద్రమొకటి
సేవకర్పించె జలకేలికిఁ గరీంద్ర, పాలనుం డగువేణుగోపాలపతికి. ౫౭౮
29. క. భూధవుఁడు పిదప వేంకట, భూధరపతికిన్ బ్రిపన్నపోషకునకు శ్రీ
యోధాయకునకు దీపా, రాధన మొనరించెఁ గడుదిరం బగు భక్తిన్. ౫౦౧
30. తే॥గీ॥ నాటిమధ్యాహ్నమునఁ గొల్వుకూటమందు, సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరులిరువురు
గవితజెప్పిరి పిమ్మట గాయకమణి, నాగభూషణముం బాడె నాణెమెసఁగ. ౫౮౧
31. తే.గీ. నాగభూషణుగానంబునకు సహాయ, ముగను వాయించె మద్దెలముదముదనర
ధాటిచెన్నారనలయశ్వధాటిరావ, మూర్తి తనయింటిపేరియబ్బురము దోఁప. ౫౮౨
32. క. ఆరేయి మగల గారపు, వారాంగన లాడిపాడ వారలతో సిం
గారముగ నిగారముగా, నా రాయఁడు గడపె నాప్తు లగువారలతోన్. ౫౮౩
33. క. మరునాఁ డుదయము కృష్ణా, పరిసరమున నున్న చూతవనమున కెలమిన్
బరివారముతోఁ జని యం, దఱతో విం దారగించె ధరణీంద్రుఁ డటన్. ౫౮౫
34. తే॥గీ. అట జలక్రీడ లాదిగా నవని నేత, తనదునాప్తులతో ధనాంగనలతోడ
వాద్యఘోషంబులోఁ గృష్ణవారి నాడెఁ, గనెడివారల కానందమినుమడింప. ౫౮౫

35\. చ. పదపడి యాకసంబున "శుభాలు శుభాలు శుభాల్ శుభాలు"మం
చుదయమునందె బిట్టుఋము" లుర్విపయిన్ బడు నభ్రి మస్నటుల్
కదలెను వాయువుల్ సికత గప్పెను దిక్కుల నెల్ల వానయున్
మొదలిడె, సుంతయైనఁ దన,మోహము భంగముగాద తోనికిన్. ౫౮౬

36\. తే॥గీ॥ సత్యనారాయణ వరప్రసాదస్వపతి,సత్యసంకల్పుఁ డనుసుడి చాటుకొలుకె
కాని యావాన తుణవిఘ్నకారియయ్యెఁ, బిదప తుణవిఘ్నకారిగాఁ బొదల దయ్యె

37\. తే॥శ్రితులతో వారసతులతో హితులతోడ,బరిజనులతోడఁ బెక్కు వాద్యములతోడఁ
నేను గులతోడఁ బురముగ కేగుదెంచె, రాజు సాయాహ్నమున గజరాజు నెక్కి.

38\. క. మొల్లలనెటి గన్నెవెల, ద్విజగమనలను నపతిప్రియుఁడు మై
నిగ్గులు వెల్లాప్పఁ జేసెడి, మొల్లలచేఁ గొంతవర్షిన్యమున్ దీయించెన్. ౫౮౦

39\. క. చిన్నలకుఁ జిన్నయై కను, మిన్నలకున్ మిన్నయగుచు మేదురమోదా
భ్యున్నతికిం గుదుర్పై యా, మన్నిఁ డెన్నెనిగతుల నదిదనియించెన్ ౫౬౧

40\. ఉ॥ ఆవుటునాఁడు నూటపదియాఱులు మేలిమివస్త్రముల్ మొదల్
గామరియాదకుందగిన కానుకలిచ్చి సగౌరవంబుగా
నామహినాథుఁ డంపెఁ గవు లాదిగఁ గన్గినవారి నెల్ల వా
రామెయి నేగుచోఁ దనయు వారకథానక మ్మొడి పంగన్. ౫౯౨

శ్రీసత్యనారాయణ వ్రతసమయమందు నాయుడుగారి కాశీర్వచనము

1\. ఉ॥ గానమునందు నేర్పరి యఖండుఁడు తానఘినితపట్ల వి
జ్ఞాని ఉయప్రపంచమున నాయుడుగారిని గాంచి వేశ్యక
న్యానిచయంబు ప్రజ్ఞమునన్ భయ మందెనటన్లు భీతి లో
నూనుము రిట్టివిజ్ఞుడు మహోన్నతిఁ గాంచుత తోనిసత్కృపన్. ౫౮౩

2\. ఉ॥ పిన్నటినాఁటినుండియును వేశ్యలయిండ్లను నేగువాడుకన్
వన్నెకు నెక్కునీవు నిశినాక యహంబన కెన్నిసందులో
నున్నను అన్నిగొందులనొ యేడ్తెఱ సారెకుఁ బోయి బోగపుం
గన్నెలఁ దేర నేర్చితివి గావున మెచ్చఁగవచ్చు నాయఁడూ! ౫౯౪

3\. తే॥గీ॥ అవసరంబైన సంజీవినైనఁ దెచ్చి, యాంజనేయుని బురణించు నట్టినిన్ను
నీకు. బ్రియ మైనవేశ్యకన్నియలయాట, పాట లెల్లప్డు సిరు లిచ్చి ప్రబలఁజేయు.

ఇంకొకసందర్భమునఁ జెప్పినది.

1\. చ॥ తనప్రియమైనవేశ్యకయి తాఁ జనుటన్ నిజభార్య యెట్టులో
కనుఁగొని తన్ను మిక్కిలిగ గారియపెట్టుడు నావెతోడఁ దా

ననృతపునీటుమాటు లవియున్నియు నాడియు వేశ్య వీడకే
ఘనుగతి వీధిలో మెలఁగఁగాఁ దగువాకలు కొంద ఱేయిలన్. ౧౯౬

సాయంకాలము కృష్ణానదిపై నౌకాయాన మొనర్చునపుడు చెప్పినవి.

1. మ॥ అదె సంధ్యాసతి కృష్ణలోన జలకం బాడంగ నేతెంచెఁ ద
న్మదిరాక్షీమణియంగరాగపుపసన్ నద్యంబువుల్ తళ్కు బె
ళ్కొందవన్ వైళము యాపెగోప్యతకునై యూహించి వ్రేలాడ ది
క్సుదతుల్ నించినవెల్లచీరలన బొల్చున్ నీటిలో మేఘముల్. ౧౯౭

2. చ॥ దయఁగలవాఁ డుదారగుణధాముఁడు దాత మనోజ్ఞమూర్తి స
త్యయశుఁడు సత్యకాముఁ డనృతప్రతిపక్షుఁడు దేవభూసురా
న్వయభజనానురక్తుఁడు విహారమహారసికుండు సర్వదా
జయమును సంపదల్గొనుచు సత్యనృపాలుఁ డేసంగుగావుతన్. ౧౯౮

3. మ॥ ఒకసంతానము వేణుగోపకృప నా కొప్పారె నబ్బాలు నా
మకృతిస్ఫారమహోత్సవమ్మునకె మీ రమ్మీటి కేతెంచినా
రిఁక నాకున్ గృతిరూపసంతతిని మీ రిప్పింపఁగా మీకు నే
నకలంకం బగుభక్తి మ్రొక్కెదఁ గృతార్థాత్మున్ బొనర్పందగున్.

4. శా॥ సాయంరాగము నీటిపైఁబఱగు లచ్ఛాయన్ విలోకింప నౌ
కాయానంబున వచ్చునీకుఁ గడు వేడ్కన్ బూజఁ గావింపఁ గృ
ష్ణాయూన పతిపత్ని తాఁ బఱచె విన్నాణంబుగాఁగన్ దివా
సీయంచున్ మది నూహపుట్టె గుణరాశీ! సాతువల్లీనృపా! ౨౦౦

డాక్టరు కారిక్కు——కడియము.

1. మ॥ బలవద్రోగనివారణౌషధకళాపారీణు శ్వేతాన్వయ
త్కులజున్ నిస్తులశాంతిదాంతిసుగుణస్తుత్యున్ స్మితాంచన్ముఖున్
లలితాంతఃకరణున్ సతీసుతయుతున్ నాసత్యసత్కీర్తితో
నలరన్ జేయుతఁ గ్రీస్తుదేవ మెలమిన్ యక్ష్ ఆరు కారిక్గొరన్. ౨౦౧

2. శా॥ చిన్నారాయఁడు మాకు స్నేహితుఁడు సుశ్రీకుఁడు ఘోరార్తితో
నున్నన్ జూడఁగలేక చేయునదిలేకున్నన్ర్పగాఁ గ్రోవ లే
కెన్నెన్నోగతులన్ శ్రమింపఁగ నీ వేమిచ్చినన్ రానిసం
పన్నగాత్రిమణి వేగ దెంచితి లదాపద్భాగ్రిపోతంబవై. ౨౦౨

3. ఉ॥ వచ్చినవెంట నిమ్నఁ గని వ్యాధి భయంపడినట్టులై వెసన్
హెచ్చది పూర్తిగా సురిఁగి యీడ్గిలంబడి రాయమాలికిన్

బెచ్చుపెరిఁగె సౌఖ్య మది నిద్దుర చక్కఁగఁ బట్టఁజొచ్చె నే
మిచ్చినఁగాని తీఱదుసుమీ ? భవదీయఋణంబు "డాక్టరూ ?" ౬౦౩

4. ఉ॥ వైద్యము సేయవచ్చు ఘనవైభవ ముండఁగవచ్చు ఘోరరో
గాద్యపమృత్యువారకత నందఁగవచ్చు సదానిగర్వియై
హృద్యవచోభిరాముఁడయి యెల్లరఁ జల్లనిచూడ్కిఁ జూచు నా
విద్య సుదుర్ఘటం, బది వివేకికిఁ జేకుఱె నీకు "డాక్టరూ ?" ౬౦౪

5. శా॥ రామానాయఁడు చిన్నరాయనికి నారాయండు మాకుఱ్ఱకున్
శ్రీమంత మ్మగునీదువైద్య మెలమిన్ జేకూర్చె రింకెట్లు నీ
ప్రేమం బబ్బినమమ్ము వ్యాధిభయముల్ పీడించు ? మాకీపయిన్
సేమంబే యగు సేమమే యగు నగున్ సేమమ్మె "కారిద్గొరా ?" ౬౦౫

శ్రీ వేంకటాద్ర్యప్పారావుగారు, నూజివీడు.

మ॥ కవివై భూపతివై సదాసుమతివై కల్యాణివై నిత్యమా
ర్జవ మొప్పారఁగ నూజివీటి సుఖివై రాజ్యంబు పాలించు ని
న్నవ లోకించునదృష్ట మిప్పటికి సంప్రాప్తించె నయ్యాయరా
జవరా ? తిర్పతిశాస్త్రికిన్ సుకవితాసాఫల్య మింపారఁగన్. ౬౦౬

2. ఉ॥ చిన్నతనమ్మునన్ రసవశీకృత మైనకవిత్వశక్తిఁ గై
కొన్నభవాదృశావనిపకోరకముల్ వికసించు చున్నచో
మన్నన కేమిలోటు రసమంజులమాకవితావధూటి క
భ్యున్నతి వచ్చురోజు లివు డున్నవి నిక్కము భూమిపాలకా. ౬౦౭

4. తే॥గీ॥ శ్రీసమృద్ధియు సుగుణసమృద్ధి గల్గు, రాజ్యలక్ష్మికి సఖియౌను పూజ్యయైన
సుకవితాకన్య నిన్ను మన్నించె సుకవివ,రాభినుతి గేయ! వేంకటాద్ర్యప్పరాయ.

కోటలో నాఁడు జరిగిన నాటకమునుగూర్చి.

4. సీ॥ భక్తి చిప్పిలెడిగోపన్నవేషము గన్నఁ, గనుల కానందంపుఁగఱవు దీఱెఁ
బాల్యభవంబును శూరభావంబు దెల్పుసుల్తానుమేల్ సారు దలంపవలదె ?
రామలక్ష్మణవేషరామణీయకవచో గౌరవంబుల నెంచ నేరితరము ?
తక్కినక్కన్నమాదన్నప్రముఖులయా వేషముల్ మిగుల సంతోషదములు
తే॥ గీ॥ నాటకం బెల్లను బ్రయోగపాటవమున, గాటపట్టయి యానంద మబ్బఁజేసె
నటులలోపము రానీనినాటకము సె, బాసు నాఁడగు శ్రీరామదాసచరిత. ౬౦౮

5. సీ॥ శయ్యారసౌచిత్యసంప్రదాయములకు సంతోషపడు కవీశ్వరులతోడ
ధారాచమత్కారధాటికి సంతసంపడు చుండు పండితవరులతోడ

“సుకవివర్యా” యనుచు సాగియు జానందించు, తండ్రిలోనైన బాంధవులతోడ
నీతి విజ్ఞానాదికతంత్రములకు లో మెచ్చు, సుద్యోగిసమితులతోడ

తే॥ గీ॥ తన యుర్వ్రినాటకం బనుపమంబు, నామభాగ్య బన్పష్టంబు శుభయశరంబు
నీవుఁ గాకెవ్వరికిఁ గల్గు? నృపతులందు, వేంకటాద్రిప్రాయప్రుథ్వీతలేంద్ర.

శ్రీ నారయ్యప్పారావుగారు - నూజవీడు.

మ॥ చిరకాలంబుననుండి మేము ధనమార్జింపఁగ బ్రియత్నింప నె
వ్వరికిఁ శక్యలు గానిత్వాదృశుల భూపశ్రేష్ఠులఁ సత్కవి
త్వరసోదారతరాంతరంగులను సంపాదించుకొన్నాము నే
య్యురగాఁ గార్యములుఁ గథల్ జరుగఁగా నో నారయక్ష్మావరా. ౬౧౧

2. మ॥ ధనమావంతయుఁ జేతఁబూనక మహోత్సాహంబు పేరేపఁ బు
త్రిక మద్వాహము నిశ్చయించితిని ఖర్చుల్ సేయఁగా రెండువే
ల్దనుకంగావలె నందుకై జడియ విద్వద్బాంధ “మాత్మీయు” మం
చనుకోఁజాలినవారు త్వాదృశులు తేరా! నారయక్ష్మావరా? ౬౧౨

3. మ॥ కవితాకన్యక నెన్నియేనియు నలంకారమ్ములన్ గూర్చి మ
త్కృతతోఁ బెంచి భవాదృశోత్తములు పైకోఁజేసి కోదండరుం
కువగాఁగఁ నగలిచ్చిరే యనుచు లోకుల్ దెప్పమావంటిస
త్కవులఁ గెంపుఁకీర్తి రాజులది కాదా? నారయక్ష్మావరా. ౬౧౩

4. మ॥ కవిమాన్యం డగురాయచంద్ర ధరణీకాంతుండు మావేత ము
న్నవధానం బొనరింపఁజేసి తమి నూబొర్లిచ్చె నాఁడాది మా
కవలో నొక్కరు యుష్మదీయ మగు సత్కార మ్మకొంచును
న్నవిధం బిప్పుడు విన్నవించితిఁగదన్నా! నారయక్ష్మాపతీ. ౬౧౪

5. మ॥ ప్రతిసంవత్సర మేగుదెంచుచు శతస్నానాశనం బేను స
మ్మతితోడం గయికోని హేతువు తల పక్ లేకపోలేను నా
కతిభారం బగు కార్య మొండొదవునో నానాంటికిఁ దాని “దాఁ
చిట” నంచుఁ దలపోయుచుంటి గుణరాశీ? నారయక్ష్మాపతీ. ౬౧౫

6. తే॥గీ॥ పొట్ట పోషించుకొనుటకై పోలవరపురాలకుం డగుకృష్ణనృపాలుఁ డుండెఁ
బరిణయాదికశుభములు జరుపుటకుఁ, భారమును బూనవలె మీరు మీరు మీరు.

7. తే॥గీ॥ “ఒక్కరే చేసి రవధాన మొక్క నూజ
వీడు” ననువారు మీతండ్రినాటఁ బోయె

"నొక్కరే సత్కృతియుఁ బొందు చుండి" రనుటఁ
బాపవలె నీవు నాయశ్వత్థ తీందరి ?" ౨౧౨

8. తే॥గీ॥ నీవు గావఁదఱ కొసంగుస్వపతివరుఁడ, వెల్లరను వేఁడువారల మేము గాము
అనుచు మీతండ్రియొద్దనే మునుపు విన్న ,వించియుంటిమి నారప్పధీవ్వతలేంద్ర.

9. చ॥ అడుగకయుండుకార్యముల నన్నిటినిఁ దమబోటివారి కె
క్కుడుశ్రిమ గొల్పకే జరుపుకొంటిని నేఁటికి మీరు మీరునుఁ
గడపక చేయలేని గురుకార్యము పుత్త్రినిపెండ్లిగాన నే
నడుగక తప్పదయ్యె నగసాంద్రిణి నాగయభూతలేశ్వరా. 61 8 ౬౧౯

శ్రీకృష్ణనిర్యాణము- కాకినాడ.

1. కం॥ మాకాప్తుఁడు మాకొడయఁడు, మాకాలంబంబు రాజమార్తికమపుడే
నాకాలయమున కరిగెఁ, మాకృష్ణారాయ భూమినాథుం డకటా ! ౬౨౦

2. సీ॥ నాగరాజాదిజనస్థాన మైనపెద్దాపవంశాబ్ధి నుద్భవముఁ జెందిన
శ్రీకామమాంబికా శ్రీకరపాణిపోషణ శాణకషణసంస్కార మంది
కొచ్చెర్లకోటాన్వయోత్పన్నమార్తికహోరముగనుఁ జేరిమురణిపూన యగుచుఁ
బరమహూణాంధ్ర గీర్వాణభాషాంగనాకాంతసీమల కలంకార మైన

గీ॥ రామచంద్రవేంకటకృష్ణరాయనామకమగుచు రా జయం బధికముగఁ గాంచు
టకును మాఱుగ మసియయ్యె నకట ! కాల యుక్తివత్సరమునఁ గాలయుక్తిచేసి.

3. సీ. పదిమందిమైనను బంక్తిని లేకుండ భుజియింప నేరనిపుణ్యమూర్తి
అపకార మొనరించునతఁ డేగుదేనైనఁ గోపమ్ముఁ జూపని ప్రాపకుండు
అలవిగానిప్రచార మడుగువారల నేని లేదు పొమ్మనలేనిసోదరుండు
ఆశ్రయించినవాని యపరాధ మెంతైన నక్రమియింప నొల్లనిసజ్జనుండు

గీ. చదువుల టికాణ కరుణ లొచ్చనిదుకాణ, మాస్వజనముల ప్రాపు సన్యముల కాపు
నాకమున కేగె నఖిలలోకైకనుతుఁడు, కృష్ణలను వేల్పుగావు మాకృష్ణరావు.

4. తే.గీ. శనిమహాదశ మంచియుచ్చదశ యంచుఁ
బల్కు కార్తాంతికులపల్కు బడ లక్ష్యము
లనగ శనిదశలోని శర్వ్యంతరమునఁ
గుజుఁడు పాపాత్ముఁ డగుచు మాకొంప దీసె. ౬౨౩

5. సీ. కలకలనవ్వుమీసల మోపల నటింప రాజనందగుముఖప్రభలతోడ
సమయానుసారిగా నమృతంబుఁ జిలికించు వదనగంభీరనిస్వనముతోడ

నాప్తులే తేర రండంచుఁ గుర్చి కేలఁ జూపించు వినయవిస్మితులతోడఁ
గరుణ చిందించు క్రేఁగంటిచూపులు మీఱ నలువంకఁ గనులోచనములతోడ
గీ. సౌధచత్వరమునఁ గొల్వుసాలయందుఁ, బడుకవేత్రాసనంబునఁ బ్రౌఢి మీఱ
నుండునీరూపు ననగ పూర్జితోక్తు, లెట్లు మఱపింతువయ్య! యోకృష్ణరాయ.
6. చం. ననుపగునాణిముత్తెము లనందగునక్షరపంక్తి మీఱ వం
చిననదు మెత్తకుండఁగ మషీజలపూరిత మైనమేటిలే
ఖినిఁ గొని వేయిచేతుల లిఖించినయట్లుగ వ్రాయుకృష్ణరా
డ్జనపతిఁ బోలులేకరి నిజంబుగ నింక ధరన్ జనించునే? ౬౨౯
7. సీ. శ్రీమత్తగిలిగియుఁ జెన్నపట్టణకళాశాల "బి. యే" దాఁకఁ జదివినావు
చదువుటేగాదు భాషాసాగరం బెల్లఁ గుంభసంభవురీతిఁ గ్రోలినావు
క్రోలుటేకాదు పెక్కులుగ్రంథములు గొని గ్రంథాలయంబు నేర్పఱచినావు
శాసనసభలోన సభ్యతాపదవి కొంచెముతక్కు వాఱేండ్లు చేసినావు
గీ. పాడుకొనినావు సుగుణసంపద సమస్త, హృదయసీమలయందు సహృదయుఁ డట్లు
నీకు లోటేమి? మేమెల్ల నిన్నుఁ బాయు, పాప మొనరింపఁగాఁ గృష్ణపార్థివేంద్ర!
8. చ. విలవిల యేడ్చుచుం బ్రజ "వివేకవిహీనుఁడు మంచిచెడ్డ నేఁ
తల నెఱుఁగండు మూర్ఖుఁ డతిదారుణచిత్తుఁ"డటంచు రోయఁగా
నలుబదియొక్కయేండ్లకె వినాశము నీకు ఘటింపఁజేసి యా
నలువ పడెన్ వృథాజనులనల్వురనోటను గృష్ణరాడ్విభూ! ౬౨౯
9. ఉ. చూచితి వెల్లదేశములఁ జొచ్చితి వెల్లసభల్ నరేంద్రులం
జూచితి వెల్లవారలను సూరుల సత్కవులన్ దయామతిం
జూచితి వింద్రలోక మిఁకఁ జూడనిదొక్కటియంచు నేఁగఁగాఁ
జూచితివేము లేక విధిచోదితమో యిది కృష్ణరాడ్విభూ. ౬౨౮
10. సీ. పతిభక్తి నిత్యదైవతపూజ యతిథిసత్కారంబు వ్రతసువిధానదీక్ష
మొదలైనసుగుణముల్ పుంజీభవించి యద్వితీయ కటా! భవద్ద్వితీయ
యిరువదియారేండ్లయింతి కెక్కడ వ్రాసె వైధవ్యయోగ మావనజభవుఁడు
అనుమాయితి తప్పదా! యేమి కానుండెఁగాఁబోలు రెండవకావయాంబ
గీ. నీకు నీతండ్రిపోలిక నీపురంధ్రి, కరయ నీతల్లిపోలిక యన్నిగతుల
నబ్బె దివినుండి దీవింపుమయ్య! కృష్ణ, రాయ! కలుగంగఁ గొదవ సర్వంబుమాకు.
11. గీ. నీవు చదివినగ్రంథముల్ నీవు వ్రాసి, చేసినవికూడ పదుగురుఁ జేరి చదువఁ
దగినవని యెంచి కాఁబోలు ధర్మపుస్త, కాలయము చేసినావు కృష్ణావనీంద్ర! ౬౩౦

12. గీ॥ రావుబహదూరు లున్నారు రాజమాన్య, రాజపూజితులున్నారు ప్రజ నీయు
లైనమా కాకినాడ చంద్రాస్తమయము, నాఁటిరాతిరి యయ్యెఁ గృష్ణక్షితీంద్ర!

13. ఉ. లోపములం దెదో యొకటి లోఁ ములోపల లేనివాఁడు లేఁ
డేపని చేసినన్ బరుల కెన్నఁడు హాని దలంపవీవు వి
ద్యాపటుసంపద ల్గలమహాత్ముఁడు సర్వజనోపకారచిం
తాపరుఁ డన్నఖ్యాతి విడిన న్నిను వీడదు కృష్ణభూపతీ! ౬౩౨

14. సీ. బహుకుటుంబములను భరియించితివి తత్త్వవుగుణగౌరవోత్సాహ మొసఁగి
పెక్కుమందిని జదివించితి వన్నవస్త్రంబులు "స్కూలు" జీతంబు లిచ్చి
చాలమందికి మేటిసౌహార్ద మొసగితి వడిగినసర్వకార్యములు దీర్చి
కాపట్య మెఱుఁగనికరుణఁ జూపించితి వాశ్రితకోటిపై నాప్తులందు
గీ. నరిగితివి చెన్నరాష్ట్రంబునందు ఘనుల, యందుఁ దలమానికంబు ధరాధినేత
పండితుం డన్నఖ్యాతి తోడ్పడఁగ రామ, చంద్రవేంకటకృష్ణరాయేంద్ర దివికి.

15. ఉ. మంచముమీఁదఁ గాలిడె నమాసనిరోధిని నాఁటిమండి బా
ధించె జ్వరంబు భూతమయి తీక్ష్ణతరంబుగఁ గొన్నినాళ్లు వే
ధించెను నూపిరిక్ విడుచుటత్తు లభించనమూర్తివస్తు ల
భ్యంచిత మైనకృష్ణనృపుప్రాణము దీసె నివెల్ల నేకమై. ౬౩౪

16. సీ. హృదయంబు శోధించి కుదురు నంచువచించు నావల నాస లేదనుచు నుడువుఁ
బట్టిచ్చె మందంచు నట్టె సంతోషించు జ్వరము హెచ్చె నటంచుఁ బరితపించు
వాయుకోశము భగ్నమాయె నంచుఁ గృశించు వగరుపు గన్గొని భయముఁ జెందుఁ
జీర్ణకోశము కొంత చెడెనంచు దుఃఖించు జ్వరము లేదని యోచి సంతసించు
గీ. నిట్టు లైదారుదినము లనేకగతులఁ, జూపురోగంబు మరలింప నోపఁడయ్యె
బురభిమజ్జ్ఞశి యిట్టి దుస్తరగదంబు, విడిచెఁ దృటిలోనఁ గృష్ణపృథ్వీకళత్రి!

17. సీ. శతవధాన మొనర్చ సంస్థలు కబురంపఁ బంపకుండఁగ మానిపించపలేదు
సర్వదేశంబుల సభలకుఁ బోవువో వెంటరమ్మనకుండ విడవలేదు
పీటపైఁ గూర్చుండి పిలువనంపకయుండ నేదినమ్మున భుజియింపలేదు
మొదటినుండియుఁ దట్టుదదాఁక నొకరీతి గురుభావమున లోటు జరుపలేదు
గీ. నిట్టిరీతిగఁ బదునెన్మిదేండ్లు జరిపి, కృష్ణభూపాలకుఁడు దివి కేగె నేఁటి
కాయనవు నాకుఁ గల్గుబుణానుబంధ, మక్కటా! దైవదౌర్బల్య మణచివైచె.

18. సీ. ఆత్మకూరునృపాలుఁ డాస్థానకవులు కండించుఁ బెన్భక్తిఁ బ్రార్థించినపుడు
గద్వాలరామభూకాంతుండు ముష్టిగ్రహార మిచ్చెద నుండుమన్నయపుడు

నితరభూపతు లెంద లెందటో తన యొద్ద నుంచుకోఁదలఁచి పిల్పించినపుడు
పాఠశాలలయందుఁ బండితపదవిఁ గైకొనుఁ డంచుఁ బారులుఁ గోరినపుడు
గీ. కృష్ణభూపాలగుణశంకుకీలితుండ, నగుచుఁ గదలఁగలేనైతి యకట యట్టి
పండితుం డైనబ్రాహ్మణపరిభవుపాస్య, సుగుణుఁ డింకెవ్వఁడున్నాఁడుజగతియందు
19. గీ. సకలసద్గుణరాశిని సకలలోక, నుతుని బండితు విప్రభూపతిని గృష్ణుఁ
గంటివనుసద్యశము గంగఁ గలిసిపోవఁ, గాటి కంపితివే పాడుకాకినాఁడ !. ౬౩౮
20. సీ. రచియించినాఁడ బుద్ధచరిత్ర కృతిగాఁగ మేలినాటకములు మృచ్ఛకటిక
బాలరామాయణ పాండవవిజయ ముద్రారాక్ష సేడ్వర్దురాజవశాళి
పట్టాభిషేకముల్ పావనయుష్మదాఖ్యాభూషితంబులుగా నొనర్చి
నీకీర్తికాంతకీలోకమ్మునందు వసించుసౌధమ్ము నిర్మించినాఁడఁ
గీ. బండితుఁడు కవిమిత్రుఁడు భాంధవుం డ,నంగ మెలఁగితి దానికి నాకు నీవు
చేయుప్రత్యుపకార మిస్సి మహాత్మ !, వదలి చని కేఁగుటా ? కృష్ణవసుమతీంద్ర
21. శా. ఆనందాత్ముఁడవై సుఖింపుము మహాత్మా ! సత్యలోకంబునం
దో నాకంబుననో వికుంఠనగరీదుర్గంబునందో శివ
స్థానంబందుననో సమస్తసురసంస్థానాధిపత్యమ్ముతో
నానావైభవయుక్తితో నెపుడుఁ గృష్ణారాయభూపాలకా. ౬౪౦
22. గీ. గౌతమీపుణ్యపుష్కరకాల ముందొ,నర్చినట్టివి రెండుదానము లు గలవు
వానిఁజేయించుకొనుము నీభార్యచేత, శాంతివడఁ గృష్ణరాయ ! నీయంతరాత్మ !

శ్రీపోలవరం జమీందారుగారి శనిమహాదశ.

1. మ॥ శనిగా నీవరుదెంచి పోలవరసంస్థానంబుఁ బాలించు కృ
ష్ణనృపాలోత్తము కల్పపాదపముఁ బెల్లంగూల్చి యాచెట్టు మీ
ద నివాసంబొనరించు సద్ద్విజతతిం దైన్యంబుఁబొందంగఁ జే
సిననీచిత్రపుఁ జర్య లెల్లరును జీచీయంచు దూషింపరే. ౬౪౧
2. మ॥ శని యేతెంచు ఋణంబు తీర్చు నిఁక రాజ్యంబెల్ల వర్ధిల్లుఁ గృ
ష్ణనృపాలాగ్రణికంచు నందఱును బల్సంతోషముం జెంద నూ
ర్ధ్యనటం దోడయి తత్ప్రియత్నముల కయ్యో ! భగ్నభావంబు నే
ర్పున సాధించి ఘటించితే మొదలికే మోసంబు పండాలుఁడా. ౬౪౨
3. శా. నీసంబంధములేక కృష్ణ నృపుఁ డెన్నేనాళ్లుదారాజ్యముం
జేసె న్మన్నగఁ బెంచె నాశ్రితులఁ బోషించెం గవీశానులన్,

శాసించెన్ సభయందుఁ దుష్టుఁడకుఁ దాఁపైతి వోరీ శనీ!
నీసంబంధముచేత మాకెఁగదరా నిర్భాగ్యదామోదరా! ౬౪౪

4. శా॥ చేయించెం జపముల్ సహస్రములు కాశీయాత్రఁ గావించె నా
సాయంకాలము నాప్రభాతము మనస్స్వాస్థ్యంబు లేకుండఁగా
నీయేర్పాట్లగుతెంచి జాతకము నెన్నేసార్లు యోజించె లే
దాయెన్ లాభమొకింత నీవలన నిందాృ! శాృద్ధదేవానుజా! ౬౪౫

5. మ॥ "కలలోఁగన్పడెనంచు నానతిడెఁ బిక్కల్ దీర్ఘముల్ దేహమిం
గల మాస్యంబదయారసంబు వికటాగ్రభ్రూసమాలోక మం
ఘ్రులమీఁదం బడునల్లకోటుగల యొక్కండంచు నాల్గైదు రో
జులకుంబోవుచు కృష్ణరావు యమరాట్సోదర్య నీవేమొకో? ౬౪౬

6. మ॥ రజనీనాథుఁడు మున్నుగాఁగలుగువారల్ దాఁటునామీఁద నీ
కుజనుస్సంగము వచ్చి మాకెఁగదరా! కూలంకషప్రజ్ఞచే
త జగాన్నిద్దపుగాఁతఁ జేతఁ గవివిద్వత్పోషణాసక్తి చే
త జగంబెన్నఁగ బొల్చుకృష్ణజననాథఖ్యాత దీర్ఘాయువున్. ౬౪౭

7. శా॥ ఆచంద్రార్కము పేరు నిల్చుటకు మున్నార్జించెఁ దా నీతవి
ద్యాచాణక్యుఁడు కృష్ణభూపతి కవిత్వఖ్యాతుల న్నమ్ము నీ
వేచందంబున దాని మాపఁ గలవోరీ! మంద! పాపాత్ముఁడా
నీచేయంగలదొండు చేసితివికానీ! లోపమేమీ? శనీ! ౬౪౮

8. శా॥ ఎన్నోధర్మము లాచరింపఁ దలలో నేవేళఁ జింతించు మా
మన్నీఁడింటకు మున్ను నీవెటులొగిన్ మాయించితో వాని మీఁ
ద న్నీకంటెనులేడు పాపమతి యేధర్మంబులేకుండ యా
పన్నుంగైై నరపాలుఁడున్నయెడ వీల్పాృయించి తోరీ శనీ! ౬౪౯

9. శా॥ బాముల్ పెట్టకయుండఁ జంపె శని విద్వాంసున్ ధరాపాలునిన్
భూమీదేవునిఁ గృష్ణరావునను చున్ మూర్ఖుల్ ప్రశంసింతురిగా
కోమందాత్మ నినుంబలే యతనికాయుర్దాయమే యున్నచో
బాముల్ పెట్టఁగఁ జాలునే యొకఁడు దీవ్యత్కీర్తి కామూర్తికిన్. ౬౫౦

10. మ॥ తనయావాప్తి భవద్దశాంతరమునం దాపైన దంచుం బుధుల్
వినిపింపన్ వినుచుం దదాశపడి సంప్రీతాత్ముఁడై కృష్ణుఁ డూఁ
కొనుచుం దద్దయు మిన్నకుండెనకటా? గుర్రుక్కండు ప్రాణంబు పో
యినదాఁక న్నృపు నీ వపుత్రునిగా నే యుంచి తోరీశనీ! ౬౫౧

11. ఉ॥ వదలె న్నీదశ కృష్ణరాయనృపరాట్ప్రాణంబుతో నింక నా
పదునారాత్మిక రాణి యెల్లపుడు నీసంబంధముల్ లేక ని
స్సందవంజేయుట కోసమేనియును నోరీమందా! కావించుతః
దుదకుం దత్తుగ నింట నున్న నుపనీతుం దమ్మ మోదంబునన్. ౬౫౨

12. ఉ॥ తమ్ముని గాకయున్న దన దాయలలోపలి నుత్ర్రివానిఁ జి
త్తమ్మునకెక్కు యోగ్యతము దత్తకుమారునిఁ జేసి భర్తకున్
ముమ్మర మైన దుఃఖమిడు పున్నరకంబుఁ దరింపఁ జేయు ని
క్కమ్ముగ "వీలు" లోఁ గపట కారయితృత్వము లేకయుండి.న్. ౬౫౩

13. శా॥ ఆరోగ్యంబు నొసంగఁజాలు వరదుండౌ రార నీత.డిప్డు లో
కారాధ్యుం డటు వంటివాని కెటు మందా! నీవు నీతమ్ముఁడుం
గూర్రాత్ముల్ జనియించిరో ప్రజలకగ్గల్లైట్టఁగా నరకా
కారుల్ చెల్లెలొకర్తు చాలు నదియుం గాళింది కాలానుజా! ౬౫౪

14. చ॥ కవిబుధమైత్రినీకుఁ గడకం గ్రహచారము చేతఁగాని నీ
కవిబుధమైత్రి కాలఁ గలకాలము వారలఁ బ్రోవఁ జాలునో
లవనృపాలుఁ జంపెతి విలాతలమెల్ల నిసీ? యనన్ శనీ!
కవిబుధవైరి వైతివిగ కాలము కర్మము దాపరింపఁగన్. ౬౫౫

15. ఉ॥ నాదశ మూడు మంచోకఁ డనంతరమావిన్కవంబోనంగ నా
యీదశమూడుమంచుఁ జనవిచ్చె నొకం డొకండిచ్చె సౌఖ్యముల్
నాదశయంచుఁ బాపుఁడు బుణంబులు పెంచె నొకండు కానియీ
నీదశవచ్చెఁ దుష్టుడ నీమఁడ కృష్ణనృపాలుఁ జంపఁగన్. ౬౫౬

16. శా॥ మీకర్మంబది కాక నావలని పేర్మిం బెక్కురాజన్యుల
స్తోకప్రాభవశాలు లేరు పడఁచు న్నీవనంబోకుమీ
నాకున్ గోపమువచ్చుఁ జంపుటకుఁ గృష్ణక్ష్మాపాలుండు ధ
ర్మైకాలంబుఁడు నీకుఁగన్పడెనె యోరీవక్రిచారీ! శనీ! ౬౫౭

17. శా॥ సామంతంబునఁ దెచ్చి పోలవరసంస్థానాలవాలంబునం
గామాయమ్మొక మొక్కపాతె నదియుంగల్పద్రుమంబై ద్విజ
స్తోమాధారమునై మహాఫలమునై ద్యోవీధికంబ్రాకుచో
నామూలంబుఁ బెకల్చివైచితివి మందా! మొక్కలేండఁగన్. ౬౫౮

18. శా॥ బుచ్చాయమ్మయుఁ దెచ్చి వైవఁగల దాబోర్రి నన్నవాంఛనమే
యొచ్చెంబుంగనకుండఁగాఁ బెరిఁగి కల్పోర్వీజ మానల్లుగా

నిచ్చల్ వేల్పులకెల్ల మ్రొక్కెదను రాజ్ఞీశల్లజంగూర్చి నీ
కచ్చల్ చూపకుమోరి నీకును నమస్కారంబు సూర్యాత్మజా. ౬౫౯

19. చా॥ ఆపదువాయనోధ్రిధిప యామతి యాస్మితపూర్వభాషణం
బావతురోక్తులాగుణములన్నియు నేమయిపోయెనో నయ
శ్రీవన మంచుతిన్నక్రియఁజేటు వహించు దిగుల్ భయంబు రా
నీపను దెంచునాఁటి కవనీపతి మాకు శనీ! క్రమంబుగన్. ౬౬౦

20. శా॥ వ్రాయించెంగురుఁడొక్కవిల్లునకు ధర్మాలెన్నియో చేయఁగా
వ్రాయంగాఁబడె నందు నీవు మఱలన్ వ్రాయించి తావిల్లిసీ
యేయేర్పాటులు లేకయుండ నెటు వీక్షింపయ్యెనో కాని వి
ద్యాయాదోఽధి కృష్ణరా వతనివ్రాతల్ కూడ నిట్లుండునే? ౬౬౧

21. చ॥ అవలమనీమతోఁ జదివినట్టివి చిన్నవి పెద్దవాండ్లగ్రం
థములొక యాఱువేలు జననాథుఁడు దాసుమకూర్చియుంచె భ
ద్రముగ నెటో పురంబునకు దానము జేయఁగ వ్రాయఁ జేసి తా
సమయమునందు నున్న సహచారిగృహంబు కతంబునన్ శనీ! ౬౬౨

22. చం॥ అనయుఁబన్నలు తమ్ములాత్మజులు విద్యాదేశికుల్ బాంధవుల్
తనకెల్లప్పుడు మిత్రులాశ్రితులుగాఁ దథ్యంబుగాఁగూడబె
ట్టినమాకృష్ణునకప్పు డాశ్రితుల మాటే జ్ఞప్తి లేకుండఁజే
సిన నీమశ్చరితంబు వ్రాయ శనిగా? శేషాహియుంజాలునే. ౬౬౩

23. మ॥ అమరంజాతక రాశిచక్రమున నీకబ్బెం ద్వితీయాధిప
త్యము ప్రాప్తించె వ్యయంబునందునికి మందా యందులో నీదశా
సమయంబైనపుడేల మానునుపురా చంపింప కాచావులో
కముతో పాటునేలయుండును నపఖ్యాతంబుగాకుండఁగన్. ౬౬౪

24. మ॥ అగుకష్టంబనియొంప కట్టిపనికే నాశించువారెందులో
దిగుచున్నందిగువారు రేయుపగల్ నిద్రించు నందాఁకఁ బా
ర్శ్వగులైయుండెను వారలాశ్రితులు మిత్రశ్రేణి యుగ్యోగులుం
డఁగటా చేసితివొక్కఁడే నెఱుఁగకుండం జేయుచేతల్ శనీ! ౬౬౫

25. శా॥ ఆయుర్వేద విధిప్రకారముగ వైద్యంబేల చేయింపరాం
గ్లేయప్రక్రియ చాలు దానివలనన్ లేదాయెలాభంబటం
చాయీవైద్యులు పల్కు దేశభవ వైద్యశ్రేణి చండాల యే
స్వాస్థ్యంబుంబొనరింప నీవయితిగా జాతిస్వభావంబునన్, ౬౬౬

26. శా॥ తల్లింజంపెను రాజయోగ మటుపై తద్భ్రాతృ పోషించె నా
యిల్లాలే కొని దత్తుగాఁ గుజునిచే నేర్పాటుగావించె సం
పల్లీలాకళ లభ్యసించుటకు స్వర్భానుండు పంచెన్ ఋణం
బుల్లాసంబుగురుండు కృష్ణునకు నాయుశ్ఛేదియై తో శనీ. ౬౬౭

చ॥ శనిదశవచ్చునంట యదిచాలమహత్తర రాజయోగకా
రిణియఁట యందు నేనబొంకరించెదు ధర్మములెల్ల గొప్పగా
నొనరుతునంచు లోవల చుమండెను కృష్ణనృపాలుకోరుకుల్
గొనకొని సున్నజుట్టితివి క్రూరుఁడ యొక్కటి చేయకుండగన్. ౬౬౮

28. చం॥ శనిదశవచ్చెఁ జంపెనని శాస్త్రమెఱింగిన పెద్దలెల్లఁ బ
ల్కిరివిని కృష్ణభూవరునిఁ గేవల మీవుజ్వరాదినై కసా
ధనములఁజావఁ జేసితని తథ్యముఁ బల్కిరిఁగాని నీకయిం
గితుక యొకింతలేకుమని నీరజబాంధవ పుత్త్రరత్నమా. ౬౬౯

29. మ॥ శనిచాలండని చెప్పికొందురు విపత్సంఘమ్ముగన్నట్టివారలె
ల్లను సామాన్యముగాఁగ జాతకముఁ బోలంజూడకేమున్న నీ
జననంబొందిన వేళయట్టిదర నీచా! నిన్ను దుర్మూర్తి పో
యనివారెవ్వరు మిన్నకేకలుగ వాహా మంచియుం జెడ్డయున్. ౬౭౦

శ్రీబాలగంగాధర తిలకమహారాజ నిర్యాణము కాకినాడ.

1. క॥ కలకాలము బ్రతుకుట మర్త్యులకుఁ సాధ్యంబుగాదను తత్త్వముఁ దకటా ?
తలఁచినపని కాకుండని, తిలకమహారాజు మర్త్యతిలకం బరిగెన్. ౬౭౧

2. క॥ చేసినకృషి ఫలియింపక, వీసంబేనియును నమ్మకవింపకమునుపే
కేసరి చనియెన్ ధీరా, గ్రీసుఁ డగుచునమరాట కేసరి యనియెన్. ౬౭౨

3. శా॥ త్యాగుల్ సర్వకళావిశారదులు "దాదాభాయినౌరోజి," గో
ఖ్లే, "గాంధి" ప్రముఖుల్ మహాత్ములు ప్రజాక్షేమంకరప్రక్రియో
ద్యోగుల్ గాంచిరి పేరు గొంద తెపు డందుం, గాంచుమన్నారు గా
నీ గీతార్థసమన్వయంబు తిలకా? నీరీతిఁ గావించిరే? ౬౭౩

4. సీ॥ ప్రజలకోసము రెండుపర్యాయములు బందిఁ గొంకక కడగండ్లు గుడిచినావు
జనులకోసరము రాజద్రోహ మనుపెద్దకింవదంతి నుపేక్షించినావు
లోకులసేవ మాలోచించి యాంగ్లేయధీరులతోడ వాదించినావు
ప్రజలేలవలయు రాజ్యంబు రాజచ్ఛాయ నంచుఁ బల్సభలు కల్పించినావు ౬౭౪

తే॥ గీ॥ పడఁదగినకష్టములనెల్ల బడియు ఫలము,ఖంబునకు రాఁదగినసమయంబునందు
హైందవావనిఁ దిలకశూన్యంబుఁ జేసి యేగితే? నీవు తిలక? లోకైకతిలక?. ౬౨౫

5. మ॥ అరయంజాలియుఁ "దప్పుఁజేసి"తని కారాగారసంవాసముం
బోరి హూకుల్ విధియించి నిన్ననుపఁగా మాంబాపురంబెల్ల న
త్తఱి "నోహో? తిలకార్య" యంచడలి పత్రిత్యాగార్థి చర్య బునం
దొరఁగంబోయె నఁహొర? నీఘనత యె తోతెల్ప నాశక్యవే. ౬౨౬

6. తే॥ గీ॥ జన్మదివసోత్సవము నీకు సలుపనెంచి, నంతనే లక్షరూపిక లరుగుదెంచె
నొక్కనాఁడఁట? తిలక? నీయుత్తమాభి, ధేయగౌరవ మెంతయో! తెలుపవశమె

7. తే॥గీ॥లోకులొసఁగినదేకదా? "లోకమాన్య", బిరుదమొకటి "మహారాజ" బిరుదమొకటి
ఇవియ సాక్ష్యం బొసంగవే? భవదుదార సుగుణసంపత్తి కోమహాశూర? తిలక.

8 శా॥ సూరత్పట్టణమందు సర్వపురవాసుల్ చేరి కర్తవ్యచ
ర్చారంభం బొనరించునప్పుడు సభాధ్యక్షుండు యుష్మద్వచ
స్సారస్యమ్మునకుజ్ గవంతయవకాశం బీయమిజ్ దత్సభా
స్తారుల్ తత్సభ నాఁగి రోతిలక? నీసామర్థ్య మింతింతయే. ౬౨౯

9. మ॥ బలముం దేజముఁ బెంపుఁబ్రాభవయశఃపాండిత్యముల్ గల్గి వై
రులకుజ్ గుండెల గాలమౌచుఁ బలుసారుల్ వైరులం ద్రోలి భా
సిలె నేవీరకిశోర మాతఁడు శివాజీ, పూజ్యమాతజ్జను
స్థలమం దీవును బుట్టి తోతిలక? వింతల్గావె నీచర్యలుజ్. ౬౩౦

10. మ॥ ప్రియదం బొప్పఁగ దేవదేవుఁ డనుకంపజ్ ధర్మసంస్థాపనా
ర్థము జన్మించెద" నంచు మున్ను పలికెజ్ దారామకృష్ణాదిరూ
పములంబుట్టియుఁ జేయఁదగ్గపని నిర్వర్తించె నేఁ డేమిపా
పమొ? సంపూర్ణముసేయకే తిలకరూపం బుజ్జగించెజ్ గటా?. ౬౩౧

11. క॥ పట్టంచుల శాల్ దోవతిఁ గట్టి తొడిగి బొందు లొప్పుకంచుకముఁ జరీ
పట్టీగల "పగిడీ" తలఁ, జుట్టిన నీరూపు మగలఁ జూతుమె? తిలకా. ౬౩౨

12. సీ. దేవేంద్రుఁ డేదేని దేవకార్యమ్ము యోజించుటకై పిలిపించినాఁడొ
భరతభూమికి నేఁడు ప్రాప్తించినసమస్య గురునితో యోజింప నరిగినావొ
"ఇండియాకు స్వరాజ్య మిప్పించు" మంచు విక్టోరియాఁ గన బయల్దేరినావొ?
స్వర్గ మేగినపూర్వచక్రవర్తులసాక్ష్య మిప్పింపఁగా నట కేగినావొ? ౬౩౩

తే॥ గీ॥ ఏదియో గొప్పయుపకృతి యిండియాకుఁ జేయుటకె కాదె మృతి తటస్థించె నీకు
ఘరల నేదేశమందొ యేమానవతికొ కొడుకవై పుట్టి తీర్చుకో కథమ తిలక? ౬౩౪

13. తే॥ గీ॥ నియతసుకృతాత్మకుఁడ వైననీకు మరల, జన్మముబ్బుట కా దార్యసమ్మతంబు
కాని నీవంటిలోకోపకారి మరల, దొరకఁ డని కోరవలసెఁ గ్రిమ్మఱభవంబు. ౬౮౫
14. సీ. ప్రతిగేస్తు నింటిచావడియందుఁ దనరారు శ్రీకరం బెవ్వాని చిత్రపటము
ప్రతిమనుజుండు జిహ్వాసీమ జపియించు భావుకం బైనయెవ్వాని పేరు
ప్రతిభారతీయుప్రబంధపేటికయందు పొలుపారు నెవ్వానిపుస్తకములు
ప్రతిపండితునిమనోభావవీధికయందుఁ దనరు నెవ్వానిసిద్ధాంతపఙ్క్తి ౬౮౬
తే॥ గీ॥ మనల విడనాడి చనె లోకమాన్యుఁ డతఁడు, దివ్య మాకార మొకటిసంధిల్ల నేఁడు
తనస్వరాజ్యాభిలాష మంతయును వదలి బాలగంగాధరతిలకభవ్యయశుఁడు॥ ౬౮౭
15. సీ॥ అనఘుఁ డౌతిలకమహారాజునకు నేఁడు కన్నీట ధర్మోదకమ్ము లిడుఁడు
ధీరాత్ముఁ డైనమహారాష్ట్రమౌళికిఁ గన్నీట ధర్మోదకమ్ము లిడుఁడు
లోకమాన్యాఖ్య మహాకీర్తిశాలికిఁ గన్నీట ధర్మోదకమ్ము లిడుఁడు
పరమచిత్పావనబ్రాహ్మణాన్వయునకుఁ గన్నీట ధర్మోదకమ్ము లిడుఁడు ౬౮౮
తే॥ గీ॥ తిలకమూర్తికి మానవాతీతమైన, దేహ మేతెంచు పదియవదినముగాఁగ
గిరయోగము లౌదలందాల్చి కరుణ మొలుక ప్రొక్కుఁ డోకమ్రొక్కు భారతీ
పుత్రులార! ౬౮౯

శ్రీమోతేవారింటపెండ్లి కాకినాడ.

1. శ్లో॥ శ్రీకృష్ణం వరమూర్ధన్యం దమయంతీం వధూమణిం
దత్వా సమాన మైశ్వర్యం పాతా మాదిమదంపతీ॥ ౬౯౦
2. శ్లో॥ శ్రీమోతేవంశసంభూతం । తాటికొండకులోద్భవాం
శ్రీకృష్ణం దమయంతీంచ । పాయాస్తాం దంపతీ శివౌ.। ౬౯౧
6. శ్లో॥ కృష్ణయార్యతనూజాతం ! రామచంద్రతనూభువం
దమయంతీకృష్ణరాయౌ । పాయాస్తాంకమలావరౌ. ౬౯౨
4. శా. శ్రీకృష్ణా? వినుమోయి భాగ్యను గృహశ్రీయంచు భావించి సు
శ్రీకంబైతగుసంతతిన్ గనుము వారిన్ వీరిఁ బోలెన్ వృధా
యాకంజాస్త్రుని బారికిన్ దగిలి ద్రవ్యం బాఱడింబుచ్చ క
గ్రాకాంతన్ జరియించి కైకొనుము సారాచారసంపత్తులన్. ౬౯3
5. మ. దమయంతీ? వినుమమ్మ? భర్త యన దైవంబంచు భావించి ని
త్యము తద్వృద్ధికిఁ గారణం బయినసత్యశ్రీకి దూరంబుగా
క మహత్త్వంబు గణింపుచున్ మగుల కైకర్యంబున్ బ్రసాదింప దై
వములన్ గొల్చుచు మంచికీర్తులను సంపాదింపుమా ప్రోడవై. ౬౯౪

6. శా. మంజుస్వాంతుఁడు మామహేశ్వరుఁడు పేర్మిస్నిగ్ధుఁ డశ్రాంతసా
మంజస్య మ్మనురాగసంపదయు క్షేమప్రాభవంబున్ గళా
రంజత్స్వాంతతతి లోనుగాఁ గలుగుసామ్రాజ్యంబు గల్పించి నీ
తిం జెన్నారఁగఁ జేసి ప్రోచు దమయంతీకృష్ణులన్ జిష్ణులన్. ౧౯౫

7. శా. మోతేవంశపయఃపయోనిధికి సోముల్ వైశ్యచూడామణుల్
ఖ్యాతుల్ వృద్ధజమీనుదారులు యశఃకాంతాంచకీర్తుల్ గతా
రాతుల్ స్వీయకులీను లందఱును వారల్ మెచ్చఁగాఁ జాలుస
త్ప్రీతిన్ దంపతు లుండుగాక సతతశ్రీమీతి దైవారఁగన్. ౧౯౬

శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారు—చిత్రాడ

(హితవాదిసమర్పణము.)

1. మ. జనమాన్యుండును ధర్మశీలుఁడును భాషాపోషకుండున్ దయా
ఖనియు న్నీతిపథానువర్తియు యశస్కల్యాణకాముండు స
జ్జనుఁడన్ శ్రీచెలికానివంశజుఁడు లచ్చారాయనిం గూర్చి నే
ర్చిననీకున్ "హితవాది" నామ మొసఁగు వర్తింపుమన్ జన్యమం దా. ౧౯౭

2. క. ఎటిగియును నీవు వ్రాసిన, మేలుంగులనే జనానికి త్రోవున? లోకం
బెఱుఁగదె? లచ్చారాయుని । యుర్వె వెలుఁగనివాఁడ లేవ రో హితవాదీ? ౧౯౮

3. క. హితవాదిదేశసేవా । వ్రతునిన్నందింపవాఁతఁ బ్రకటించితివో
హితకారిణి? నీవు ఋతానృతములు గూర్చంపనికి నీతికిఁ దే--వే? ౧౯౯

4. సీ. ద్రవ్యవ్యయ మొనర్చి పగువారి నియమించి దేశదేశమ్ములు తిరుగఁబంచి
మూలమూలలఁ జనినిపోయెడునాంధ్రమహాకవిరచితంబు లైనయుత్త
మగ్రంథములను సమగ్రంబుగాఁగ వ్రాయించి కొన్నియును ప్రచురించి కొన్ని
యును బ్రోవుచేయించి యొకనిలయమ్మున "వీరువా" లందు వేర్వేఱ నునిచి ౨౦౦
తే. గీ. పదుగురును వచ్చి చదివికొనఁ బదిలపఱచె । నాంధ్రపరిశోధకాభిధం బైనయొక్క
మండలిని పీఠపురియం దొకండె కాఁడె? । లలితగుణములప్రోవు శ్రీలచ్చరావు. ౨౦౧

5. తే. గీ. "దేశవర్ధని" యనుపేర దేశమునకు । సౌఖ్యమొనఁగూర్చునొకసమాజంబునిలిపె
గానవిద్యావిశారదుఁ డైనలచ్చ । రావు సంగీతసభలకుఁ దోవఁ దీసె. ౨౦౨

6. తే. గీ. గోరసమ్మున కాసించుగోరసాఖ్య । జనపదమ్మున నిలిపెసంస్కృతాంధ్ర
పాఠశాలకుఁ బ్రతిభూతి ప్రతిభమీఱ । రక్షణముచేసె మాలచ్చరాయఘనుఁడె.

7. శా. సల్లాపమ్మున కాకన మ్మయిన లచ్చారావు గోదావరీ
జిల్లాసంఘమునందు సభ్యుఁడయి వాసింగాంచె గోదావరీ

జిల్లాబోర్డుకు మెంబర్లై ప్రజలకున్ సేవంబు చేకూర్చి ని
య్యల్లొండప్రెసిడెంటున్ ఘటించె గడుపోయి నీతిపద్యావళిన్. ౨౧౦

8. ఆ.వె కాకినాడ "తాలూకాబోర్డునకు" మెంబరగుచుఁ గొన్నినాళ్ళు యశముఁ గాంచె
నాపయిన కె పిఠాపురమ్మునను నేఁ, డర్థి యగుచుఁ దాఁ గృతార్థుఁ డయ్యె. ౨౧౧

9. సీ॥ "ఆంధ్రరాష్ట్రము వేఱ యవురఁ" గావలె నంచుఁ గోరువారలలో నొకొండనంగఁ
బరఁగి యందుల కేరుపఱచినయుపసంఘు మందొక్క సభ్యుఁడై యశముగాంచె
"నాంధ్రసారస్వతం"బనుమహాసభయందు సభ్యుఁడై మిగులఁ బ్రశస్తి కెక్క-
నఖిలభారతదేశ మండలిగ్రంథాలయసభయందును సభ్యుఁడై రహిఁ జె
తే॥ గీ॥ నఖిలకవిమండలికి విజయనగరంబు,నందు జామీనుదారుఁడై యుండెఁ గీర్తి
పీఠపురిపాఠశాలలోఁ జేరుగోరఁ, బడియెఁ బ్రాచీన విద్యార్థి పటలమునందు. ౨౧౨

10. సీ॥ వత్సరంబులుగాఁగ నవలలు ప్రకటింపఁ గడఁగు "రామవిలాస"గ్రంథమాల
ప్రాక్పశ్చిమేశ్వరకృతగ్రంథముల్ ప్రకటించు రసవత్ప్రబంధసర్వస్వమాల
నవలలు వచనముల్ నాటకంబులు ప్రబంధములు చర్చలు వివాదములు తీర్పు
లాదిగాఁ గలవిషయంబులు బ్రకటించు "భాషావిలాసినీ"పత్రికకును
తే॥ గీ॥ దాన సంపాదకుండయి తగినమూల్య,మునకుఁ గాక యతిస్వల్పమూల్యమునకు
జనులకందఁజేయు పత్రశస్తకీర్తి, దెచ్చుకొనుచుండెఁ జెలికానిలచ్చరావు. ౨౧౩

11. సీ॥ శ్రీరామచరితంబు స్త్రీనీతిపద్యరత్నావళి యంతఃపురాంగనలకు
గోపనీయతఁ దెల్పుఘోషాప్రబంధంబు భీష్మచరిత్రంబు ప్రేమలతయు
మల్లెమొగ్గ, కురంగి, మహనీయ లగువర్తమానాంధ్రకవులపద్యక్చరిత్ర
మొదలుగాఁ గలగ్రంథములు రచించిన మేటి, రామవిలాసముద్రానిలయము
తే॥ గీ॥ చిత్తరాడపురిఁ బ్రతిష్ఠించి యందుఁ గవుల లోకోపకారకగ్రంథములను
నచ్చువేయించి యిచ్చునిర్వ్యాజకృపుఁడు, మెచ్చగా మెచ్చఁదగఁడె శ్రీలచ్చరావు

12 సీ॥ శ్రీరాజమానరాజారామయాంబికాకల్పితపుస్తకాగారమునకు
గౌతమీమండలగ్రంథాలయసమాజగౌరవాధ్యక్షుఁడై కాకినాడ
మండలగ్రంథసమాజమ్మునకుఁ బీఠనగరగోసంరక్షణసమితికిని
బెజవాడలోన నిల్పినయాంధ్రదేశకేంద్రగ్రంథతతి కుపాధ్యక్షుఁ డగుచు
తే॥ గీ॥ "కావ్యనిధి" యన్నబిరుదంబు గనినవాఁడు, తెలుఁగుదేశములోపలఁ గలుగు పెక్కు-
పౌరజనములచే జానపదులచేత మెచ్చు లొందఁడె? చెలికానిలచ్చరావు. ౨౧౫

13. సీ॥ భావనారాయణస్వామిసన్నిధి భావనారాయణాఖ్యజనకుని పేరఁ
బుర మొదు గట్టించెఁ దిరిగి సంపాదించెఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరుల సేవ

కాశి శ్రీరంగంబు కాంచి మున్నైనపుణ్యక్షేత్రముల కేగి యందుఁ దత్త
దధినాథులకుఁ గాన్క లర్పించె భక్తితో హితులతో నాశ్రితప్రతతితోడ
తే॥గీ॥ కృతులఁజేయించిబహుబహూకృతులొసఁగికృతులుగైకొనికావించెఁగృతులఁగొన్ని
సుకృతి కార్యంబుల నతండు సుకృతిగాఁడె సచ్చరిత్రుఁడు చెలికానిలచ్చరావు.

14. తే॥గీ॥ కడకువచ్చిన "మాంటేగు" గారితోడ. "నాంధ్రరాష్ట్రంబు కావలె" నంచువిన్న
పంబు గావింపఁ బోయినప్రముఖు లందు,నొక్కరుఁడ కాఁడె లచ్చరావక్కటకట?

15. తే॥ గీ॥ ఇంతయోగ్యత యింతధర్మైకబుద్ధి, యింతదేశాభ్యుదయచింత యింతసుగుణ
సంపదయు నితరకవిజనాసక్తి గల్గు, హెచ్చుమానిసి చెలికానిలచ్చరావు. ౨౧౮

దివాకరాస్తమయము.

(రాజమండ్రిసభలోఁ జదివినవి)

1. సీ॥ గురుఁడు బ్రహ్మయశాస్త్రి కొనియాడు నెవనిఁ గర్ణాటసీతారాముసాటిఁ జేసి
తోడికలాస్థశేఘుగ్రహుఁదెల్వి కీర్తి వహించి కలహంబు సలుపుచుండ్రి
ఎవఁ డెన్నఁడును బాఠ మెలమి విప్పకయె వ్యాకరణపాండిత్యపరీక్ష మూనె
నొరుఁడు నచ్చనివాఁ డెవమ్మొ సదలింపఁజాలె నెవ్వనిమనీషాబలంబు
గీ॥ ఎవఁడు వాకెక్కుడయ్యుఁ గారణాంతరమున గురుభావ మంతరంగ
మున నె కాక వెలికిఁగూడఁ గనఁగఁజేసె నట్టితిర్పతికవి దివి కరిగె నకట! ౨౧౯

2. క. నాకన్న ధీబలమ్మున, నేకాదు తనూబలమున నెంతయు హెచ్చౌ
లోకస్తుత్యుఁడు తిర్పతి, నాకన్నన్ మున్నె యెట్లు నాకము ముట్టెన్? ౨౨౦

3. మ॥ కలలోనైన నతండు ముం దనుచు "వెన్కన్నె" నటంచున్ మదిన్
దలఁపంబో మతఁ డేనుఁ గూడ నెటు లీతాంర్మరు చేకూరనో
బలవంతుం డే మహోన్నతంపుఁ బదవిన్ బ్రాకంగ నష్టాండు దు
ర్బలుఁడౌ నేఁ డటువంటివాఁడనుట సర్వత్రానుభూతంబకా. ౨౨౧

4. ఉ॥ ఏఁబదిదాఁటె నా, కతని కేఁబదికింక నెలల్ గొఱంతనా,
ల్గాబుధమాన్యుఁ డిందనుక నాఁగికసల్పె శతావధాన, మే
నో బహుకాలమై యొకటనుండియు నాతని చేతియాఁతఁ బ్రి
జ్ఞా బహుళావధానపుఁబ్రసంగము లీడ్చుచునుంటి నెట్టులో. ౨౨౨

5. శా॥ త్వంకారోక్తులతోఁ బ్రసంగము సహాధ్యాయిత్వముం దెల్ప ని
శ్శంకన్ వ్రాసెడి లేఖలందలి నమస్కారాదిసంభావనా
లంకారంబులు నాయెడంగల యనల్పత్వత్కృతజ్ఞత్వపుం
బొంకమ్ముల్ దెలిపుచ్చ వర్తిలిన నీబుద్ధిన్ స్మరింతున్ సఖా! ౨౨౩

6. ఉ॥ “ఏ నలనూజివీటి సభకేగితి నీ వటఁ దాఁగి” యన్న కో
పానన కాదె? యొంటరిగ బాకరిపుల్ గనఁబోయి తిప్ప డో
ధీనిధి! తిర్పతీ! యవటిధీరులతోఁ గలహమ్ము గల్గున
ట్లేనియు నేను నీస్మృతికి నెక్కకపోనుజుమీ; సుమిత్రమా! ౨౨౪

7. క॥ నను “దర్శనమిప్పింపుం” డని వ్రాసినలేఖ నాకు నందకమునుపే
చనినాఁడవు స్వర్గంబే మిని నాతోఁ జెప్పఁ దలఁపమింగాదె? సఖా! ౨౨౫

8. మ॥ కృతకృత్యుండవు నీవు, వేఙ్కటకవితో నీవేలఁ జెప్పం బనే
మి? తుది న్నన్నొకసారి చూచుటకు చెల్మిన్ జుమ్మి? రమ్మంచువ్రా
సితి, పోస్టుడని పల్లెయాట నదినేఁ జెల్లింపలేనైతిఁ ది
ర్పతివిద్వత్సుకవీ? క్షమింపనిదియర్హంబె మ్మొయిన్ జేర్మమై. ౨౨౬

9. ఉ॥ నీకొమరుండు సత్కవిత నేర్వఁగఁ జాలినబుద్ధిశాలి, త
ద్ధీకుశలత్వమున్ సరిగఁ దిద్ది త్వదాత్మకు మెచ్చొనర్తు నం
దాఁకను నాదు రాకకయి నాకమునందుఁ బ్రతీక్షసల్పు మ
య్యా! కవితిర్పతీ! వ్యవధియాటకు స్నేహపుఁగుదయ్య యియ్యెడన్. ౨౨౭

10. క॥ నీపెద్దకొమరుకతమున నీపిన్నకొమరుల ముగురు నేర్తురు విద్వ
న్నాపై భారంబియ్యది నీపెట్టక పెట్టినగియ నేర్పకతమునన్. ౨౨౮

11. మ॥ మృతులంగూరిచి యేమ్మపద్యములు నే నేనాఁడు చెప్పన్ మహా
మతి! యోతిర్పతిసత్కవీ! త్రిజగతీమాన్యాత్మ విక్టోరియా
సతి లోకాన్మృతులెల్ల నీకలనవే స్వర్గం బధిష్ఠించి రే
నతిపాపాత్ముఁడ నాకు నీకతన తే వాలాటి సౌఖ్యముల్. ౨౨౯

12. తే॥ గీ॥ అల దివాకరునకుఁ బోలె నస్తమయము నుదయమును గూడ నిజమునకుండఁ బోవు
నీయశఃకాయమునఁ గని నేనెఱిఁగియుఁ బామరత్వఁ జేసి విలపింపవలసె సఖుఁడ! ౨౩౦

శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారు - చిత్రాడ.

ఉ॥ దిక్కులనెల్ల నాత్మగురుతేజము నించి దివాకరుండు తి
గ్మక్కుల కందరాని నగనాంతరసౌధపుఁ జంద్రశాలపై
కెక్కెను లచ్చరాయ! యిఁక నీతనిసంతతి క్షేమ మెక్కుచో
నెక్కలు రాని పిల్లల భరింపఁగ నీవును నేను దిక్కుగా
నక్కట! యూఁతఁ డిప్పటికి నాదరువైనగు నీపురమ్మునం
దొక్కటఁ గాపురంబిడిన నూరకయుండవు నీవు; నెల్లవా
రెక్కుడఁ గూడ నింతటి యహీనగుణంబు దృఢాభిమానమున్

చెక్కరపట్లఁజూపుటలు వింటిని, గంటినిగాని యాతఁడీ
దిక్కరయించునంచుఁ దనచేతమునందు దెలియఁగలేక నీ
చక్కికిరాక నీధనము సాపడుచుండియుఁగాకినాఁడ వే
మక్కువమండెఁ గానియెడ మాదృశు లక్కడి కిట్లువచ్చి మీ
కిక్కరశిక విధింపవని యెందుకు? మీరె భరింతు, రొక్కచో
నక్కవిరాజుపోయెనని యాతనిభార్యయు బిడ్డలింకెటే
దిక్కనకేఁగి నొంచినను దీనికిసమ్మతిఁ జూపబోరు, స
ద్యక్కృతికర్తయై సుకవిమాన్యుఁడునై యతఁడేగెఁ బుత్రుఁడో!
మిక్కిలిబుద్ధిశాలి, యిఁక మీఁదట వీనికిఁ దండ్రివంటి స
ద్యక్కవితావిశేషమదియబ్బుడు శంకయొకింతలేదు స
ద్యక్కవియై నిసున్ దను ముదంబుధి నోలలనార్చు నంతకున్
దిక్కగనుండఁగా మనకుఁ దిన్నతి చెప్పకచెప్ప నింతయున్
నిక్కవ మీకుటుంబమును నెక్కొనిపోషవంగఁ జాలు మేనమా
మొక్కఁడు పెద్దజీతమునున్న యధుండుఁడు గల్గెఁగాని యా
దిక్కరి యిట్లువ్రాసెఁ గనుపీనిని, దీనఁ బుట్టిభవమున్
జక్కఁగఁగన్న నీమనికస్వాంతమురాదని నెంచలంప నే
ఫక్కినొ కొంతకాలము కృపన్ మన మీకవిసత్కుటుంబమున్
సుక్కఁగనీక పోషించు నెడ సూరిజనస్తవనీయమైన నెం
పెక్కు, యశమ్ముగల్గు, నదియేకద? యేరికి శాశ్వతంబగున్
దక్కివాలఁబలె నుదారత దాఁచితివే నిఁ జేతికిన్
జిక్కినసద్యశోరమ యిసీయని! యెక్కడికోచనుంజుమీ!
టక్కరి యిట్టిపట్టునఁ దడంగక దాఁకెడినన్నమాట మీ
కెక్కుటకేను వేఁకోకటి యియ్యెడఁజూపఁగ నేల? సర్వమా
ఫక్క హృదంతరమ్మునకు వచ్చియెయుండును, గీతిఁ వచ్చి "యే
దిక్కును లేమనా" కనుచు దీనత నిన్నువరించుచున్న దీ
నక్కనియెమ్మెలాడిని వెసంగొని పేర్మిసుఖింపుమయ్యా? నీ
కిక్కతనన్ జయంబెసఁగు నింతయు నీవు నెఱుంగుదైన నే
నక్కవింజు నందుగల యాదృతిచే నిటు చెప్పుచుంటి, నే
ముక్కులో నేర్చినందులకు మూర్ఖులవేఁడుటకన్న విజ్ఞుఁడౌ
చక్కనినిన్నువంటి సరసప్రవరుం గవితామతల్లికిన్

బ్రిక్కకుఁ జేర్పుటొప్పకుటఁ బద్యము లల్లితి నిన్నుఁ గూర్చి నీ
విక్కృతి కింతకున్ మునుపె యేర్పడియుండిన నుందుగాక, నే
నిక్కువితన్ రచించి ఫలమించుక పంచికొనంగఁ బోలదే?
నిక్కము మీకు మాకు పతి నేఁటిదిగాదు బుధానుబంధ మే
పెక్కుడికేఁ గూరకయ యింటవసించుట యీవెఱుఁగు, దీ
చిక్కుదయించి నిన్ను బ్రువఁ జేయుడి కోరుచునున్నవాఁడ నీ
యక్కఱఁ దీర్చి మేల్ సిరియు నాయువు కీర్తియుఁ గైకొనం గదే?
దిక్కుఁ గనీవె వీరికని దేవుఁడు వ్రాసెను మూఁడు పంక్తులన్
దక్కువ కాద యిక్కతనఁ దద్ఘనసంపద లబ్ధరాణ్మణీ!. ౨౮౨

శ్రీకాట్రావులపల్లి జమీందారుగారు.

1. శా. శ్రీమంతుల్ నిను జూడవచ్చుటకు సర్థిత్వమ్ము మున్నే ప్రకా
శేషమూలంబడవై చియుండియును దాని న్నేఁడు గైకొంటకున్
సామర్థ్యంబుఁ బ్రసక్తిగా దదియు నీ సత్కీర్తికిన్ మూల ము
ద్ధామప్రాభవ? దామరాన్వయజ? సీతారామనామాంకితా. ౨౮౩
2. శా. నన్నుం గోరెడి శిష్యవర్గమునకు న్నాకున్న యట్ల తలో
సన్నమ్మున్ మతి విద్యయున్ జరుగ మున్నార్జించికొన్నట్టి సం
పన్నత్వంబునఁ దృప్తిఁ జెంది యొరులం బ్రార్థింపకే కాలకం
ధి న్నేనీఁదుచునుంటి హాయి మెయి తేనే లేదు లోటెయ్యెడన్. ౨౮౪
చ. కలిగినదానఁ దృప్తి వడఁ గ్గిన లోటుగునట్లు, దట్లు తా
నెలమి వహింపకుండు నెడ నెందును లోటులె తోఁచుచుండు ని
చ్చలు, నిది నీ యెఱింగినపరిసక్తియె, కావున విస్తరింప క
వ్వలి విషయంబు తెల్పెద నృపాలక? పేరిమి నాలకింపుమా. ౨౮౫
4. ఉ. మాకడియంపుగ్రామమున మాన్యములొందఁ జిన్ని బాలురన్
గైకొని సంస్కృతాంధ్రములఁ గావ్యములం బఠియించు యోగ్యతా
శ్రీ కెసకొల్ప నెంచి యొక చిన్న బడిన్ గతవత్సరంబునన్
దేఁకువ నిల్పి యొజ్జనొకనిన్ బిలిపించిరి యుంచి రాదృతిన్. ౨౮౬
5. చ. నెలకుఁ బదేను రూప్యకల నేకొని యంతన తృప్తిఁ జెంది శి
ష్యుల కుపదేశమున్ సలుపుచున్ బడి వృద్ధికిఁ దెచ్చె నొజ్జ, య
య్యలఘుని స్వల్పపున్ భృతికి నాకడియం బసమర్థమయ్యె న
వ్వల నదియున్ "నమా" జనుపరిసక్తికి లోనయి నామెడం బడెన్. ౨౮౭

6. శా. ఈ కార్యంబున నాకు లేశమును లేశేలేదు జోక్యంబు వి
ద్యాకార్యంబను కారణమ్మునఁ దదాస్థానాగ్రపీఠమ్మునన్
నాకున్ జోటది తప్పదయ్యె, బడి నానాఁడే తయ్యంబందును
ప్పాకంబుం గని మిన్నకుండుటది శోచ్యంబంచు నేఁబూనితిన్. ౨౪౮

7. ఉ. పూని మనమ్మునం "దెవరిపోడిమి దీని భరింపఁజాలు" నం
చేను విచారణన్ సలుప నెందఱు దాటలో తోఁచి రందుదూ
రానఁ గలట్టివారల భరం బిది పూన్పుటకన్న నీదుసం
స్థానము దగ్గ రౌటను బ్రసక్తముగాఁ గనుపట్టె భూవరా. ౨౪౯

8. ఉ. దగ్గఱనున్న కారణ మెదం గని యూపయి నీకు విద్దెలోఁ
బగ్గెయుఁ బ్రీతియున్ గలుగుభాగ్యము తోడయివచ్చి నేఁడు స
మ్యగ్గతి నీదుదర్శన మమర్చెఁ బయింగలకార్యమన్న నో?
నెగ్గుత నెగ్గుకుంచుత మనీషికి దాన విచార మేటికిన్. ౨౫౦

9. ఉ. పండితుఁడైనమానిసికిఁ బండితుఁడొప్పుఁ జూడకుండునే
యొండొకలోప మాకొసఁగు నూడ్చితి నీమది కిద్ది నచ్చచోఁ
గొండొకప్రీతిఁ గొల్పుటయుఁ గోరిక నచ్చనిపట్ల మాయెడన్
నిండుమనంబు నుంచుటయు నే మిముఁ గోరెదఁ గోర నన్యమున్. ౨౫౧

మురుమండ - చెలికాని సూర్యారావుగారు.

1. క. శ్రీ కలిగియు గుణవత్తా, ప్రాకట్యమ్మును వంశవారంపర్య
స్వీకృతి నెఱడంగలరు, శ్లోకా? చెలికానివంశ్య? సూర్యారాయా. ౨౫౨

2. క. మీతండ్రితరమునుండియుఁ, బ్రీతిమెయిన్ మమ్ముఁ జూచి పెద్దగ గురుతా
స్థితిని బహూకరించుట, చేత మిమున్ జూ మహాన్క చెలఁగు న్నాకున్. ౨౫౩

3. చ. ఇపు డొకచోటి కెక్కడికి నేగుట మాని గృహమ్మునందె యుం
టపాసఁగాఁ దీని నెట్లొ విని నాయెడ మీ చెలికానిలచ్చిరా
జ్ఞృపమణి పూర్వపున్ గరిమ హెచ్చఁగ సోదరిరామయాఁబచే
నిపుణుఁడు పెద్దవార్షిక మనిందితుఁ డేర్పడఁజేసె నాకొగిన్. ౨౫౪

4. క. ఈకారణమున మటినా, నాకారణములను నాకు నాసంస్మృతికిన్
శ్రీ కొదవలేమ, తృప్తిం, గైకొనవలె నున్నదానఁ గవివరు లెలమిన్. ౨౫౫

5. మ. అటు గాకున్నఁ జతుస్సముద్రములమధ్యంబెల్లఁ బాలించినన్
తుటియింపంబడదయ్యె? తృప్తి యిటు వక్కాణింతు పెద్దల్ సుఖ

ఘ్నటు మీమార్గము పోతనాదికవిరాట్కంఠీరవుల్ పట్టిరి
ప్పటి కవ్వారికృపన్ దదీయమగు తోరిబ న్నిల్చితిన్ భూవరా! ౨౫౬

6. మ. అగుచో నెవ్వరిఁ గాని చూమపని లేదన్నన్, యథార్థంబయా
మగుడన్ యాచకతాప్రసక్తిఁ గొనుసంబంధమ్ము వాకుర్తి శ్రీ
ధగ నాలింపుము మాదుగ్రామమున విద్యావృద్ధికై కొందటో
ప్పగ నొజ్జన్ బిలిపించి యుంచి రెలమిన్ బోషించు నేర్పాటుతో. ౨౫౭

7. చ. తెలుఁగును సంస్కృతమ్మును సుధీవరుఁ డాయన బోధసేయఁ గు
ఱ్ఱలం పఠియింపుచుండిరి సరాసరిజీతముమాత్ర మొజ్జకే
నెలకును ముట్టదయ్యె నది నేఁ గనిపెట్టితి మిమ్మువంటిదా
తలకతనన్ ఋణంపడినదిద్రవ్యముఁ దెచ్చితి నిచ్చితి న్నృపా! ౨౫౮

8 సీ. వావిళ్లతఁడు ప్రతి వత్సరమ్మును నఱువదిరూపికల నిడ వ్రాసియిచ్చె
నన్నవరంపుఁగళ్యాణమ్ములోన నేఁబది యినుగంటినృపాలుఁ డిడియెఁ
గాటరావులపల్లెఁ గలజమీందారుఁ డిర్వదియైదురూపికల్ వార్షికమిడె
మిముఁ జూడ నామది మిక్కిలిఁ బ్రేమించెఁ దక్కినదానికై దాన మెపుడు

తే. గీ. దాతృవశమగుగావునఁ దమకుఁ దోఁచి, నంత వార్షిక మొసఁగుదురని దృఢముగ
నాకుఁ దోఁచెను దీని కెన్నాళ్లనుండి, యో ప్రియత్నించి వచ్చితి నో నృపాల

9. క. ఏటి కొకనూటయేనుబది, పాటియె రూపికల నాయుపాధ్యాయునకున్
బాటించి యొసఁగ వలెఁ గల, లోటెంతయు ? మీమనమ్ములోఁ గనుఁ డింకన్

శ్రీ శ్రీ వేంకటగిరి యువరాజుగారు - మురుమండ

1. క. శ్రీ ర్వసుధాఽపి చ విద్యా, ఘోర్వహతాసంతతిశ్చ దోశ్శక్తి స్స
త్పూర్వాచారపరత్వం, సర్వజ్ఞకుమార! తేఽస్తు శత మాయుష్యమ్. ౨౬౧

2. సీ. మీ తాతగారిసమీపమ్మునం దవధానమ్ము సల్పి సమ్మానమంది
నట్టికవీంద్రుఁడ నయ్యశ్రీతిర్పతివేంకటేశ్వరకవిద్వితయ మందు
వేంకటేశ్వరుఁ డనువిప్రుఁడ, మీ మేనమామ సూర్యారాయమనుజపతికి
మిత్రుఁడ, మీమామ మేటి శ్రీనూజివీడ్జమీందారయప్పారాయనరవరేణ్య

తే. గీ. నకుఁ బితృసఖుండ, గురుఁడ, వృద్ధకవి నగుట, నీదురాజధానికి వచ్చినిన్ను గాంచు
భాగ్యమును నోఁచకుండియు, భాగ్యవశత, నిచటఁ గన్నాఁడ, శ్రీయువనృపవరేణ్య.

3. మ. ఇనుగంట్యన్వయుఁ డాప్రకాశనృపుతో నేతెంచి చామర్లకో
టను రైల్స్టేషనునొద్ద జేసితి గరిష్ఠం బైననీదర్శనం

బును, సంతుష్టుఁడ నైతి, నేఁటికి నిటన్ భూయోభవద్దర్శనం
బున నానందము చెందితిన్, నరపతీ? పుణ్యైకకృతీ? సత్కృతీ? ౨౬౩

4. మ. కవు లెప్డున్ నరనాథు లుర్విఁ గడకున్ గాంచంగ నేతెంచుటల్
భువి విందున్, నరపాలకుల్ కవికులమ్ముల్ వోల్చు దేశమ్ము తా
మవలోకింపఁగ వచ్చుటల్ తెలియుగా నాలింప, నీభాగ్యమో
యవనీశా? యనుభూత మయ్యె నిపు డం చానందమున్ జెందెదన్. ౨౬౪

5. క. చెలికాఁడు సూర్యరాయని, చెలిమికి తన నాకు నిన్ విశేషగణశ్రీ
కలితుని గనుఁగొను టబ్బెను, గలిగించున్ సూర్యుచెల్మి ఘనమణులనన్. ౨౬౫

6. శా. సత్రాజిత్తను ఱేఁడు మున్ను రవి మాశ్చర్యమ్ముగాఁ జేసి తా
మిత్రింగాఁ గొనె సూర్యు, నాచెలిమిచే మేలైన సద్రత్నముం
బాత్రుండై గ్రహియించె నే నటులె భూపాలైకరత్నమ్ము ను
గ్గోత్రిమ్ముం గనుభాగ్య మందితిని, గోర్కుల్ నిండె యాచప్రభూ. ౨౬౬

7. క. నీరాకకతన మాసూ, ర్యారాయని తపము పండె, నపుఁడిన్నాళ్లన్
ధీరులు మెచ్చఁగ దపముం, బ్రారంభము చేసె గాని ఫల మీవె నృపా. ౨౬౭

8. క. తనతోఁ పాటుగ నిరులు, ననయము తరియింపఁజేయు టది సత్కులజా
తునిగుణ మగుఁగా? ఘనసూ, ర్యునియం బెగుణము నేఁడు రూఢిం జెయ్యెన్. ౨౬౮

9. మ॥ ధనముం గోరను, గోర ధాన్యమును, విద్వద్వంశసంజాత ? నీ
మనముం గోరెద నెక్కుఁడేని యిటులే మాకిమ్ము నీదర్శనం
బని యాచింతు నోయి యాపన్నృపతీ ! యామీఁద నీచిత్త మే
మనెనో ? కృష్ణకవీంద్రవాక్యములనై నత్యాదృతిన్ జూపవే ? ౨౬౯

10. ఉ॥ ప్రాజ్ఞులు పూర్వభూపతులు పల్వురు వోల్చిరిగాని వారు స
ర్వజ్ఞులు విద్వదంకనవిరాజితనాములు నాఁడు లేరు, స
ర్వజ్ఞకుమార! కృష్ణనరపాలక ? యీవ్వయ మందొకండు స
ర్వజ్ఞుఁడు శాల్చె రెండవది వానికి నుండియు నప్రసిద్ధమే. ౨౭౦

11. మ॥ కలముం బట్టితి, గొన్ని నాళ్లు కవితాకన్యానుకూలుండనై
హలముం బట్టితి నేఁడు జీవికకునై, యాపన్నధర్మమ్ముగా
విలిఖించెన్ మను విప్రునిన్ ద్విజుల కోపృథ్వీశ ? యట్లౌటచే
ఖలమున్ మెట్టితి దాన నిల్లు గదలంగా వీలు లే దెమ్మెయిన్. ౨౭౧

12. క॥ మును ముక్కుతిమ్మనకు స, జ్జనసుతుఁ డౌకృష్ణరాయజనపతికిన్ గ
ల్గినపేర్మి వంటిపేర్మియె, మనకుం గలదని యొఱుంగుమా ? యాపనృపా. ౨౭౨

13. క॥ నాముక్కున్ మొగముం గన, నీముక్కున్ మొగముఁ గనిన నిపుణమతులకున్
నామాటలు నిక్కమ్ములు, గా మానసవీథి కెక్కుఁ గనుము నృపాలా. ౨౨౩

14. మ॥ తలిదండ్రుల్ సుఖవంతు లన్వయము విద్వద్భూమి యర్ధాంగి ని
స్తులసద్వంశజయౌటె కాక మిగులన్ శోభాయమానప్రభా
విలసత్సద్గుణజాల, రాజ్యము మహావిస్తీర్ణ, మింకేదియున్
గలదే ? కామ్యము, పుత్రినిం గనుము లోకఖ్యాతచారిత్రినిన్. ౨౨౪

15. శా॥ సంతానమ్ములరారుతన్, దఱచు సత్సంగమ్ము చేకూరుతన్
శాంతిస్ఫూర్తియు దాంతియున్ గలమహాస్సంపత్తి వర్ధిల్లుతన్
జింతాశూన్యత యొప్పుతన్, సతతమున్ శ్రీయమ్ము దైవారుతన్
సంతోషమ్ములు నీకు లభ్యమగుతన్, సామ్రాజ్యలక్ష్మీపతీ. ౨౨౫

16. మ॥ ఇనుగంట్యన్వయుఁ డౌప్రకాశనృపుచే నేర్పాటుగా నీగుణ
ప్రణుతి న్నే విని నాఁడ, నిక్కము భవద్భవ్యావతారమ్ము స
జ్జనసంరక్షణ కంచు నావినికి చే స్పష్టీకృతంబయ్యె నీ
కనిశమ్మున్ భగవంతుఁడే యొసఁగుఁ గాకాయుర్యశస్సంపదల్. ౨౨౬

17. శా॥ "యాచింపన్ వలెఁ దప్ప"దంచు భవదీయాభిఖ్య బోధించు, "ఛీ?
నీచత్వ మ్మిది యంచు నిందులకునై నే సమ్మతిన్ జూప, నో
యాచేంద్రావనిపాల ? నీచనవునే యాచించెదన్, దానినే
ప్రాచుర్యమ్ముగ నాకొసంగు మదియే బంగారపుంగొండయౌ. ౨౨౭

శ్రీమంతు రాజా అంకినీడు ప్రసాదబహాదరు బి. యే. దొరవారి పట్టాభిషేకము—చల్లపల్లి.

1. సీ॥ క్షతరక్షకత్వంబు శ్రీనాథునే కాక నీతండ్రిఁ గని నీవు నేర్వవచ్చు
సర్థివాత్సల్యమయ్యబ్జాతనే కాక నీతల్లిఁ గని నీవు నేర్వవచ్చుఁ
బురపాలకత్వమ్ము పురుహూతునే కాక నీతాతఁ గని నీవు నేర్వవచ్చు
భక్తిప్రపత్తి నాప్రహ్లాదునే కాక నీవారిఁ గని నీవు నేర్వవచ్చు ౨౨౮

తే. గీ. సహజముగ నీకు రాజ్యశాసకులకుండు, లక్షణసమృద్ధి కలదు ప్రత్యక్షమయ్యె
రాజ్యలక్ష్మియు నేఁడను రక్తయగుచుఁ, గైకొని సుఖింపు మంకినీడ్జ్యాకళత్ర.

2. శా॥ ఆయుష్మంతుఁడవై యశస్కరుఁడవై యైశ్వర్యపుంజంబవై
శ్రేయస్స్థానమవై యపత్యఖనివై శ్రీపెన్నిధానంబవై

న్యాయాన్యాయవిచక్షణుండవయి రాజ్యంబేలుకోవయ్య స
ద్ధేయంబౌ నతి సంకినీణ్ణరపతీ దేదీప్యమానాకృతీ. ౨౮౦

3. ఉ. చల్లదనంపు టెల్లయని చాలఁబ్రసిద్ధివహించినట్టి దీ
యెల్లకు నీవు చల్లపలి యీపురి నీపరిపాలనంబుచేఁ
జల్లఁదనంబునన్ ద్విగుణసంపదనొందిరహించుఁగాక నీ
యుల్లముదానఁబల్లవిత యుక్తిఁదలిర్చి యెలర్చుఁగావుతన్. ౨౮౧

4. మ. "సిరియున్ వాణియు నొక్కచోటఁ గలియుంటల్ చేకూర" దన్మాట ని
న్నరయన్ దప్పనితోఁచు హానికలయుండా? పెద్దవిద్వత్తకున్
గుణుతైతా గ్రథమునందు సంస్కృతమునన్ గూలంకషప్రజ్ఞకున్
గురియై తిట్టి యదృష్టమున్ సులభమొక్కో? అంకినీడ్భూపతీ. ౨౮౨

5 మ. ఎలమిన్ గొండికనాఁడె నీవయితి భీయే పట్టభద్రుండ వ
వ్వల గీర్వాణవచః ప్రపంచకల నాపట్టాభిషేకమ్ము నీ
కొలసెన్ వెల్గుగ కాంధ్రినాయకుఁడె నీకున్నాఁడు రాజ్యమ్ము తాఁ
తలనాఁడే తలఁకుండు దేనికి మహాభాగ్యం బిప్పుడో భూపతీ. ౨౮౩

6. క. శ్రీయుత్తియు ధీయుత్తియు గోష్ఠత్తియు గలుగురాజకుంజరుఁడవు నీ
ప్రేమానుబంధమున్బిన గ్రామంబుల ప్రజలసుఖ మగణ్యము భూపా. ౨౮౪

7. శా. లోకారాధనమే ప్రభుత్వమని సుశ్లోకుల్ మునీంద్రుల్ మహా
ధీరుల్ పల్కుట నీవెఱుంగుదువు రాష్ట్రంబు వర్ధిల్లుటల్
లోకారాధనచేతనే మహితశీలుండైన శ్రీరాముఁడే
యీకార్యమ్మున సాక్షియై యలరుఁజుమ్మీ యంకినీడ్భూపతీ. ౨౮౫

8. శా॥ నీకున్ విద్దియు నీకుసద్యశము మన్నీఁడా! మఱినీకు సు
శ్రీకళ్యాణసమృద్ధి నీకు విలసచ్ఛీలమ్ము నీకాత్మజ
ప్రాకట్యమ్మును నీకు రాజ్యకలనా ప్రస్ఫీతియున్ సర్వమున్
జేకూరన్ మనుపే యిఁకేమి కవియాశీస్సుల్ ప్రసాదించెడిన్. ౨౮౬

9. తే. గీ శ్రీమదుద్దండభారతీస్వామిసదుప, దేశమున నీదుపెదతాత సేవఁ గొలిచి
దేవతా ద్విజభక్తవర్తిష్ణుఁడయ్యె, ననఘు నా కేని మఱవంగఁ జనదు భూప. ౨౮౭

10. శా. ఏకచ్ఛత్రంభరులో యశస్సుము సత్కృత్యమ్మునో పట్టభ
ద్రైకకాలంబన మైన సూపకరణ మంద న్యాగ్రమూహించి త
ద్వైకల్యమ్మునకున్ గడంగినను నీతాళ్పగ్ర మావంకకున్
బోకుండన్ సుఖియించుఁగాక మతకంభూ? అంకినీడ్భూవరా. ౨౮౮

11. తే. గీ. కలవునీపాలిటికిరెండు కల్పతరువు, లందుఁ ద్రిపురసుందరి యొకటవనినాథ
రెండు శ్రీసోమనాథుండు పండితుండు మేలు నీభాగ్యమున కింక మేరగలదె? ౨౮౯

12. మ. పలుచోట్లన్ వినుచుంటినయ్య! నృపతీ? పట్టాభిషేకం బటం
చెలమిన్ లక్ష్యముగాఁగఁజూచినదిలే దేనెందు నేఁడట్టిని
ష్ఠులమై శాస్త్రవిధి ప్రమోదితముగా సొంపారు నీయుత్సవం
బలరన్ గాంచుట, లోటుతీర విజయంబౌఁగాక నీకెల్లెడన్. ౨౯౦

శ్రీచెలికాని లచ్చారావుగారి నిర్యాణము—చిత్రాడ.

1. ఉ. కాకముగాఁ జిరాయువునఁ గ్రాలుటకన్నను బూఁటయేనిఁ దాఁ
గోకిలమై మనం గనుట కోవిదమాన్య మటంచు శక్తి నీ
కే కద దక్కె, నీవనయి యేద్వఁగ నేటికిఁ గీర్తికాయ మీ
లోకమునందు డించితివి లోకహితమ్ముగ లచ్చరాణ్మణీ! ౨౯౧

2. చ. తిరుపతిశాస్త్రి కెంతయు విధేయుఁడ వీ వతఁ డేగ నప్పురం
దరునిపురమ్ము; నాతనిఁ గనన్ మనమందలి కోర్కి నీకు దు
ర్భరమయి యేగియుండు, నదిభావ్యము గాదొకొ యదెట్లుగాని, నీదుసో
దరిని దలంపవైతి, గుణధన్యను, మాన్యను, రామయాంబికన్. ౨౯౨

3. మ. అరరే! యెంతటి మూఢ మిమ్మది విధాతా! బ్రహ్మవిద్వేషవి
స్ఫురణం బించుక లేనివాఁడనియొ? విస్ఫూర్జ న్మహాశక్తి నీ
శ్వర నిర్వ్యాజమహోపకారి యనియో? స్వల్పాయుషన్ జేసి భా
స్వరు శ్రీమచ్చెలికానివంశజుని లచ్చారాయనిన్ ద్రిమ్మితే? ౨౯౩

4. మ. తనయావత్స్వము వేత్తయై సతము విద్యాదిప్రశస్తమ్ముగా
వినియోగించినమేటి, కావ్యనిధి, నిర్విఘ్నా ప్రభాషాంగనా
పునరుద్ధారణబద్ధకంకణుఁడు సత్ప్రావీణ్యుఁడు, శ్రీలచ్చరా
డ్జనపాలుండని నీవెఱింగియును గర్వం! యిట్లు గావింతువే? ౨౯౪

5. ఉ. ముప్పదియొన్మిదేండ్లకె ముప్పిడినూఁడునె కాలయేమి? యీ
తప్పను కాలమందు గుణధన్యులు మాన్యులు నిన్నువంటివా
రెప్పగిదిన్ మనంగలరు? హేయపుదైన్యము లాదరించుచోఁ
దప్పక నీవనుం డలుగదా? చిరమాయువు లచ్చరాణ్మణీ! ౨౯౫

6. సీ. నీసేకరించిన నిఖిల నిమ్మగ్రంథగ్రంథముల కిఁక దారియేది?
నీవు రచింపఁ బూనిన యాధునిక కవీశ్వరచరిత్రకు నింకఁ బారమేది?

నిన్నాశ్రయించి మనియెడి విద్వత్కవీశ్వరకోటి కింక నాస్థానమేది ?
నీపూన్కి కతన వన్నెకునెక్కు సొగడు సత్పత్రిక కింక నాధారమేది ? ౨౯౬

6. గీ. పారఁబడితి నెల్లభారమ్ము పూనఁగలఁడు,
సోదరుఁడు ధర్మరావు సత్సూరిహితుఁడు
నిన్నుఁగాంచుభాగ్యమె మాకు సున్నయయ్యె
తీగదాలోటు లచ్చరా ధీవరేణ్య ! ౨౯౭

7. క. మాతను సోదరముఖ్యుల, నీతిఱున డించి యేగితే ? మిత్రమ ! నీ
చేఁ "తెవరికివారే యమునాతీరే" యన్నమాట నాకున్ దెలిసెన్. ౨౯౮

8. ఉ. పోయిన నింకనీకుఁ దలఁపోసిన లాభములేదు, నీదుస్వ
ల్పాయువు పెద్దపెద్దలకు నన్నివిధమ్ముల నొజ్జయయ్యె నీ
శ్రీయును ధన్యయయ్యె నినుఁజెప్పి మఱొక్కనిఁ జెప్పరాదు, శ్వ
శ్రేయసమబ్బుఁగాక యిఁకఁ జిన్మయమూర్తికి నీదుకీర్తికిన్. ౨౯౯

శ్రీరావురామాయమ్మజమీందారుగారు లక్ష్మీనర్సాపురము.

1. శా. లచ్చారాయఁడు కీర్తికాముఁ డదియే లక్ష్యమ్ముగా నెంచి వి
ద్వచ్చందమ్ముల్ దను మెచ్చఁ దన్మయులసత్కార్యంబు వార్జించి భా
స్వచ్చారిత్రుఁడు దాని యందుఁగొని తత్సంపాదనవ్యాప్తికి
న్నిచ్చల్ కారణమైననిన్నయిన మన్నింపండు రామాంబరో? ౩౦౦

2. శా. తల్లీ? రామమదేవి? కీర్తివనితాతాత్పర్యపర్యాప్తులై
తల్లీలాకలనమ్మునం దగులు సోదర్యుల్ ప్రసూభక్తి వి
ద్యల్లోకమ్మునయందు రక్తి, యెఱియుం బాటింపమిన్ లోకమం
దెల్లన్ జూచుచునున్న దే, యివటఁ గొర్తేమున్న దోయమ్మరో. ౩౦౧

3. శా. అమ్మా! యూతఁడు నిన్ను మమ్ములను దేహంబున్ మఱిన్ గేహము
గ్ధమ్మర్ధాంగిని గూడఁ గీర్తివనితాతాత్పర్య పర్యాప్తమో
హమ్మున్ జేసి తృణీకరించె మనకేలా? వానికిన్ లేనిప్రే
మ మ్మవ్వానియెడన్ విరక్తి గొనుమమ్మా? యింక రామాంబికా. ౩౦౨

4. శా. లచ్చారాయని వంటిసోదరుఁడు వేలచ్చల్ మఱిం గోటులున్
విచ్చంబెట్టిన నీకుఁ జేకుఱుఁడు తద్విఖ్యాతి కాయంబునై

హెచ్చౌ పేర్మిని జూపి నీ వతని పే రీలోకమం దెల్లెడన్
నిచ్చల్ నిల్పవె నీమనమ్మునకు శాంతింగూర్చ నోయమ్మరో? ౨౦౩

5. సీ. అతఁడు నిల్పినయట్టి యాంధ్రసద్గ్రంథాలయమ్ముపైఁ బ్రేమమ్ము నానుమమ్మ?
అతఁడు నడుపుచున్న యాంధ్రభాషావిలాసినిన్ బత్రికను బరామర్శింపు మమ్మ?
అతని కాయాయి కార్యములఁ దోడ్పడెడిసన్నిధివర్తులను గమనింపుమమ్మ?
అతనిగౌరవమున కాటపట్టు లగువిద్వత్కవీంద్రుల పేర్మిఁ దలఁపుమమ్మ?
తే. గీ. ఇదియె నీ కన్నయెడఁ గల హెచ్చుపేర్మి, కరసి నీ చేయఁదగిన కార్యక్రమమ్ము
ఇది యతనిమాత్రమే కాక యిహపరముల, నిన్ను నెగడించు త్రోవ మన్నింపుమమ్మ?

6. మ. ఇతరస్త్రీలనుబోలె విద్యయనఁగా నేలాటిదో సుంతయున్
మతిఁ జర్చింపనిదాన వైనయెడలన్ మాబోంట్లు చెప్పన్ వలెన్
సతమున్ విద్యయె నీవు నీ వదియునై సద్గోష్ఠితోఁ గాలమున్
గృతకృత్యం బొనరించు నీకు నొకరుం డేమంచుఁ జెప్పన్ వలెన్. ౨౦౫

7. శా. నచ్చన్ జెప్పెద నొక్కమాట వినుమీ? నాతల్లి? రామాంబరో
లచ్చారాయఁడు ఱేఁడు గాఁడుగద? వేలచ్చోఁ ధనాదాయముల్
నిచ్చల్ సద్గిరరాజచంద్రులకు నేనిన్ రానిసత్కీర్తితో
హెచ్చై వెల్గెడి గారణం బరయ నీకే తెల్లమౌ సర్వమున్. ౨౦౬

8. ఉ. కాన సుకీర్తికిన్ గొఱయుఁగాని ధనంబులుగాని రాజ్యముల్
గాని కవిత్వసంపదలు గాని మతేవియుఁగాని సాధకం
బై నెగడంగనేర విది యస్సు తెలుసుగదు తల్లి? ప్రాజ్ఞతా
ప్రాణము తెత్తెంగి వర్తి యిహంబుఁ బరంబును జూఱఁగొంద్రిగన్. ౨౦౭

9. శా. నాకై చెప్పెడిమాట గాదిది యెటో నాకబ్జ సంతృప్తియె
ట్లో కాలమ్మును నిల్పవీడు యె "ధన్యం"డంచు నిచ్చల్ ప్రజల్
వాకో నెట్టుము నంటి లచ్చవిభు సేవ్యత్కీర్తితో నీవు సు
శ్లోకంబున్ నెగడింపఁ జెప్పనుము లాలోకింపు మోయమ్మరో? ౨౦౮

10. శా. భాషారాజ్యమునన్ బ్రభుత్వమును సంపాదించి నీయన్న స
ద్యోషారత్నమ వైననీదయింపఁ జేయూఁతన్ దిశాచక్రము
ఘోషింపన్ దగినంతకీర్తిఁ గొని నీకున్ గల్గు పేర్మిమ్ము మా
శ్వాసంబూని కనన్ దలంచెడిని గీర్తి న్నిల్పి కొమ్మమ్మరో! ౨౦౯

శ్రీరావు రామాయమ్మజమీందారుగారు లక్ష్మీనరసాపురం.

1. శా. మీపై సత్కృతి నిచ్చి మీవలనఁ జేర్మిన్ గోలెం దాసించి మీ
పాలింపన్ మఱియు కోరియున్న కవి నారాధింతువో! లేక పో
పో పొమ్మందువొ? తెల్పుమమ్మ యెపుడుం బూజ్యావమానక్రియల్
మీపూర్వుల్ పాటించఁబో రయము మెర్మిన్ బూని రామాంబరో. ౧౧౦

2. శా. సోదర్యుండగు సూర్యరాయనినుడల్ శోధింపు మత్యంత మ
ర్యాదాపాదియు నన్నయున్ మఱియు ధర్మారావు తద్వాక్కు లా
మోదింపన్ బ్రియతింపు మిట్టియెడలన్ మోమోటమున్ దుర్యశః
ప్రాదుర్భూతికి హేతువుల్ యశము సంపాదింపు రామాంబరో. ౧౧౧

3. శా. లచ్చారాయనితోడనే చనె నమూల్యాంభై రామాంబికా
త్యుచ్చైస్సద్యశ" మంచు సత్కవులచే నూరూర నోరార వా
క్రుచ్చన్ జేయకుమమ్మ! నానొసవువాక్కుల్ త్వద్యశః కన్యకన్
నిచ్చల్ వర్ధిలఁ జేయుచుంట్టి వగునేనిన్ విన్మ రామాంబరో. ౧౧౨

4. చ. గురువఁట లచ్చిరాయనికిఁ గోవిదుఁడౌనఁట? కాంతుఁడంట? పు
ష్కరము సుమారు కాదగిన కాలమునుండి భవిష్యదాశచేఁ
గరమనురక్తి మెలిచి కష్టసుఖమ్ముల కోర్చి కొల్చి యి
ప్డురక మఱొక్కచోఁ జనుట కొప్పునుగమ్మ? భవాన్వశప్రభున్. ౧౧౩

5. చ. వ్యయములు మీరలొనర్చనవి పాకములేనివి యందు నిట్టిప
ద్వ్యయములు నూటనాట నొకటైనను నుండుట నష్టంబు ని
శ్చయమిది యియ్యెడన్ మనవి సల్పెదనోసు మాదికాని సుం
తయు నిటనుండఁబోదుసుమి దాలలోసము రామసుధాంబికా. ౧౧౪

6. శా. మీచేయూఁతనె లచ్చిరాయఁడు మహావేదప్రకాశాఢ్యులన్
వాచాధుర్యుల నిల్పి కీర్తిఁ గొనెఁ దత్ప్రఖ్యాతి సర్వమ్ము మీ
కేచెందెన్ ధ్రువ మీమహాయశము మీరిప్పట్లు గాపాడుకో
వా చంద్రార్కము నిల్చుఁ జేసియెడ సన్న్యాయాత్మమహా నసమ్మనో! ౧౧౫

7. ఉ. మిక్కిలి మీయెడన్ నిలుచు మీధనమున్ దినుచుంటఁ జేసి నా
మక్కువ యక్కటమ్మనన మాటికి "నా కిదియేల?" నాక నే
నొక్కవచింపుచుంటిఁ బదినూఱులు సాలుసు ఖర్చువెట్టుటు
లెక్కయె? మీకు, లక్షలును లెక్కడ రొక్కకపట్లు సంబరో. ౧౧౬

8\. ఉ. కావున మీయుదారతకు ఖర్చిది లక్ష్యముగాదుగాని స
ద్భావులు సన్నిధానమున వర్తిల, రోక్కటనుండియున్ వృథా
గా విభుమానసాంబుజము కందఁగఁ జేసెడివాక్కు లెంతయున్
సేవకధర్మదూర మని చెప్ప ?రెఱుంగుము సత్య మంబరో. ౨౧౭

9\. క. భూవిభు లగాధహృదయులు, గావున "నూతు"లన నొప్పు ఘటకగుణశ్రీ
జీవన మిడవలె విను తద, భావంబున జీవనంబు బహుముఖ్యటమా. ౨౧౮

10\. క. కావున నింత వచించితి, భావమ్మున దీని నెఱిఁగి పండితకవిసం
భావిత మాసద్యశమున్, జీవింపఁగఁజేసి వృద్ధిచెందుము తల్లీ. ౨౧౯

11\. మ. కవినారాయణశాస్త్రి నీదయకునై గన్పెట్టుకున్వాఁడు ల
క్షువరాలిచ్చియు నిట్టివానిఁ గొనుటల్ శక్యంబె? పుట్టింటి స
త్కవి యోగ్యుండు కృతజ్ఞుఁ డమ్మరో! భవత్సామ్రాజ్యపున్ లబ్ధినె
న్నవవంతో తిన నీతఁ డర్హుఁడుసుమా యాలింపు రామాంబరో ! ౨౨౦

12\. శా. మారామాంబిక రాజ్ఞిగావలయు, మామా రిక్తులల్ సర్వమున్
దూరంబై కడుభాగ్యపున్ గరిమతోఁ దూఁగన్ వలెన్ మేమటం
చారూఢిన్ గనువారిలో నిటఁ డొకం డాత్మన్ విచారించి యీ
ధీరాగ్రేసరు కోర్కె దీర్పుటకు నుద్దేశింపు రామాంబరో! ౨౨౧

13\. మ. చిరకాలాశ్రితుఁ డుత్తమాన్వయుఁడు మీ సేవంబు నే కోరుధీ
వరుఁ డిట్టిం డొకరుండు దిన్నయెడ మీభాగ్యానకు న్మేల్మి బం
గరుకుం దావియపోలె సార్థకతయుం గల్గున్ బరంబందు న
క్షరమౌబుణ్యము నక్షరాస్యజన రక్షన్ జేసి రామాంబరో! ౨౨౨

ఏలూరు శ్రీమోతే నారాయణరావుగారు.

1\. శా. శ్రీబృందారకవైశ్యవంశమున వర్ధిష్ణుండుగాఁ బుట్టి సం
తానైశ్వర్యము లొనగాఁ గలుగునైశ్వర్యమ్ములం బేర్చి వి
ద్యానందమ్మనదక్కఁ వేడ్కయెడన్ వ్యాలోలతల్లిమో
తేనారాయణరాయనిన్ సుఖితుఁగా దేవుండు దీవించుతన్. ౨౨3

శ్రీఆత్మకూరు రాజాగారి కుమారుఁడు హైదరాబాదు.

1\. ఉ. వినయ వివేకసంపదల వెన్కటి రాజులకన్న మిన్నవై
తనరెడునీయెడన్ మనము పర్గియుఁ దృప్తివహించె నాత్మకూ
ర్జనవరనందనా! వినుము సత్యముగా వచియింతు నీదుకో
ర్కె ను నెఱవేర్తు నీపురి కొగిన్ జనుదెంతు ధ్రువమ్ము నమ్ముమీ. ౨౨౪

శ్రీ చెలికాని సూర్యారావుగారు — మురుమండ.

1. ఉ. శ్రీయుతమై మహావిబుధసేవితమై సరివంతికస్థమై
పాయనిభోగభాగ్యములపట్టయి చుట్టునెసంగుతోటలన్
గోయని కూయుకోయిలలగుంపులు లోనగు పక్షిబృందముల్
హాయినొసంగఁ బొల్చెడి ననాదిగ శ్రీమురుమండ భూస్థలిన్. ౨౨౫

2. తే. గీ. గౌతమికి దానిశాఖయై గాంగితుల్య
భాగమును మధ్య నున్నయప్పగమపావ
నంబగుప్రదేశమున మునినాథులెల్ల
మండలిం గూడి యచట ధర్మములు తెలుప. ౨౨౬

3. వ. వెనుకటికాలమందున పివేదన సేయుటఁ జేసి యాస్థలం
బును "మునిమండలం" బనుచు మున్నని గంతటఁ గొన్నినాళ్లకుం
బనుపడె దాని కెల్ల "మునిమండ" లనన్ జనుపేరు నేఁడు దా
నినె "మురుమండ" యందు రవనీప్రజలెల్ల వినంతు రెమ్మెయిన్. ౨౨౭

4. ఉ. నామె వంశవర్ధను లనాయలు పూరుష వెల్మవారు సు
శ్రీమహితుల్ సదా యలపురిన్ వసియింతురు తద్విశాలై ధన
స్తోమమునందు దానమితశోభ వహించియు సత్కృతిప్రతి
ష్ఠామహనీయతల్ గదు నెసంగి రిలన్ మితిలేనివైఖరిన్. ౨౨౮

5. సీ. గామెవారికి గోహితుఁడై చెలికానిభాస్కరరావుగారికొమరుఁ
డైనసూర్యారావు మానమర్యాదల కునికపట్టయి యోగ్యుఁ డౌదయుఁ డగుచు
మురుమండగ్రామమ్ము సిరిఁ దులదూగఁగా నేలుచున్నాఁడిప్పు డెసక మెసఁగ
నీతని దేవేరి యెంతయు సుగుణాలవాల మాదామెరవంశజాత

తే. గీ. యన్నపూ, వరహాలురాయని యనుఁగుఁగూఁతు, రుత్తమోత్తమశీల పత్యుచితవృత్తి
రహిఁ జెసంగెడి వేంకటరమణయాంబ, వేనమావకొమార్తెయు పేర్మి గలరు. ౨౨౯

6. ఉ. దంపతు లిర్వురున్ మిగుల దైవతభక్తియు విప్రసక్తియున్
బెంపెసలారువారగుటఁ జేరుఁ బ్రతిష్ఠయు వృద్ధిఁ జెందఁబల్
సంపద సొంపుమీఱ సరసమ్ముగఁ గాలము వెళ్ళఁబుచ్చుచున్
బాంపిరివోవుమండిరి కవుల్ గణియించుసుశీల మొప్పఁగన్. ౨౩౦

7. క. సూర్యారాయఁడు పూర్వపు, టార్యులయాచారములనుఁ బ్రాగలపేల్
మర్యాదల నవ్వారల, చర్యల నెల్లప్డు నిల్పు స్వాంతము పేర్మిన్. ౨౩౧

8\. శా. ఆయూరం గల దాలయం బొకఁడు ప్రాచ్యంబందు సోమేశ్వరుం
డేయేకాలమునుండియో కలఁడు గానీ నర్మదాబాణమం
దాయీశుండు ప్రతిష్ఠసేయఁబడలే దాలోటు తీర్పంగ నీ
రాయం డెంచు మనుండె నెమ్మదిని విప్రప్రేరణల్ మీఱఁగన్. ౮౩౨

9\. ఉ. బాదముపూడిబుచ్చయ స్వభావవినమ్రుఁడు సూర్యలుమాప్ర రా
ర్యాదయితాంఘ్రిపూజకకులాభరణుండు కలాకరుండు తోఁ
డాదృతిఁ జూపు కార్యమున "కాబలి, మే"లని ప్రోత్సహించెఁ దా
మేదుర మయ్యె నాదరము మేదినిభర్తకు నక్కతమ్మునన్. ౮౩౩

10\. తే. గీ. నర్మదాబాణమును దెచ్చి కర్మనిష్ఠు,లైనశైవద్విజులను వేదాదివిద్య
లందు నాఱితేఱినవైదికాగ్రిణులను, నెలమిఁ బ్రోత్సహించె సూర్యరాణ్ణృపతివరుఁడు.

11\. సీ. ఆగమశాస్త్రమం దగ్రగణ్యుండు విద్యావయోవృద్ధుపాధ్యాయవరుఁడు
నైనశ్రీకంఠవంశాంబుధిచంద్రుండు కేదారలింగవిద్యాదయితుఁడు
శాస్త్రోక్తవిధిబోధ సలుపంగా శాలయు నందలివేదికలందు నందు
వలసినకుండముల్ గలయ వినిర్మింపఁగాఁ జేసి సూర్యరాడ్ఘనుఁడు భక్తి

తే. గీ. తనర దీక్షితుఁ డయ్యెఫాల్గునమున సిత, పక్షమున నవమిని భానువాసరమున
మేమలన్నెమ్మనను మతిమృగశిరోభ,మునను దుందుభివత్సరమునను బేర్మి. ౮౩౪

12\. మ. సుకుమారుం డతఁ డయ్యె ఋత్విజులతో శుష్కోపవాసవ్రతా
ధికదీక్షాపరతంత్రుఁడై యచట నాత్రివ్రజ్యమ్ముఁ జేకొన్నవా
రికి నాశ్చర్యకరమ్ముగా "నితఁ డయారే! పూర్వజన్మమ్మునన్
బ్రికటబ్రాహ్మణవంశ్యుఁడో? యనుగతిన్ వర్తించె నత్యంతమున్ ౮౩౫

13\. చ. అచటివిహారద్విజాగ్రణుల యం దొకఁడేనియు నాగమమ్మునన్
బ్రవలినదీక్షుఁడున్ సుతుఁ డపాత్రుఁడు నైలహరుండు లేఁడ సూ
రిచయము మెచ్చుకోఁదగినరీతి స్వకృత్యమునన్ గృతార్థులై
ప్రచురగతిన్ జరించునలవారలయోగ్యత లెన్న మిన్నయా. ౮౩౬

14\. మ. శివవిప్రౌఘమునందు మున్నుగల దుశ్శీలత్వశంకాదికం
బవకాశమ్మిడఁబోక రూపఱియె నాఁ డమ్మండపమ్మందు శా
స్త్రవిధిన్ హోమము లొనగూఁగలుగకృత్యమ్ముల్ నివర్తించు బ్ర
హ్మవిదగ్రేసరులం గనంగొనిన యార్యశ్రేణికిం బూర్తిగన్. ౮౩౭

15\. క. ప్రత్యక్షరుద్రులో? యా,దిత్యప్రతిబింబములో ప్రథితశక్తులో? "త
త్రిత్యర్త్విగ్వరు"లని త్వత్తత్యులు సభ్యులు నుతింపఁ దనరిరి వారల్. ౮౩౮

16. శా. దాసీదాస్యము కూటసాక్ష్యము వృథాదంభప్రచారమ్ము బల్
మోస మాత్మశివాలయాపకృతి సంపూజ్యాపచారమ్ము స
ర్వాసహ్య ధ్యమ్మగుదుర్వ్యవర్తనము లోనాదోసముల్ గల్గనే
బ్రాహ్మణుల్ ముందుకలేని తేరచటిశైవబ్రాహ్మణౌఘమ్ముకన్. ౫౪౦

17. మ. తనవృత్తిన్ దిగఁదారివి దేవుఁడకు సంధ్యాదీపమున్ మాని "యే"
మని యేరే నడుగన్ సదుత్తరము నీ కాలోకి మున్నట్టులే
నను కోకే దురితంపుఁబాడుపనులో యూసాయమున్ జేయుదు
గ్గనుఁడో యెందుకు దచ్ఛివిద్యాలతో రాముండె నిర్భిక్షుఁడై. ౫౪౧

18. ఉ. కొందఱు యోగ్యులన్ బూజయుఁగొందఱయోగ్యులుఁ జేయ టెందుకన్
బింపుపకాని యిట్టుగ వివేకులె కూడుట ఘట్టుంబ, యీ
పొందికకు న్నిమిత్తము "ప్రభూతపురాకృతపుణ్యమే" యటం
చందఱు సూర్యరావ్ప్రభు ననారతము న్నుతియించి రమ్మెయిన్. (సశేషము.)

శ్రీముక్త్యాలసంస్థానము.

1. శా. శ్రీలన్ బాలలఁ గంగుచుండియు సదాచెయ్వుల్ తపోవేదశా
స్త్రాళీశమ్ములుగాఁగ జీవితము శ్లాఘ్యంబాగతిన్ బుచ్చ ము
క్త్యేశున్ గనచంద్రమౌళివిభు ముక్తేశుండు రక్షించుఁగా
కేలోపమ్ములులేక కాల మఖిల శ్రీలాగ కాఁగాన్. ౫౪౩

2. తే. గీ. శిష్యులకుఁగూడఁ దలఁపనిదికొంచ,నాకుఁదలయొక్కటియె కాదునకన్ నవీన
లిట్టిచో నేఁగయిత సెప్ప నేల? ధ్రువముఁ, జెప్పకే తప్ప కొక్కింత చెప్పుచుంటి.

హరినాగభూషణముగారి గానము.

3. తే.గీ. తఱమగా రామశర్మమ్ము తాఱుచూఱుఁ,జేసినాగభూషణుఁడు వచించుమాట
కర్థ మోచంద్రమౌళిధరాధినాథ? ఏను సంగీతపున్మర్మ నెఱుఁగుమనుట
"విఘ్నమే"లన నదియూ గీతిగుణ మధిప. (పంచపాది) ౫౪౫

4. సీ. నీభాగ్యతామ్నాయ నేత్రుణ్ణ మది యు నే తావ్యవైశ్వర్యపరిదమ్ముగాఁగ
నీతనూజాతుండు నీతిచే ఘూతిచే ఖ్యాతిచే విఖ్యాతికరుఁడుగాఁ
నీకుఁజీవిత మొక్కనేఁడేగా కాల్ప మోదరామయ శోవినోదగాఁగ
నీమసంస్థాన మానీతసన్ప్రతినిరంతరాకవిగాయకకోత్కరము గాఁగ

తే. గీ. నాయురారోగ్యభాగ్యమహా సహప్ర, భూతివిఖ్యాతముఖ్యవిభూతి కిప్ప
టట్లై యెప్పుడు నిలయమై యలరుమయ్య!, అర్థిజనకల్పభూజ ముక్త్యాలరాజ! ౫౪౬

5. శా. గోదాతీరమునందు భారతము దిక్కూలంకషోద్యద్యశః
ప్రాదుర్భావుఁడు రాజరాజు తెనిఁగింపంజేసెఁ గృష్ణానదీ
భూదారుండవు నీవు నట్టిపనికే భూయఃప్రయత్నమ్ము నా
పాదింపంగలవాఁడవై యశము సంపాదించితో భూపతీ. ౨౪౭

6. ఉ. ఎందఱురాజు లెన్నికృతు లెందఱచేఁ గృతి నందిరేని
నీ చందమునన్ యశమ్ముఁ గనజాలరు భారతమన్న వేదపుం
గందము తాదృశంబయిన గ్రంథము కృష్ణుఁడె విప్పిచెప్పనీ
యందము గల్గునెట్లు? లేక నన్యుఁ డెవండు తెలుంగుచేసినన్.

7. తే. గీ. ములుగుపాపయారాధ్యులు మున్న గవి, భాగవతమును మావశపార్థివులస
మక్షమునఁ దెలిఁగించె నంతకన్న, వేయిరెట్లు భారతకృతివిభుఁడ మిన్న. ౨౪౮

8. శా. ఎన్నోపున్నెము లీవు మీకులజు లాయారాజ్యముం బూని ముఖ్యము
న్నార్జించిరో యుందు రయ్యవియు విస్ఫారద్యశస్ఫూర్తిన్
వన్నెంబెట్టఁగఁజాలియున్ బ్రకృతమై భాసిల్లు నీ భారతం
బన్నన్ దత్కృతులన్నిటిన్ మిగిలి నీకర్పించె నత్యున్నతిన్. ౨౪౯

9 ఉ. ముందెటువంటిసద్యశము పొందెనొ? యిప్పుడె రాజరాజు నెం
దుగ్రం దలచన్ని తీవధిప? యాజ్ఞికి నిన్ జనమేజయాచలేం
దుగ్రం గలఁదూఁగఁజేయుటకుఁ దొల్లి యొకింత యతించినాఁడ నేఁ
డందులకే యతించెనఁ గృతార్థుఁడ నయ్యెద నన్న నమ్మికన్. ౨౫౦

10. శా. అంతేవాసిని నేను గృష్ణకవి, కల్యాణమ్ము నాయందు నా
యంతర్వాణికిఁ జేరిన ప్రగ్గలము నీయాంతవ్యమో? నన్నన
శ్రాంతమ్మున్ గమనించు నట్టిదయచేఁ గావ్యంబు జేల కాకుండ నం
చెంతున్ స్వాంతమునందు; నిక్కము జయంబే నాకుఁ జేకూరెడిన్. ౨౫౧

11. శా. శ్రీనాథుండట? తొల్లి వేమవిభుతో సింగక్షమానేత కిం
తేనిన్ వైరము మీఱియున్నతఱిఁ దానే యేగి సింగక్షమా
జానిన్ సత్కవితావినోదమున మెప్పన్ జేసి తద్వైరమున్
మానించెన్ గవిరాజవేషమును జేమాల్చి తు నాకిట్టిగస్. ౨౫౨

12 శా. నాతోఁబుట్టువు భారతిప్రకృతి వ్యాప్తినాథుండ వీ వొట్టచే
నీతోఁ బుట్టుతికంబు నాకొడవుట న్నెన్నన్ని విప్పింపఁగా
నేతున్, కృష్ణకవీంద్రుఁడో? వినడి మున్నే నాకు, నింకేటికో?
కాతర్యంబు నరేంద్ర? భావుకయశః కాంక్షన్ బ్రివర్తించెదన్. ౨౫౩

13\. ఉ. చెప్పెడివాఁడు కృష్ణకవి, చెప్పఁగఁజేసెడివాఁడ వీవు, మీ
రిప్పటికిన్ మహాయశము నెంతయుఁ గాంతురుగాక, లోకమున్
మెప్పును గొందురేగాక ది సమీహిత మేదియు లేనినా కెటో
గొప్పతనంబుఁ దెచ్చుటకొకో? యని యెంచెద మీవివాదముల్. ౧౫౪

14\. చ॥ మృదుహృదయుండ మాయికుఁడ మేయుఁడు కృష్ణుఁడు, నీవొ? సత్కవీ
ద్వదనముఁగఁ గన్నమాత్రన ప్రపంచము సర్వము విస్మరించు సౌ
హృదము గలట్టి వాత్సలుణి విట్టిద్వయమ్మున కించుకంత యీ
కదనము వేంకటేశునెడఁ గల్గినఁ గూరిమి పెంపు భూవరా. ౧౫౫

15\. సీ. సచ్చిదానంద శ్రీస్వామిచాతుర్మాస్య కారణమ్మున వచ్చెఁగాక యిటకు
రారె? నిస్పృహు లయ్యు రాజులకడకు యతీంద్రు లవ్యాజంపుఁగృపను లోఁగి
యంతమాత్రన "యింతవ్యయ మేటి" కనక యిందఱఁ బండితులఁ బిల్చి ధన్యులందెరి
ఉండ్రుగాకే నేడ కొగి రాఁగ వీలు లేకుండియు వచ్చి యెట్లొసరె? నీస
తే. గీ. మస్తమును నా కెదియొ గొప్పయశము దొరకు,
కారణంబని నాకదిఁ గానఁబడెడి
నితరనృపులఁ గాంచిన దొకరెత్తు నిన్నుఁ
గాంచు టొకయెత్తు సుమ్ము ముక్త్యాలభూప? ౧౫౬

శ్రీరాజా రావు చెల్లయ్యమ్మారావుగారు—లక్ష్మీనర్సాపురము.

1\. శా. శ్రీరాజ్యంబని పేరుగాని మఱి యొందే నేని నీ కేజమీం
దారుల్ తుల్యులు? చెల్లయాంబరో? భవద్దైర్యంబు నీస్థైర్యముల్
సారోదారత రాజనీతి కవితాసాహిత్యనిష్ణాతతా
భారంబుల్ గన విష్ణు లైననృపు లబ్రింబది లజ్జింపరే? ౧౫౭

2\. శా. సిరియారోగ్యము వృద్ధిచెందుత భవన్నిర్వ్యాజధర్మంబు ల
త్యాయుర్భాగ్యము నందుతన్ గడు నమేయంబౌ భవద్వంశ మా
యాయీధర్మము లొంటెయై నెగడుఁగా కాయాయియానందమున్
నీయుద్యోగము మాని సౌఖ్యపడుతన్ నిక్కంబు చెల్లాంబరో. ౧౫౮

3\. ఉ. పెంచితి వెద జెందరనొ బిడ్డలకన్నను మిన్నగాఁగఁ బ్రే
మించితి పెండిళుల్ సలిపి మేటిగృహస్థులఁ జేసి చూచి హ
ర్షించితి డెబ్బదేండ్లు గడచెన్, మఱి యొందును నీకు స్వార్థమొ
క్కించుక లేదు నీదుజని యెంతకృతార్థమొ చెల్లయాంబరో. ౧౫౯

4. ఎంతో యోజనచేయకుండ నతి నీ వేవస్తువున్ గాని నీ
చెంతన్ జేర్పవు, జేర్చుచో విడువవో చెల్లాంబ? యీమాట నీ
స్వాంతమ్మందు ముఖస్తవమ్ముగఁ దలంపన్ వీలు లే దిందు నా
కింతేనిన్ వృపయున్నఁ దెల్పుటకునై యేనిన్నుఁ జేరీ చెపెదన్. ౨౬౦

5. మ. నిను నిష్కల్మషవృత్తిఁ గొల్చి యెవఁడేనీగాని లక్ష్మీకృపా
ఖనికాకుండఁడు నీకృపాగరిమ నేఁ గైకొంటి నిన్నాశ్రయన్
జన వాక్కుండ వినా మనైశ్వర్యాదియు నాస్వాంతంబు వాంఛింప దెం
దునకే నెప్పటికేని యాయ్యాది కడుం దోడ్పై బల మ్మిచ్చెడిన్. ౨౬౧

6. మ. చిరకాలాశ్రితులై నినుం గొలుచుచున్ జీవించునుద్యోగు లం
దతిభాగ్యమ్మనఁజేసి నీయెడఁ గడున్ దైవమ్ము దీర్ఘాయువున్
గరుణించెన్ ధృతివ, మేనెఱుంగుదును, నిక్కం బింత నీజాతకం
"ఒరుజాశాలితగూడఁ దోడగునుగా"కం చేను దీవించెదన్. ౨౬౨

శ్రీ వేంకటాద్రిప్పారావుగారు-నూజివీడు.

1. ప. కవినై, సత్కవిగాయకాదులను సత్కారమ్ములం దన్పుచున్
లవమున్ లోపము లేనిసంస్కృతిని హేలన్ గాలముం బుచ్చుని
న్ను విలోకించిన, నీదుసంతతిని గన్గొన్నంత నో వేంకటా
ద్రివిభూ! కన్నులపండు వయ్యెడి నినున్ దేవుండు దీవించుతన్. ౨౬౩

2. మ. స్మితపూర్వమ్ముగ మాటలాడునఁట! యా శ్రీకృష్ణుఁడో రాముఁడో?
స్మిత మాంపై నొనరించువాఁడఁట భవచ్ఛ్రీకృష్ణునిన్ బోలునీ
స్మితపూర్వత్వము తండ్రివంకధనమై చేకూరె నో వేంకట
క్షితిపాలాగ్రణి! నీకుఁ గృష్ణుఁ డిడుతన్ శ్రీయమ్ము భూయమ్ముగన్. ౨౬౪

3. ఉ. శాంతియు దాంతియున్ గలుగుస్వాంతము మానవలకుండు, నొండుచో
వింతగదా! భవద్ధృదయపీఠి రజోగుణయోగ్యమయ్యుఁ దా
నెంతయు శాంతిదాంతుల వహించు మఖస్తుతిగాదు, నిక్క మే
సంతసమందితిన్ శుభ మెసంగుత వేంకటభూప! నీకొగిన్. ౨౬౫

4. ఉ. ఎందఱు లేరు భూపతు లహీనరమావిభవానుభూతిసం
క్రందను లల్లయెల్లరకుఁ గావుత సేమము దానికేమి! నీ
యందలిసద్గుణంబు లవి యానగపాలకకోటిలోన నే
కొందఱికో ఘటించు ననుకొందును వేంకటభూప! నామదిన్, ౨౬౬

5. శా. చెప్పంగాఁ బనిలేదు నిన్ను వరియించె న్లక్ష్మి, నీయం దెటుల్
దప్పుల్ గోపవు నీబుఃఖుండయినదాత్రజా జూడ నా కెంతయే
నొప్పం గోరిక నీకుఁ దాదృశమహాయోగంబు శ్రీవేంకటా
ద్రిశ్యప్పారాయవిభూ! ఘటించుత మపణ్ణాంబాకృపాంకూరముల్. ౮౬౨

చంపకమాలిక.

6 ఇరువదిరెండువత్సరము లిప్పటి కేనిటు కేగుదేరఁగాఁ
దొరకొని, రామచంద్రనృపధూర్జటి యేమి, యనంతరంబు త
న్నరవరుకోట్లపుత్రుఁ డగునాగయనూపతి యేమి, నేఁడు త
ద్ధరణిపుత్రుమ్ము లేమి, ననుఁ దగ్గఱఁ జేర్చిరి గాంచ ఘకి — నీ
వెఱుఁగుదు వీపురం బెఱుఁగు నేమికతంబొ! వచింపఁజా — మ
త్పరిచితు లెందఱో నృపవయస్యులు గల్గియు వారువారు నన్
దఱమఁగఁ గోరుమండినను దన్నృపసూనులఁ గాంచునిచ్చ నా
కటిమురిఁ గల్గియుండినను గయ్యది సాగుటలేదు నుఁ గవీ
ట్పురమున కేగుటన్నను గడుంగడు వైళము సాగుఁ గానఁ గాం
కరియె యెఱుంగఁగావలయుఁ గారణ మెయ్యదియో ధరాపుఁ
డయుఁ దలరామచంద్రునినాయఁడు సద్గుణుఁడయ్యు నాయెడన్
బలువరిపేర్మి నిప్పగిది మాటికి మాటికి నిప్పరంబు చె
చ్చెర నరుదెంచునట్లు తనచిత్తమునం దలపోయునేమొ? యె
వ్వరి కరయంగ వచ్చుఁ బరభావము, లింతకు నాకు నూవి
ధ్ధరణిపవర్య మెక్కుడుగఁ దానది యర్పణ మన్నమాటలో
నరయఁగ నర్పెడిన్, నృపతు లందఱికన్ సమ మయ్యు మక్కువి
త్వరసమధుప్రవృత్తి నుదనక్కుఁ దక్కుటు నూవి ప్రపా
లుర కని తేలె, నీవు కవిలోకము మెచ్చను గాంచు మేటివై
వినపనసేయుచుంటివి, వివేక మెలర్పఁగ గవ్యకావ్యముల్
స్వరసతపట్టుఁగన్ మిగులఁ జాతురి నీయెడ లేకపోదు గన్
బలువపుమర్వ? సద్గుణపుగుర్విలు మీరిన యుగ్రించిన
ట్టిరుచిరకీర్తి కల్గుయుయి నీవి నెఱపెడి గ్రంథమున్ బరి
స్ఫురణముఁ దెచ్చునట్టివిపులం బగుడన్ రచియించె వేంకటా
ధ్వరి మును పాణివిశ్వసలపావనుఁ డిచ్చిరి యప్పరాయ నీ
శ్వరులయి యగ్రహారములు సైనగ మీపరిపితామహాగ్ర తె

వ్వారికిని జ్ఞప్తియందున ధ్రువంబుగ నుండకపోయె, నేనెట్లో
యెఱింగితి దానిఁ దెచ్చి వెస నిచ్చితి నారయభూపమౌళి క
చ్చిఱుతన్నపాలుఁ డందులకుఁ జెందినమోదముఁ జెప్పఁజాలఁ జె
చ్చెర నది ముద్రితంబుగను జేయఁగఁ జేసెను దాని నిష్ఠలం
కరణగసాంగమ్ములు దగన్ దమశిష్యుల కోటి-చారముల్
దఱుమ వచింపుచుండిరి, యనారతము నారయభూపుఁ డంతఁ బో
కరసి తదన్వవాయజుల నాస్తికమ్మెఁ బిలిపించె వారి క
చ్చెరువగు సత్కృపన్ దెలిపి చెందెఁ గృతార్థత; సర్వథా కవీ
శ్వరుల సహాయ మెప్పటికిఁ బ్రాజ్ఞనృపాలురు కోరుకొంట కీ
ర్తిగను కన్నవెట్టఁగల తెల్వి మదీయక్షితి కుండదంచు లో
నెఱింగియె కూ ? ప్రసిద్ధ లగునెందఱు రాజులతోడ నీవు చు
ట్టఱికము లందినన్ గవికటాక్షపరంపరతోడ నందుచు
ట్టఱికము బోలజాలమి దృఢమ్ముగ నిమన మొప్పెనీయనీ
సగసత నే నెఱింగియె ప్రసంగ మొకర్తి నిఁక వ్రాసి నీ
కురుదగు నాయువున్, యశము యోగ్యత, సంతతి సంపదాన్వితా
స్ఫురణము రాజ్యమున్ మిగులఁ బొంపిరివోఁ గరుణింపుఁగాక యా
గిరిపతిశోభనాద్రి నిజగేహము గాఁగల మూర్తి వేంకటే
శ్వరుఁ డని వేంకటేశ్వరుఁడు సల్పిఁ దీవన వేంకటాద్రిభూ
వ ? గ్రహియింపుమయ్య ? జయమైభవముల్ గొనుమయ్య ? యెయ్యెడన్.

శ్రీ చెలికాని సూర్యారావుగారు—మురుమండ.

1. ఉ. ఏన్నపు నాదగమ్మ వహియింపుమటంచుఁ జేసి జయప్రదమ్ముగా
శ్రీ నొడఁగ నీసభ సుశీలుఁడు మెచ్చ నెసంగ నట్టి స
న్మానిత నత్తయాసు గుణసుందిరుఁ డాపునగాత, నిర్మల
జ్ఞానయుతుండు వోల్పుఁ జెలికానికులీనుఁడు సూర్యరావిలన్. ౨౬౯

2. తే. గీ, ఈసుహృన్నూత్న డీటి సత్సుందరంబు,
లెపుడుఁ జేయుఁగాక ! హితులు మెచ్చఁ
గరుణ నిత్తనిఁ బ్రోచుఁగాక సోమేశుండు
సర్వకాముదయుఁను సద్ధితముగ. ౨౭౦

శ్రీ బొబ్బిలిసంస్థానము.

చంపకమాల.

1. ఒకశుభ మిచ్చటం గని మహోదయ మందితి నో నృపాల! యిం
టికిం జనంగావలెన్ ద్వరగ నేఁటికి నాలవనాఁడు మత్కుమా
రకునుపనీతియుత్సవము రానయియున్నది బంధువర్గ మిం
తకు మును పిల్వఁగాఁబడెఁ బదంపడి కాఁదగు నందు రేని యం
దుకు నవకాశమేది? కదుఁ దొందరగాఁ జనవున్న మాట ద
క్కక రసభంగ మయ్యెడిని గావున నిప్పుడె యుష్మదాజ్ఞ వీ
నికి దయసేయుమంచును వినీతిగ వేఁడుచునుంటి మీకుఁ దీ
తికగలరోజులేని మఱిరెండొకొ మూఁడొకొ గంటలేని విం
టకు నవకాశ మిమ్మని యొసంబడు నట్లొనరింప నేర్తు ని
దరికు మఱి భోజనమ్మునకుఁ దగ్గయుఁ దీఱనియుత్సవంపు వే
డుకను మెలంగు మిమ్మెటు కడుఁ జెంగ మోటము పెట్టువాఁడఁ దీ
తిక యగుదాఁకఁ దాళుట కరందమనిచ్చిరె మామహార్త మో
పిక యెటులిచ్చు? "భూపభునివేశ్మము నందును మంత్రిగేహ మం
దొకతఱిఁ బెండ్లి" యన్న యటు లున్నది నేఁటిసమస్య, యిట్టులే
సకలము నేహముస్ శుభవశమ్మున నేగడుఁగాక నీకు, వీ
నికయిత కేమి వేళ్కొకటు నెమ్మదిగా వినవచ్చు, మీపుఁగో
రిక గలదేని సత్కవివరేణ్యు లనేకులు రాఁగలారు, వీఁ
డొకగణనీయుఁడే? యొకరి కొక్కటుఁ జిత్తము పల్లవించు, న
న్నకుటిలమైన పేర్మి నిటు లాతుఁగా నాదరించినట్టి, పి
తికి నభివందనమ్ము లిడి దీవన లిచ్చితి నేగుచుంటి, వే
ఱొకట వసింతుఁగాక యిట నుండుదుఁగాక త్వదీయుఁడన్ నృపా
లక! యిఁక నన్ను నీమదిని లాఁతిగఁజూడక స్వీయుఁగాఁగ నీ
దుకృపకుఁ బాత్రుఁగాఁగ గని తొందరమై రచియించి నట్టిమా
మకకవితల్ వెసన్ బడుపరిమాపములన దిగ్దాఁపి యాపయిన్
సుకవులపాలి వేల్పవయి శోభిలఁగోరెద రంగరాట్ప్రభూ! ౪౭౧

శ్రీబొబ్బిలిరాజావారి పట్టాభిషేకము.

1. శ్లో॥ శుభమస్త్వవిఘ్నమస్తు శ్రీరస్తు చిరాయురస్తు విజయోఽస్తు
అస్తు ధనధాన్యరాజ్యశ్రేయో విద్యాయశః ప్రజాసిద్ధిః. ౨౨౭

2. మ॥ అలమేల్మంగమ దేవి వక్షమునఁ జెన్నారంగ రంగత్కటా
క్షలవస్ఫూర్తి ననేకరాజ్యములు నిచ్చల్ స్పష్టిగావింపఁగాఁ
గల శ్రీవేంకటశైలనేత కృపతోఁ గల్యాణముల్ గూర్చి బొ
బ్బిలిరాజేంద్రునకుఁ జిరాయు విడుతన్ శ్వేతాద్రిరాణ్మౌళికిన్! ౨౨౮

3. క॥ ఈతఁడు శ్వేతాచలపతి, యాతఁడు నీలాచలపతి యంతియ భేదం
బీతనికి నాతనికి ననేతాదృశు లిరువు రిరువురే యెన్నంగన్. ౨౨౯

4. ఉ॥ తాఁతలనాఁటి చుట్టమని తద్దయు నెమ్మదిఁ బ్రేముడించి నీ
వీతతి వేంకటేశకవి నియ్యెడకుం గడుఁ బిన్నవయ్యుఁ బ్రి
ఖ్యాతని గోరి వచ్చినటు లాదట సల్పితి వోనృపాల! నీ
ప్రీతికి సంతసంపడితిఁ బెంపుగ నీకిడువాఁడ దీవనల్. ౨౩౦

5. శా॥ నీకుం గీరితి హెచ్చుఁగాక మఱియు న్నీ కాయురారోగ్యసు
శ్రీకల్యాణపరంపరల్ పరఁగుతన్ శృంగారభంగుల్ సదా
నీకున్ భోగ్యములై చెలంగుత మఱిన్ నీనామమే నీప్రజా
నీకమ్మం దొకమంత్రమై వెలయుఁతన్ శ్రీరామకృష్ణప్రభూ! ౨౩౧

6. మ॥ వెలసుల్ రాజులకన్న మిన్నలను నవ్వి ఖ్యాతికిన్ దావుగా
వెలసెన్ బొబ్బిలి, తాదృశం బగుమహావిఖ్యాతి మీవారు వ
ర్ధిలఁగాఁజేసిరి నీవు సిద్ధ మగుతద్విఖ్యాతికిన్ వన్నెచి
న్నెలు గల్పించుము రాజ్య మేలు మనుచున్ దీవింతు భూవల్లభా! ౨౩౨

7. మ॥ ఎలమిన్ దిర్పతివేంకటేశ్వరులచే నెందున్ దెలుంగున్ ధరా
స్థలి రాజుల్ ప్రతివారు చూడఁబడుటన్ దత్తద్యశంబుల్ సభ
స్థలి రిక్కల్ బలె వెల్గు; బొబ్బిలికిఁ దద్భాగ్యంబు లేదన్న య
న్నలుపున్ నీపరిపాలనంబు దొలఁచెన్ నన్నీవు రప్పించుటన్. ౨౩౩

8. సీ॥ వేంకటగిరినేత వెనుకటియభిమాన ముంచి నిన్నెపుడు రక్షించుఁగాక
తిరుపతివేంకటేశ్వరుఁడు నీబంధుత్వ మెంచి నిన్నెపుడు వీక్షించుఁగాక
ఏడుకొండలరాయఁ డెంతదవ్వున నుండియేని నీసేమంబు నెంచుఁగాక
వడ్డికాసులవేల్పు వరదుఁడై నీపట్లఁ గంటికి ఱెప్పయై కాచుఁగాక

గీ॥ నీదుపట్టాభిషేకసన్నిధిఁ బ్రదివ్య,తరమహోత్సవచరిత మ్మదగ్రకీర్తిఁ
గాకరంబయి యెల్లెడ నలరుఁగాక, బెబ్బులిగ నేల నేలు! బొబ్బిలినృపాల! ౯౯౪

9. మ॥ కలవానిన్ బురుడించుసంపదల నెక్కాలమ్ము శోభిల్లి చు
క్కలవానిన్ హసియించుకీర్తిగరిమన్ వైకోలు గావించి, చి
క్కలవానిన్ గనినంత నాదర మెదన్ గ్రమ్మన్ బ్రజల్ మెచ్చ బొ
బ్బిలిరాజ్యం బిఁక లేక యేలుకొనుమీ! శ్వేతాచలశ్రీపతీ! ౯౯౫

10. మ॥ వ్యయ సంయోగ్ గలల్పనల్ నృపులకై వార్ధక్యపుంగన్నె దా
పయి కన్నన్నలు సేయఁగాఁడోఁడఁగ వేదాంతార్థముల్ దక్క నే
వియుఁ జిత్తమ్మున కింపు నింప విప్ర డోప్పృథ్వీసుమహాశాన! లే
వయసున్ రాచకొమారు నెట్లు కఱఁగింప న్నేర్తు నిన్ గైతచే. ౯౯౬

11. ఉ॥ కాఁగలవాఁడు శాస్త్రమునఁ గావ్యకలాకలనమ్మునన్ మహా
భాగులు మెచ్చికోఁ దగినపాఁడితి వొల్చెడివాఁడు యోగ్యతా
ధీగరిమమ్ము గల్గిన సుధీరుఁడు నాపినతమ్ముఁడల్లుఁ డి
చ్చోఁగలి నీకు నీడని వెసన్ గొని తోడ్కొని వచ్చితిన్ నృపా! ౯౯౭

12. శా॥ శ్రీలోలుండు కృపాకరుండు సకలశ్రేయోనిధానంబు ది
వ్యాలంకారుఁడు భక్తరక్షణకళావ్యాపారపారీణుఁ డు
ద్వేలప్రాభవుఁ డజ్జునాశ్రితుఁడు సద్వేదాంతవేద్యుండు గో
పాలస్వామి త్వదిష్టదైవము కృపన్ బాలించు నిన్నూభవరా! ౯౯౮

"ప్లోబ్లో" ఆటసందర్భమునఁ జెప్పినవి.

1. మ॥ అంగజము నెక్కి మున్ను నిటలాక్షుఁడు గల్చెఁ బురత్రయంబు గే
వగ తురగమ్ము నెక్కియు సవారొనరించుచు నాడుకందుక
స్ఫురదురుఖేలనమ్మునఁ గవుల్ వినుతింపఁ బురత్రయంబు గె
ల్చి గరిమ యశమ్ము గొంటి వని చెప్పఁగ వింటిని రంగరాట్ప్రభూ! ౯౯౯

2. మ॥ హయరాజంబుల నెక్కి బొబ్బిలిపురాధ్యక్షుండు సోదర్యు లెం
తయు శ్రీవేంకటరామారావు మొదలౌ ధన్యాత్మ లన్యోన్యమున్
జయకాంక్షన్ వెస బంతికై పెనఁగు నాఁడందంబు పార్థుండు త
ద్ద్వయుఁ శంభుండును ఘూర్ణికై పెనఁగు చందం బూహకున్ దెచ్చెడిన్. ౧౦౦

శ్రీ చిలికాని జగన్నాథరావుగా రిడిన కానుకనుగూర్చి.

1. మ॥ ఇల మున్నార్యు లుదగ్రవస్తువులను దామోలాటిసత్కీర్తిన్ యి
మ్ముల నార్జించిరి నీకు నిట్టియశమే మున్మున్ను రాఁగోరి శ్రీ

చెలికాఁడైనజగన్నియంత యిటు నాచేఁ గాన్క వెట్టించె ని
క్కలధౌతంపు'మతాబు'లాతిఁటిని రంగారాయ! గైకోఁగదే. ౯౦౧

శ్రీసింహాద్ర్యప్పారావు - నూజివీడు.

1. శా॥ ఏనున్ మీజనకుండుఁగూడుసుదినం బేలాటిదో? యేన్నపా
స్థానం బేఁ గని యున్నియేం డ్లిటుకుఁ "దూ, చా" తప్పకే వచ్చి స
న్మానింపంబడుచుంటి నిందులకు విఘ్నం బెందుఁ గన్పట్టెబో
దానందం బిది నీకుఁ దోడగుత సింహాద్ర్యప్పరాడ్భూవిభూ! ౯౦౨

2. చ॥ జనకుని మించువాఁడని ప్రశంసకుఁ దెచ్చుట పాడిగాదు నం
దనునకు, నిక్క మే, మిగుల దక్షుని దాతృశిరోమణిన్ గలా
ఘుని ననుగున్ బితన్ గడవఁగా వశ మెవ్వరి కౌను? నీకుఁ గ
ల్గిన దిటువంటిభాగ్య మనలీకము సుమ్మిది యప్పరాడ్విభూ! ౯౦౩

పొన్నపల్లె రాఘవసోమయాజిగారు - నరసాపురము.

1. సీ॥ నరసాపురము పుట్టినసమయ మెట్టిదో యెఱిఁగినవార లిందెందు లేరు
కాని యీపురి పుస్తకంబులఁగనట్టియి న్నాళ్ళలో నిట్టిధర్మగుణకాల
మింతవఱకున్న లేదనుచుండ్రు లేని యింతకున్న కృతిఁగొన్నధన్యమూర్తి
యొక్కఁడిల్లిక లేఁడు ప్రిఁ డిచ్చోట నేకదా? జనియించినాఁడు సజ్జనహితుండు
తే॥ గీ॥ మరల శాకుంతలము నేఁడు మనసమక్ష, మందుఁ గృతిగైకొనుచు నున్న మహితబుద్ధి
సుగుణి శ్రీవీరరాఘవసోమయాజి కూడ మనయీశుఁ డు బలమ్ముఁ గూడఁజేయు.

2. ఉ॥ కడుఁ గడుఁజిన్నవాఁ డితఁ డఖండతర మ్మగుడవ్వనమ్మునం
దడుగిడునాళ్ళలోఁ జపల మైనకుతూహలముల్ గుదించి పే
ర్వడఁదగునట్టిసత్కృతికిఁ బాల్పడుటన్నఁ బురాకృతంపుదం
దడి సుకృతంబుగాక మఱిఁ దక్కినరీతి లభింపనేర్చునే? ౯౦౪

3. ఉ॥ ధనము గడింపవచ్చుఁ గడు దాతయునై ఘనకీర్తిఁ బొందవచ్చుఁ గీ
ర్తిఁగని లక్ష్మియు పవచ్చును కృతిఁగొనుటన్న వశంబుగాదు ప్రా
గ్జనికృతభాగధేయమునఁ గాక మఱొక్కటు వెంతధన్యుఁ డీ
యనఘుఁడు, సోమయాజి యనకందువకు న్నతిపాత్రుఁ డెమ్మెయిన్. ౯౦౫

4. ఉ॥ వైదికు లైనసత్కవులు వారక లౌకికు లైనవారికిన్
గాదిలి" గీతసంతతులఁ దగఁ గూర్చి యొసఁగినారు నేఁ
డావృతి వైదికప్రభున కర్పణఁజేసె నిజోగసత్కవి
శ్రీనయిశుండ్న కూఁతు నిరి చెప్పఁగ నొప్పదె? క్రొత్తవింతగన్. ౯౦౬

5. ఉ॥ కాసలనాఁటివారు కృతికర్తలు భర్తలు గూడ నైరి నేఁ
డీసుకృతిన్ గ్రహించి యితఁ డెంతయు నొప్పఁగఁ జేసి వీరిక
గ్రేసరుఁ డైన శిష్టునలకేసరి సత్కవి కృష్ణమూర్తిన్ తా
నీసమయమ్మునం దిపుడు నే చెలువారిన నెంత మెచ్చునో. ౧౦౭

మల్లెపూడి పళ్ళంరాజుగారు- వీరవరము.

1. సీ॥ మల్లెపూడికులుండు పళ్ళమరాజు తా నింతకన్నను వృద్ధి నెసఁగుఁగాక
ఈతనికనుయాయి యేతాదృశగుణుండు నరసన్నయును వృద్ధిఁ బరఁగుఁగాక
యొకఁడు జిల్లా నేత యొకఁడు తాలూకాకు నేత యిర్వురుఁగూడ నిపుణమతులు
ఇట్టియోగ్యులు మన కేలిక లగుటకు మన మొనర్చినపుణ్యమహిమఫలము
తే॥ గీ॥ గాన వీరికి వీరవరానఁ బొల్చు, శివుఁడు కేశవుఁడును సదాశివము లొసఁగి
యేలుచుండురు గాకని యేకమతిని, గోరికొనుచుండ్రు సభ్యులు ధీరమతులు. ౧౦౮

2. తే॥ గీ॥ భగవదంశంబు లేకున్న జగమునందు, నెవ్వనికి నధికారంబు నివ్వటిలదు
గాన నధికారి యన దైవమే నటంచు, హిందువు లనాదిగాఁ బ్రేమనొందుచుండ్రు.

3. తే॥ గీ॥ ఎందు నధికారి చక్కఁగా నెసఁగనేని, యాతఁ డధికారియే యగునట్లుగాక
యన్యథాగా మెలంగిన నపుడుఁ గూడ, నాతఁ డధికారియే యగు నండ్రు బుధులు.

4. తే॥ గీ॥ ఎన్నిశాస్త్రమ్ములను మేలిమిఁ జదివి, చూచినఁ బరోపకృతికన్న సుకృత మొండు
లే దిఁకఁ బరాపకృతికన్న లేదు పాప, మది యెఱుఁగువారి కుపయత్రనమ్ము సుఖము

5. మ॥ వినుమీ? పళ్ళమరాజ? పూర్వసుకృతావేశమ్మున న్నీకు వ
చ్చెను జుమ్మిట్టిమహాధికార, మిది యుర్వీరాజ్యమున్ మించు నీ
విని నీ వొప్పగురీతి వాడికొని యెంతేఁ గీర్తి నార్జించి నీ
కును నీపూర్వులకున్ యశంబు నిముమున్ గూర్పన్ బ్రియత్నింపుమా. ౧౧౩

శ్రీరావు రావు రామాయమ్మ జమీందారుగారు, లక్ష్మీనర్సాపురము.

ఉత్పలమాలిక.

1. తల్లిరో? యాలకింపు విశదమ్ముగ వెంకనపల్లి శారదా
"బి" ల్లోకఁ జేగుడెంచినది విప్రుల నెల్లను మేలుకొల్ప నే
ప్పిల్లను నేని "యేప్రియలు" చేర్చినపూర్వమె పెండ్లిసేత సం
ధిల్లెను మద్ద్వితీయసుతు ధీకలితున్ బదియేండ్లవానిఁ దా
మల్లునిగాంచి బూర్వ మొక రద్ది వరించిర కన్నె కేఁడు లే
డుల్లసిలన్, వివాహ మిపు డొయ్యన నొనర్పక మాఁదఁ జేయుచో

నల్లరి రాజకీయముగ నబ్బెడి పన్నభయాన నేఁడె వా
రెల్లవిధాలఁ బెండ్లియని యొక్కఁడు తొందర నిచ్చుచున్న వా
రల్లదె మార్గశీర్ష మిఁక నాఁగినచో సుముహూర్త మబ్బుటల్
కల్ల కనుంగదుం ద్వరగఁ గాళ్ళను వ్రాక్కుఁగ పెండ్లి చేయుటే
చెల్లెడి”నంచు నెంచి యటు సేతకుఁ దావకదర్శనంబు నా
యుల్లమునన్ స్ఫురింప నిట కొయ్యన వచ్చితినమ్మ ? నేనెటన్
గల్ల వచింపఁ జిక్కుఁదవఁగా నది కాళిక తీర్చుచుండె సం
పల్లత లల్లికొన్నపుడు భారము నీవు వహించుచుంటి వి
ట్టుల్లినపద్దె వెుుంను గల దయ్యది యచ్చగుచున్న పొత్త మం
దుల్లసిలున్, గనుంగొనెద వొక్కపదేనుదినాలలోనఁ నేఁ
డిల్లలితంపుశోభనము నేర్పడ విన్నపమాచరింపఁగా
మల్లడిసేయుకోరికలు మాటికి మాటికి సందడింప నే
“వల్లె యటంచు వచ్చితిని భావిశుభంబు సమస్తమున్” భవ
త్సల్లలితావృతిస్థ”మని సారెకు విన్నప మాచరింతు నా
వల్లఁ నవిత్స మల్లునలవైఖరి చొప్పడుదీనికల్మి నేఁ
జిల్లరగాతలన్ గనఁగఁ జెల్లఁ గదాయల మిమ్ము నటిస్త్రీ
నెల్లెనివాంవివాంలనె” నెల్లఁ గనుంగొను టంచు నెంచితిన్. ౯౦౯

చంపకమాలిక.

2, అఘుఁడు లచ్చరావు భవదావృతి నాకు నయాచితమ్ముగాఁ
బనుపడఁ జేసె దానిని శుభంబు లొనర్చెడినట్లు వానికో
మనమున నెంచిదాఁచికొని మన్నుచునుంటిని, బెద్దకుఱ్ఱన్
మొనమొన నైనపెండ్లికి మూలము నీవినదర్శ్యమే, వెసన్
బని గలిగించె నియ్యెడల బండిలీవంచకు మైనబిల్లు త
జ్జన మొనరించు హేతువునఁ జయ్యన రెండవ మట్టు పెండ్లి ; యి
ద్దానగకయున్న నిట్టినయ మొప్పునె ? యింతటివేగిరమ్ము భూ
జనులను ; మూర్తమబ్బినను జక్కని దబ్బకయున్న మాశ్యముల్
బనుపడినన్ గణింపరు వివాహములన్ జరిగించుచున్న వా
రనయము రాజశాసన మహాంకృతిఁ బైఁబడు నన్నభీతి ; నీ
యనుచిత మైన “బి”ల్లొకటి యజ్ఞులవాండితికల్మి మూఁడి శా
స్త్రనియతికిన్ నిరాదృతి నెసంగఁగఁ జేసెఢి నింకమీఁద నో

ధనములు లోకమందుఁ బదివత్సరముల్ తఱచుండ, వీరు వ
చ్చినద్విజకన్య లందఱకుఁ జేయుదు రిప్పుడు పెండ్లి; ''బిల్లు'' పం
బినపిదపఁ బ్ర వివాహ మది పిల్లల కెట్లును జేయరాద
య్యె, నెచటఁ దాఁగ సించెదరు హెచ్చువయస్సులరాదుకన్నె! లో
జనని? యి దిప్పు డైదయెన సప్తవత్సరములదైనగాని నా
యొక్కరుచ పెండ్లి సెప్పుడద యింకొకకున్నుడు రెండుమాసముల్
చనినవయస్సువాఁ డెసఁగు శాస్త్రవిధిన్ సతివానివద్దు తా
నెనిమిదియేండ్లలోనగు? యేన్వ్యను నట్టిపరిస్థితి కూఁతుల
న్నను నొక యిద్దఱం దొకతె నాన్నిటి వేలొకకన్నె యూటిటన్
దనరెడి వీరిపెండ్లిలుల వందడి సందడిగాని నేఁటిచి
న్నినిసువు వద్దగాని యిఁక నేనోఁరింపుటు యొన్ని దేశకే
యని తమచిత్తమందు స్ఫురించియొడి నింపు లిఖి పనేల? యూ
దనుక ధనాగ్రిమై మిముఁ బదంపడి కోరఁగఁబోను ''బ్రాహ్మలు''లో
నినిచినపోల్కి విూకడనె నిల్చియొసఁగెలాఁడ, మొన్నఁగు
ఱునికి వివాహమైనఁ బతి దర్శనము తామిఁడినన్న ఁడికఁన
కిన్నఁనయది ''దాఁచికొంటివి''నని కేవలముఁ జప్పుంటఁ జేసి నే
మనవి లిఖించియుంటి నది మానసమందున విూకు నొప్పియుం
డును నెల వీడదమ్మరొ? కతమున్ ద్వారలో నలరాఁగవీరిశే
నిని దరిసించి రావలయు నేఁటికిఁ బెండిలి మంగళార్థిప్రన్
దినములలోన నున్నయది తేఁపవన్నె జతనంబు సిసిరోఁ
గను దరియయ్యె నాజ్ఞ యొసఁగన్ మిము వేఁడెద, నాయొ గన్ని
మర్మవిని నెమ్మది నిశ్చిపి నన్నని పిర్మటఁ జేయవయ్య
ప్పని ''యిప్రదేయొఁద్వఁ'' దని పాన్గొని సేయును ముందు విూదున
గ్య. మొఁదరి చినాఁడె నిఁక పన్యము భద్రిమె మాకు రావుప
ద్ఘనకులలేపవల్లిక? యయు నాయనభని? దాఁక యూఁగినా. [illegible]

3. శా। ఎంతోమంది స్వహాలకున్ నెలకు నట్లె? నన్నుఁ బ్రేమించు శ్రీ
మంతుల్ వారలు దూరమున్నటుల, నన్నెహామో? వృద్ధతా
కాంతాం జాటునుజూడనేగుట కష్టంబై, సముద్రంబు నీ
ఠంబై యొన్నఁ ''గుమారుపెండ్లి'' యనుచున్ వాకుప్రిత్తు రామూంచికా. [illegible]

4. శా॥ మీమీయాత్రయకారణమ్మున మముఁ జిన్నంటు "శ్రీమంతు"లం
చామోదింతురు తర్క పండితులు ; కార్యం బప్పు డాచేత యీ
మేమున్ జూపక తప్ప దట్లగుటచే మి మ్మిట్టులర్థించుటఁ
సామాన్యంబుగఁ జేసికొం దగినదైయైశ్వర్యంబు మా కుండియున్. ౯౩౦

5. చ. చనుటకు శక్తిచాలమి వెసఁ గిరపత్రము లంపినంత నే
ధనమిడు కోండ్లుం గల రసారులు కొండఱు నాకు ; వారిలో
ఘనుఁ డలవాసిండ్డుసలకాంతుఁడు శ్రీశశిమాళియొక్కఁ డై
నను నటువ్రాసిపు మ్పుటకు నామది సిగ్గిలుఁ రామయాఁడిసం.

6. ఉ॥ దగ్గఱనున్న నీవి డెడిపత్రవ్యమె నన్ బ్రతక్షత్న్యుఁజేయ నే
సిగ్గను వీడి మూఁగులఁజెంతకుఁ బత్రము లంపె ద్వైపున్
"మృగ్గలు పెట్టనేల !" యని మూకనిఁ దైకొనినాఁడ వ్యర్థపుం
బగ్గలు గావకుం చెలఁగుపాత్రపు నీ వసుటఁ లిఖించితిన్

శ్రీ శాకురు పండా వేంకటరమణమూర్తిగారి యింట వివాహము.

విశాఖపట్టణము.

1. మ॥ ధనధాన్యంబుల నాయురున్నతుల విద్వద్భక్తసంపత్తులన్
ఘనవిద్యావిభవమ్ములన్ సుగుణసంస్కారమ్ములన్ బెద్దలం
గనినంతన్ వినయంబు, వీనినిఁటె లోకమ్మున్ గటాక్షించి యీ
మనలక్ష్మిన్ మనశంకరున్ మనుతు గంబాదేవియున్ భర్తయున్. ౯౩౩

2. మ॥ వినుమో నెన్డ్రవరూర ! పెండ్లికొను కుర్విజుబగున్ బెండ్లికూఁ
తుఁ గున్ జెల్లు లతాసవన్తుఁ, తమదోగ్రసమ్మె మీయిర్వురుం
గని బంధువ్రజ మెల్ల మెచ్చికొన నంగ బంగియున్ గా మెలం
గునటుల్ శంకరుఁ డర్ధనారికుఁ డొసగుంగాపుతెన్ శ్రేయముల్. ౯౩౪

3. మ॥ పురుషార్థమ్ములు నాలు నిందొకటిబోఁ బుంసేవ్యముల్ మూఁడె యీ
ధనఁ గన్పట్టెడిఁ గామ మర్థమును సద్ధర్మమ్ముఁ నీవీతలో
దరి నీమూఁటు నొకింత యేమఱక సంతానప్రభాశోభివై
వెలలన్ వేంకటసత్యవీశ్వరవచోవైవిధ్య తోడయ్యెడున్. ౯౩౫

4. మ॥ మఱవంబోకుము యింట్రి ? యాత్రముములఁ మాన్యంబు దాంపత్యస
ద్భాగసోదంచితమై మతింపఁ బడు గార్హస్థ్యం, యిందున్ దలో
దరియే నొక తరించు నెవ్వరికి, విద్వత్సత్ప్రభుల్ మెచ్చుకొం
గరఖిబ్బాలికతో మెలఁగి యశముఁ గైకొమ్ము సంతానమున్. ౯౩౬

5\. మ॥ ధనధాన్యాదిసమస్తభాగ్యములు తద్దక్ నీకు ముక్ మున్న యి
చ్చెను శ్రీశంకరుఁ, డేదినూతనముగాఁ జేర్పక్ బ్రియత్నంబు నే
నొనరింతున్ మును నీయెడం గలమహాయోగంబె నీవంశమం
దనయమ్మున్ బెనుపొందుఁగాక యని నేనాశీస్సు నీకిచ్చెదక్. —౩౭

నరసింహాదేవర నరసింహముగారి భాగవతమునుగూర్చి.

1\. మ॥ నరసింహుం డితఁ డాత్మనామమున నే నల్యాందుగేహాఖ్య పొం
పెరివో న్నొప్పెడివాఁడు బంధుగుఁడు పేర్వించుటయేకాని నే
నరయక్ లే దితనినిన్ గవీంద్రనుతిఁ జెల్వారన్ బ్రివర్తించు "బా
కురుపండా" యొకమూలనై యితని నాకున్ జూపె నిర్వాణ్యకున్. —౩౮

శ్రీరాజా రామచంద్రాప్పారావుగారు—నూజివీడు.

1\. శా॥ నీ కాశీర్వచనంబు నారస్పుకుకంటెన్ మేటిపాండిత్యమున్
జేకొన్నాఁడవు తఁడ్రికంటెఁ గొనపరుల్ చేగన్ బ్రికాశించు టే
లోకుల్ గొండినాస్యఁ వట్టిసిరి నాలోకింపలే దాతఁ డా
హా! కాలప్సుటుచేసె నారస్పపుత్రా రామచంద్రాధిపా. —౩౯

2\. శా॥ నపేరన్ బ్రిధ గన్నతాతఘనసాండిత్యమ్ము నీతండ్రి వి
ద్యాపారమ్యము ందుఁగాక కవితాతన్వంగి నలోడస
ల్లాపింపన్ నొడఁగెన్ రహస్యముగ నేలా. నకు నాసీస్సు, లిం
కాపూర్ణాయువుఁ గొమ్ము నారస్పపుత్రా ? రామచంద్రాధిపా —౪౦

3\. శా॥ నీ నాక్షిణ్యము నిండని గతియు న్నిగో ననాదిత్యమున్
నీదౌశీలము మీపితామహియె వర్ణింపంగ నవింటిని, ధీ
రోదాత్తుండవు నీకు నెక్కుడుగ నాయుర్దాయ మర్పించుఁగా
కాదైవం బయ నించి నారస్పపుత్రా ? రామచంద్రాధిపా. —౪౧

4\. శా॥ తాతన్ దండ్రియుఁ బిన్నతండ్రులును విద్వాంసుల్ కులం బట్టివి
స్ఫితోదాత్తసనిష నొప్పటఁగదా ? పేర్మించె నిక్ నైత, నీ
వింస్వాశ్రితశ్రేణి నెట్లు మాడవలె నట్లేమాచి పాలించుకో
మ్మా ? తాత్పర్య మెలర్ప నారస్పపుపట్టీరామచంద్రాధిపా. —౪౨

5\. మ॥ మతిచుంతున్ గులవంతు రూపగుణకర్మబ్రిహ్మచర్యాశ్రియ
వ్రితసంపన్ను నినున్ వరించెఁ గవితావామాక్షి, నీ వీమెతో
శతసంవత్సరముక్ యథేచ్ఛముగ సంసారమ్ము గావించి సం
తతియున్ గాంచి సుఖింపు నారస్పపుపట్టీ? రామచంద్రాధిపా. —౪౩

ఉత్పలమాలిక.

6. బాలుఁడ వీవు నీకవిత బాలిక గాదు తదద్భుతంపువా
చాలత, ప్రౌఢతాగరిమఁ జాలెడి నంతియ కాదు ప్రాజ్ఞులన్
జ్వాలవిధాల నాత్మసరసత్వపుటుయ్యెలనుంచి యూఁపగాఁ
జాలెడి, నర్థగౌరవపుసంపద నింపులు నింపి ప్రోడలన్
మాలిమిఁజేసి వశ్యులుగ మాటికి లోఁగొనెడిన్ మఱెం దదు
ద్వేలపుఁజాతురీగరిమ వీనులవిందుగ గ్రంథకర్తృస
చ్ఛీలము నెల్ల వ్యంగ్యగతిచే విశదీకరణం బొనర్చెడిన్
శ్రీలలనాకటాక్షమునఁ జిన్నతనంబుననుండి యెల్లరున్
లాలనసేయ భోగము లనంతముగాఁ గొనుచున్ బ్రపంచపున్
గోల నొకింత కే నెఱుఁగుగోష్ఠికిఁ బోవనిభూసతీమణీ
పాలక బాలు రెక్కడ ప్రపంచము నందలి యెల్లసంగతుల్
చాలఁగఁ జూచి చేయఁదగుసత్కవితారచనల్ మఱెక్క? డే
ల్లోలిని నీకు నీకవిత యుప్పతిలెన్! సదునక్కజం బహో
పూలకు సౌరభంబువలెఁ బుట్టెఁ గవిత్వపుధార నీకు, రా
డ్పాలక? రామచంద్రనరపాలక? నారసరేంద్రపుత్ర? స
చ్ఛీలుఁడు నీదుతండ్రి కడుఁజిన్నతనమ్మున స్వర్గ మేగియున్
గ్రాలె సమస్తవిద్యల నఖండతరంబగుప్రజ్ఞ గాంచి ధీ
శాలి యతండు నీకవితనందముఁ జూచిన నెంత మోదపుం
బాలగునో కదయ్యా? భగవంతుఁ డటుల్ ఘటియింపఁడయ్యె ని
క్కాలమునన్ గవిత్వమనఁగాఁ బెడత్రోవలుత్రొక్కుచున్న గ
య్యాళికిఁ దుల్యమై చెడుట యారయుచుంటిమి వారిత్రోవలన్
గాలిడఁబోకుమయ్యా? యది గాలికి దూళికిఁ బోవుఁ జక్కనౌ
జాలునఁ బూర్వపద్ధతికి జంకనిఫక్కిని వ్రాయుమయ్యా? ప
ద్యాలను, వానిఁ గాంచి విబుధవ్రజ మాదర మూను, సద్యశో
శ్యాలివి దాన నీవగుదు, సత్కవిసమ్మతికన్న జన్మముం
దాలుచువారి కొండు సుఖదంబగువస్తువు లేదు, సద్యశం
బాలయముల్ సుఖం బొసఁగు నావలఁగూడ సుఖమ్ము నిచ్చు భూ
పాలకభావముల్ సుకవిభావము రెండును గూఁచిచూచినన్
గు[illegible]లయువోలఁ [illegible]? [illegible] వవే
కాలము నందుఁ గూడఁ గవికన్నఁ గృతార్థులు గల్గఁబోరు, భూ

పాలురు వారియాదృతికిఁ బాత్రులు గాఁగలరేనిఁ గీర్తిఁ గా
వాలముతాదు, రందలకుఁ బాసిన నూరును జేరులేనివా
రై లయ మంది పోయెద, రహర్నిశ మీవిట బుద్ధినిల్పి యా
శూలిసతీకటాక్షమున శుద్ధయశమ్ము గణింపు; మిద్దియే
చాలును రాజ్యమేమిటికి? జన్మము దీనఁ గృతార్థ మయ్యెడిన్.

శ్రీశోభనాద్ర్యప్పారావుగారు- నూజివీడు.

చంపకమాలిక.

1. పరిచిత తేలప్రోలినరపాలక శోభనశైలవిస్ఫుర
ద్ధరివరనామధేయ సుగుణాకర? శ్రీకర యప్పరాయ? ని
న్నెఱుఁగుదు నన్ను నీ వెఱుఁగు దెన్నిశరత్తులనుండియో, మహ
త్తర మగునీయుదారతయుఁ దద్దయు నే వినుచుంటి నెప్పుడో
పోరిఁ బోరి నీదుదర్శనము పొందుటయున్ గలదీవు రామమం
దిరమును గూర్చి చేసినవితీర్ణిని గూరిచికాని చాలసు
స్థిరమగు "నాసుపత్రికయి" చేసినమేటివితర్ణి గూర్చి కా
ని గనవకున్ గడంగిన ననేకకృతుల్ ప్రథిల్లఁ, నేసిని
న్నెఱుఁగవదియేండ్ల యీవయసునం దొకకోరికఁ గోరుచుంటిఁ జు
ట్టఱికము నీకు నాకుఁ బ్రకటమ్ముగ నేర్పడు కారణమ్మునన్
"సరి! సరి? నీవు విప్రకులజాతుఁడ వే నరపాలవంశ్యుఁడన్
గరమును నీకు నాకు నెటుగాఁదగు జుట్టఱికం" బటన్న వా
విరి వినుమయ్య? నీకు నలబెబ్బులి తోఁ డగుఁగాదె! యల్లుఁ డా
నరపతి నాకు నల్లుఁడని నమ్ము "మసల్ప్య" మటందువేని ద
గ్గఱఁ గలదయ్య? మాపెద "రికార్డు" గనుంగొను, మాన్ప్రపితామహుం డా
దరమున రాజ్యభారమును దాల్చెడియుత్సవ మప్డు నన్ను మే
దుర మగుప్రీతిఁ బిల్చి కడుఁ దోఁపుగ నావ మాచరించి త
చ్చరితము గ్రంథరూపముగ నల్పుట కాజ్ఞయొసంగె, దాని నే
విరచనసేయుచుంటిఁ గడువేగమె తత్కృతి యున్నరేంద్రు శ్రీ
కరకరపంకజమ్ము నెడఁ గ్రాలుట మాడఁగలాఁడ, విట్టి యీ
తఱి పున నీవు చుట్టమవు విన్ముకృతిన్ గ్రహియించియున్ సుతా
కరము గ్రహించియుండు [illegible] గాఁదగు నల్లుఁ, డటందు ప్రెద్ద లీ
వరుస సమర్థనీయమగు బాంధవ మీమన కొనుగాక యి

ట్లురవది దాఁక మాని యిప్పు డాదటఁ గోరఁగ నేల యన్న నో
నరవర? బిల్లు, కారణమునన్ బదియేనుదినాలలోన నా
చిఱుతకుఁ బెండ్లిసేయుపనిచేసి తెన్, నీశుభకార్యమున్ మహా
త్తరముగఁ జేసికోఁ దలఁచి తావకదర్శన మాచరించి నే
నఱిముఱిఁ గోరఁగా వలసె, నంతియ కాని వృధాగ నేదియో
"పరిచితు" లన్న హేతువునఁ బ్రార్థన సేసెడిపాటి గాదు, నా
సరణిని రామచంద్రనృపసత్తముఁ డాయనకన్నమిన్న శ్రీ
కరుఁ డలనారభూపతియుఁ, గామితదాత తదీయసోదరుం
డురుగుణశాలి సింహగిరి నుండెడి దేవునిపేర నేలుచూ
వరుఁడును రాజగోపనరపాలుఁడు గూడ నెఱుంగుటన్ సవి
స్తరముగ మీకడన్ మనవి సల్పక యింతటితో ముగింతు, నీ
సురుచిర సేవలన్ దనియుశోభనశైలనివాసి నీకు మేల్
సిరియును మేటిసంపదయు శ్రీయును వాయువుఁ గూర్చి సఖ్యశో
భగము నొసంగి ప్రోచుత మహాకృపారసభావ మేర్పడన్. ౯౬౧

శ్రీ అశ్వారావుపేటదొరగారు - నూజివీడు.

చంపకమాలిక.

తఱిచుగ నీదుసద్గుణవితానము నే వినుచుంటిఁ గాని ని
న్నెఱుఁగ లేదొకప్పుడును, నాదర మొప్పఁగ మీపురంబు నా
గఱిమటి "వార్షికోత్సవ" మట్టం మను "దానికి వచ్చి మేము సా
దరముగఁ జేయుగౌరవము తప్పక తన్ గొనుఁ"డంచు సారెకున్
గర మనురాగ ముప్పతిలఁగా లిఖియించిరి గాని మున్నెప్పుం
బరిసమాటచేఁ బోదవ సాఱమి మీపురికే లేను, బల్
సరసతగల్గువారి నెసకమ్మునఁ జూడకయుంట "సత్ప్రవీ
ణ్యులకుఁ గాదు ధర్మ"మని స్వాంతమునందు, దలంచు నంతఁ గొం
దఱు "భవదీయదర్శనము తప్పకచేయుట యుక్త"మంచుఁ జె
ప్పిరి యిప్పు డాత్మజాతునకుఁ బెండిలి సేయుప్రసక్తికతన్ని ని
స్ఫురమున కేగుదెంచితి నపూర్వగుణ సీదగుదర్శనం బున
కిం-అమెయిఁ జేయుచుంటిఁ బ్రగాఁ జనఁగావలె వేపోకప్పు నీ
దరిసెన మాచరించి నగుతాఁకవిత్వము కొంత విన్పి నీ
కుసుమసమున్ ఘటించుమాలఁ బన్నిది నామతి కొంత్తగాని మున్

పరిచితుఁ డైన శ్రీవరదపార్థివు నల్లుఁడ వీవు నాయెడన్
గర మనురాగి యౌ నృపతికాంతుఁడు శ్రీకర! కందిమళ్ళస
ద్వరకులదీప! నీకు భగవంతుఁడు సర్వవిధాలఁ దోడుగా
వఱలి భవద్గుణమ్ములకు వన్నియ వెట్టెడుఁగాక నిచ్చలున్.

శ్రీవరదరాజాప్పరావుగారి జనానా శ్రీచెల్లాయమ్మారావుగారు-
నూజివీడు.

ఉత్పలమాలిక.

1. ఈ విదయమ్ము సుంత మనయేలిక శ్రీయుత చెల్లమాంబికా
దేవికి విన్నవింపుఁ డలదేవియు నన్ను నెఱింగియుంట సం
భావిత మెట్లనన్? సుగుణభవ్యుఁడు శ్రీవరదాప్పరావు తా
నావలనన్ బ్రియమ్ము మది నాటిన కోఁడులలో నొకండు నే
నావఁ రామచంద్రనృపునగ్రిమునం దవధానసైపుణిన్
జేవ దలిర్పఁ జూపునెడఁ జేతమునం గడు మెచ్చి పొంగి, యా
ట్లీవఁ భర్త నెమ్మదికి నెక్కిన నన్నలయమ్మ కొంచెమే
నీ వినకుండ, దింకొకటి కృష్ణుని రాధను గూర్చి కబ్బమున్
భూవినుతమ్ముగా సలిపి మున్న కృతిన్ దమ కిచ్చినట్టిభూ
దేవసుతుండు నాకడనె దివ్యులబాస పఠించె నెట్టులే
నీ విధియుండనమ్మ నను నిర్మలమానస దేవిగారు, త
ద్భావము "ధర్మకార్యములఁ దద్దయునక్తి" యటంచుఁ బూర్తిగా
నీవల నెల్లరున్ బలుక నే విని సంతసమందుమంటి యా
త్రావిధి నెల్లదేవతల దర్శనమున్ బొనరించి జన్మమున్
బావన మాచరించె నలపార్థివలక్ష్మి నుతింపఁజెల్లు, నా
భావము మత్కుమారు నవివాహనిమిత్తము నాదురాకయున్
భావుకభావ యాపె చెవివైవుఁడు పిమ్మట కార్య మెట్టుగాఁ
గావలె నట్టులే యగును, గార్యముపట్టునఁ జింత లేదు గీ
తావిదుఁ డైనకృష్ణుఁ డెటు తా నుడివెన్ వినలేదె? "కృత్యమున్
నీ వొనరింపు మాపయిని నీ కధికారము లే"దనండె?, స
ద్భావిభురాణి యాపె, కవిపుంగవుఁ డీతఁడు కోరవచ్చె నా
దేవియు నీయవచ్చు గణుతింప నొకప్పుడు యాచ్న వ్యర్థమై

పోవుటయుఁ ఘటించు నటువోయినయప్పుడుఁగూడ నిట్టిచో
"నేవిధ మైనలాఘవము నించుకయున్ గనుపట్ట"దంచున
ద్ధీవరు లందుచేగాన నిటు దేవికి విన్నప మాచరించితిన్
బోవలయున్ గదుం ద్వరఁగ మార్గము దాపగుచున్నదయ్య? యో
ధీవర? కందివశ్యకులదివ్యమణీ? రమణీయధోరణీ. ౯౬౦

శ్రీ రావు రామాయమ్మ జమీందారుగారు- లక్ష్మీనర్సాపురము.

చంపకమాలిక.

1. "ఎనిమిదియేండ్లదాఁక మీము నిమ్మని వేఁడ ధనంబు. బ్యాంకిలో
నినిచినపోల్కి మీకడనె నిల్వయొనర్పఁ గలాఁడఁ బుత్రికా
జనులకుఁ బెండ్లిగాని తనుజన్మని యయ్యుపనీతిగాని నే
నెనిమిదియేండ్లలోపున నొనర్పనియు, జేయమి నిక్కమ"ంటం
చును శిక్షయించి యుంటి నది సూనృతబుద్ధి శిక్షించినట్టి ద
య్యును భగవంతుఁడైదము నో? మఱియేమియో? పులికాద్యయం
బున కిపుడే వివాహములు ముఖ్యముగా నొనరింపఁ దప్పవ
య్యెను శుభకాలముఁ దరియుండె యిటు ముఖ్యనిమిత్త మాటఁ న
క్కనయలబాహ్యహేతువు లకించనతాగతికల్మి వాకొనన్
మనమున నెంత నోజనె? మానవుఁ డెవ్వఁడు గడ్డిపోచ, యే
పనికిని దైవయత్నమె స్వభావసమగ్రము "నేనొనర్తువాఁ
డను మఱి నే సమగ్రుఁడ నటన్ గదు, నావగు తెల్వికల్మి ని
ప్పని నెఱవేర్తు"నంచు నిటువాకొనువారలు వెఱ్ఱివాండ్రు, తా
ననఁగ నిమిత్తమాత్రమె మెఱిగ్గెనను దైవముచ్చైఱలి క్రక
న్నని నెఱవేఱు, నీనడికి మించినమాట మఱొండులేదు, శా
స్త్రనియమముల్ కనుం జదివి సాహితియందు గడించినట్టి శే
ఖర లగుపండితుల్ సకలకావ్యము లమ్మహితాత్ముఁ డైనదే
వునివశమం దమర్చికొని పూర్వయుగాలమునుండియున్ జరిం
చినవిషయమ్ము ప్రాణ్ములయి నెన్నసలారెడి మీ మనోంబుజ
మ్మునకు నగోచరంబె? విను మొట్టమొదల్ నెదనూంతు పెండిలిన్
బొనరుప రంగనుం డడుగు పూరతిగాఁ జెటిలి నెవ్వఁడో సుక
న్యను "దనకోడల్కి"మ్మనుచు నన్ను బలాత్కృతిఁ జేసి దాన దిం
చెనొ? యొక హేతువై యతఁడె నెన్నడి యట్టె సురింగ సంతసం

దనుకకుఁ బెండ్లిగా నది తనంత యసంతకమందు మాటె నే
వెనుక లిఖింపఁబడ్డమున విస్మృతిమై నది మీాకు వ్రాయుటకై
మనవిగ దాని నియ్యెడల మాటికిఁ దెంచి లిఖించు నట్లుపు
త్రికావిధాహముకై సలిపి తోరపుగాఁ బ్రసంతసమ్మునకై
మనుగుడు పాహరించుచును మచ్చెపురిని వసియించుచుండఁగా
విను "పెదతన్న చెల్లెలికిఁ బెండిలి సేయక తప్ప"దంచు నా
చినసుకుమారి "నిత్తు"నని చెప్పిన కర్ణపురంపాత వచ్చి న
న్నను గడుపీనపీనముగ నూలువిధాల గున పునఃపునః
పునరనుమోదముకై గొలుపఁబూనె, నతం డతివృద్ధుఁడై యటుల్
నను బ్రతిమాలఁగా దుపకు నామది యందుల కొప్పఁగాని యా
చినసుకుమారి యప్ప కెటుఁ జెల్వుఁడు సిద్ధగుగామి నందుకై
మొనఁ గడియమ్మునుండి యిటు మోద మెలగ్నఁగ నల్లుకుట్టకై
పనిఁగొని గేహముల్ వెదకవచ్చితి, నొక్కని బాల్యపుఁ బ్రయ
స్సునఁ జెలువారువానిఁ దగుసాస్త్రుఁడు వృత్తియు నున్నవాని న
ల్లునిగ పుడబ్బపుస్వయసుంగో నలరారెడి కన్నెకోసమై
ముచుకొని నే చరించితిని, బూర్వులయాచరణంబు పట్టి, యి
ప్పని యిఁకఁ దల్లిదండ్రులకుఁ బట్టము, కన్నెలమీాద నే పవి
త్రగన మొనరించు "నేపిరి యాలు రా" నదె "పెండ్లిడెలకే వివాహ"మం
చుచు మహశానదాఘముఁడు శుద్ధమహాశనికాలపుం బవి
త్రగన కనుఁగొలుఁ డేర్పఱిచి దానిఁ బ్రభుత్వమహాధికారిశా
సనముగఁ జేయఁ జేసె నయపత్యతికారణమై యెటో పురా
తనకృతశాస్త్రముల్ చదివి తద్దయు కృష్ణత గాంచి యిప్పురా
తనమతభిన్నమా వెమునతమ్మున నేగుటకన్నఁ దప్పురా
తనమతరీతి నేగుటయె "తజ్ఞహిత"మ్మని యెంచినాఁడ, "ఫా
ల్గునబహుళమ్మునన్ శుభ ముగుకై భావత్స్యప, వ్యత్యసాగసం
బున దగుసాయముకై సుఖపఁబూని చో"నని విన్నవించు వె
న్కను బెదకున్నెపెండ్లి ధనం డుము గంటికి నిల్చ కన్కగ
న్గొనఁ బదకొండువందలకుఁ గొ హొకమించెడి, మొన్నఁ జిన్నికు
ఱ్ఱనిశుభపున్మహమ్మునకు ద్రవ్యము తాఁ మిను నాఁటివి కంతయే
ధనము భవత్సమీాపమునఁ దాఁ జెరి నే గణియించిమాఁడ, నా

ధనము ధవళ్సమకూమునఁ దద్దయు వర్ధులుఁ బెండ్లిపేరఁటాల్
గొనకొని కోరుచుండు ననుకొందును, నన్నిటుమన్నుచున్ననీ
ఘనతకుఁ బుత్రపౌత్రుల కఖండపుశోభనముల్ ఘటించు "మేత
దినములు వచ్చెఁగాత"మని దీవనలన్ బొనరించి యింతతో
మనవిముగింతు, రావుకులమండన శ్రీయుపరామమాంబ ? నీ
వనిశము గోద్విజార్యమున నాచరణం బొనరించుపున్నెముల్
వనుమత నీదునన్వయపుమార్నికిఁ బూలును గాయలున్ బొనం
గుచటు ఘటించి యక్కఱిన గొప్పసుదం బది నీకుఁ గల్గుతన్. ౯౯౨

శ్రీరావు చెల్లయ్యమ్మారావు జమీందారుగారు, లక్ష్మీనరసాపురము

చంపకమాలిక.

మును పాకసారి చేసితిని మోవ మెలన్వఁగ నీదుదర్శనం
బును. మరలన్ ఘటించినది పున్నెము మంచిది యాట, బుద్ధికిన్
ఘనతకు యోగ్యతాగతి కఖండవగార్యత కెందు మంత్రిపుణ్
బనికి ధవళ్సమానులు వ్రసాలురలో నగువారియుండె "లే"
గన నీకిఁ వాఁడు వారివిషయ మ్మిటు నెత్తఁగ నేల ? నీకు న
బ్బినచిరజీవితం బది వివేచన సేయఁగ నీదురాగ్యమం
దున వసియించుయాలోకులయనూన "పురాకృతపుణ్య" మంచు నే
మనమున నెంతు, రాజ్యము లమర్చినదేవుఁడు తెల్వితేటలన్
దవరఁగ నీఁడు, తెల్వి నిడి దైవము దానిని మంచిమంచివ
ర్తన కనుకూల మౌనతికిఁ దార్పఁగనీయఁడు దిర్వ్యమెంతయై
నను ధృణ నట్లు తాము గణనం బొనరింపక వెచ్చవెట్టుధీ
ఘనులకుఁ గూడఁ గార్యము నకార్య మెఱుంగనిచో వృథాపకీ
ర్తిని నది గూర్చు శాస్త్రముల ధీవరు లేగతి వ్రాసియుంచిరో
యని కడుఁబెద్దలౌబుధు లనాదృతిమైఁ గనుఁగొంచుఁ జేయున
య్మనుజునిదానముల్ జగతి మాన్యత కెక్కఁడిఁగాని యన్యముల్
ఘనజనగర్హితమ్ములయి కాలునిపోలికి దారిమాపు, వా
ని నిట నుదాహరింతు, నొకనిన్ మఱియొప్పుడొ కాటువేసెఁదా
శునక మొకండు దానికయి సొమ్ము సహస్రము స్వీయమాతఁడా
శునకపుజాతిఁ జంపునటఱుకుల కి నియమించిపోయె నం
ట ? నెమకి కుక్క లన్నిటి గటా ? యతఁ డిచ్చినసొమ్ము పెంచి యా

దినములఁ జంపు మందురు పదింబది కృత్యవివేకశూన్యతం
బనిగొని యిట్టిధర్మములపా లొనరించుధనాధ్యు లయ్యెదో ?
ధనమిక్కి దేనికో గొనెడితజ్ఞులబిడ్డలా ? లేక తండ్రులా ?
యనఁదగు భారతంబు భవదాత్మ యెఱింగినదేకదా ? యటన్
ముని యొకరుండు సర్పగణమున్ దనతండ్రి మృతిం దలంచి చం
పను బనిఁబూని జన్మము నభంగురమౌగతిఁ జేయురాజనం
దనుని జనమేజయున్ దనమృదుప్రకటోక్తుల మాన్పెఁ గాదె" యే
పని యిహలోకసాధనము ? పైజననంబున కేది ముఖ్యసా
ధనము ? యెఱింగి సల్పఁగలధర్మము ధర్మము, తక్కుధర్మముల్
పాపరుకంటె నొక్కయెడ భూధ్రముపోల్కి వసించు టొప్పు, నీ
మన మిటుఁ బుణ్యభావము సమస్త మెఱుంగుట విస్తరింప, నో
జనని ? భవద్ధనంబెపుడు సజ్జనసమ్మతిగా వ్యయించి తీ
నిగఁ బిరనాఁటుసూడియయు గణించి గ్రహించినరాపుయాంట నీ
యమునకుస్సుమన్ భవద్గుణము లంటె సమస్తము, నిన్నుఁ గొల్చు ము
న్ననమెయి నీమునిశ్రేష్ఠుల ననారతమున్ గొనికూడఁ గొండవే
మవఁ దగు ? నన్యథాపథమునందుఁ జరించెద, వేమి సేయువ
చ్చును ? గురుఁ డెల్లశిష్యులకు సూనృతమార్గమునన్ గళాగతుల్
వినుమఁ గ్రహింతురి కొందఱు వివేకులు కొందఱు తప్పుతోవలన్
జన దొరకొందురి, దేశికునిశక్యముగా దలవారిఁ ద్రిప్ప ద్రో
ణునికడ విద్య నేర్చిన యమంగులు శిష్యులు వేనవేల్, సుయో
ధనుఁ డెటు లయ్యె, నర్జునుఁడు దా నెటులయ్యె ? నెఱుంగవే ? గురున్
జనకుని దల్లినిం దలఁచి శాస్త్రవిరుద్ధముగాకయుండుపో
ల్కిని బొనరించుధర్మములు కేవలమున్ సుయశస్కరంబులై
మనుచు నిటున్ మఱొక్కటఁ బ్రిమాంద మొకింతయు లేనిధక్క న
స్యనియతిఁ జేయునట్టి వృథయత్రివిరుద్ధములై వృథావ్యయ
మ్మున కగుఁ గారకమ్ము లిది ముగ్ధ లెఱుంగరు నిన్ను వేఁటిబల్
సునిశితధర్మమూర్తులకు లోకసమాదృతకార్యముల్ స్ఫురిం
చును స్ఫురియింప వర్ణ్యాల కసూయయుఁ గూడ సుధర్మవర్తులం
గున జనియి మ సిక్కలేన దల్లిల సెద్దలె చాలదూఱు రి
ప్పని మనకేల ? యిప్పుడును "భవ్యగుణంబుల్ సెడు" రంచు వారి తా

మనువుగ వ్రాసియుంచి, రుభయత్రియశఃప్రిదమైన నీదువ
ర్తనకు జయమ్ము గల్గుత ముదారయశోనిధి ? వెల్లయాంబ ? నం
దనునివివాహముల్ సలిపినాఁడను మీదయకల్మి నేఁడు నం
దనలకుఁ బెండ్లిసేయుమని నాకు నయత్నము సిద్ధమయ్యె "బి
డ్డను"ను వినియుందురేగద ? కులోకులదుర్గతి కారణంబుగాఁ
బనుపడె నిద్దియిక్కతనఁ బాలను వీడనిబాలకేనిఁ బెం
డ్లని జరిగించుచుండి రవలీలగ మూర్తము లుంచి నీదుద
ర్శనమున కట్టికార్యము వెసన్ దలపెట్టియె యేనువచ్చితిన్
ననుఁ గడుఁబెద్దమాపునఁ గనం గడుఁ గోరగ మిమ్ము నెమ్మెయిన్. ౧౦౦౬

2. శా॥ ఏమో ? చెప్పఁగఁ జాలఁగాని మును పెన్నెనాళ్లకుం బూర్వమీ
గ్రామమ్మందు వసించియుండ్ భవదుదారత్వంబు సుంతేనియున్
నామీఁదం బ్రసరించునట్లొనరుప న్నాపల్లి ? నేనేగ, నా
పైపూటన్ వచియించెదన్ విను మదంబా ? రావు వెల్లాంబికా. ౧౦౦౭

3. శా॥ ఆపై నాకుఁ దనూభవుం డుదయమా నకార్యాల మేలెంచె నీ
కాపట్లన్ వెస వస్త్రిపూర్తిసమయంబై నాదు నాహ్వానమున్
బాలించెన్ జ్వరపీడితుండనయియున్ బ్రస్థానమున్ జేసితిన్
మీపూర్ణంబగుసత్కృతిన్ గొనుచు నెమ్మింపోతి నేనారికిన్. ౧౦౦౮

4. చ॥ అదిమొదలప్పుడప్పు డెటులైనను మీధనమేను గాలసాగా
నదనగువేళఁ గైకొనుచు నన్నిసుఖంబులు నాల్ప మి నీ
మునిమిపుడేత్తికోలునకు ముఖ్యనిమిత్తము మిమ్ము మీధనం
బదియు సుధీయసంతతికి నవ్వణ మిక్కవిక ౧౦౦౯

5. ఉ॥ హేతువు సెప్పుచున్న ? యిటు లేల ? మస్తమూ
జాతులపట్లు నీదయ పొసంగుట నన్ను నుబ్బి ! యే
మీ ? తొలి కర్మముల్ మొలుచు నేర్పడు నాయి లమ్మరో ?
భూతలమందు వాఁడి పయిఁ బుట్టినకొమ్ములు ౧౦౧౦

శ్రీ చల్లపల్లి కుమారరాజావారి వివాహము-చల్లపల్లి సంస్థానము.

1. మ॥ ఘననామంబు కులకీర్తిమార్గముగాఁ దాల్పన్ వ బరాని త
న్నుయమ్మున్ యుదయించువాఁడునయి నాగ ంచుధ

కృని శ్రీయుక్తు వివాహదీక్షితు ఘనున్ దుర్గాంబికాసంగతున్
మనుచుంగావుత శంకరుండు శివరామ శ్రీప్రసాదప్రభున్. ౧౦౧౧

2. మ॥ కలుఁగన్ వచ్చును దుర్గలన్ శివులు లోకమ్మం దనేకుల్ కడున్
లలితశ్రీకులుఁగాఁగఁ జొప్పడుటయున్ గావచ్చు నందందుఁ బెం
డిలియాయిర్వురకే ఘటించు టది యెంతే దుర్ఘటంబౌర ? బ్రి
హ్మలలిన్ మిమ్ముల నేర్చి కూర్చెఁ జుమి రాజా ? చల్లపల్లీశ్వరా. ౧౦౧౨

3. శా॥ మీ కాయుష్యము మీ కనాపదయు పేర్మిన్ మీకు ధర్మప్రజా
పాలికత్వమ్మును శ్రీకరసిరములేవన్ మీకు మేల్పొత్తునుం
జేకూరం గరుణించి మీ కెపుడుఁ దా జేయూఁతగానుండి సు
శ్రీకుల్ గా నొనరింతురింగాక యలగౌరీభర్తయున్ గౌరియున్. ౧౦౧3

చంపకమాలిక.

4. నిను గను గొంచు బందరున నే నివసించెడినాళ్లలోన, మీ
జనకునిగూడ నన్నటనె సారెకుసారెకుఁ గాంచువాఁడ నా
దినములయందె యెప్పుడుఁ గెపుడుఁ దేపకు నీదుతాతద
ర్శనము నొనర్చువాఁడ సఖుచాల ననేహసమేగ నెన్నఁడుం
బనివడ కించుకేని యొక వైనము "నాకిదు" మంచు నాఁడు యా
చన యొనరింపలేద, పయి స్వర్గల మేగితి బందరున్ ద్యజిం
చి నిజనివాసమం దనికిఁ జేయుచునుండెడినాళ్లలోన మీ
జనకుఁడు రాజ్యభారము బుజంబునఁ బూనెడుకాల మేగుదెం
చె, నపుడు నా [illegible] కలుగు స్నేహముకల్గిని బిల్వనంపె స
జ్జనతరకీర్తియై మిగుల [illegible] మీజనకుండు శిష్యలం
[illegible] నిని చనుదెంచినాఁడ, నపు [illegible] నాయనఘుండు చూచి మ
న్నన యొనరించె సంగసుఖ [illegible] స్నేహమ్మున కేగి పిమ్మటం
బనిగొని యెట్టు నాఁడు [illegible] గుహియింప రాఁగ లే
దనయము వా [illegible] నందు నివాసమొనర్చు కారణం
బున [illegible] దాలం యందలో [illegible] ని
న్నను [illegible] వచ్చి [illegible] గేసి లీవు తో
భనసునాలేఖ, నాయను [illegible] జిని సేంత వైత మీ
[illegible] సు [illegible] యందగం

బోనరెడిఁ గాని యిట్టిపను లున్నపతిన్ గృహమంద యుండి య
ప్పని కనువైన కృత్యముల పట్టున భూజను లుండుర్గాని యే
జనవరు పెండ్లికేనిఁ జనఁజాలమి నిక్కము లోకరీతి యి
ట్లునికి నెఱింగియున్ వెనుక నొక్కఁడు నింటఁ గలట్టికృత్యముల్
పొసరుచు పెద్ద లుండమియుఁ బూర్తిగ నేను నెఱింగియుండ్ భవ
ద్ఘనతకు నీదుమాతులఁ డఖండవదాన్యుఁడు చంద్రమౌళిరా
డ్ఘనతకుఁ, బైని నాయఁడమగారను వేంకటకృష్ణశౌరిస
ద్ఘనతకు లోఁగి యింటఁ గల కార్యభరమ్ము గణింప కాదటంచ్.
నిను సంశితుర్ దీవెనల నేఁడు కృతార్థు నొనర్ప వచ్చినాఁ
డను నవకాశమిచ్చి పత్రికటమ్ముగ నాదువచఃప్రచారమున్
వినిన "వేగఁ బంపు"మని వేఁడెదఁ బెండ్లికుమారుఁ డైననా
యమఁగుసుకుండుఁగూడ భవదద్భుతభవ్యవివాహశోభనం
బును గన నేగుదెంచె నొగిఁ బోవలయుం స్వపురమ్ము పేర్మి నే
గ నొసఁగుమయ్య యాజ్ఞ క్షితికంజముఖీస్వవరయోశ? యంకినీ
డ్జనపతిచేయువాగ్ఝకము సర్వము నేఁటికి లెక్కఁజూచి యి
చ్చినయెడఁ జాల సంతసము చెందెదఁ "యితుర్నిని పెండ్లిబర్వ మో
చెను శివరామభూమిపతి శోభని మేటియుదారతాగుణం
బని లిఖియింతు మున్మునం దిపు డుండిన "సర్వరాజద
ర్శన" మనుపత్రమందుగ, గౌరవార్యుల కిచ్చినయావి యొక్కరో
జనవరు శాశ్వతుండ్ గలుపఁజాలెడిఁ దక్కనయావికన్న నో
జనవర! "కోనఁగూడ"దని స్వాంతమునందు నెఱింగికూడ నిం
"ధనమిటు లిచ్చెయి"మ్మనుచు [illegible] మాపుట హక్కుకల్మియే
యని మదినెంచు, మింకను యథార్థము తెల్పితి నీమనమ్ము వ
చ్చినగతి నాకు సత్కృతిని చేయుము దానికి సంతసింతు, నో
య్యనఘ! భవన్నివాసమున యందుఁ బురాజ్జితమైననాథనం
బునకటుఁ ఫ్రాడ్చెవెతిని "ప్రాశ్చిన ది"మ్మనియంటు కంకెసే
ణ్మనుజవరేణ పుత్రి? జనమాన్యదరిన్! ద్విజుండు సంకసం
బునఁ జను గొప్ప రా జిడక పొన్మనె నేనియు, నన్ను మాకె నె
మ్మనమున లేక కా, దటులు మమ్మును గూర్చి లిఖించి నట్టియా
ఘనుఁడె లిఖించె "రాజునకుఁ గాఁ దగ దెందును ద్రష్ట" యంచుఁ గా

వుడఁగలరీతిఁ దెల్పితిని, బొంపిరిబోవుయశమ్ముఁ గోరుచో
మనమున మద్వచఃకలన మానక నిల్పుము, నీకుసర్వశో
భనములు గల్గ దీవన లపారముగా నిడి యింతతోడ ని
మ్మనవి ముగింతు నమ్మహిమమద్దని మీయిలువేల్పు నిన్ను స
జ్జనగణనీయుఁగా సలిపి సాఁకుత సర్వవిధాల భూవరా. ౧౦౨౭

5. మ. ధనముల్ విద్యయు నీకొసంగె నృపతీ దైవమ్ము మాకిచ్చె వి
ద్యను దివ్యంబును తారతమ్యముగఁ దాత్పర్యం బిటుల్ గాంచి యె
వ్వని సెట్టుల్ గనఁ గీర్తి గల్గెడినొ? తద్భావంబునం బొమ్ము నీ
కనఘా? తాదృశకీర్తి యెల్లెడల సర్వాభీష్టసంధాత్రి యా. ౧౦౨౮

6. మ. ప్రతివారుల్ శుభకార్యసంగతుల నేభవ్యాత్ములన్ ముందు సం
స్తుతిఁ గావించి కృతుల్ బ్రవర్తిలుదు రాశుంభచ్ఛుభాధాయిదం
పతినామమ్ములవారు మీరిరువురున్, భద్రమ్ము మీ కబ్బుతన్
సతి? దుర్గాంబ? వరుండు? యోశివుఁడు? నిచ్చల్ వర్ధిలుం డిమ్ములన్ ౧౦౨౯

7. మ. శివనామమ్ము శివాంగనామణియు నీచేఁ జిక్కె నీ కున్న వై
భవ మేరాజులకున్న దిట్లనిను సంభావించితిన్ గాత చే
శివమ స్త్వస్తు శివం, శివంభవతు తే చేతశ్చ భూయాచ్ఛివం
శివసంకల్పక మ స్త్వపత్యమపి తే శ్రీమచ్ఛివస్మాపతే. ౧౦౩౦

8. శ్లో. ఇతోఽప్యధికసంతోష ఇతోఽప్యధికసద్యశః
ఇతోఽప్యధికరాజ్యం తే సంపద్యేత శివప్రభో. ౧౦౩౧

సెలవుసమయమునఁ జెప్పినది.

1. శా. ఎంతెన్నంబడు నృపాల? కోటిలిను నిన్నే నంతకున్ మించి న
న్నంతేవాసులతోఁ దనూభవులతో నత్యంతమోదమ్ముతో
సంతోషింపఁగఁజేసి పుచ్చితివి, మనస్స్వాంతమ్ము రంజిల్లె నిం
కెంతే నీయనుశాసనమ్ముల్ గనుటకై యేతేర యత్నించెదన్. ౧౦౩౨

శ్రీముత్యాల రాజుగారు - చల్లపల్లి సంస్థానము.

1. మ. నృపతుల్ లేనిదికాదుగాని మఱి ముక్తిలేశ? నీవంటిదా
నపరుల్ పృథ్వ్యలు నాఁడు నీపురమునన్ న్యాసికిన్ భక్తిమై

నుపచారమ్ము లొనర్చునుత్సవమునం దోహో భవత్పాణి ప
ద్మపుసౌభాగ్యము నేమిచెప్పఁ గలఁ దత్తద్దానముల్ సేయుచో. ౧౦౩౩

2. మ. ఎవరో మస్కరి వచ్చె నేయనుము మీ కృష్ణా స్రవంతీతటం
బవలోకింప నమస్కరించియు సపర్యల్ సల్పనం జాలుఁగా?
కవులన్ గాయకులన్ దదన్యులను వేడ్కన్ బిల్వఁగా నేల? త
ద్వ్యవసాయమ్మున కంతయీవియిడ నేలా? చంద్రమౌళీశ్వరా.

3. మ. అది నీ వెట్టు పఠించితో? తెలుపుమయ్యా? నాకు; నాముక్తమా
ల్యదలో వ్రాసెను కృష్ణరాయలు మహౌదార్యస్వరూపమ్ము నీ
కదియున్ గాదను కార్యమాతఁడు భవిష్యద్వేత్తయై "వ్రాసె" నం
చెద నూహింతు భవత్స్వగాన్యతకు నీ చేష్టలు నేఁ గానమిన్. ౧౦౩౪

4. మ. కొమరున్ బెండ్లి కుమారుఁ జేసినపుడో కూఁతున్ వివాహాఖ్యభ
ద్రమహోపేత నలంకరించినపుడో తత్తాదృగుద్దామదా
త్వమహత్త్వంబు సమర్థనీయమగు నంతేకాని సర్వప్రసిద్ధై
త్యమునాఁ డింతవ్యయ మొనర్చెడి వదాన్యశ్రేష్ఠులుం గల్గిరే? ౧౦౩౫

5. చ. ఒకనూటారిడఁ జాలదొక్కొ? మఱి మూఁడో నాలుగో యిచ్చియున్
బ్రకటింపన్ దొరకోవు నృష్టి, పయివస్త్రాలన్నవో? పట్టువీ
యక సామాన్యపుజాతి వీయ వృథయ మర్పించియో తీర్చి వె
న్నక యొప్పుండఁగవచ్చు నీవితరణానందంబు నాగేశ్వరా. ౧౦౩౬

శ్రీ చల్లపల్లి రాజావారి పట్టాభిషేకము - చల్లపల్లి.

1. మ. సిరియున్ సంపదయున్ బురార్జితములై చెల్వారు నైవ్యాని శ్రీ
శ్వరభావమ్మును దాద్భృశంబగుచు నైవ్యానిన్ వరించెన్ గనా
పరమేశుండగునట్టి నీకిపుడహో? పట్టాభిషేకంబు క్రి
మ్మఱి శ్రీయన్నది యీఁదలంతు శివరామ శ్రీప్రసాదప్రభూ. ౧౦౩౭

2. మ. "అయినన్ శ్రీయముపట్టఁ దృష్టిఁగనరా" దండ్రియ్యు లల్లాట నీ
పయి నాకుంగల పేర్మికల్మి నిటు లేఁబల్మ్రయు దీవింతు లీ
కయు మెల్లప్పుడె సంగుఁగాక, సదపత్య శ్రీయు వర్ధిల్లుఁ గా
క! యథార్థంబగుఁ గాక వేంకటకవీట్కావ్యోక్తి రాజోత్తమా. ౧౦౩౮

చంపకమాలిక.

8. వెనఁజనుదెంచి పెండ్లి మహముంగని సంతసమంది నీ యొస
ర్చినబహుమానముం గొని విశేషముదంబున గాంచి యాధనం
బున మతికొంత ద్రవ్యమును బుత్రుని పెండ్లికిఁగా వ్యయించి యా
పని యొకకొంత సల్పి యటుపైఁగల శేషము పూర్తిసేత యిం
టను గలవారి పైనిడి తటాలున నీ సిరి జూడవచ్చితిన్
నను మును నీవు చూచినయనర్ఘపుఁ జూపది కారణమ్ముగాఁ
బమపడి, పుత్రుపెండిలికిఁ బైత్రాన్నొ యిటుదెచ్చె నన్న హా?
జనవర? మూఁడునాళ్లెసుమి! సర్వులకుజ్ఞ మదిమిచ్చునట్టి వే
వనఁ? దనపెండ్లియున్ దనదునాత్మజు పెండ్లియుఁ దాను భార్యతో
నెనయుటకాద్య మాదినము నియ్యవి యే మహోత్సవమ్ములై
“బనుల కపారమోదము నొసంగెడు” నంచు గసర్పలందు రీ
దినముల సేరుగాని పరదేశము లేదు, నేనొ? యూర్ధ్వనం
దనునివివాహపున్ మహముఁ దగు ...నియుఁ దన్మయుండనై
మనమున నీమనుత్సవపు మాటనొకింతయు విస్మరింపమిన్
గొనకొని యిందువచ్చి ... ధనార్జనకాదు హేతు వా
జ్ఞనమది పూర్వమే జరిగె సల్పిన నీయపురూపపున్ మహా
ఘనబహుమానమందుకొల గౌరవముప్పు కృతజ్ఞతాళిన్
గనుపడఁజేయ నన్నిటకుఁ “గ్రక్కుననేఁ దెచ్చె” నటంచు నీమన
మ్మునఁ దలఁపంగవచ్చు? యిటుమున్న వచించితి నీదు భృత్యులన్
గనుఁగొను మప్పునాకుఁ తిగాఁవ మెప్పుగఁ జేయుసన్నుతిం
గొను సమయమ్ము నందెయిలు గూడవచించి ... నెల్లటన్న మీ
జనపతి నాకొసంగిన యశేషసుఖమౌ బహుమాన మొంగియు
న్నను సఫలమ్ముగా సలిపె నామనసుయూ బుద్ధి మీఁగు పొందెనం
దనుని వివాహమేని గణనంబొనరింపక యేగుదెంచు” టం
చును, నాయి సెప్పి నీమహము జూడఁగ వచ్చితి “నేఁ గిలన్ బుణాం”
బని మది నిర్ణయించెద, వయస్సునఁ జిన్నవె యయ్యు మేటివ
ర్తనమునఁ గాలఁ బెట్టవయి పెద్దలమెప్పును గాంచఁగల్గు ని
న్ను నభిషేకపూతుని ననుంగుఁగు మాయని వంటివానిఁగాఁ
గని సతము న్భవాని శతకంఠుఁడు సర్వవిధాలఁ బేర్మిమై

మనుతురుగాక నాపనవి మానసమందిడి యంకి నీణ్ణృసా
లుని సుకుమార? యక్క తనలోకుల యాదృతిఁ గాంతురిగావుతన్. ౧౦౪౬

4. క॥ అప్పువడియుంటి కేనికి, చెప్పగిదిన్ దీని నీకుఁ "నే నేర్తు"నటం
చప్పుడు మది యోజించితి, నిప్పటికిఁ గృతార్థభావ మెనసితి నృపతీ. ౧౦౪౭

5. మ॥ కొడుకుంగోడలుఁ గూర్చుచుట్టములు పక్కింగల్గు శిష్యుల్ ముదం
బడరన్ నేఁడు గృహప్రవేశమునకై యాత్మీయమా గ్రామమున్
గడియమ్మున్ జనియుండవచ్చుఁ గృతవాగ్దానానకు న్నేనులోఁ
బడి యేతెంచితి నో నృపాల? యిదె నీపట్టాభిషేకానకున్. ౧౦౪౮

6. సీ॥ ఇంతమంది కవీంద్రులే కేని పట్టాభిషేకమ్మునకును విచ్చేయలేరు
ఇంతమంది బుధేంద్రులే కేని పట్టాభిషేకమ్మునకును విచ్చేయలేరు
ఇంతమంది నృపేంద్రులే కేని పట్టాభిషేకమ్మునకును విచ్చేయలేరు
ఇంతమంది మనుష్యులే కేని పట్టాభిషేకమ్మునకును విచ్చేయలేరు

తే॥ గీ॥ ఇందు నొక్కరుఁడ కృతార్థుఁ డనుకోఁడు, నీదుపట్టాభిషేక వినోదమెన్న
శక్యమే? శివరామప్రసాదభూప, అంకినీడుస్వామి పతిపుత్రి? యతిపవిత్రి. ౧౦౫౦

వేఁటకప్రసక్తికి సంబంధించిన పద్యములు.

1. ఉ॥ వచ్చిన భావ మిట్టిది నృపాలక? కొందఱు ప్రాజ్ఞులన్ననో?
యిచ్చినసొమ్ము చాలక మఱెయ్యదియో గ్రహియింపవచ్చిన
ట్లిచ్చఁ దలంచు చుండిరని యేను గుమానుగ వింటి, నందుచే
హెచ్చుగ నాకు సిగ్గు జనియించెడి నేమనవచ్చు నక్కటా. ౧౦౫౧

2. ఉ॥ ఎప్పటికేనిఁ జాలెడి యహీనపు గౌరవ మాదరించిన
న్నెప్పుడు పంచియుంటి వది.యాదటఁ గైకొని లేశమేని నీ
యొప్పుపుకల్పఁగాఁ గలిగినట్టి పనిన్ బొనరింపనే వెపన్
"చెప్పులలోని కా"ళ్ళను ప్రసిద్ధికి లోనయి యేను బోయితిన్. ౧౦౫౨

4. చ॥ ఇపు డవకాశ మా సెడల నించుక నీకు ముదంబొసంచి నీ
కపరిమితంపుమోద మిడి యాపయి నేఁ బనుదేర నెంచి కా
న్నృపు నయమున్ గణింపక చనాలున నెయ్యెడ చేగుదెంచితిన్
నృప! సమయం బొసంగదగునేని యొసంగఁగదయ్య? యొయ్యనన్. ౧౦౫౩

4. ఉ॥ బందుగులెండలో గృహముపట్టున నాదగురాక చూచుచుం
దొందర గొల్పుచుందురు మనోగతి వేగమ యేగఁగా వలెన్
దొందరవేళలో నిటులు "తొందర నిచ్చితి" నంచు నెంచకా
నంద మెలర్ప నాసభఁగనందగు మీ కవకాశమున్నచో. ౧౦౫౪

సభానంతరము చెప్పిన పద్యములు.

1. శా॥ సంతోషించితి సంతసించితిఁ గదన్ సంతోషమున్ గాంచినా
నెంతో తొందరనుండియున్ దరిసెనం బిప్పించి తీవిప్పుడీ
పాత్రంతంబందలి వాఁడఁగాను గడు మూర్ఖుండ వృద్ధుండ నీ
పాత్రంతమ్మందలి వానినిన్ బలె ననున్ భావింపఁగాఁగోరెదన్. ౧౦౫౫

2. శా॥ ఎంతో కార్యములుండిగాని వృథగా నే తీరఁగాఁబోను నీ
సంతానాన కుబేరసాలతతి నుత్సాహమ్ముమై వత్తు నే
నంతేవాసులతోఁ దనూభవులతో, నందాఁక నన్నీవు నీ
స్వాంతమ్మందున విస్మరింపవని నిచ్చల్ నమ్మెదన్ భూవరా. ౧౦౫౬

3. ఉ॥ బొబ్బిలి శేఁడు నీవొకఁడు ప్రాతినగ గౌరవమాచరించి నన్
గొబ్బున నంపినట్టి నృపకుంజరు లింకొక రింతలోన ని
ట్లబ్బురమైన సత్కృతి నృపా? యొనరించిన వారు లేరు, నే
నిబ్బడిగా ముదంపడుట కియ్యది యొండొక హేతు విత్తరిన్. ౧౦౫౭

శ్రీరావు వేంకటనరసింహారాయనింగారు, పిఠాపురము.

1. క॥ చిరకాలమిత్రు నీ సోదరు గ్రంథస్థుం జొనర్చి పనిపిటి నిఁక నీ
దు ఋణంబు దీరవ వేంకటనరసింహారాయ? తీర్చ నామది నెంతున్. ౧౦౫౮

గంపకమాలిక.

2. సరసుఁడు సాహితీకవవసారసహాపధిసంధనాదిశ్రీభా
సురతరకీర్తి నీయనుఁగు సోదరుఁ డో నల సూర్యరావు నన్
గురునిగ నెంచు మేటి కవికోటిపరిగ్రహము వచ్చినప్పుడొం
డొరు విన జెప్ప నొప్పు, డతఁ డాలి స్వయమ్ముగ నాకొసంగిన
బ్బురముగ మున్ను గొంత ధనమున్ మదిఁ దృప్తివహింపఁ డట్లు మా
నరముగ నిచ్చియున్ విడప సత్య విధేయుని భావుకున్ యశ

స్కరు నల రామచంద్రనృప కాంతుని నా కనుఁగొంజేసి యె
వ్వరు నిల నేరికిన్ సలుపఁ బాల్పడజాలని యంత మేలొన
ర్చి రహిని దృప్తిఁజెందె గుణసింధుఁడతండు, గతించియున్ యశః
పరిణతికల్మి నేఁటికి నభంగుఁడై వెలుఁగొందు, నాధురం
ధరుఁగన నేను మీ "విరవ" తప్పక వచ్చెడునప్డు నిన్నొగిన్
బరిపరి మాచువాఁడ, గుణభావుకుఁగా మదిఁ గాంచువాఁడ న
ట్లరిగెను జాలకాల మొకయప్పుడు నిన్గని దేనిఁగూర్చి నే
నతిమితి మాటలాడు పని యప్పటిలో ఘటియింపలేద, సై
నరనెను మీసలున్ శిరము నాకును నీకును నంతలోన నీ
సరసత నాకుఁ బూర్తిగ వెసన్ గనయ్యెను, శిష్యుఁడై సుహృ
దగమున నన్ను జూచినయు నాకుగు తావ, సోదరుఁడు పు
గ్గురుతను లోఁగి చేసిన సుకృత్యము మానల మేలు పూర్తిగా
మఱచెడి యంతసంతసము మానక యొక్కక్షణంబులోన వా
విరి నొసరించి నాకుఁ గడువేడుక నీవు ఘటించితీతితీ
వురువు నాకుఁ జేసినమహోపకృతిన్ గణియింతు విస్మృ నా
చిఱుతలవర్గమున్ మఱియుఁ బెం పొందుచున్ సమస్తమున్
సుమచినభంగినై మిగుల నోర్తునటంచుమటు కీవు చూపునా
దరమె నిమిత్త, మెప్పుడో యుదారగుణాఢ్యుఁడు లచ్చి రావు నన్
గుఱితోయిఁ బిల్వనంపియు నమందవైఖరి నాదరించి "యీ
శ్వరియగు రామయామ్బ యిటు నల్పటు కాన్గ యొసంగె" నంచు నా
కరమునఁ గొంత ద్రవ్యమిడి "యీకొనుఁ డీతి సూనసూపమున్
బొరిఁబోరి" నంచుఁ జెప్పె, యటుపోయెను గొందొకకాల, మంతలో
నరిగెనతండు స్వర్గమున, కాపయి శ్రీయుతరామయాంబ నా
గరిమ నెఱింగి వార్షికముగా నొకకొంత యొసంగఁజొచ్చె వ
త్సరములుమూఁడు నాలు గటు సాగ ను బిమ్మట వార్షికంబు రూ
పఱునను కొంచునుండ భవత్కృపఁ బుత్రిల వర్గ నెంచిలో
కరముఁ దటస్థమై తలఁపుఁగా నినుఁగాంచి "భవిష్యదీప్రన్
దెరువెటు" లంచు నేనడుగఁ దేఁకువఁగ్రాన నీదుసాయపున్
గరిమను జేసి వార్షికము కర్తిస్మృతి నెప్డు శుభంబు లబ్బన
త్తఱినొసరించు సాయముగఁ దక్కయు మాఱినభంగి దయ్యె నీ

చరితము సర్వముఁ దెలియ జాణకు శ్రీయుత రామమాంబికా
వరయువతీమతల్లి నరపాలకపత్ని, గుణాఢ్య వేంకటే
శ్వరకవి కిచ్చు దక్షిణ మదిస్వము నిక్కముగా గణించినన్
విరవనివాసి రావుకుల వీరుఁడు వేంకట నాగసింహ భూ
వరుఁ డిడినట్టిదే యనుచు స్పష్టముగా కెటుమాను? నిట్టి నీ
పరిచితి కావ్యరూపమునఁ బాడి ఋణమ్మును దీర్చి కొంట కె
వ్వరు మది మోదమందరు? కలభవ్యగుణాఢ్యుఁడు లచ్చరావు సో
దరికి వచించి చేయుట యథార్థము గాదటఁ డెంతయేనియున్
జొరవఁగలాఁడు రాజ్ఞి యల సోదరుఁ డెట్లొ నరించెనేని దా
నురక యుపేక్ష సేయుటదియున్ మనకున్ విశదంబు, యాతఁడీ
ధరనెడఁబాసి యిప్పుడె యతంపొనరించిన యట్టి జీతమున్
గలవగు కాలమున్ దరిసెఁగాని భవద్గుణవర్తి యెంతయో
గుణి యలరాజ్ఞి కీసుకవికుంజరునిన్ గలిగించెఁ గానమూఁ
గురకు యశస్కరంబయిన గోష్ఠికిఁ దావల మయ్యె నయ్య? నీ
చరితము రావువంశజలజాతదివాకర? రాజబంధుబం
ధుర? నగసింహరాయ? నినుఁ బోల్చుటకెన్నను గొప్పవానిఁ గాఁ
బరమకృపాసువాజనని పాయక చేయుత మెన్ని భంగులన్. ౧౦౭౧

శ్రీ చెలికాని సూర్యారావుగారు - లక్ష్మీనర్సాపురము.

చంపకమాలిక.

1. సుకవినుతాద్భుతప్రతిభ సూర్యనృపా? చెలికాని వంశ్య? నీ
వకుటిలమైన భక్తిమెయి నంపిన శ్రీసుతికూఁతు పెండ్లికే
ఘనుఁడు సంతసించితిని ఘనుఁడు శ్రీనవనీతకృష్ణ భూ
సకులవతంసుఁ డెల్లుఁడగు భాగ్యమహా? సుసలక్ష్మిచెల్లెయాం
బికసుకృతాతిరేకత లభించెనా, నీ కల గౌరవోన్నయ
గ్రికి ఘటియింపలేఁడె యలదేవుని నల్లున కార్యభాగ్య, మిం
తకు మనరావుయాంబజపంబును మీపినబావ రావు నా
మకకులమందు మంత్రి మహిమన్ గడునేర్పరి నాగసింహరా
ట్ప్రికటతర ప్రియాత్మమును భావుకమై తగులక్ష్మిచెల్లయాం
బికతొలి జన్మపుణ్ ఫలసమేయము రంగమ మేటి సాధ్వి తా

వకసతి నోఁచునోములు భవత్సుకృతమ్మను నిన్ని యేకమై
సుకరముగాని రాజకులసోముని వేంకటగిర్యధీశపు
త్రికు నొగి నల్లువానిఁగఁ గరంబు లగింపఁగఁజేసె నింతయొం
దుకు? నతఁడెంత కోఁడయునఁ దొల్లిటిచుట్టముకాఁడె? మేనమా
మకొమిరగాదె? నీకొమిర, మానుదమన్నను మానుటెట్లు? "ము
దికు బుజమెఁగ్గఁడేనియుఁ బదంపడి వీఁపదియాకరిమించు" పో
లిక యిటుఁ గానఁగాఁబడె గలే? కడు మెచ్చఁగవచ్చు నిట్టిపెం
డ్లికిఁ జనుదెంచు కన్నను గడిందిమహోత్సవ మింక నేది? నా
కొకశుభకార్య మింటఁ గల దోకవి మిత్రిమ? మత్తనూజుపెం
డ్లికి మతినీ కుమారి రమణీమణి పెండ్లికి మూర్తమొక్కటై
ప్రికటితమైన హేతువున రాఘటియింపకపోయె, నందుచే
నికటమునం దొనర్చెడి పనిఁ దవునవ్వులనుండి చేతు, నీ
దుకొమిరె భాగ్యపుంగతులతోఁ దులదూఁగుట కేల? స్వస్తివా
చకపచనంబు, లల్లుఁ ప్రసన్నగుణాఢ్యుఁడు రాజమౌళి యా
మెకు విభుఁడప్పుడయ్యెనా? యవే యముభాగ్యము ప్రశ్నెవప్పుడే —
యిఁక సుకవీంద్రివాక్యముల కెయ్యది సాధ్యమొ దాని కోసమొం
డొకజతసంబు గావలయు నుత్తయురాలగు నీదుకూఁతు రె
న్నికగల పుత్రిలం బడసి నిర్వలఁ బైదువరాలునై సు
త్రికి నెలవై మనోహరుని తియ్యము నెయ్యము చాలఁ గాంచి నూ
టికిఁ బయిగా సుఖమ్ముగఁ గడిందిఁ గాపురమూనరించి నూ
మకవచనంబు సార్థకతమై జగమెక్కుడుగఁ జేయుఁగావుతన్. ౧౦౭౯

శ్రీమన్యాయమహాలక్ష్మమ్మ జమీందారుగారు సూక్తాల- యీనాము.

సీ. పొసరించితివి మహాపుణ్యకార్యమ్ముల స్వర్గలోకంపు సోపానములుగ
ఇచ్చిపుచ్చితి వెంత కొందఱకో భూమిఖండమ్ములను మహోద్దండగరిమ
కట్టించితివి నేవ ణము సంతోషింప దేవళమ్ముల నెందు దీప్తి యొసఁగ
చేయించితివి తృప్తిచెన్నొనఁగా మేటసంతర్పణముల ననంతములుగ

గీ. గరువమను మాటెఱుఁగవు కలిమి గలిగి, సర్వసామాన్యమహామనుష్య గతి నుండు
వఖిలధర్మమ్ము లెఱుఁగుదు వాత్మయందు, లలితసుగుణకదంబ శ్రీలక్ష్మమాంబ.

2. మ. అన్యాయమ్మరవంత యే నెఱుఁగ వత్యైశ్వర్యపర్యాప్తవ
య్యున్నత్కించి దపిప్రిదృప్తమతి నీవొక్కప్పుడుంగావు వే
లన్యోపిత్తతి నీసమానలు మహాలక్ష్మ్యంబరో? నాస్తి మేల్
మన్యంవంశము నీ కతంబునన సుమ్మా? ధన్యముక్ మాన్యముక్ ౧౦౮౧

3. మ. ఉపవాసమ్ములు తీర్థ సేవనము లెన్నో దేవతాపూజ లె
ల్లపురాణమ్ములవిన్కి దానము మహాలక్ష్మ్యంబరో నీవు మ
న్యపువంశమ్మునఁ గాలువెట్టిన దినంబారంభమై నేఁటికిక్
సుపథప్రక్రియ సాగుచున్న వొకహెచ్చున్ దగ్గులేకుండగక్ ౧౦౮౨

4. ఉ. ఎన్నికుటుంబముల్ మనిచితెందఱు చుట్టల పెండ్లిపేరఁటా
లన్నిటఁ జేసిదారిద్ర్యనున లక్షల కెన్నుద్ధరించి తెంగు నీ
వన్నము నెన్నిలక్షల ధరామర కోటికి షడ్రసాన్వసం
పన్నముగాఁ గఁ బెట్టితివి మన్యము వంశము మాన్యమాటకుక్. ౧౦౮౩

5. చ. ఎనుబది యేండ్లదాపు వయసిప్పుడు నీకుఁ బదేడులెట్టులో
జని మొదలేగ నంతట రసాపతిరాణిపదంబుఁ దాల్చి యా
దినమున కీవొనర్చినవితీర్ణిని లెక్కయొనర్ప దు ర్వ్యయం
బనినది వైనయేనిఁగలదా?" యన "నాస్తి" యటంచుఁ జెప్పదక్. ౧౦౮౪

6. శా. గోచీవెట్టిన దాది నిన్నెఱుఁగుదుక్ గోష్ఠుల్లనే కాదు నీ
యాచారమ్మును దాత్పతాంగిరిమ సత్యానక్తి నిర్గర్వతా
పాత్రిచుర్యమ్మును దీనపోషణము నెప్పట్లన్ గనంబోల దే
లా? చెప్పక్ వలె నిన్నుఁ జెప్పియు మహాలక్ష్మ్యంబ? వేఱొక్కరిన్ ౧౦౮౫

7. ఉ. ఎంతవ్యయించి తంతయును నెన్నిక చేసిన స్వార్థమందు నో
క్కింతయులేదు నీధనము దెంగటి పున్నెము చేసిపున్నెనో?
యంతునుబొంతునుంగలదె? యమ్మరో? నీసుకృతాన కిట్టె నీ
పంతము జీవితావధిఁ భాసిలుగావుత మొక్క గతిగక్. ౧౦౮౬

8. మ. ననుబాల్యంబది యూదిగాంతెఱఁగి యేనాఁడేని నేవచ్చినం
తనె వెన్వెంటనె దర్శనంబొసఁగి సంతానంబు కన్నన్ గడున్
ఘనసంప్రీతిని జూచునీయెడల నిక్కమ్మైననా పేర్మి చ
క్కనినీకీర్తికి శాశ్వతింపు గరిమన్ గల్పించె నీరీతిగన్. ౧౦౮౭

9. చ. జరిగెను జీవితం బిటులు స్వఃపురికేగ్లైడ మెట్లుగా ననం
తరభవవీయజీవితము తప్పక యీగతినే మహాయశ
స్కరమగు ఫక్కినై జరుగుఁగాక యటంచును నీకు వేంకటే
శ్వరకవి దీవనల్ సలిపి పద్దెములంపె గ్రహింపు మమ్మరో? ౧౦౨౨

శ్రీ తేలప్రోలు జమీందారుగారు—నూజివీడు.

చంపకమాలిక.

1. కొమరుని పెండ్లికష్టు మిముఁగోరితిఁ "దోఁచినవట్టు నాకు సా
యము నొనరింపుఁడం చటు సహాయము నొసర్పఁగఁ దాము నెమ్మితో
సమయము నొసర్చి చేయుతటి సందియమొందు తటస్థమై రయం
బమర భవద్వితీర్ణమగు నర్థము ముట్టకయే స్వకీయ గ్రా
మము కడియమ్ము వేచనినమాట భవన్మనమే యెఱుంగు, నె
ల్లి మొదటు విన్నవించితి నటుల్ లవలేశము దప్పకుండఁగాఁ
గొమరు వివాహ మయ్యెదియుఁ గొండొక లోపము లేక యయ్యె లో
పము గనుపట్టమిన్ దనుమ వ్రాసి ధనంబును గోరనైతిఁ గా
ర్యమయిపమీఁదఁ గోరి ధనమార్జన చేసెడివాఁడఁగాఁ" నటం
చమలినమైన మీహృదయ మస్త్రమునంత మెఱింగియుంటచే
శ్రీయపడి గానికై యిరటు సాత్ప్యము గీర్త్యము వాపవెంప, నా
క్రియము సమస్తముల్ దెలియఁగాఁ గలరీ" నని యెంచి; ప్రస్తుత
ప్రసదము విన్నవింతు నగపాలవరోత్తమ? తేలప్రోలి భూ
నాయక? కొమ్ములిస్యారకు రాణమె మమున్ దగఁ బెండ్లి సేయ మూ
ర్తము దరిసేగు వెంబె, నిని "దైవకృతి"మ్మని యెంచు నేను స్వ
ప్నమునెపఁగూడ "నీశుభము భావ్యము నేఁ" దని యెంచలేను, "దై
వము నరుణాంబ్ర సన్న" పని ప్రార్థులు పల్కుట యెంచి మీద స
త్యము గద? శ్రీధనాద్రి వసుధాసుము, భవ? నేఁడు తన్నిమి
త్తము దరిసింపవన్విలిని పమ్మతి నుపిమ్మతిమాట "మీదుచి
త్తముమ నుపేయభాగ్యమును దైవమె దానికిఁగూడఁ బూఁట ప్రి
వ్యయమును గొన్నచో నుఁకువివాహము పట్టున గానిఁ గూడ వె
చ్చము నొనరించి యుందు నలు నల్పక నిల్పుటఁజేసి నేను మీ
సముఖము కల్పవృక్షమయి చాలఁగ నా కుపకారియయ్యె, నం
చు మువము పెంచుచుంటి, ననుఁజూడఁగ వేఁడెదఁ బెద్దమాపునన్. ౧౦౨౪

శ్రీ వేంకటాద్రియప్పారావుగారు—నూజివీడు.

1. శా॥ సద్యఃకాలమునందె మీ యెడల యాచ్ఞాసస్యముల్ పండుటల్
విద్వల్లోకమునందు నిందు గదియే విశ్వాస మీ నాకు, మీ
యుద్యోగస్థులలోపమో? మఱియు నేమో గాని నా పట్ల మీ
సద్యఃకాల మనేకవత్సరములై శాఖోపశాఖల్ గనెన్. ౧౦౯౫

ఉత్పలమాలిక.

2. ఏమని యందు రేని వినుఁ డేడు లొకైదిటి కన్నమున్న మీ
రేమొకొ నాఱుగాఱు లిడ నెంచిన యశ్లోక కింవదంతి మీ
గ్రామమునన్ బయల్వెడలె గాని యదంతట నాఁటఁ బిమ్మటన్
నే మిము [illegible] పరిణీతికి సాయము సేయుఁడంచు లే
ఖాముఖమందు వ్రాసి సముఖమ్మున కంపితిఁ గాని దానినిన్
బాము గణింపలేద, యిది తప్పయుఁ జిత్రము నూజివీటి భూ
స్వాములయందు సజ్జనసమ్మత మా భవదీయ దాతృతా
పేరిమము ప్రస్తుతంబిపటు వేఱువిధమ్మగు టేనిమిత్తమో?
న్నాయది కర్ణజంబుగఁ [illegible] దీని నటుండని [illegible]మో
భూమిపతీ? యనంతరము పొల్పుగ రెండవకు [illegible]
యేమియుఁ [illegible] యెఱిమి నే [illegible] లేఖ నొకం [illegible] పంచితిన్
దామదిఁ జూచి జాబొకటి [illegible] లిఖియింపఁ [illegible] నా
పై మదిఁ గల్గు కూరిమి [illegible] వెల్లడించి నా
రా మరి [illegible] దుదకు [illegible] నుండిపోయె, నే
నేమిటి [illegible] మిము [illegible] గోరియుంటినో
యా మహనీయ [illegible] లోక [illegible] యెఱుంగనయ్యెఁ. [illegible]
నేమని మీకు వ్రాయుఁగఁ నేమని మీకు [illegible]
నేమెయి మీకు వ్రాసి [illegible] దప్పఁగాని [illegible]
"బాములఫుంజపుఁ [illegible] ఘటించెడి" [illegible]
గ్రా[illegible] [illegible] వుల [illegible] మున్ [illegible]
నేమమునన్ [illegible] భూ
స్వామియె [illegible]
న్నా [illegible] నా కడ [illegible]
భూమిసురుండ [illegible] బోయి [illegible] యేమియు లేమగాని మీ

గాత్రమము వచ్చి మిమ్ముఁ గనఁగా మది సందియ మందుచుంటి నూ
చ్నామహీపమ్ముఁ దామరయఁ జాలను మావలె నన్నుఁ గాంచి మీ
రేమియు నాక మున్నలెనె యెప్పుడు పేరిమి నాదరింతు రిగా
నీ మది నాకు సందియ మదేటికిఁ గల్గకపోవు? "నీయన
స్త్రీయనికోరు సాధనము నిప్పటి దాఁచినయట్లు వచ్చె నం
చోమహీపాల? మీ యెడఁద నుంహజనించెడి నన్నశంక భూ
స్వాములఁ జాలనుందిఁ గని సత్కృతిఁ గాంచితి వారిలోన నీ
ధీమహిమమ్ము హెచ్చ గణుతింపఁ గవిత్వము చెప్పఁ జాలు భూ
స్వామివి నీవు, దైన్యము లవంబును సోఁక నిరీతి సద్యశో
ధాముల మిమ్ముఁ బోలెడి వదాన్యులఁ గాంచి గడింమహాఁ డితం
డీమెయిఁ గోర దైన్యమది యేర్పడకే గతిమానుఁ, గృష్ణరా
డ్స్వామిపుఁ డిట్లు వ్రాసెఁ దనసాత్త్వమునం దది వ్రాచియుండు, త
ద్ధీమహిమ్ము కొంత నరదేవుని న్నినుఁ దా వరించె, నీ
వామహీపాలుతో వ్రిఁ జనుమరచును బిల్వని పేరటమ్ముగా
నేమిటికో? లిఖించితి, "నిజే"మని నాయెడ నీవు నింపఁబో
కోమతిమద్వరిష్ఠ! సిరియుం గరవాప్తియుఁ గూడఁ గల్గనీ
వే మము బోట్ల నిర్లరయ నేరపాలుడు గౌరవింతు రే
నీమెయి నింతవారియుటకు హేతువు లాభముఁ గోరకాదు త
త్స్వాముల కింత ధైర్య మదిగల్గమి నీవ యెఱుంగు, దింక నిం
దేమినిమిత్తమున్న? నిను నెక్కుడుకీర్తికి నెక్కఁ జేయు చే
నామది గోర్కె, వ్రివ్య మగ నాకు మహెంపలో యిచ్చినాడు
దేమియు లోటు, మీ నలుగు నిద్రెదరించుక వెన్కముందు, మీ
పేరిమము వ్యక్తమైనఁ బ్రధివిఁక మతి యెవ్వరి పేరిమ సాధకం
బౌ మహీపాల! మీ సిరికి నంతునుబొంతును లేక సద్యశః
కామము తోడు గల్గుత సుఖంబులు గల్గుత నీకు భూవరా. ౧౧౦౭

సమాప్త్యనంతరము చెప్పినది.

1. ఉ॥ పేరిమి మీరఁ "గాన్క" యను పేరున మీరలు పంపు రెండు
రాజులు వచ్చి నేరమునియోగ్యుడు మాలమునన్, గుమాలిలన్
శ్రీ హారఁ బెట్టినామఁ తులను నేను వేళను, వెంకటాద్రిప్ప
ధీరమనప్పరాయ? కవికీవి నామ నయ్య యొయ్యనన్. ౧౧౦౮

శ్రీ వాడరేవు విశ్వసుందరరావు జమీందారుగారు, దొడ్డంపేట.

చంపకమాలిక.

పరిచిత వాడరేవుకులభాగ్యన? దొడ్డపుపేరువిశ్వసుం
దరధరణీసురప్రభువరాత్మజ? యశస్కర? రంగనాయకా
చిరకృతభాగధేయ? నరసింహమహీశసూభవ? నీవు పుట్టినాక
స్తురకిఁ బతివ్రతామణి ప్రసూజని హేతువు వాడరేవుప
ద్వరకులపద్మపాళికి సువాసనఁ గూర్పఁగఁ జాలునట్టినీ
చరితము నాలకించి కడుసంతసముం గనుచుంటిఁ జాలది
గ్గఱిఁ గడియమ్మ కాపురముగాఁ గలవాఁడనె యయ్యు నెన్నఁడున్
దరిసెనమాచరించుపని దైవవశమ్మునఁజేసి నాకు జే
కుఱ, దొకసారి వచ్చితిని గొండొకకార్యము మీఁద రెండుమా
త్రనకములనాఁడు మార్గపువశమ్మున నేర్తితి నొప్పుపాల? యిం
జరమున కేగుచుం దుదకు జాతకపుం బలమబ్బ చాలమిం
దొరకొనదయ్యె దర్శనము, తొందరగాఁ బని యుంటఁజేసి నే
మరలితి వెంటనే, పిదప మాటికి మాటికి రాఁదలంచి నేఁ
డఱి చనుకొందు గాని యది దైవవశమ్మున నెగ్గకుండు నిం
జరమున కేగు చింకనొకసారి యతించితిఁగాని పూర్వపు
ణ్యాయమునఁ బూర్వరీతిగనె దర్శనభాగ్యము నందనైతి, ము
న్నటిముటి దేశముల్ తిరిగి యందుపయిం విసువబ్బుటం గృహాం
తరమున నుండి కొండొకపదమ్మునరున్ జను టిప్పుడంతగా
సరిపడ, దెవ్వరో మిగుల సన్నుతు నన్నధ మోసు దెంచి సా
దరమున వెంటబెట్టికొని తప్పనికార్యము లున్నయప్పు డ
న్నరత గణించి సత్సఖలకుం గొనిపోవుట తప్ప నేలుగాఁ
బరిసరవర్తియున్ సకలపట్టణరాజము రాణ్మహేంద్రమే
నరయఁ బ్రయాణముం సలుపు నట్టిప్రసక్తియుఁ గూడ లేదు, బం
దరుపురిఁ దక్క వేఱొకటఁ దావకదర్శనభాగ్య మెన్నఁడుం
దొరకొనదయ్యె నేఁడు యిత్తో దరిసించెడి కోర్కె వచ్చితిన్
బారి మను నెట్టు లయ్యెనకటా! యిపుడుం ఘటియించె వేల్పొక
ష్టరయఁ దలంచి ముస్వలెనె యాత్మపురమ్మున కేగుచుంటి, బల్
గరువము నొందు మందుఁ గవికల్పధరాజము పండితుండు పో

ల్వాగపతి కృష్ణరావు మనబాపిరాజుభూపతులందు మేటిరాజై
వెలసిలుతుఁ జేసి, యంతటఁ దలస్వర్గపురం బొనరించు భాగ్యపుణ్య
గరిమ ధరన్ ద్యజించి చనెఁ గర్వము నన్నుఁ ద్యజించె నయ్యనం
తరమున నీగుణాధికత తద్ద వినంబడి "యిట్టివాఁడు భూ
సురకులపుణ్య జమీన్విభుఁడు శుద్ధచరిత్రుఁ డొకండు గౌతమీ
పరిసరమందు చేకుఱుట భాగ్యము నందును మేటిభాగ్యమం
చరయుమనంటి, నీ కిఁక నిరామయదీర్ఘతరాయురున్నతి
స్థిరతరభాగ్యముల్ గలుగఁజేయుత శ్రీపతి యంచు దీవనల్
నెఱపి ముగింతు నిప్పటికి నిన్ను గుఱించిన పద్యమాలికన్. ౧౧౧౮

ఇటీవలఁ జెప్పిన పద్యములు.

2. శా॥ నూరార్లన్ బహుమాన మిచ్చి కడుసంతోషమ్ము దైవాన
తా హ్రానందిగ మాత్రుజాతువడుగున్ దర్శాతి నాసెండ్లియున్
శ్రీరంజిల్లఁగ నొడించి తగ "విచ్చేయుం"డటం చే నటుల్
కోరంగాఁబడి రాని పోతువును నీకున్ వ్రాయుచుంటి న్నృపా. ౧౧౧౧

3. క॥ కొమిరెల కిర్వాగకును నొ,క్కగ్రామమునఁ బెండ్లి సేయఁగాఁ దలఁచియు
సముఖమున కపుడు వచ్చితి, సుముహూర్తము వేలు వేఱ చెప్పెదఁ బిదపన్.

4. ఉ॥ ఒండొకనాఁటి పెండిలిముహూర్తము మీతనుజాతు నెల్లియో
కర్కండగు కాల మందగుట కారణమై చనుదేరనైతి, మీ
కొండువిధమ్ముగాఁ గలఁపకుఁగురుగాక వహావహుల్ చిరా
ఖండసరాయురున్నతులు నొనమంగురుగాక యేకమై.

శ్రీమంత్రిప్రగడ రాజాగారు పలూరు.

1. శా॥ శ్రీమంతుండవునై, కళాకరుఁడవై, స్థిరాఖిలార్థుండవై
భూమీదైవతకోటిలోఁ బ్రభుఁడవై ప్రార్థనీయాయు "వా

యామారోగ్యవిశిష్ట మౌత"మని నే నాశీర్వదింతుఁ ద్విజ
స్వామీ? రాజ? భుజంగరాడధిపతీ? సంతానవాణీపతీ.

2. మ. మొన మీదర్శన మాచరించితిని సమ్మోదమ్ము మైఁ బుత్రికా
జనకళ్యాణములన్ గుఱించియు భవత్సాహాయ్యసంపత్తికై
మనవిన్ జేసితి జ్ఞాపకార్థమిట నమ్మాటన్ బ్రసంగించితిన్
బునరుక్తం బన కాదరించుటకు మిమ్ముల్ సారెకున్ గోరెదన్. ౧౧౩

చంపకమాలిక.

3. వినుము భుజంగరాడ్విభుకవిప్రవరా? "శుభమస్తు" శుక్లఫా
ల్గునబహుళద్వితీయ నలగోపతివారమునాఁడు హస్తయం
గున వృషలగ్నమందున, ననుంగుఁగొమార్తల పెండ్లిముహూర్తమం
చును వచియించియుంటిని, శిశుత్వవయస్సున నున్న నాడు నం
దనలకు శాగదాఘునుఁడు ధర్మవిరుద్ధముగా విధించు శా
సనమునుబట్టి పెండిలి ప్రసక్తికి వచ్చినదయ్యె రాజశా
సనమును బట్టి యీపయి రజస్వల యౌతనుజాత కే మహా
జనులు వివాహముల్ సలుపుసంగతి గాపర మౌనుగాక యం
దున నొక "గోసనుబ్బు"నని తోఁపదు నామది కెందు దైవశా
సనమును రాజశాసనము సర్వజనుల్ శిరసావహించుటల్
చను, భగవంతుశాసనము చాలజనుల్ నిరసింతు రి వారికిన్
గనుపడదిందు శాస్తి క్షితికాంతునిశాసన మట్లుగామి దీ
నిని నిరసింప రెవ్వరు మనీషులశాస్త్రము లెల్ల దీని వం
చనఁ బడి వాఁడి గోల్పడియె శాసనకర్తను నమ్ము వేలు శా
సనముభరించువారిమతసంతతి వే ఱిది "గోకులాష్టమిన్
ఘనుఁడని సాహెబయ్య నడుగంజను పోలి(క)కి" వచ్చెఁ "జేను పె
త్తన"మను నట్టులీ సునుని ధార్ష్ట్యము దింతటుఁ బోక యెన్నిగా

"పను లిటువంటివే సలుపఁ బాల్పడ నున్న"దటంచు విందు మ
య్యనఘునిఁ గన్నయమ్మకడు పల్లనఁ జల్లఁగ నుండు"నట్లు దీ
వన లొనరింపఁగావలయుఁ బండితవర్గము లెల్లఁగూడి, వీ
రినిగనువార లెవ్వరు? పరీక్ష యొనర్చెడివార లెవ్వరో
యనఘ? సమస్తమున్ దెలిసి నట్టిభవత్సముఖమ్ము నందు నే
మని పరిష్కృతప్రపంచనతి నక్కట? యెక్కుడుగా లిఖింతు! శా
సనమునుబట్టి వర్తిలుట సౌఖ్యదమంచుఁ దలంతు నెమ్మెయిన్. ౧౧౨౯

చామర్లకోటసభలోఁ జెప్పినది.

1. ఉ. నలువదియేండ్లకున్ మునుపు నాదగుచిన్నతనాన, విద్దెలో
పలఁ గడుఁబెద్ద లైనపరిశివాదిభయంకరవంశ్యరాసువా
ర్యుల కడ విద్యఁ గైకొనుచు నుంటిని నేనిట మూఁడుమాసముల్
పులకిత మయ్యె మేను గతమున్ స్మరియించిన నోసభాసదుల్. ౧౧౩౦

శ్రీమోచర్ల గంగరాజుగారు. ఏలూరు.

గా శేవంశజ్యుఁడు గంగరాజు ధనవన్ముఖ్యుండు సద్గాత్ర వి
ఖ్యాతుఁడు ధర్మకర్మనిరతుం డర్పించె [illegible]ంథాలయం
బుగ్రాసా కవళియెడన్ [illegible] పేరిసమ్ముతో
[illegible] సాహిత్యరాజ్యయుతాగ్రమున్ ౧౧౩౧
[illegible]వేలసొమ్ము ప్రణమేనియుఁ [illegible]గాదమున్ గని నిచ్చి యా
ద్రవ్యముతో గడుబెడఁగుగ నందము గల్గునట్లు వి
పబాహువ్యరికి నాలయమున్ వెలయించె గంగరా
[illegible]హుమానమున్ గనియింతి సగస్తుతి సెన్న మెచ్చఁగన్. ౧౧౩౨

3. ఉ. శాస్త్రము లిచ్చె, మంచిగృహముల్ గయిసేసి యొసంగె విష్ణురా
హస్తువిగా నమర్చె, నిఁక నేమిటు లోపము పౌరులారా? మీ
చిత్తము వచ్చినట్లు దయచేసి కలాకలనం బొనర్పఁ డే
శ ప్రపరిస్థితిలో గ్రంథాలయాసీను వృథాగ వ్యయింప నేటికిన్.

4. తే. గీ. అన్నదానసమాజంబునందు బోల్తె నీసమాజమ్మునకుఁ బ్రజలేలరారు?
అదియు నిదియుఁ బేదలకె సుం డగనికోనుఁడు, గంగరాట్ప్రతి సార్థకగరిమనొందె.

5. సీ. గోరక్షణకె కాక గోరక్షణకుఁగూడ విత్త మిచ్చిన యుత్తమోత్తముండు
సాధుకోటికె కాక సాధుకోటికిఁగూడ బాంధవ్యమును జూపుపరమహితుఁడు
సుమనస్తతికె కాక సుమనస్తతికిఁగూడఁ జేయెత్తి మ్రొక్కెడి శ్రీయుతుండు
న్యాయవాదికె కాక న్యాయవాదికిఁగూడఁ గోటిచ్చి మానించు సుగుణగణ్యుఁ
డాగజాంత మైశ్వర్యంబు ననుభవించు, చున్నవాఁడు పురీజనుల్ తన్ను మెచ్చ
గంగరాజింతకన్నను ఘనసుకృతము, లాచరించుత దీర్ఘాయు వంగుఁగాత. ౧౧౩౫

శ్రీ చల్లపల్లిరాజాగారు-ఏలూరు

1. చ. సుగుణములన్, యశోగరిమ, సూరిజనస్తవనీయసత్క్రియా
భిగమతతో, నల్లభంగులను బేరువహించిననీదురాక మ
మ్మగణితమైన గౌరవము నందఁగఁ జేసె నృపాల! స్వాగతం
బగుత శివప్రసాదనృప? యావులపాలిటి కల్పవృక్షమా!

2. చ. నిగమములన్ బురాణముల నిర్మలవస్తువులందు నిర్మలం
బగుననిగోవుచెప్పఁబడు నట్టిపదార్థము విప్రజాతిపై
నొండుట పూర్తిగా నెఱిఁగి నీతివిదూరులు దానిఁజంపున
య్యాఁడునడంచు నీకగుత స్వాగత మోచలపల్లిభూవరా!

3. చ. మముఁగరుణింపఁ గాఁదగినమానిసియొక్కఁడు లేఁడె యంచు గుః
ఖము మెయి నార్చుచున్ వధకుఁగాఁగఁ గసాయికిలోఁగిపోవు గో
వు మొగము మాడలేముగద; భూపతి మౌళి! శివప్రసాద! ప్రే
మమునటఁజూపునిన్నవియె మన్నుత స్వాగతమిచ్చు సర్వదా. ౧౧౨౫

4. ఉ. స్వాగతమో నృపాలమణి! స్వాగతమోయి శివప్రసాద! మేల్
స్వాగతమో కృపానిలయ! స్వాగతమయ్యా! నరేంద్రపుత్ర. నీ
యాగమనంబు మాపురజనాళి యొనర్చెడి ధేనురక్షకున్
స్వాగతమబ్బఁ జేసె, నిగిసత్యము సత్యము సత్యమో నృపా. ౧౧౩౬

౹౹ శా. గోరక్షాప్రతిబద్ధకంకణుఁడవై గోరాణ్మహావైభవ
శ్రీరంజిల్లెడి వాఁడవై సుకవితాసీమంతినీ భాగ్యరే
ఖారారాజదపారకీర్తినిధివై కళ్యాణపుం గొండవై
పేరందంగలనీకు స్వాగతముగున్ బృథ్వీశచూడామణీ. ౧౧౫౦

ప్రొఫెసరు శేఖరు వివాహము—బందరు.

1. క. శ్రీయుమాపతియనుగ్రహమున। నీయన్నంబలెనె సిరికినెలవై సతతం
బాయురారోగ్యాదికముల।కాయతనంబగుము శేఖరా! సతితోడన్. ౧౧౫౧

2 క. నీయన్నకు మంగళగిరిరాయుండగు పానకాలరాయఁడు పెండ్లిన్
జేయించె స్వసన్నిధి నీ, కాయన స్వగృహమ్మునందె యదికావించెన్. ౧౧౫౨

3. శా. నీయన్నన్ మనమందుఁ జెట్టుకొనుమా శ్రీనెందు వర్తించుచో
శ్రేయస్సుల్ తమయంత నీకు వశమై చేమోడ్పుగావింతు నా
యీయౌన్నత్యము నీదు నన్నకటుగా నేర్పడ్డదన్నన్ శిశు
ప్రాయంబాదిగఁ బెద్దలందు మిగులన్ భక్తుండుగానుంటనే. ౧౧౫౩

4. మ. ధనమార్జించినవారు పెక్కురిలలో దత్తన్మహాభోగులన్
ఘనులేమాత్రముఁ జేరికింగొనరు నిక్కమ్మింత నీయన్నయే
గొనముల్ గల్గి కవిప్రియుండగుచు శ్లాఘ్యుఁడయ్యెనో, దానియం
దునసే నీమతి సంచరించుత సముద్యోగుల్ ప్రశంసింపఁగన్. ౧౧౫౪

5. మ. ధనమున్ విద్దెయు నీకు సర్వమును సిద్ధంబై యొసంగెన్ గదా?
వనితారత్నము చెట్టవట్టితివి తద్వాల్లభ్యమున్ గాంచి యు
న్నను శ్రీశేషగిరిన్ గణించి యలసంతానమ్మునుంబోలెఁ జ
క్కనిసంతానము సోమశేఖరవరా? శాంభవంగ దీవించెదన్. ౧౧౫౫

శ్రీ బొబ్బిలి పట్టాభిషేక కృతిసమర్పణపద్యములు

1. శా. చేసెన్ దేనిని వేంకటేశుఁడనుచున్ జెప్పంగ నీలోకమం
దేసత్యమ్మును లేద లేశమును నే నేతాదృశంపుంగవి
త్వాసక్తిం దినదారివియున్నయపు డెట్లబ్బెన్ గృతార్థత్వముల్
నీసంకల్పబలమ్ము నమ్ము నృపతీ? నిక్కమ్ము నేఁ జెప్పితిన్. ౧౧౫౬

2. చ. నరకృతి యాత్మకూరు నరనాయకపాలికి నిచ్చి చిక్కలం
బొరసినదాది యందులకు బుద్ధిజనించుటలేద, యట్టిచో
విరచనమెట్లుసేయుచుఁ గవిత్వము, నీవృషనిశ్చయంబ వ
స్నతిమురిపైఁ గృతార్థునిగ నాదటఁ జేసె నృపాలశేఖరా. ౧౧౫౭

3. ఉ. నేను నిమిత్తమాత్రి మిది నీవు రచించినదౌట నిక్క మి
ద్దానికిఁ జేయు సత్కృతియుఁ దావకయోగ్యతఁ బట్టిగాని యి
మ్మానిసిఁ బట్టి యుండుట సమంజస మంచు నొక తోడి సం
స్థానపతుల్ సెబాసను పథమ్మని నెమ్మదిఁ జొప్పు భూవరా. ౧౧౫౮

4. చ. స్థిరగుగు కావ్య మియ్యది నవీనన భూధ్రిఁ బిందుతాఁ కో
త్కరమున కేని నాశనము దా ఘటియించఁ వచ్చుఁగాని, భూ
వర? వరరామకృష్ణనరపాలక? సత్కవి కావ్యమెన్నఁడుం
బొగయునుఁ నాశ, మీనుడని బూగగ నెమ్మది సుంగనంగ రసిక. ౧౧౫౯

5. ఉ. లక్షలకిమ్మ గారి ఘనలక్ష్మి వ్యయంబొనరించి "సుహా"
సక్షురవీ ప్సరా పిలుపు లందెను తోడ్పడఁ గట్టుమంటి వే
సక్షరవీప్స "గ్గసుహఫు" సందడితోఁ బనిలే దొకండ రం
గక్షితిపాల? పట్ట యిదె కానుక వెట్టితి స్వీకరింపవే? ౧౧౬౦

6. నగ. ..ఇల తా నెందనుకజ్ సరిగ్గిబలతో నేపారు నందాఁకె బొ
బ్బిలిసంస్థాన మెసంగఁ గావలయు, బొబ్బిల్యాఖ్య సంస్థాన మీ
యిలనెందాఁక రసించు నందనుక మాయీవంశజుల్ వచ్చి బొ
బ్బిలి సంస్థానము చూడఁగా వలయు నోపృథ్వీశమాడామణీ. ౧౧౬౧

7. చ. పదియునురెండు సూళులకు బొమ్మిగ లింగన గట్టెఁ దోరణా
లిదముద మంచిఁట్టి తనయేలిక యైన నిజాము నాజ్ఞ నీ
కిదముద మండె నేని యటు లేద? వెంకనగూడఁ గట్టికో
వద నొకపట్లకే నిది దురాశయటంచువో? రంగరాట్ప్రభూ. ౧౧౬౨

8. శా. నీసంతోసముఁ బట్టి నన్ను భుజ మన్నింపంబ్రియత్నింపు మా
యాసమ్మానము నేను గైకొనుచు బ్రహ్మానందముం జెందెదజ్
శ్రీసంపన్నులు క్షోణిపుల్, మీరౌడల సంతృప్తి పరిణామంబు గ
ద్దోసంబా, సదియేగొ సమ్మగద! యెందుకా మాకుఁ బృథ్వీశ్వరా. ౧౧౬౩

శా. వ్యాసుండా జనమేజయుం గుఱించి సర్వమ్మున్ వచించెం గదా?
శ్రీసంపన్నము భారత, మ్మల పరీక్షిత్పుత్రుఁ డేమిచ్చెనో
వ్యాసుం డేమి గ్రహించెఁ గీర్తి యొక్కఁడే వ్యాపించె నర్థిక్ష్మాలన్
నీ సామ్రాజ్యము కీర్తి మంతమగుటే నే నెప్పుడుం గోరెదన్. ౧౧౬౪

0. ఉ. త్రైలోకదుండఁ బట్టి వెస రాజకళాశము గల్గవచ్చు నీ
నేలకటంము నిన్నిపుడు నేలను గోరుట గాని పూర్వపుం
గాల మెయ్యెడఁ జో నడుగఁగా మనమే విను డీయుఁ గబ్బపున్
బాలిక నిచ్చి రాకరయొ నుమా మనుమయ్య నృపాల? చెప్పుమా? ౧౧౬౫

1. ఉ. రాజులకిచ్చు కన్యకలు రాజొరులం బలెఁ బుట్టినిండ్లకే
స్త్రీ జనుదెంచుటక్కిన నహీనుఁడు భర్తయుఁ దామువత్తు ర
య్యోగ్య భరింపఁగాఁ గల మహోన్నతు లేరవు? లట్టుగాన నో
రాజవరేణ్య? కూఁతు లలరారెడి చోటికి రాకతీరునే? ౧౧౬౬

2. ఉ. శృంగారమ్ము సంగనిన బిడ్డ, సుధామధురానులాప, యే
విషయమ్ము గాని నేర్చు వివేకిని, పుట్టినమెట్టినిండ్లకున్
దక్షయుఁ గీర్తిదేఁ దగిన ధన్య, కవిత్వపుఁ గన్య నిచ్చితిన్
బిగ్గున, నిగ్గఁగాఁ బడదు, దీని స్వభావ మెఱుంగఁ జెప్పితిన్. ౧౧౬౭

13. ఉ. దేశము గాని దేశమున దీని నొసంగుటకుం గతంబు నా
దేశపు నేనికూఁతు రిటు దేవిగ నుండుటయే యెఱుంగుఁ, పృ
థ్వీశ? కూఁతురిటలి నారిందు గ్రిలవెలి చిరంబొసర్చి యా
భ్యాసపు విద్యయున్ సలుప వారలు మెత్తురె? రంగరాట్ప్రభూ. ౧౧౬౮

14. చ. పురవురఁ గొడ్డఁ గూఁతుల నహీనులకిచ్చితిఁ బెండ్లిచేసితిన్
నరవ? దీనినాపయిఁ సత్కృప కాతుక గాత్రిఁ గంటి శ్రీ
కరుణ పూరు నిను గంటు యంత వసంపతుల్యు, శ్రీ
వరుఁ డయికొంటి నల్లునిగ బాపురె? నాతపమెంత ధన్యమో! ౧౧౬౯

15. ఉ. స్వర్గము నున్న భర్త నిది తాఁ దరియింపద, యందనందపు
న్నిర్గుణులు మాఁచిక వలయు నిన్నువరించిన దో నృపాల? కే
లొగ్గుము, లాలలప్పుడె యొయున్ గడుపంన్యము, గ పువారి స
మ్యగ్గుణముల్ గణించి మరిగూడవు వారల పొత్తు నొప్పుటల్. ౧౧౭౦

16. క. రావులకెడ చని యిచ్చ్యాది, తావిరయించినది సుంత దవ్వున నప్పా
రావుల, నిప్పటికప్పుడు, రావున్నను జెట్టువట్టె రంగారాయా. ౧౨౧

17. మ. ఘనమత్తేభగతుల్ చమత్కృతములౌ కందమ్ములుఁ గీత ని,
స్స్వనముల్ శోభనవర్ణ ఘూర్ణ్యహత, చంపక్పంపకా మోదమున్
సుమ వీనోత్పలమాలికానికరముల్ శోభిల్లు మాకన్ని నీ
యనుఁగుం బేర్మికిఁ బాత్రమై కొను తరత్నాలంకృతుల్ భూవరా. ౧౨౨

18. మ. జనపాలా! యిది యిట్టిదయ్యు నొకచో శార్దూల విక్రీడిత
మ్మునకుం గూడఁగడంగు, నల్లుకట మా చోత్రాంతరయుక్ వేఁటలో
ఘనలౌటన్ కీర్తియుక్ విశేషమున సత్కారమ్ము చూపించి యు
ప్పనిసల్లక్ సహాధర్మచారిణి సంభావింపఁగా నర్హమా. ౧౨౩

19. ఉ. కన్నె గొనమ్ములం దెలుపఁగా గమకింతునయేని భూప! యె
న్నెన్ని యొసర్యఘుల్ వెరుఁగు, నింతియ కాలను సంగ్రహమ్ముగా
విన్నపమాచరించితి వివేకిశిరోమణి నీవు దీనిచే
నన్నిలిలమ్మఁ బొంగఁగల నన్యుఁడ వన్యులవంటివాఁడవే? ౧౨౪

20. మ. కృతికన్యాపరిణీత కీవలయు నీకే మేని కట్నంబు, భూ
పతికిన్ బీదలు కట్నమిచ్చుట యసంభావ్యంబు, కానీ, సదా
కృతిసౌభాగ్యము పారిబర్హముపయిం బ్రీతి న్నివారించు, నో
క్షితినాథా! కయికొమ్ము కావలసినన్ కీర్తి స్థిరైశ్వర్యముల్. ౧౨౫

21. ఉ. నాపని నే నొనర్చితిని నాఁటి యుపక్రమయుం దీరె నింకనో
భూప! సుమాభిషేక పరిపూతము తావక మౌళి యుండెఁ బో?
యీపయి భాగ మేను కృతికింత నివేదన సేసి యుంటి, దా
దాపున నీవు సంతసము దప్పక యోజన సేయుఁగాఁ దగున్. ౧౨౬

22. ఉ. ఏమఁగు నెక్కటాది యగు నెల్లు నుదమ్ములు దీరె నింతనే!
యోనరపాల? తీరనిది యొక్కటియుం గనుపట్టు దిట్టి నా
చేనిటువంటి సత్కృతిని జేకొని యే యప్రరూపమైన స
న్మానమొనర్చి కీర్తి జనమాన్యత నెక్కొనఁగాఁ ఘటింతువో. ౧౨౭